

Bhairo Prasad Pathak
Shiva rahasya - Y. 6
शिव रहस्य - पृष्ठा १२
Sanskrit -
Handwritten on paper
138 years old
53 folios
13.4"x7"
Complete

श्री शिवरूप्य षष्ठांश प्रारंभः

शिरहस्यपदं श्रीगणेशायनमः श्रीशिवरहस्यषष्ठांशप्रारंभः हेमाद्रिकिलमातुलिंगफलमित्यादायमोदाधिकेमौढ्यान्नाकनिवासिनोभयप
 रैर्वीकेरिवप्रार्थितः नीलीशंवरनीलमंवरतलंजंबूफलंभावयनतंमुचनूगिरिमंवरंपरिमृशन्लंबोदरः पातुमां १ वामंयस्यवपुःसमस्त
 जगतांमातापिताचेतरत्यत्यादांबुजनूपुरेद्वरवःशब्दार्थवाक्यास्पदं यन्नैत्रत्रितयंसमस्तजगतामालोकहेतुः सदापायाद्देवतसा
 र्वभौमगिरिजालंकारंमूर्तिःशिवः २ सूतउवाच जैगीषव्यःपुनर्नत्वाषण्मुखंशिवसंभवं पप्रच्छहृष्टस्तं तत्रमुनिभिर्गणपुंगवैः ३
 जैगीषव्यउवाच करुणाकरसर्वज्ञशरणागतपालक अरुणाधिपतेत्राजुचरणस्मरणोन्मुख ४ करुणावरुणाभोधेतरणिद्युति
 भास्वर दिवद्वादशलिंगानांमहिमासंश्रुतोभया ५ त्वत्तोमच्छ्रोतुमिच्छामिशिवारत्नानमनुत्तमं त्वद्वाक्पंकजपीयूषधारभिःपावयाशुभा
 द् ई सूतउवाच इतितस्पगिरिगुणैःषण्मुखःप्राहंतंमुनिं षण्मुखउवाच शृणुत्वमगजाकांतेनोक्तंज्ञानमहार्णवं ७ ऋभवेयत्पुणप्राह
 कैलासेशंकरस्वयं ब्रह्मसूनुःपुरविप्रोगत्वानत्त्वामहेश्वरं ८ ऋभुर्विभुंतदाशंभुंतुष्टावप्रणतोमुदा ऋभुर्वाच दिवामणिनिशा
 पतिस्फुरत्कपीटयोनिस्फुरत्तलाटभसितोद्वसद्वरत्रिपुंड्रभागोज्वलं भजामिभुजगंगदंविद्यतसामिसोमप्रभाविराजितकपर्दकं
 करटिकृत्तिभूष्यत्काटं ९ फालाक्षाध्वरदक्षशिशृक्षभोउक्षेशवाहोत्तमत्र्यक्षाक्षय्यफलप्रदावभसितोलंकाररुद्राक्षधृक्
 चक्षुश्रोत्रवरांगहारसुमहावसृक्षस्थलाध्यक्षमांभक्षीभूतगरप्ररक्षभगवन् भिष्वर्च्यपादांबुज १० गंगाचंद्रकलाललामभगव
 न्भूभक्तुमारीसरस्वामिनूत्तेपदपद्मभावमतुलंकथापहं देहिमे तुष्टोहंशिपिविष्टहृष्टमनसाभ्रस्थान्मन्येहरिब्रह्मेद्रानमरान्
 त्रिविष्टपगतान्निष्ठाहिमेतादृशी ११ नृत्ताडंवरसज्जयापटलिकाभ्राण्यन्महोदुह्यानुव्यत्तोमकलाललामकलिकाशम्याक
 मौलीततं उग्रानुग्रभेवाग्रदुर्गजगदुत्थाराग्रपादांबुजंरक्षोवसृकुयारभूतमुमयावीक्ष्येद्यकामप्रदं १२ फालंमेभसितत्रिपुंड्र
 चितंतत्त्वत्पादपद्मानतंपाहीशानदयानिचानभगवन्फालानलाक्षप्रभो कंठेमेशितिकंठनामभवतोरुद्राक्षधृक्पाहिमेकर्णौमे
 भुजगाधिपोरुसुमहाकर्णप्रभोपाहिमे १३ नित्यंशंकरनामवेधितकथासाण्दर्योशंकरोवाचंरुद्रजपादंगंसुमहतीं पंचाक्षरीमिंदु

शिवम्

धृक् वाहूभेशशिभूषणोत्तममहालिंगार्चनायोद्यतौपाहिप्रेमरसाद्र्याद्यसुदृशशंभोहिरण्यप्रभ १४ भास्वद्वाहचतुष्टयोज्ज्वलसदाने
 त्रेत्रिनेत्रप्रभो त्वल्लिंगोत्तमदर्शनेनसुतरांतप्तौसदापाहिमे पादौमेहरीनेत्रपूजितपदद्वंद्वानित्यंप्रभो त्वल्लिंगालयप्रक्रमणप्रण
 तिभिःमान्योचधन्योविभो धन्यस्त्वल्लिंगसंगोप्यनुदिनगलितानंगसंगांतरंगः पुंसामर्थैकसत्तयापमनियमवरोः विश्ववन्द्यप्रभोते १५
 दत्तावित्त्वदलंसदंबुजवरंकिंचिज्जलंवामुहुः प्राप्नोतीश्वरपादपंकजमुमानायाद्यमुक्तिप्रदं उमारमणशंकरत्रिदशवर्यवेदेज्यदृत्
 त्वदीयपरभावतोममसदैवनिर्वाणकृत् १७ भवार्णवनिवासिनांकिमुभवत्यदांभोरुहप्रभावभजनादरंभवतिमानसमुक्तिदं संसारगत
 पादवत्थजनतासंमोचनंभर्गतेपादद्वंद्वसुमासनाथभजतांसंसारसंभर्जकंत्वन्नामोत्तमगर्जनादद्यकुलंसंतर्जितंवे भवेदुःखानांपरिमा
 र्जकंतवकृपावीक्षावतांजायते विधिमुंडकरोत्तमोरुमेरुकोदंडखंडितपुरांडजवाहवाण पाहिसमारथविकर्षसुवेदवाजिहेषानदर्शि
 तपदांबुजविश्वनाथ १८ विभूतीनामंतोनहिखलुभवानीरमणतेभवेभावः कश्चित्त्वयिभवहिभावेनलभते अभावंचाज्ञानंभवतिजन
 नाद्यैश्चरहिताउमाकांतस्वातेभवद्भयपादंकलयतः २० वरंशंभोभावैःभवभजनभावेननितरंभवांभोधिर्नित्यंभवतिविततः पांसुवहुलः
 विमुक्तिंभुक्तिंचश्रुतिकथितभस्माक्षवरद्युक् भवेभक्तः सर्वोभवतिचसदानंदमधुरः सोमसामिगजसुकृतिमौलिधृक् सामसोमशिरसि
 स्तुतपाद सामिकायगिरिजेश्वरशंभोपाहिमामखिलदुःखसमूहात् भस्मागरागभुजगांगमहोष्मसंगगांगंबुसंगसुजयानिरिलस्फुल्लिग
 लिंगोभगितमनेंगविहंगवाहसंपूज्यपादसदसंगजंवांतरंग २२ वात्सल्यमयितादृशंतवनचेत् चंद्रार्धचूडामणधिक्कृत्यापिविमुंचवात
 पियतोधन्योधरण्यामहं सक्षारंलवणार्णवस्यसलिलंधाराधरेण सणात् आदायोद्भिस्तमाक्षिनौहिजगतामास्वादनीयादृशां २३ तत्त्वे
 लासवरेविशोकहृदयाक्रोधोद्भिस्तमाश्वाडजाः सस्मान्मामपिभेदवृत्तिरहितंकुर्वीसतेनुग्रहात् त्वद्वक्त्रामलनिर्झरोद्भिस्तमहासंसा
 रसंतापहाहंविज्ञानंदिशमेदृशाद्यभगवन् लोकावतायप्रभो २४ सारंगीसिंहशवंस्पृशतिसुतधियांतदिनीआघ्रपोत्तमार्जरीहंसवालं प्र
 णयपरवशाकेकिंकांतभुजंगं वैराण्याजन्मजातान्यपिगलितमदाजंतवोत्प्रेत्यजंतिभक्तास्त्वत्पादपद्मेकिमुभजनवतः सर्वसिद्धिलभंते २५

शिवरहस्य ६ स्कंद उवाच इत्थं क्रमुस्तुतिमुमावरजनिरोशः श्रुत्वा तमाह गणनाथ वरो महेशः ज्ञानं भवामय विनाशकरं सदैव तस्मै तदेव कथये शृणु या शमुत्ते
 २६ इति श्रीशिवरहस्यशंकरास्मेषशेक्रमुस्तुतो प्रथमोऽध्यायः १ श्रीईश्वर उवाच शृणु पद्मज संभूतमतः सूत्रविधिं क्रमं ज्ञानोत्पादकं हे
 तूनि श्रुतिसाराणि तत्त्वतः १ आसामन्वन्ते रषु प्रतियुगजनिताः शांभवजानसिधौ भस्माभ्यक्त समस्तगात्रनिवहाः रुद्रासमालाधराः कैलासं स
 मवाप्स्यं शंकरपदध्यानेन सूत्राण्युमाकांतात्प्राप्य वितन्वन्ते स्वकधिया प्रामाण्यवादान्पहो २ जिज्ञास्यं ब्रह्म एवेत्यथ पदविधितः साधनप्राप्त्यु
 पायैर्योगैः र्यागाद्युपायैः यमनियममहासांख्यवेदान्तवाक्यैः श्रोतव्यो भगवानरूपगुणतो मंतव्य इत्याह हि वेदो द्वौ धेदवाक्यहेतुकरणैः ध्येयः
 स साक्षात्कृतैः ३ जन्माद्यस्य यतोऽस्य चित्रजगतो मिथैव तत्कारणं ब्रह्म ब्रह्मात्मनैव प्रकृतिपरमदो वर्तमानं विवर्त्तते श्रुत्या युक्तपायतो वा इति
 पदघटतो वक्ति संभुनाणुः कालविपाककर्मजनि तं साचोद नावैमृषा ४ योनिः शास्त्रस्य वेदस्तदुभयमननाद्ब्रह्मणः प्रत्यभिज्ञानिश्वासाद्देह
 जालं शिववरवदनाद्ब्रह्मणा प्राप्ते मेतत् तस्मात्तर्कवितर्ककर्कशधियानाति क्रमेणाधियं स्वात्माय क्रियया तदा प्रकरणे यो निर्महेशो ध्रुवं ५
 तत्त्वस्यापि समन्वयात् श्रुतिगिरं विश्वेश्वरे चोदनासाचा निर्वचनीयतामुपगतावाचो निवृत्ता इति आत्मैवेष इतीव वाकानुवृत्तिः च त्वि विद्य
 ते धिया वेदांतादिषु एक एव भगवानुक्तो महेशो ध्रुवं ६ नासद्वादी स ते यज्जडमिति करणेः गंधरूपादिहीनं शब्दस्पर्शादिहीनं जगदनुगतम
 पितद्ब्रह्म किं रूपमीष्टे गौणं चेदपि जाड्यतो जगदिदं यन्नामरूपात्मकं तच्चात्रा विशदीश्वरो र्धवचसामोक्षस्य निष्ठाक्रमः ७ हेयत्वावचनाच्च
 तत् श्रुतिगिरं स्थूलं प्रदृश्यं भवेद्वृणं नारूपतोऽपि प्रकरणवचनं वाक्विकारः किलेहं स्वाप्मायादिति तत्तद्वापि परमानंदो हृदी स्य परः सामा
 न्याच्च गते रथाप्यनुभवे विद्योतते शंकरः ८ श्रुतत्वाद्देहांतं प्रति पदवचः कारणमुमासनाथो नाथानासच किल न कश्चिज्जनिभवः स एवानं
 दात्मा श्रुतिकथितकोशादिरहितो विकारः प्राचुर्यान्न हि भवति कार्यं चकरणं तत्थेतु अपदेशतोऽपि शिव एव एवेति चानंदं कृन्मंत्रैर्वर्णक
 तक्रमेण भगवान् सत्प्राद्यनंतोऽस्मते ९ नैरं नयं नुपत्तितोऽपि सुखिताचानंदं भेदो र्धनः कामाच्चाननुभावतो बहु भवेत्स्थदिभिदा जायेद्भयं सं
 सृतेः पुच्छं ब्रह्म प्रतिष्ठितेति वचनाच्छेषो महेशोऽयः १० आकाशांतरतोऽपि भौतिकदृष्टाकाशात्मतावाक्यतो ब्रह्मैव प्रविभाति चेदकाले

शिवम
 २

चाकल्पनानल्पतः सुषुप्त्युक्तोर्वासहस्रलुनभेदः परशिवे अतोत्थाने द्वैतेन भवति परे वै विलयने ११ तदहं यत्सहजगदिह मनाकार
 मरसंतगं च न स्पर्श भवति परमेशो विलयिते अधीनं चार्थं तद्वति पुनरेवैक्षणं परं स्वतंत्रे चोः शंभोः नखलुकरणं कार्यमपि न १२ ज्ञेय
 त्वावचनाच्च शंकरपरां दे प्रमोदास्पदेन प्रज्ञानादिकारणं प्रकृतिकं प्रश्नत्रयस्यार्थवत् न विज्ञेयं देहप्रविलयशतोत्थानगणनासमृ
 त्योर्मित्युक्तद्ववतिकिलभेदेन जगतः १३ महद्वच्चाणीयो भवति च समोलो कसुदृशा तथा ज्योतिस्त्वेकं प्रकरणं परं कल्पितवतः न संख्याभे
 देन जगतः १३ महद्वच्चाणीयो भवति च समोलो कसुदृशा तथा ज्योतिस्त्वेकोऽत्रिभुवनविभावादितिकरं स्वभावोयं शश्वन्मुखरयति मोहाय जगतां
 प्राणादुद्धृतं पंचसंख्यजनिता तद्वति वच्च सुषुप्तां श्रोत्रं यत्मनसो न्नसि स्थ परमानं दे कजयं महः ज्योतिः कारणं दर्शिते च करणे सत्ता सदित्य
 न्वहं चाकर्षा भवति प्रकर्षजनकं त्वस्तीति वाक्योत्तरं १५ जाग्रत्वावचनेन जीवजगते भेदः कथं कल्पते लिंगं प्राणगतं न चेश्वरपरं ज्योतिः
 किलैकप्रदं अन्याथी त्वतिरेकतो र्थगतिकं चाकल्पयद्वाक्यतः प्रज्ञामित्यपरः क्रमस्थिति रसो वन्या वदंत नृपा १६ प्रकृत्यैवं सिंस्थं
 भवति परमानं दविधुरं अभिधोपादेशात्स भवति उभयान्त्रायवचनैः भवत्यात्मा कर्त्ता कृति विराहितो यो निरपि च प्रतिष्ठा निष्ठा च त्रिभुव
 नगुरुः प्रेमसदनः १७ अभिधोपादेशात्स वहु भवदीक्षा दिवशतः समाक्षाच्चोभाभ्यां प्रकृतिजडसामान्यावचनात् अतो ह्यात्मा शुद्धः
 प्रकृतपरिणामेन जगतां सदीवत्मापारे भवति परिणामेषु च शिवः १८ आनंदाभ्यासयोगाद्विद्वत्तजगतां नंदजगतो अतो हेतोर्धर्मो न
 भवति शिवः कारणवरः हिरण्यात्मादित्येक्षिणि उदेतीह भगवान् न ते श्वाधाराणां श्रवणवचनैः गोपितधियः १९ भेदादि व्यपदेशतो
 स्ति भगवानं यो भवेत्किंततः आकाशादिशरीरलिंगनियमाद्याप्य हि सर्वततः ते ज्योतिः परमं महेश्वरसुमाकोतारव्यशंतं महो वेदां तेषु
 नितानवाक्यकलने छंदेभिधानादपि भूतादिव्यपदेशतोऽपि भगवत्पस्मिन् महेशे ध्रुवं यस्माद्भूतवराणि जायत इति श्रुत्यां शलेशं शतः
 विश्वं विश्वपतेरभूत्तदुभयं प्रामाण्यतो दर्शनात्प्राणस्यानुगमात्स एव भगवानन्यः कथं विद्यते २० न वक्तुं श्वात्मा वै सखलु शिवभूमादि
 विहितः तथैवायुर्देहो अरनिवहश्चक्रगमहो अदृशोऽप्यात्मा वै सहिसुदृशतः शास्त्रनिवहैः शिवो देवो वामो मुनिरपि च सार्वभौममभजत २१

शिवरहस्यप्रसिद्धिः सर्वत्रश्रुतिषुविधिवाक्यैः भगवतोमहाभूतैः जातंजगदितिचतज्जादिवचनैः अतोणीयान्ज्यायानपिद्विविधभेदव्यपगताः वि
 वक्षानोस्तीतिप्रथयतिगुणैरेवहिशिवः २३ संभोगप्राप्तिरेवप्रकटजगतः कारणतयासदाद्योमेवेत्यंभवतिहृदयेसर्वजगतां अतोत्वावैश
 वः चरमचरभूतजगदिदंमहामृत्युदंशोभवतिशिवरंनारदइतिच २४ प्रकरणवचनेनवेदजातेभगवतिभवनाशनेमहेशे प्रविशतिशिव
 एवभोगभोक्तृनियमनदर्शनतोहिवाक्जातं २५ विशेषणैः शंकरमेवनिर्दिष्टावदत्तेवमुपाधियोगात् अतोत्तरावाक्यपदैः समर्थितः
 स्थानादियोगैः भगवानुमापतिः २६ सुखाभिधानात्सुखएवशंभुः कं ब्रह्मैखं ब्रह्मइतिश्रुतिरितः श्रुतोपवाक्योपनिषत्प्रचारतो गतिप्रप
 द्येतनुधोपिविद्यया २७ अनवस्थितितोपिनेतरेभगवानेवसचक्षुषिप्रबुध्येत भयभीताः किलयस्यसोमसूर्यानलवाय्वंबुजसंभवा
 भ्रमंति २८ अंतर्धामितयेवलोकमखिलंजानात्पुमायाः पतिः भूतेश्चतरगोपिभूतनिबहंनोजानते शंकरं नतत्स्मत्साधर्मैः अभिलपन
 तोभेदविधुरंनशाशिरंभेदेभवतिअविजातायकवरे २९ अदृश्यत्वाद्धर्मैः नखलुभगवानन्यदितिचापचादित्यंय्यामतिरपिचभेदप्रकलने
 भेदादेश्चविशेषणपरशिचेरूपंननामप्रभाभावोवाभवतिप्रभाविरहितं ब्रह्मात्मनाचाह तत् ३० स्मृतंमानंशंभोभगवतिनतत्साधनतया
 प्यतोदैवंभूतंनभवतिचसाक्षात्परशिचे अभिच्यक्तीचान्यः स्मृतिमपितथान्पिमनुतेतथासंपत्तिवैभुविभवति किंशंभुकलने ३१ यं
 मुक्तिच्यपदेशतः श्रुतिशिखाशाखाशतैः कल्पितेभिद्यग्रंथिरपिप्रकीर्णवचनासाक्षेववाह्यांतरा शब्दो ब्रह्मतयैवनप्रभवतेप्राणप्रभेदे
 नचतच्चापुत्क्रमणस्थितिप्रविलयेभुक्तेषुसौशंकरः ३२ तंभूमासंप्रसादात्शिवमजरमात्मानमधुनाश्रुणोतीस्रद्वापिक्षणमपितथान्यन
 मनुते तथाधर्मापत्तिर्भवतिपरमाकाशजनिनंप्रशस्तंव्यावृत्तंदहरमपिदध्याद्यपदिशत् ३३ अलिङ्गंलिङ्गस्यवदतिविधिवाक्यैः श्रुतिरियं
 धृतेरकाशाख्यमहिमनिप्रसिद्धेर्विमृशतः अतोमशीन्नायंभवतिभवभावात्मकतयाशिवाविर्भावोवाभवतिचनिरूपेगतधिया ३४ परा
 मर्शेचान्यद्भवतिदहरं किंश्रुतिवचोनिर्मुक्तंचाल्ययत्ननुकृतितदीयेहिमहसाविभातीदंशश्चत्प्रमतिवरशब्दैः श्रुतिभैवैः योवापकोपिभ
 गवान्पुरुषोत्तमत्मावालाग्रमात्रहृदयेकिमुसंनिविष्टः प्रत्यक्षानुभवप्रमापणपरंवाक्यं किलैकार्यदंमानेनापिचसंभवाभ्रमपरोवर्णितये

शिवः

शिवरहस्य०६ यान्तं ज्ञातं चेच्छास्त्रेव प्रमाणं ५० सर्वत्र भेदादयोनोस्तथान्यत्राधान्यमानंदमयः शिरस्त्वं तथेतरेत्यर्थसामान्ययोगात् प्रयोजनाभावतयाध्य
 यायते ५१ शब्दात्तथात्मात्मगृहीतुरुत्तरात्तथान्वयादितरात्मानपूर्वं अशब्दत्वादेवमेतत्समानं एवं च संविद्वचनाविशेषात् ५२ तद्दर्शनात्संभ
 तं चैवमेवोअनाम्नायाद्वेद्यभेदात्तेरिति गेतरर्थीरूपपन्नार्थलोकोशब्दानुमानैः सगुणोऽयमात्मा ५३ यथाधिकारस्थितिरेव चांतरात्तथात्मनः
 तत्रैव भेदाद्विशिष्टोहतांतरात् अन्यनया सत्यकृत्यातयैकेकामादिरत्रायतनेषु चादरात् ५४ उपस्थितेतद्वचनात्तथाग्नेः संतोपएवाग्निभवः
 प्रदाने अतोऽन्यचित्तार्थभेदलिंगवलीयः क्रियापरं चासमानाच्च दृष्टैः ५५ श्रुतेर्वलादनुबन्धेन खेवैवाभावापत्तिश्चात्मनः श्रैकएव तद्भावभावा
 दुपलब्धिरीशसद्भावभावाद्भवतश्च ५६ अंगाववस्थहितैर्येवमंत्रतोभूतोऽक्रतोर्जायते दर्शनेन रूपादेश्वविपर्ययेणातुदृशादौषोभयत्रा
 प्ययं अग्राह्याः सकलानपेक्षकरणं प्राधान्यवादेन हि तत्प्राप्तिः समुदायकेऽपि इतरप्रत्याइके नापियत्तु विद्याविद्या अस्ति वलतो धुर्यमार्यभिर्गो
 ५७ दोषोभयोरपितदास्वगमाभ्युपेयास्मृत्तासतो दृशि उदासिनवद्भजेत नाभावादुपलब्धितोऽपि भगवद्वैधर्म्यस्वत्यादिवद्भावेनाप्युपलब्धि
 रशितुरहोसोवैसयंकल्पते सर्वार्थानुपपत्तितोऽपि भगवत्येकाद्वितीये पुनः कालेनात्मनि नो विकारकलनं नित्यं पतेत्यर्थतः ५८ संवंधानु
 पपत्तितोऽपि समधिष्ठानोपपते रपितं चैवाकरणं च भोगविधुरं त्वं तत्त्वसर्वज्ञायो उत्पत्तेरपि कर्तुं रेव कारणं नया विज्ञानभावो यदि प्रापेधप्रति
 पत्तितोऽपि मरुतः श्वाकाशतः प्राणतः ६० अस्तित्वे त्वदपीति गौणपरतावाक्येषु भिन्ना क्रिया कार्यद्रव्यसमन्वयाय करणशब्दाच्च ब्रह्मैव तत्
 शब्देभ्योऽप्यमंतं श्रुतं भवति तत्तत्ज्ञानं परं शंभवं यावन्नो कविभागकल्पनवशाभूतक्रमात्सर्जति ६१ तस्यासंभवतो भवेज्जगदिदं तेजः प्रसृतं श्रु
 तिः चापस्मामरुदेवरात्प्रकथयतं ह्यंगसंज्ञानतः विपर्ययेण क्रमतो तंत एहि विज्ञानमानक्रमतो विशेषात् न चात्मनः कारणताविपर्ययो च ए
 चरव्यापकतो हि भावैः ६२ नात्मा श्रुतो नित्यताशक्तियोगान्नानेव भासत्यविकल्पितो हि संज्ञान एवात्र गतागतानां स्वात्मानचोत्तारणेनापुंख
 ६३ स्वशब्दोन्मानाभ्यां सुखयति सदानंदनतनुं विरोधश्चाद्रैवद्रवद्रवसदात्मानिखिलगः गुणादात्तोकेषु चतिरिक्वतो गंधवहनः परोदृशो
 ह्यात्माऽपदिशति प्रज्ञानुभवतः ६४ यावच्चात्मानैव दृश्येत दोषैः पुंस्त्वादिवस्त्वसतोऽप्यक्तियोगात् मनोऽन्यत्रापि कार्येषु गौणं विमुखः कर्ता

शिवम्

शास्त्रतोविहरतिउपादानवशतः ६५ अस्यात्मव्यपदेशतः श्रुतिरियं कर्तृत्ववाहं वदत उपालब्धं शास्त्रेः विपरतिसमाध्याशुभितया परतनु
 श्रुत्याप्यनुकृतिसुपत्नसुभितया परोमंत्रोवर्णैः भगवति अनुज्ञापरिहरी तनोः संवन्धेन प्रविशति परं ज्योतिकलने ६७ आसतं ते अतिकरं पर
 पभेदे आभास एव सुदृशनियतेनियम्यात् आकाशवत्सर्वगतो मयात्मा आसंधिभेदात्प्रतिदेशभावात् ६८ तथा प्राणो गौणः प्रकृतिविधि
 पूर्वार्थकलनादेघस्तोयोसज्यः प्रथितगतिशेषेण कथितः हस्तादयस्त्वणवः प्राणवायोः चक्षुस्तथाकरणत्वां न दोषः ६९ यः पंचवृत्तिर्मेन
 वश्च दृश्यते तथा णुतो ज्योतिरसुश्च स्वानि भेदश्रुतेर्लक्षणाविप्रयोगात् आत्मादिभेदे तु विशेषवादः ७० आत्मैकत्वात्प्राणगते श्रवणेः तेजो
 गतो वा श्रुतत्वात्तन्ने चैव भोक्तुर्न चात्मन्यविदीकृतायेते धूममार्गेण किल प्रयाति चरणादिति चान्यकल्पनां स्मरंतिसपैव गतिप्ररोहात् व्यापा
 रवै धूर्यसमूहविद्याते कर्मणे वेहत्तृतीयलब्धा ७१ तद्दर्शनं तद्दत्तोप्यविद्यासम्बोपपत्तेः उत्तरे विशेषात् चिरंतपः श्रुतिरतो विशेषात्ते स्था
 वरे च विशेषार्थवादः ७३ संख्यांशसख्या किल निर्ममेजगतपुत्रेषु मायामयतो मयात्मा कृत्स्नमायामयं तत् जगदिदमसतो नाम रूपं तु जा
 तं जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिनोपि परमानंदं तिरोधानकृत् देहायोगाद्भासते वर्धनेयतत्रैवान्यत्पश्यते सौम्यबोधात् ७४ सशोशुचानः स्मृतिशब्द
 वेधो नानाशब्दादिभेदाफलविविधमहाकर्मवैचित्र्ययोगात् ईश्वरतां गुणधारणो श्रुतिहितांतद्दर्शनोद्धो धतः तद्दर्शनात्सिद्धिर्न एव सिध्यते
 राचारयोगादृततच्छ्रुतेश्च ७६ वाचा समारंभणतो नियामतः तस्याधिका प्रात्वकस्योपदेशात् तुल्यं दृश सर्वतस्या द्विभागाः आध्यापया
 त्रान्तविशेषतः सुते ७७ कामोपमर्देन तदूर्ध्वरेतसो विर्मशतो याति सत्तत्त्वतो मः अनुष्ठेयं चान्यः श्रुतिशिरसि निष्ठा भ्रमवशाद्विधिस्तुत्या
 भावं प्रवदति रथाग्रे रधानं मनुवदति ज्ञानांगमपि च ७८ प्राणात्यये वापि समंतथान्नं अवाधतः स्मृतितः कामकोरे विहिता श्रमकर्मतः
 सहेव कार्या तथोभयोः लिंगभवं च दर्शयेत् तथा तत्रापि स्मृतेः विशेषतः ज्यायोपिलिंगाभयभावनाधिका सैवाधिका सैवाधिका रादर्शना
 तदुक्तं आचारतः स्वामिन ईज्यकृत्या स्मृते ऋत्विक्सहकार्यं च कृत्स्नं ८० तन्मोनवाचावचनेन कुर्वन्त दैहिकं तदवस्था धृतेश्च
 आहृत्याप्यसक्ततथोपदिशति प्यात्मन्युपागच्छन्निग्राहं याति च शास्त्रतो प्रतीककलनात्सा ब्रह्मदृष्टिः प्रभोः आदितादि कृतौषु तथा सति

शिवसहस्रप० ६

अ० २

५

रपिकर्मिगताध्यानतोतस्माच्चस्थिरतांस्मरन्तिचपुनः यत्रैवतत्रश्रुता ८१ आप्रयाणातत्रदृष्टहियत्रतत्रागमापूर्वयोः श्लेषनाशो तथेतरस्यापि
 पतेदसंसृत्तौ अनारब्धादग्निहोत्रादिकोपे अतोनेषामुभयोर्यत्रयोगाविद्याभोगेनवाङ्मनसीदर्शनाच्चसर्वाण्यनुमनसाप्राणएवसोध्यसेतउप
 दर्शनकश्चित् ८२ समानवृत्त्याक्रमतेचासुतप्यासंसारतोअपदेशोपपत्तेः सूक्ष्मोप्रमाणोपलब्धोपमर्दः स्थितिश्चतथोपपत्तेरेषउष्मारसैकेन
 स्मर्यनानुपरताविधिवाक्यसिस्थेवैय्यासिकिः मुनिरेषोव्यात्मा ८४ अविभागोवचनाद्वार्द्धएवरश्मानुसारीनिशितोदक्षिणेयने योगिनः प्रति
 सृतैः तथार्चिण्ड्यायुमद्वरितोवरूपेन ८५ आतिवाहिकविधेस्तदलिंगात्तद्वदत्रउभयोरपिसिद्धिः तद्वैतेनगतिरप्युपादृतोविशेषसामीप्यसका
 र्यहेतौ ८६ स्मृतिस्तथान्योपिचदर्शनेनकोयेतथाप्रतिपत्तिप्रतीकः विशेषदृष्ट्यासंपदाविर्भवेनस्वेनांशत्वान्मुक्तिविज्ञानतोहि ८७ आत्मप्रका
 शादविभागेनदृष्टः तद्वत्क्षणोन्यद्युतितन्मात्रतोऽन्यः उपन्यासादन्यसंकल्पभूतारथवान्योप्युपाह ८८ भावमन्योउभयंनस्वभावाभावेसंपत्ति
 रेवंस्वाप्येसंपत्तिरेवंजगस्यात् प्रत्यक्षेणोपदेशास्थितिरपेजगतोयक्तिभावादुपासाभेदाभासस्थितिरविकारवर्तिरितिच ८९ तथादृष्टेः द्रष्टुः
 विपरितिरदृष्टेः श्रुतिवशात्तथावुत्थेः बोधोभवतिअनुमानेनहिबुधः भोगेसामान्यलिंगाच्चिवभजनभवेमान्यमनसाअनादृतिः शब्दोभवति
 विधिवाकोननियतं ९० तत्रोक्तः सूत्राणांविधिरपिचसामान्यमुभयः प्रकृत्यश्रुत्यैवप्रभवतिमहानंदसदने स्कंदउवाच त्रिनेत्रवक्रसुच
 रित्ररूपमंत्रार्थवादावुजमित्ररूपाः प्रकृष्टरूपामुनयोवितेतिरेमतानुसारीण्यथसूत्रितानि नतानिबुध्युद्रवबोधदानिविश्वेशपादावुजभक्ति
 दानि ९१ इतिश्रीशिवसहस्रेशंकरस्येष्टांशेसूत्रोपदेशोनामद्वितीयोऽध्यायः २॥ ॥ सूतउवाच॥ ततोमहेशान्तंश्रुत्यसूत्राणिऋभुरेवहि
 कैलाशेशंमहादेवंतुष्टावविनयांजलिः १ लब्धज्ञानोमहादेवात्मुनिभ्यः कथयच्चतत् तत्स्तुतिंचशृणुष्वेतिजगादगिरिजासुतः जैगीषव्यं
 महात्मानंजितषड्गमुत्तम स्कंदउवाच संस्तुत्यसांवमीशानंऋभुर्जीनमविंदत् ३ शांभवः समहायोगीतुष्टावाष्टतनुहरं ऋभुरूवाच
 गंधद्विपवरद्वंदत्वचिरुचिवंधोद्यतपदगंधप्रमुखमदंगधत्रजदरिहरिमुखरनखोद्यस्कंदोद्यतमुखबंधसुरनिभनिर्यद्रसगस्रभिंदन्न
 गंधरविंचप्रभशिवमेध्यप्रभुरैवैमेर्दाधं व्रजंदधोत्तमशिवमेद्याखिलजगदुद्यद्रविगतवेद्यागमशिवगद्यस्तुतपदपद्यप्रकरदृद्यभवगदवै

शिवम्
 ५

द्योतमपाहिशंभो ४ चंडद्विपकरकांडप्रभभुजहंडोद्यतनगखंडत्रिपुरमहांडस्युडडुपशिखंडद्युतिवरगंडद्वयकोहंडांतकदंडितपदपाहि
शंभो ५ किंचिज्जललवसिचद्विजकुलमुंचद्विजितकुलंचद्विजपतिचंचद्विजजरकुंचत्यहनखमुंचन्नतवरकरुणापाहिशंभो ६ देवशंकर
हरमहेश्वरपापतस्करामरमयस्करशिवदशंकरपुरहरेश्वरपाहिशंभो ७ अंगजभंगंतुंगरथांगंजलधिनिषंगंघृतभुजगांगंशिसुपतंगंकरसु
कुरंगंजटघृतगंगंयमिदृदिसंगंभजशिवलिंगंभवभयभंगं ८ शंवरकरशरदेवरवरचरडंवरधोषणोदुंवरफलजगनिकुरुंवरभरणहरविवितहृदि
चिरलंबितपदयुगलंबोदरजनकांतकहरशिवविंदुवरसनलिंगुगहनशरदिंदुवदनवरकुंदधवलगणहृदविनतभवभयहरपरवरकरुणाक
रफणिवरभूषणस्मरहरनगधरपरिपाहि ९ रासभट्टधमेभशरमाननगभगुणनेदिनत्रिगुणपथातिगशरवणभवनुततरणिस्थितवरुणालयकृत
पारणमुनिशरणायितपदपद्मारुणपिंगजयधरकुसुकरुणाकरशंकरशंकुरुमे १० जंभप्रहरणकुंभोद्भवतुतशुभप्रमथनिशुभद्युतिहरभिंदद्र
णगणडिंभाइतसुरत्तारकहरसुतकुंभ्युद्यतपदविंध्यस्थितदितिमांघप्रहरमंदांधद्विपवरकृतिप्रवरसुधांधसुनतपदबुध्यागमशिवमेध्या
तिथिवरदममावंधंकुरुदिवसंतवपूजनतःपरिपाहिशंभो ११ कुंदसदृशमकरंदनिभसुरहृदवितुतकुरुविंदमणीगणहृदनिमांघ्रिजमंदरव
सदिंदुमकुटशरदंजकशगरनिंदनगलसुंदरगिरितनयाकृतीदेहवरंकगविंदुकलितशिवलिंगुगहनसुतसिंदुरवरमुखवंधुरवरसिंधुनदीत
रलिंगनिवहवरदिग्वसपाहिशंभो १२ दक्षाध्वरवरशिक्षप्रभुवरत्र्यक्षप्रवलमहोदस्थितसितवक्षस्थलकुलचक्षुश्रवसवराक्षस्त्रजहरवी
क्षानिहितअधोक्षजात्मजवरकक्षाश्रयपुरपक्षविदारणलीक्षायितसुरभिक्षाशनहरपद्माक्षार्चनतुष्टभगाक्षिहराव्ययशंकरमोक्षप्रदपरि
पाहिमहेश्वर १३ अक्षयफलदक्षुभाक्षहरांतकक्षततक्षककरगरभक्षपरिस्फुरदक्षक्षितिरथसुरपक्षाव्ययपुरहरभवहरहरिशरशिवशि
वशंकरकुरुकरुणांशशिमौले १४ भजाम्पगसुताचवंपश्युपतिमहोदध्वजंवलक्षभसितोज्वलंप्रकटदक्षदाहाक्षिकं भगाक्षिहरणंशि
वंप्रमथितोरुदक्षाध्वरप्रपक्षसुरतामुनिप्रमथशिक्षिताधोक्षजं १५ श्रीनाथाक्षिसरोजरजितपदांभोजैकपूजोत्सवैः नित्यंमानसमेतद
स्तुभगवनरूद्राक्षमौलेहर १६ भूषाभूतभुजंगसंगतमहाभस्मांगनेत्रोज्वलज्वालादग्धमनंगदगुमाकांतांबुगंगाधर स्वात्मानंदपरायणं
बुजभवस्तुत्याधुनापाहिमां १७ गिरिजामुखसन्मुखषण्मुखपंचमुखोद्यतदुर्मुखमुखहरआखुवहोन्मुखलेखगणोन्मुखशंकररखगगमपरिपूज

शिवरहस्यपदः १८ कोटिजन्माविप्रकर्मसुखचित्तवर्त्मनां श्रौतसिद्धशुद्धभस्मदिग्धसर्ववर्षणां १९ रुद्रशुक्तमेधभुक्तिदग्धसर्वपाप्मनां रुद्रसक्तिउक्ति
 भक्तिभुक्तिरायिनां पुरहरइष्टतुष्टिभुक्तिलासवासभक्तिभासकैलासमीशआशुलभ्यते २० स्कंदउवाच तत्तुत्यातोषितः शंभुः तमाह ऋ
 अ०३ भुमीश्वरः प्रसन्नः करुणाभोधिरंभोजसुतमोदने २१ श्रीईश्वरउवाच वेदांतपारपदनेनहृदिदयोगैः श्रीनीलकण्ठपदभक्तिविकुण्ठभावाः
 येकर्मठायतिवराहरिसौरिगेहेसालाह्वैः वरकठोरकुठारघातैः २२ भिल्लोत्तमांगहृदयाश्रुभुसुंदिभिस्तेभिश्चाशनाजरदरासभवद्भूमंति विद्यु
 द् चंचलजीवितेपिनमनागुप्तद्युतेशांभवेभक्तिर्भीमपदांबुजोत्तमपदेभस्मत्रिपुंड्रेपिच रुद्राष्टामलरुद्रसक्तजपेनेनिष्ठाकनिष्ठात्मनांविष्ठाविष्ठाकुनि
 द् एकष्टकुधियां दुष्टात्मनां सर्वदा २३ भ्रष्टानां दुष्टदृष्टतोजनिजगनाशेननष्टात्मनां जपेष्ट श्रीशिपिविष्टचारुचरणां भोजार्चनानादरः तेनानिष्ट
 परंपरासमुद्भूतैः अष्टाकृतेर्नस्मृतिः विष्ठापूरितदुर्मुखेषु नरकैर्भाष्टेचिरं संस्थितिः २४ अजायतेष्वभिज्ञाः स्सुरवरनिकरंस्तोत्रशस्त्रादितुष्टं सत्रा
 शंमंत्रमात्रैः विधिविहितधियासोमभागेर्वजंति आस्थेश्रस्थाहरणभरणभ्रांत रूपान्पितृस्तेततश्चत्वासमुदितमनाः स्वांतरांशंभुमीशंताम्यर्च
 तिप्रणतशरणंमोक्षदंमोमहेशं २५ आर्षाः शर्वसमर्चनेन सततं दूर्वादलैः कोमलैः विल्वारवदलैश्च शंकरमहाभागं हृदंतुः सदा पर्वस्वप्यवि
 शेषितेन मनसा गवर्वविहायादरात् दुर्गोण्याश्रुतरतिशंकररूपापीयूषधारणैः २६ श्रीचंद्रचूडचरणौजपूजनेन कालं नयंति पशुपाशविमुक्ति
 हेतौ भावाः परंभसितफाललसत्रिपुंड्ररुद्राक्षकंकणलसत्करदंडयुग्माः २७ पंचाक्षरप्रवणसक्तधियावदंति नामानिशांभवमनोहरदानिशंभो
 मुक्तिप्रदाने सततं शिवभक्तवर्षाः यो विल्वमूलशिवलिंगसमर्चनेन २८ कालं नयेद्विमलकोमलविल्वपत्रैः नोतस्य कालजभयं भवतापपायं संता
 पभूपजनिंतं भजतां महेशं ३० शश्वद्विश्वेशयादौ यमशमनियमैः भूतिरुद्राक्षगात्रे विश्वत्रस्तो भुजंगागदगिरिजानायके लब्धभक्तिः सुगंधोप्यध्या
 त्मविद्योभवति भवहरस्यार्चया प्राप्तकामः ३१ शब्दैरक्षतेपि नैव सलभेत ज्ञानं नतर्कभ्रमैः श्रीमांसाद्वयतो द्वयपदं किं सारं सारं आवद योगाया
 सपरंपरादिविहितैः वेदांतकांतारकभ्रास्यन्भक्तिविवर्जितेन मनसा शंभोः पदं भुक्तये ३२ किं गंगया वामकरे प्रयागस्तानेन वा योगमखक्रियाद्यैः
 यत्रार्चते लिंगवरं शिवस्य तत्रैव सर्वार्थपरंपरायात् ३३ श्रीशैलेहिमभूधरेरुणगिरिः दृष्ट्याद्रिगोपर्वतौ श्रीमद्धेमसभाविहारभगवन् नृत्तं त्रिनेत्रो
 गिरिः ३४ कैलासोत्तरदक्षिणौ च भगवान्मत्रार्चते शंकरः लिंगे सो न हितौ वसत्यनुदिनं शंगस्य हृत्कजे ३५ तत्राविमुक्तं शशिचूडवासंमोकारका

शिवम्
 ६

लंजरुद्रकोटिगंगावुधेः संगममं विकापतिप्रियंतुगोकर्णकसह्यजानयं ३६ यत्राभ्यर्णगतेमहेशकरूपा पूर्णतुलसीहृदा लिंगं पूजितमप्यपास्त
दुरितं तीर्थानि गंगादयः पुण्याश्चाश्रमसंघकागिरिवरक्षेत्राणि शंभोः पदं भक्तिर्युक्तभजनेन महेशेशुक्तिवज्जदितं परिभाति ३७ कर्मोदितृद्धाव
पिवेदमौलिसिंहातवाक्यकलेनेपि भवन्ति मंदाः कामादिवत्तद्वदयाः सितभस्मपुंड्ररुद्राक्षशंकरसमर्चनतो विहीनाः ३८ हीना भवन्ति सुबुधाप्य
बुधाभ्रमंति मत्प्रेमवाससदनेषु विहीनवासाः अष्टम्यामष्टमूर्तिनिशिशिवसेसोमचूडंतुमुत्तैवभूतायां भूतनाथं दत्तमसिततनुः वीतदोषप्रदोषे
गव्यैः पंचामृतोद्यैः फलवरजसैः विल्वपत्रैश्च लिंगे तु गेशो गेषसंगो भजतियत्त हृदानक्तभुक्तैव भक्तः ३९ ज्ञानानुत्पत्तये तत्परिविधिसमतावुधि
रीशानसूर्तो भस्माक्षाद्यतिरीशलिंगभजनामृतं तु दुर्मानसं शंभोस्तीर्थमहत्सु तीर्थवरके निंदावरेण भवेद्रोहः तदर्थेषु च श्रीमद्रुद्रजपाद्यकार
णात् ज्ञानं न चोत्पद्यते ४० ईशोत्कर्षे धियैकलिंगनियमादभ्यर्चनं भस्मघृक् रुद्राक्षामलतारमंत्रसुमहापंचासरे जापि नाईशस्थाननिवासं
भवकथाभक्तिश्च संकीर्तनं भक्तसार्चनं तो भवेत् सुमहाज्ञानं परं मुक्तिदं आद्यंतयोर्यः प्रणवेन युक्तं श्रीरुद्रमंत्रं प्रजपेदघघ्नं तस्याग्निरेणुं
शिरसा वहन्ति ब्रह्मादयः स्वाघनिवृत्तिकामाः ४२ अपूर्वाथर्वाक्तश्रुतिशिरसि विज्ञानमनघं महारखर्वाज्ञानप्रशमनकारं यो विरचयेत् मुनेह
त्यर्वाणां विशसनकरं सप्तमनुभिः ब्रतं शीर्षणं यो विरचयति तस्येदमुदितं ४३ गुरोयस्य त्रेमश्रुतिशिरसि सूत्रार्थपदगं मयि श्रुत्वा हृत्वा भवति
किल तस्यैष सुलभः अनन्यो मार्गो यं अकथितमिदं त्वय्यपि सदा यदा गोप्यो मुग्धे सुविहितमुनिघेव दिशं वै ४४ स्कंद उवाच इति श्रुत्वा शंभोः प्र
मुदितमना स्त्वेष स ऋभुः मुनिर्नत्वा हेदं नगमगमदीशस्य निलयं यतो गंगानुगा प्रपतति हिमाद्रेः शिखरतो मुनीन्द्रोऽप्यहेदं तदपि शृणु विप्रो जम
हृदा ४५ ऋभुस्त्वाच पतं त्वशानयो मुहुः गिरिवरैः समुद्रोर्विराभवत्त्वधरसंज्ञवागृहगणाः सुरायां त्वधः भवज्जनिमपूजनान्मम मनो नयात्
न्यतः शपामि प्रपदे प्रभोः तव सरोरुद्राभिहर ४६ इति श्रीशिवरुद्रस्यैशंकराख्ये प्रथमेशिवरुमुसंवादतृतीयोऽध्यायः ३॥ स्कंद उवाच हिमा
द्रिशिखरे तत्र केदारो संस्थितं ऋभुं केदारेशं पूजयंतं शंभवं मुनि सत्तमं १ भस्मरुद्राक्षसंपन्ननिस्पृहं मुनयो ब्रुवन् मुनय ऊचुः पद्मे
द्रवसुतश्रेष्ठ त्वया कैलासपर्वते आराध्य देवमीशानंतस्मात्सूत्रश्रुतीरितं २ ज्ञानं लब्धं मुनिश्रेष्ठ तं नो ब्रूहि विमुक्तये येन संसारवाराशेः समु

शिवरहस्य ४० तीर्णाभवामहे ३ सूत उवाच ऋभुर्मुनीनां वचसा तुष्टः शिष्टान्समीक्ष्य तान् अष्टमूर्तिपदध्याननिष्ठास्तानभ्युवाच ४ ऋभुरूवाच नागोऽयं भ
 वतामस्ति शंभो वैषुमहात्मसु त्रिनेत्रप्रेमसदनान्युष्मान् चोक्ष्य वदामि तत् ५ शांकरं सूत्रं विज्ञानं श्रुतिशीर्षमहोदयं शृणु ध्वं ब्रह्मविद्धेष्टाः शिवज्ञान
 अ० ४ महोदयं द्येन तीर्णास्य संसारात् शिवभक्त्या जितेन्द्रियाः नमस्कृत्य महादेवं वक्ष्ये विज्ञानमैश्वरं ७ ऋभुरूवाच विश्वस्य कारणमुमापतिरेव देवो
 विद्योतको जडजगत्प्रमुदैकहेतुः न तस्य कार्यकरणमहेशिनुः स एव तत्कारणमैश्वरो हरः ८ सूतः सायकसंभवः समुदिताः सूतानेन भ्यो हयाः
 नेत्रे ते रथिनो रथांगयुगलीयुग्मात् मृग्योरथी मौर्वीमूर्धिरथः स्थितोरथवहेचापः शरं व्यत्रयं योऽस्य केशचराः स एव निखिलस्थाणोरणः पातुवः ९
 निहाय मथ संवोध्य ततो ऋभुरूवाच ह अथात्मनिर्णयं वक्ष्ये नास्तिकालत्रयेऽपि १० शिवोपदिष्टं संक्षिप्य गुह्याद्गुह्यतरं सदा अनात्मेति प्रसंगा
 च अनात्मेति मनोपि वा ११ अनात्मेति जगद्वापि नास्त्यनात्मेति निश्चिनु सर्वसंकल्पशून्यत्वात् सर्वकारविवर्जनात् १२ केवलं ब्रह्म भावत्वान्नास्त्यना
 त्मेति निश्चिनु चित्ताभावे चित्तनीयो देहाभावे जगन्नच १३ केवलं ब्रह्म मात्रत्वान्नास्त्यनात्मेति निश्चिनु पादाभावाद्गतिर्नास्ति हस्ताभावात् क्रियानच १४
 केवलं ब्रह्म मात्रत्वानास्त्यनात्मेति निश्चिनु ब्रह्मभावाज्जगन्नास्ति तदाभावे हरिर्न च १५ केवलं ब्रह्म मा० मृत्युर्नास्ति जगभावे लोकवेददुराधिकं
 केवलं ब्रह्म० धर्मो नास्ति श्रुचिर्नास्ति सत्पत्नास्ति भयं न च १७ केवलं ब्रह्म० अक्षरोच्चारणं नास्ति अक्षरं सजडं ममं १८ केवलं ब्रह्म मा० गुरुरेत्यपि ना
 स्येव शिष्यो नास्तीति तत्त्वतः १९ एकाभावाद्द्वितीयं न द्वितीयान्नेवेकता सत्यत्वमस्ति चेत्किंचित्सत्यत्वं च न संभवेत् २० असत्यत्वं यदि भवेत्
 सत्यत्वं न घटिष्यति शुभं यद्यशुभं विस्ति अशुभं शुभमस्ति वा २१ केवलं ब्रह्म मात्रत्वा० भयमद्यभयं विद्धि अभयाभययापतेत् २२ केवलं ब्रह्म मा०
 बंधत्वमस्ति चेन्मोक्षो बंधाभावेन मोक्षता २३ मरणं यदि चेज्जन्मजन्माभावे मृतिर्न हि त्वमित्यपि भवेच्चाहं त्वं तो चेद्ब्रह्मे वन २४ इदं यदि तदेवा
 पितृदभावे इदं न च अस्ति चेदिति तं नास्ति नास्ति चेदस्ति किंच न २५ कार्यं चेत्कारणं किंचित्कार्याभावेन कारणं द्वैतं यदि तदो द्वैतं द्वैताभावे द्वयं न च
 दृश्यं यदि दृग्गप्यस्ति दृश्याभावे दृगे वन अंतर् यदि वहिः सत्यं अंताभावे वहिर्न च २७ पूर्णत्वमस्ति चेत्किंचित् अपूर्णत्वं प्रसज्यते किंचिदस्तीति चे
 चित्ते सर्वं भवति शीघ्रं तः २८ यत्किंचित्किंचिन्मपि क्वापि नास्ति चेन्न प्रसज्यति तस्मादेतत्क्वचिन्नास्ति त्वन्नाहं वा इमे इदं २९ केवलं ब्रह्म भावत्वान्ना०

शिवम्

नास्तिदृष्टांतिकं सत्येनास्तिदार्ष्टांतिकं क्वचित् ३० केवलं ब्रह्म० परं ब्रह्माहमस्तीति स्मरणस्य मनो न हि ३१ ब्रह्ममात्रं जगदिदं ब्रह्ममात्रत्वमाप्य
 हि चिन्मात्रं केवलं चाहं नास्ति नात्मेति निश्चिनु ३२ इत्यनात्मनिर्णयं प्रोक्तं भवते सर्वसंग्रहं सकृच्छ्रवणमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयं ३३ ऋभुस्त्वाच
 निदाघको भवान्को नु वदमेव दत्तांवर यच्छ्रुत्वा तत्क्षणान्मुचेत महासंसारसंकटात् ३४ अहमेव परं ब्रह्म अहमेव सुखं परं अहमेवाहमेवाहमहं ब्र
 ह्मास्मि केवलं ३५ अहं चैतन्यमेवास्मि दिव्यजानात्मको ह्यहं सर्वाक्षरविहीनोस्मि अहं ब्रह्मास्मि केवलं ३६ अहमर्थविहीनोस्मि इदमर्थविवर्जितः
 सर्वानर्थविमुक्तोस्मि० ३७ नित्यशुद्धोस्मि नित्योस्मि बुद्धोऽस्य त्वत्तन्निर्मलः नित्यानंदस्वरूपोस्मि आद्यहीनोऽस्य नंतकः ३८ अप्राकृतस्वरूपोस्मि अ
 हं ब्रह्मा० स्वस्वसंकल्पहीनो हं सर्वाविद्याविवर्जितः ३९ सर्वमस्मि तदेवास्मि० सर्वनामादिहीनो हं सर्वरूपविवर्जितः सर्वसंगविहीनोस्मि अहं० सर्व
 वाचां विधिश्चास्मि सर्ववेदाभ्ययोपरः ४१ सर्वकालविधिश्चास्मीत्यहं ब्रह्मास्मि० सर्वरूपावधिश्चाहं सर्वनामावधिः सुखं ४२ सर्वकल्पावधिश्चास्मि०
 अहमेव सुखं नान्यत् अहमेव चिद्व्ययः अहमेवास्मि सर्वत्र अहं० केवलं ब्रह्ममात्रात्मा केवलं शुद्धचिह्नः ४४ केवलं खंडसारोस्मि० केवलं चा
 न रूपोस्मि केवलं आकाररूपवान् ४५ केवलं त्वत्तसारोस्मीत्यहं० सत्त्वरूपः केवलोस्मि स्वरूपोऽस्य हमेव हि ४६ अर्थानर्थविहीनोस्मि० अप्रमेयस्
 रूपोस्मि अप्रतर्क्यस्वरूपवान् ४७ अप्रगृह्यः स्वरूपोस्मीत्यहं० अरसस्युतरूपोस्मि अनुतापविवर्जितः ४८ अनुस्यूतप्रकाशोस्मीत्यहं ब्र० सर्वक
 र्मविहीनोऽस्यो सर्वभेदविवर्जितः ४९ सर्वसंदेहहीनोस्मि केशवत्वादि न क्वचित् शंकरादिविहीनोस्मित्यहं ब्र० ५० तूष्णीमेवावभासोस्मीत्यहं ब्र०
 किंचिन्नास्ति परो नास्ति किंचिदस्ति परोस्मि च ५१ न शरीरप्रकाशोस्मि जगद्भासकरो न च चिह्नोस्मि चिदंशोस्मि सत्त्वरूपोस्मि सर्वदा ५२ मुदामु
 दितरूपोस्मि अ० न वालोस्मि न दृष्टोस्मि न युवास्मि परात्परः ५३ न च नाना स्वरूपोस्मीत्यहं० इदं स्वानुभवं प्रोक्तं सर्वोपनिषदारसं ५४ योवाको वा
 श्रुणोतीदं ब्रह्मैव भवति स्वयं सत उवाच न स्तूलोऽप्यनणुः न तेज मरुता माकाशहृदयाद्याकाशमात्राक्रमैः उद्गंथश्रुतिशास्त्रसूत्रकरणैः किंचि
 त्सर्वज्ञता बुद्ध्या मोहितमायया श्रुतिशैतैः नो जानते शंकरं ५६ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठांशे ऋभुनिदाघसंवादो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

शिवरहस्य ६ निदाघ उवाच ॥ त्वमेव ब्रह्म एवासित्वमेव परमो गुरुः त्वमेवाकाशरूपो सित्वं ब्रह्मासि न संशयः २ एवं स्थिते ऋभोर्को वै ब्रह्मभावाय कल्पते तन्मेव द
 विशेषेण ज्ञानं शंकरवाक्यं १ ऋभु उवाच त्वमेव सर्वभावो सित्वमेवार्थत्वमव्ययः त्वं सर्वहीनः त्वं साक्षात्साक्षिहीनोसि सर्वदा ३ कालस्त्वं स
 र्वहीनस्त्वं साक्षिहीनोसि सर्वदा कालहीनोसि कालोसि सदा ब्रह्मासि चिद्धनः ४ सर्वतत्त्वस्वरूपो सित्वं ब्रह्मासि न संशयः सत्योसि सित्योसि सनातनो
 सिसत्पादिवाक्यैः प्रतिपादितोसि ६ सर्वो गहीनोसि सदा स्थितोसि ब्रह्मासि ७ सर्वप्रपञ्चभ्रमवर्जितोसि सर्वेषु भूतेषु सहोदितोसि ८ सर्वत्र संकल्प
 विवर्जितोसि ब्रह्मा ९ सर्वत्र संतोषसुखासनोसि सर्वत्र इत्येव विवर्जितोसि १० सर्वत्र कार्यादिविवर्जितोसि ब्रह्मा ११ चिदाकारस्वरूपोसि चिन्मात्रोसि नि
 रंक्रुशः आत्मन्येव स्थितोसित्वं त्वं ब्रह्मासि न संशयः १२ आनंदोसि परोसित्वं सर्वशून्योसि निर्गुणः एक एवा द्वितीयोसित्वं ब्रह्मासि १३ चिद्वृत्तानं
 द रूपोसि चिदानंदोसि सर्वदा परिपूर्णस्वरूपोसित्वं ब्रह्मासि न संशयः १४ तदसित्वमसित्तोसि सोसि जानासि वीक्ष्यसि चिदासि ब्रह्मभूतोसित्वं
 ब्रह्मा १५ अमृतोसि विभुश्चासि देवोसित्वं महानसि चंचलोऽस्य कलंकोसित्वं ब्रह्मा १६ सर्वोसि सर्वहीनोसि शांतोसि परमोऽह्यसि कारणं त्वं प्र
 शांतोसित्वं ब्रह्मा १७ सत्तामात्रस्वरूपोसि सत्तासामान्यकोऽह्यसि नित्यशुद्धस्वरूपोसित्वं ब्रह्मा १८ ईषन्मात्रा विहीनोसि अणुमात्रा विवर्जितः
 अस्तित्ववर्जितोसित्वं नास्तित्वादिविवर्जितः १९ योसि सोसि महंतोसित्वं ब्रह्मा २० लक्ष्यलक्षणाहीनोसि चिन्मात्रोसि निरामयः २१ अखंडैकरसो
 नित्यं त्वं २२ सर्वाधारस्वरूपोसि सर्वतेजःस्वरूपकः २३ सर्वार्थभेदहीनोसित्वं ब्रह्मा २४ ब्रह्मैव भेदशून्योसि विष्णुत्वादिविवर्जितः २५ शिवेति भेदहीनो
 सित्वं ब्रह्मा २६ प्रज्ञानज्ञानहीनोसि स्वस्वरूपं प्रपश्यसि २७ स्वस्वरूपस्थितोसित्वं त्वं २८ स्वस्वरूपावशेषोसि स्वस्वरूपामृतोऽह्यसि २९ स्वानंदसिंधु
 मग्नोसित्वं ब्रह्मा ३० स्वात्मराज्ये त्वमेवासि स्वयमात्मतमोऽह्यसि ३१ स्वयंपूर्णस्वरूपोसित्वं ब्रह्मा ३२ स्वस्मिन्सुखे स्वयंचासि स्वयंसर्वत्र पश्यसि स्वस्मिन्
 स्वयं स्वयं भुंक्षे त्वं ब्रह्मासि न संशयः ३३ सत्त उवाच तदानि दाघवच सा तुष्टो ऋभु उवाच तं शिवं प्रेमरसेपात्रं तं वीक्ष्याज्जानं दनः ३४ ऋभु उवाच
 कैलासे शंकरः पुत्रं कदाचिदुपदिष्टवान् तदेव ते प्रवक्ष्यामि सावधानमनाः शृणु ३५ इदं प्रपञ्चनास्त्येव नोत्पन्नं न स्वतः क्वचित् चित्रं प्रपञ्चमि

शिवः
 ८

स्थाहुः नास्ति नास्त्येव सर्वदा २६ न प्रपंचं न चित्तादिना हंकारेण जीवकः केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् नास्ति नास्त्येव सर्वदा २७ मया कार्यादिकं
 नास्ति माया कार्यभयं न हि केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् नास्ति नास्त्येव सर्वदा २८ कर्तृनास्ति क्रियानास्तिकारणं नास्ति पुत्रक केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् २९
 एकं नास्ति द्वयं नास्ति मंत्रतत्रादिकं न च केवलं ब्रह्म ३० श्रवणं मननं नास्ति निदिध्यासनविभ्रमः केवलं ब्रह्म ३१ समाधिद्विविधं नास्ति मातृ
 मानादिनास्ति हि केवलं ब्रह्म ३२ अज्ञानं चापि नास्त्येव अविवेककथान च केवलं ब्रह्म ३३ अनुबंधचतुष्कन संबंधत्रयमेव केवलं ब्रह्म ३४
 भूतं भविष्यं न क्वापि वर्तमानं न वै क्वचित् केवलं ३५ गंगा गया तथा सेतुः व्रतं वाना न्यदस्ति हि केवलं ब्रह्म ३६ न भूमिर्न जलं न वह्निः न वायुर्न च खं
 क्वचित् केवलं ब्रह्म ३७ नैव देवानां दिक्वालाः न पितानां गुरुः क्वचित् न दूरं नांतिकं नांतं न मध्यं न क्वचित् स्थितिः ३८ नाद्वैतद्वैतसत्यत्वं अस
 त्त्वं वा इदं न च न मोक्षोस्ति न वंद्योस्ति न वार्ता वसरोस्ति हि ३९ क्वचिद्वा किंचिदेवं वा सद्वा सद्वा सुखानि च द्वंद्वं वा तीर्थधर्मो दिआत्मानात्मेति न क्व
 चित् ४० न हस्तिर्नोदयं मृत्युः निगमागमविभ्रमः इह नास्ति परं नास्ति न गुरुर्न च शिष्यकः ४१ सदसन्नास्ति भूर्नास्ति कार्यं नास्ति कृतं न च जाति
 र्नास्ति गतिर्नास्ति वर्णो नास्ति न लौकिकं ४२ शमादिषट्कं नास्त्येव नियमो वायमोऽपि न सर्वमिष्येति नास्त्येव ब्रह्म इत्येव नास्ति हि ४३ चिदित्येव हि
 नास्त्येव चिदहं भाषणं न हि अहमित्येव नास्त्येव नित्योऽस्मीति च न क्वचित् ४४ केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् नास्ति नास्त्येव सर्वदा वाचा यदुच्यते किंचिन्म
 न सामनुते च यत् ४५ बुद्धानि श्रूयते यच्च चित्तेन ज्ञायते हि यत् योगेन युज्यते यच्च इंद्रिमाद्यैश्च यत्कृतं ४६ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तं च स्वप्नं वात
 तुरीयकं सर्वं नास्तीति विज्ञेयं युदुपाधिविनिश्चितं ४७ स्नानाच्छुद्धिर्न हि क्वापि ध्यानाच्छुद्धिर्न हि क्वचित् केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् नास्ति नास्त्येव
 सर्वदा ४८ गुणत्रयं नास्ति किंचित्पुत्रत्रयमथापि वा एकद्वित्वपदेनास्ति न बहुभ्रमविभ्रमः ४९ भ्रान्तिभ्रान्तिन चास्त्येव किंचिन्नास्तीति नि
 श्चिनु केवलं ब्रह्म मात्रत्वात् किंचिदवशिष्यते ५० इदं शृणोति यः सम्यक् स ब्रह्म भवति स्वयं ईश्वर उवाच वाराणस्पुनि बुद्धुदा इव धनानंदं
 बुधौ मय्युमाकांते नंत जगद्गतं सुरनरं जातं चतिर्यक् मुहुः भूतं चापि भविष्यति प्रतिभवं मायामयं चोर्मिजं सम्यक् सामनुपश्यतामनुभवैः नास्त्ये
 व तेषां भवः ५१ हरं विज्ञातारं निखिलतनु कार्येषु करणं न जानते मोहाद्यभितकरणा अप्यति तं उमानाथाकारं हृदयदहरं तर्गतसरः पयोजा

स्ति किंचन २६ आकाशो भूर्जलं वायुः अग्निब्रह्मा हरिः शिवः यत्किंचिदन्यात्किंचिच्च सर्वचिन्मयमेव हि २७ अखंडैकरसं सर्वयद्यच्चिन्मात्रमेव हि भूतं भव्यं च
 चिन्मात्रं सर्वं २८ द्रव्यं कालं चिन्मात्रं सर्वं ज्ञानं चिन्मयमेव च ज्ञेयं ज्ञाता चिन्मात्रं सर्वं २९ संभाषणं चिन्मात्रं वाक्यं चिन्मात्रमेव हि असच्च सच्च चि
 न्मात्रं सर्वं ३० आदिरंतं चिन्मात्रं अस्ति चेच्चिन्मयं सदा ब्रह्मा यद्यपि चिन्मात्रं विष्णुः चिन्मात्रमेव हि ३१ रुद्रोऽपि देवाः चिन्मात्रं न रतिर्यत्सुरासुरं गुरुशिष्या
 दिसन्मात्रं ज्ञानं चिन्मात्रमेव हि ३२ दृक् दृश्यं चापि चिन्मात्रं ज्ञातं ज्ञेयं ध्रुवा ध्रुवं सर्वाश्चर्यं चिन्मात्रं देहं चिन्मा ३३ लिंगं चापि चिन्मात्रं कारणं कार्यमेव च मू
 र्त्ता मूर्तं चिन्मात्रं पापं पुण्यं मयापि वा ३४ द्वैता द्वैतं चिन्मात्रं वेदं वेदांतमेव च दिशोऽपि विदिशश्चैव चिन्मात्रं तस्य पालकाः ३५ चिन्मात्रं व्यवहारादिभूतं भव्यं
 भवत्तथा चिन्मात्रं नाम रूपं च भूतानि भुवनानि च ३६ चिन्मात्रं प्राण एवेह चिन्मात्रं सर्वं इन्द्रियं चिन्मात्रं पंचकोशादि चिन्मात्रं न दमुच्यते ३७ नित्यं नित्यं च चि
 न्मात्रं सर्वं चिन्मात्रमेव हि चिन्मात्रं नास्ति नित्यं च चिन्मात्रं नास्ति सत्यं ३८ चिन्मात्रं मपि वैराग्यं चिन्मात्रं कमिदं किल आधारादि हि चिन्मात्रं आधेयं
 च मुनीश्वर ३९ यच्च यावच्च चिन्मात्रं यच्च यावच्च दृश्यते यच्च यावच्च दूरस्थं सर्वं चिन्मात्रमेव च ४० यच्च यावच्च भूतानि यच्च यावच्च वक्ष्यते यच्च यावच्च वे
 दांतं सर्वं चिन्मात्रमेव हि ४१ चिन्मात्रं नास्ति वंधं च चिन्मात्रं नास्ति मोक्षं चिन्मात्रमेव सन्मात्रं सत्पं सत्पं शिवं सृष्टे ४२ सर्वं वेदत्रयं प्रोक्तं सर्वं चिन्मात्रमे
 व हि शिवप्रोक्तं कुमारयतदेतत्कथितं त्वयि ४३ यः शृणोति सकृदपि ब्रह्मैव भवति स्वयं सत्त उवाच ईशा वास्यादिमंत्रैर्वरगगनतनोः क्षेत्रवासार्थवा
 दैः तल्लिंगागारमध्यस्थितसु महदीशानलिंगेषु पूजा ४४ अक्लेद्ये चाभिषेको दिग्बसेवासदानं नो गंधघ्राणहीने रूपदृश्याद्विहीने गंधपुष्पार्पणानि ॥
 स्वभासेदीपदानं सर्वभक्ष्यमहेशेनैवेद्यं नित्यं तप्ते सकलभुवनगे प्रक्रमो वानमस्या कुर्यां केनापि भावैर्मम निगमशिरो भाव एव प्रमाणं ४५ अविच्छिन्ने छि
 न्नैः परिकरवरैः पूजनधिया भजंत्यज्ञाः तज्ञाः विधिविहितबुध्या गतधियः तथापि शोभावैः भजति भजतां मात्मपदवीं ददातीति शिवश्च भ्रमयति गताज्ञाश्च
 कुरुते ४६ इति श्रीशिवरहस्येशंकरारख्येषां शंकरभुनिदासंभसंवादो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ऋभुस्त्वा च अत्यद्भुतं प्रवक्ष्यामि सर्वलोकेषु दुर्लभं
 वेदशास्त्रमहासारं दुर्लभं दुर्लभं सदा १ अखंडैकरसं मंत्रं अखंडैकरसं फलं अखंडैकरसं जीवमखंडैकरसं क्रिया २ अखंडैकरसं ब्रह्म अखंडैक
 रसं व्रतं अखंडैकरसं भूमिः अखंडैकरसं जलं अखंडैकरसं गंधं अखंडैकरसं वियत् ३ अखंडैकरसं ब्रह्म अखंडैकरसं व्रतं अखंडैकरसो विष्णुः अखंडै

शिवाहस्य षडैकरसः शिवः ४ अखंडैकरसं शास्त्रं अखंडैकरसं श्रुतीः अखंडैकरसं वाच्यं अखंडैकरसं महः ५ अखंडैकरसं देहं अखंडैकरसं मनः अखंडैकरसं चित्तं अखंडै
 करसं सुखं ६ अखंडैकरसो विद्या अखंडैकरसो व्ययः अखंडैकरसो नित्यं अखंडैकरसः परः ७ अखंडैकरसात्किंचिदखंडैकरसादहं अखंडैकरसं स्थूलं
 अ० ७ अखंडैकरसं जनः ८ अखंडैकरसं सस्मं अखंडैकरसं दूयं अखंडैकरसं नास्ति अखंडैकरसं वलं ९ अखंडैकरसाद्वैश्वं अखंडैकरसादणुः अखंडै
 करसं नास्ति अखंडैकरसाद्भवान् १० अखंडैकरसो ह्येव अखंडैकरसादितं अखंडैकरसाज्जातं अखंडैकरसात्स्थितं ११ अखंडैकरसालीना अखंडै
 १० करसं पिता अखंडैकरसाभक्ता अखंडैकरसः पतिः १२ अखंडैकरसामाता अखंडैकरसो विराट् अखंडैकरसंगात्रं अखंडैकरसः शिवः १३ अखंडै
 करसं घ्राणं अखंडैकरसं वहिः अखंडैकरसं पूर्णं अखंडैकरसामृतं १४ अखंडैकरसं श्रोत्रं अखंडैकरसंगहं अखंडैकरसंगोप्यं अखंडैकरसः शिवः
 १५ अखंडैकरसो नाम अखंडैकरसो रविः अखंडैकरसः सोमा अखंडैकरसो गुरुः १६ अखंडैकरसः साक्षा अखंडैकरसः सुहृत् अखंडैकरसं मंत्रं अ
 खंडैकरसो जयः १७ अखंडैकरसं ध्यानं अखंडैकरसं पदं अखंडैकरसं ग्राह्यं अखंडैकरसं महान् १८ अखंडैकरसं ज्योतिः अखंडैकरसं परं अखंडैक
 रसं भोज्यं अखंडैकरसं हरिः १९ अखंडैकरसो होमं अखंडैकरसो जयः अखंडैकरसं स्वर्गं अखंडैकरसः स्वयं २० अखंडैकरसाकारादन्यनास्ति
 नहि क्वचित् ऋभुरुवाच भूपः शृणु महाश्रयं नित्यानुभवसंपदं दुर्लभं दुर्लभं लोकं सर्वलोकेषु दुर्लभं अहमस्मि परं चास्मि प्रभास्मि प्रभवोऽस्म्यहं
 सर्वरूपगुरुश्चास्मि सर्वरूपोऽस्मि सोऽस्म्यहं २१ अहमेवास्मि शुभोऽस्मि शुभोऽस्मि परमोऽस्म्यहं अहमस्मि सदा सोऽस्मि सत्योऽस्मि विमलोऽस्म्यहं २२ विज्ञानो
 स्मि विशेषोऽस्मि साम्योऽस्मि सकलोऽस्म्यहं शुभोऽस्मि शोकहीनोऽस्मि चैतन्योऽस्मि सभोऽस्म्यहं २३ मानावमानहीनोऽस्मि निर्गुणोऽस्मि शिवोऽस्म्यहं द्वैताद्वैतविही
 नोऽस्मि द्वंद्वहीनोऽस्मि सोऽस्म्यहं २४ भावाभावविहीनोऽस्मि भाषाहीनोऽस्मि भास्म्यहं शून्याशून्यप्रभावोऽस्मि शोभनोऽस्मि महोऽस्म्यहं २५ तुल्यातुल्यविहीनोऽस्मि
 तुच्छाभावोऽस्मि नास्म्यहं सदा सर्वविहीनोऽस्मि सात्विकोऽस्मि सदाऽस्म्यहं २६ एकसंख्याविहीनोऽस्मि द्विसंख्यानास्ति नास्म्यहं सदसद्देहहीनोऽस्मि संकल्पर
 हितोऽस्म्यहं २७ नानात्मभेदहीनोऽस्मि यत्किंचिन्नास्ति सोऽस्म्यहं नाहमस्मि न चान्योऽस्मि देहादि रहितोऽस्म्यहं २८ आश्रयाश्रयहीनोऽस्मि आधारहि
 तोऽस्म्यहं २९ वंधमोक्षादिहीनोऽस्मि शुद्धब्रह्मादिसोऽस्म्यहं ३० चित्तादिसर्वहीनोऽस्मि परमोऽस्मि परोऽस्म्यहं सदा विचाररूपोऽस्मि निर्विचारोऽस्मि सोऽस्म्यहं ३१

शिवः

अकारादिस्वरूपोस्मिउकारोस्मिमुदोस्म्यहं ध्याताध्यानविहीनोस्मिध्येयहिनीस्मिसोस्म्यहं ३२ पूर्णोत्पूर्णोस्मिपुण्योस्मिसर्वपूर्णोस्मिसोस्म्यहं स
 र्वीतीतस्वरूपोस्मिपरं ब्रह्मासिसोस्म्यहं ३३ लक्ष्यलक्षणहीनोस्मिलयहीनोस्मिसोस्म्यहं मात्मानविहीनोस्मिमेयहीनोस्मिसोस्म्यहं ३४ सर्वातीत
 स्वरूपोस्मिपरं ब्रह्मासिसोस्म्यहं जगत्सर्वचदृष्टोस्मिनेत्रादिरहितोस्म्यहं ३५ प्रवृत्त्योस्मिप्रवृत्त्योस्मिप्रपन्नोस्मिपरोस्म्यहं सर्वेन्द्रियविहीनोस्मिस
 र्वकर्महितोस्म्यहं ३६ सर्ववेदान्ततोस्मिसर्वदासुलभोस्म्यहं मुदामुदितश्रुत्योस्मिसर्वमौनफलोस्म्यहं ३७ नित्यचिन्मात्ररूपोस्मिसद
 सच्चिन्मयोस्म्यहं यत्किंचिदपिहीनोस्मिस्वलम्पण्यापिनाहितं ३८ हृदयग्रंथिहीनोस्मिहृदयाव्यापकोस्म्यहं षड्विकारविहीनोस्मिषट्कोशरहितो
 स्म्यहं ३९ अरिषड्वर्गमुक्तोस्मिअंतरादंतरोस्म्यहं देशकालविहीनोस्मिदिगंबरसुखोस्म्यहं ४० नास्तीहास्तिविमुक्तोस्मिनकाररहितोस्म्यहं
 सर्वचिन्मात्ररूपोस्मिसच्चिदानंदमस्म्यहं ४१ अखंडाकाररूपोस्मिअखंडाकारमस्म्यहं प्रपंचचित्तरूपोस्मिप्रपंचरहितोस्म्यहं ४२ सर्वप्रका
 ररूपोस्मिसद्वाषावर्जितोस्म्यहं कालत्रयविहीनोस्मिकामादिरहितोस्म्यहं ४३ कायकायिविमुक्तोस्मिनकाररहितोस्म्यहं मुक्तहीनोस्मिमुक्तो
 स्मिमोक्षहीनोस्म्यहंसदा ४४ सत्यासत्यविहीनोस्मिसदासन्मात्रनास्म्यहं गंतव्यदेहहीनोस्मिगमनारहितोस्म्यहं ४५ सर्वदास्मरूपोस्मिशान्तो
 स्मिसुहितोस्म्यहं एवंस्वानुभवंप्रोक्तंएतत्प्रकरणंमहत् ४६ यः शृणोतिसकृद्व्यापिब्रह्मैवभवतिस्वयं पिंडांडसंभवजगद्गतखंडनोद्यद्वेतंडशंडा
 निभवाहुदंडं ४७ ब्रह्मोरुमुंडकलितांडजवाह्वाणकोदंडभूधरधरंभजतामखंडं विश्वात्मन्यद्वितीयेभगवतिगिरिजानायकेकाशरूपेनीरूपे
 विश्वरूपेगतदुरितधियः प्राप्नुवंत्यात्मभावं अन्येभेदधियः श्रुतिप्रकाशितैः वर्णाश्रमोत्पश्रमैः तांताः शान्तिविवर्जिताविषडणोदुःखंभजंत्यन्वहं
 ४८ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्येष्टांशे सप्तमोऽध्यायः ७ ॥ ऋभुह्वाच वस्तेप्रपंचश्रुत्वत्वंशशशृंगेण संस्मितं दुर्लभं सर्वलोकेषु सावधा
 नमनाः शृणु १ इदं प्रपंचं यत्किंचिद्यः शृणोति च पश्यति दृश्यरूपं च दृग्गुणं सर्वशं शविषाणवत् २ भूमिरापो न लोवायुः खं मनो बुद्धिरेव च अहंका
 रश्चैतजश्च सर्वशं शविषाणवत् ३ नाशं जन्म च सत्यं च लोकं भुवनमंडलं पुण्यपापं जयं मोहो सर्वशः ४ कामक्रोधौ रागलोभौ मदमोहौ रतिर्धृतिः गुरुशि

शिवरहस्यपद्योपदेशादिसर्वशशविषाणवत् ५ अहंत्वंजगदित्यादिआदिरन्तिममध्यमे भूतंभवंवर्तमानं सर्वश ६ स्थूलदेहं सूक्ष्मदेहं कारणंकार्यमव्ययं दृश्यं
 चदर्शनं किंचित्सर्वश ७ भोक्ताभोज्येभोगरूपंलक्ष्यलक्षणमद्वयं शमोविचारः संतोषः सर्वश ८ यमंचनियमंचैवप्राणायामादिभाषणं गमनं
 अ०८ चलनंचित्तंसर्वश ९ श्रोत्रेनेत्रगात्रगोत्रगुह्यंजाज्यंहरिः शिवः आदिरन्तोमुमुक्षाचसर्वशशविषाणवत् १० ज्ञानेन्द्रियंचतन्मात्रं कर्मेन्द्रियगणं
 ११ चयत् जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तादिसर्व ११ चतुर्विंशतितत्त्वेचसाधनानांचतुष्टयं सजातीयंविजातीयंसर्वश १२ सर्वलोकंसर्वभूतंसर्वधर्मसतत्वकं
 सर्वाविद्यासर्वविद्यासर्वशशविषाणवत् १३ सर्ववर्णंसर्वजातिः सर्वश्रेष्ठंचतीर्थकं सर्ववेदंसर्वशास्त्रंसर्वशश १४ सर्वबंधंसर्वमोक्षंसर्वविज्ञा
 नमीश्वरः सर्ववाकंसर्वबोध्यंसर्वश १५ सर्वास्तित्वंसर्वकर्मसर्वसंगयुतिर्महान् सर्वद्वैतस्वसद्भावंसर्वशश १६ सर्ववेदान्तसिद्धान्तंसर्वशास्त्रा
 र्थनिर्णयं सर्वजीवत्वसद्भावंसर्वश १७ यद्यत्संवेद्यतेकिंचित्तद्यच्चजगतिदृश्यते यद्यच्छ्रुणोतिगुरुणासर्वश १८ यद्यच्छ्रुणोतिचित्तेचयद्यत्सं
 कल्पतेक्वचित् बुद्धानिश्चीयतेयद्यत्सर्वशश १९ यद्यद्वाचाकरोति यद्वाचाचार्यभाषणं यद्यत्सर्वेन्द्रियेभीष्यंसर्वश २० यद्यत्संतप्य
 तेवस्तुयच्छ्रुणोतिचपश्यति स्वकीयमन्यदीयंचसर्व २१ सत्सत्त्वेनचयद्वाविवस्तुत्वेनरसेनच यद्यत्संकल्प्यतेचित्तेसर्व २२ यद्यदात्मेतिनि
 र्णीतंयद्यन्नित्यमितंवचः यद्यद्विचार्यतेचित्तेसर्व २३ शिवोरक्षतिमानित्यंविष्णुः पतिजगत्रयं स्रष्टासृजतिलोकान्वेसर्वशश २४ जीवद्
 तपियद्यस्तिभाषयत्यपिभाषणं संसारइतियावार्त्तासर्वशशवि २५ यद्यदस्तिपुराणेषुयद्यद्देहेषुनिर्णयः सर्वोपनिषदांभावंसर्वश २६
 शशशृंगवदेवेदमुक्तंप्रकरणंतव यः शृणोतिरहस्यं वै ब्रह्मैवभवतिस्वयं २७ भूयः शृणुनिदाघत्वंसर्वं ब्रह्मेतिनिश्चयं सुदुर्लभमिदंचृणादे
 वानामपिसत्तम २८ इदमित्यपियद्रूपमहमित्यपियत्पुनः दृश्यतेयत्तदेवेदंसर्वं ब्रह्मेतिकेवलं २९ देहोहमितिसंकल्पः तदेवभयमुच्यते
 कालत्रयेपितंनास्ति सर्वं ब्रह्मेतिकेवलं ३० देहोहमितिसंकल्पः तदंतःकरणंस्मृतं कालत्रयेपितंनास्ति सर्वं ब्रह्मेतिकेवलं ३१ देहोहमि
 तिसंकल्पः सहिसंसारमुच्यते कालत्रयेपितंनास्ति सर्वं ब्रह्मेतिकेवलं ३२ देहोहमितिसंकल्पः तद्व्यभिचितिसंकल्पः चोच्यते कालत्रयेपितं शिवम्

देहोहमितिसंकल्पः तदुखमिति निश्चयः कालत्रयेपितं ३४ देहोहमित्यत्तज्ज्ञानं तदेवनरकं स्मृतं कालत्रयेपितं ३५ देहोहमित्यत्तज्ज्ञानं जग-
 त्सर्वमितीर्यते कालत्रये ३६ देहोहमित्यत्तानंहृदयग्रंथिरिति कालत्रये ३७ देहत्रयेपियं भावंतद्देहज्ञानमुच्यते कालत्रये ३८ देहोहमितिय-
 द्भावं सदसद्भावं मेव च कालत्रये ३९ देहोहमितिसंकल्पं तत्प्रपेचमिहोच्यते कालत्रये ४० देहोहमितियद्भावंतद्देवाज्ञानमुच्यते कालत्रये ४१
 देहोहमितियावुत्थिर्मलिनावासनोच्यते कालत्रये ४२ देहोहमितियावुत्थिसत्तं जीवः स एव सः कालत्रये ४३ देहोहमितियद्भावं महा नरक-
 मीरितं कालत्रये ४४ देहोहमितियावुत्थिमन एवेति निश्चयः कालत्रये ४५ देहोहमितियावुत्थिमन एवेति निश्चयः कालत्रये ४५ देहोहमिति
 यावुत्थिः परिच्छिन्नमितीर्यते कालत्रये ४६ देहोहमित्यत्तानं सर्वशोकमितीरितं कालत्रये ४७ देहोहमित्यत्तानं संस्पर्शमिति कथ्यते का-
 लत्रये ४८ देहोहमितियावुत्थिः तदेव मरणं स्मृतं कालत्रये ४९ देहोहमित्यत्तानं महापापमिति स्मृतं कालत्रये ५० पियावुत्थिस्तद्देवाशे-
 भनं स्मृतं ५० देहोहमितियावुत्थिस्तृष्णासैव हि चोच्यते कालत्रये ५१ देहोहमितिसंकल्पः सर्वदोषमिति स्मृतं कालत्रये ५२ देहोहमितियावुत्थिः
 स्तद्देवमलमुच्यते कालत्रये ५३ देहोहमितिसंकल्पः महत्संशयमुच्यते कालत्रये ५४ देहोहमित्यत्तानं सर्वमिथ्येति निश्चितं कालत्रयेपि ५५
 यत्किंचित्स्मरणं दुःखं यत्किंचित्स्मरणं जगत् यत्किंचित्स्मरणं कामो यत्किंचित्स्मरणं मत्तं ५६ यत्किंचित्स्मरणं पापं यत्किंचित्स्मरणं मनः यत्किं-
 चिदपि संकल्पं यत्किंचित्त्तानमुच्यते ५७ यत्किंचिदपि संकल्पं महारोगेति कथ्यते यत्किंचिदपि संकल्पं महामोहेति कथ्यते ५८ यत्किंचि-
 दपि संकल्पं तापत्रयमुदाहृतं यत्किंचिदपि संकल्पं कामक्रोधं च कथ्यते ५९ यत्किंचिदपि संकल्पं संवर्धनेतरं क्वचित् यत्किंचिदपि संक-
 ल्पं सर्वदुःखेति नेतरत् ६० यत्किंचिदपि संकल्पं जगत्सत्यत्वविभ्रमं यत्किंचिदपि संकल्पं महद्वेषं च नेतरत् ६१ यत्किंचिदपि संकल्पं काल-
 त्रयमुदीरितं यत्किंचिदपि संकल्पं नाना रूपमुदीरितं ६२ यत्र यत्र संकल्पं तत्र तत्र महज्जगत् यत्किंचिदपि संकल्पं तद्देवासत्पमेव हि ६३
 यत्किंचिदपि संकल्पं तत्तनास्ति न संशयः यत्किंचिदपि संकल्पं तत्सर्वं नेति निश्चयः ६४ मन एव जगत्सर्वं मन एव महारिपुः मन एव

शिवाहस्य ६ हि संसारो मन एव जगत्त्रयं ६४ मन एव महद्दुःखं मन एव जरादिकं मन एव हि कालं च मन एव मलं सदा ६५ मन एव हि संकल्पं मन एव हि जी-
 वकं मन एव शुचिर्नित्यं मन एव द्रजालकं ६६ मन एव सदा मिथ्या मनो वेध्या कुमारवत् मन एव सदा नास्ति मन एव जडं सदा ६७ मन एव हि
 चित्तं च मनो हंकारमेव च मन एव महद्वेधं मनो तः कारणं क्वचित् मन एव हि भूमिश्च मन एव हितोच्चकं मन एव हितेजश्च मन एव मरुत्मान् ६८
 मन एव हि चाकाशं मन एव हि शब्दकं मन एव स्पर्शरूपं मन एव हि रूपकं ७० मन एव रसाकारं मनो गंधः प्रकीर्तितः अन्नकोशं मनो रूपं प्राणको-
 शं मनो मयं ७१ मनः कोशं मनो रूपं विज्ञानं च मनो मयः मन एवानंदकोशं मनो जाग्रद्विस्थितं ७२ मन एव हि स्वप्नं च मन एव सुषुप्तिकं मन एव हि
 देवादि मन एव यमादयः ७३ मन एव हि यत्किंचिन्न मन एव मनो मयः मनो मयमिदं विश्वं मनो मयमिदं पुरं ७४ मनो मयमिदं भूतं मनो मयमिदं द्रव्यं
 मनो मयमिदं जातिर्मनो मयमिदं गुणं ७५ मनो मयमिदं दृश्यं मनो मयमिदं जडं मनो मयमिदं यद्यन्मनो जीव इति स्थितं ७६ संकल्पमात्रमज्ञानं
 भेदः संकल्पमेव हि संकल्पमात्रं विज्ञानं नित्यसित्योऽस्य हं सदा ७७ निर्गुणोऽस्मि निर्गुणोऽस्मि इत्येवं मंत्रमुत्तमं हरिर्ब्रह्मादिरुद्रोऽस्ति एतद्देवोऽपि ना-
 प्यहं ७८ केवलं ब्रह्म मात्रोऽस्मि केवलोऽस्मि जयोऽस्य हं स्वयमेव स्वयं भास्य स्वयमेव हि नान्यतः ७९ स्वयमेवात्मनि स्वस्थः इत्येवं मंत्रमुत्तमं
 स्वयमेव स्वयं भुक्षे स्वयमेव स्वयं रमे ८० स्वयमेव स्वयं ज्योतिः इत्येतत्स्वयमेव स्वयं स्वात्मानि स्वयं रं स्पे स्वात्मान्ये वा वलोकये ८१ स्वात्मान्ये वसु-
 खं चास्ति इत्येवं मंत्रमुत्तमं स्वचैतन्ये स्वयं स्थास्ये स्वात्मान्ये सुखं रमे ८२ स्वात्मानि सिंहासने तिष्ठे इत्येवं मंत्रमुत्तमं स्वात्मान्ये मंत्रं सदा पश्येत् स्वात्म-
 ज्ञानं सदा भ्यसेत् ८३ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो स्वात्मान्ये विनाशयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो द्वैतदुःखं विनाशयेत् ८४ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो भेददुःखं
 विनाशयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो चिंतारोगं विनाशयेत् ८५ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो बुद्धिब्याधिं विनाशयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो आधिब्याधिं वि-
 नाशयेत् ८६ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो सर्वशोकं विनाशयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो कामदोषं विनाशयेत् ८७ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो क्रोधदोषं वि-
 नाशयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो चिंतादोषं विनाशयेत् ८८ अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो संकल्पं च विवर्जयेत् अहं ब्रह्माऽस्य हं मंत्रो इदं दुःखं विनाशयेत् ८९

शिवः

१२

अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो अविवेक मलं दहेत् अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो अज्ञान ध्वं समाचरेत् ९० अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो कोटि दोषं विनाशयेत् अहं ब्रह्मास्मि हं
 मंत्रो सर्वतंत्रं विनाशयेत् ९१ अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो देह दोषं विनाशयेत् अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो दृष्टा दृष्टं विनाशयेत् ९२ अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो इ
 दं सर्वं विवर्जयेत् अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो आत्मज्ञान प्रकाशकं ९३ अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो आत्मलोक जयप्रदं अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो असत्प्रादिवि
 नाशकं ९४ अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो अन्यत्सर्वं विनाशकं अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो अप्रतर्क सुखप्रदं ९५ अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो अनात्मज्ञान माहरेत् ॥
 अहं ब्रह्मास्मि हं मंत्रो ज्ञानानंदं प्रयच्छति ९६ सप्तकोटि महामंत्रं जन्म कोटि शतप्रदं सर्वमंत्रान् समुत्सृज्य जपमेनं समभ्यसेत् ९७ सद्यो मोक्षमवाप्नोति
 नात्र संदेह अस्ति मे मंत्रं प्रकरणं प्रोक्तं रहस्यं वेद कोटिषु ९८ यः शृणोति स दृष्ट्वापि ब्रह्मैव भवति स्वयं नित्यानंदमयः स एष परमानंदोदयः शाश्वतः
 यस्मान्नाम्यदतो न्यदार्त्तमखिलं तर्ज्जजगत्सर्वदा ९९ यो वाचा मनसं द्रियाति गगणैर्देहोऽपि वेद्यो न वैः अच्छेद्यो भववैद्य ईशदितियासाधीः परं मुक्तये
 १०० इति श्रीशिवरहस्येशंकरख्येषु शंखे ब्रह्मोपदेशवर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ८ ॥ ऋभुर्वाच नित्यतर्पणमाचक्षे निदाघशृणु मेव चः वेदशास्त्रे
 षु सर्वेषु अत्यंतं दुर्लभं नृणां १ सदा प्रपंचनास्ते वदामि तपि नास्ति हि ब्रह्ममात्रं सदा पूर्णं इत्येवं ब्रह्मतर्पणं २ सद्रूपमात्रं ब्रह्मैव सच्चिदानंदमय
 हं आनंदघन एवाहं इत्येवं ब्र० ३ सर्वदा शर्वशून्यो हं सदात्मानं दवानहं नित्यानित्यस्वरूपो हं इत्ये० ४ अहमेव चिदाकाशो आत्मा काशोऽस्ति नित्यदा आ
 त्मानात्मनि वृत्तो हं इत्ये० ५ एकत्वसंख्याहीनोऽस्मि अरूपोऽस्मि हं मद्रयः नित्यशुद्धस्वरूपो हं इत्ये० ६ आकाशादपि सूक्ष्मो हं अत्यंताभावकोऽस्मि हं सर्वप्र
 काशरूपो हं इ० ७ परब्रह्मस्वरूपो हं परावरसुखोऽस्मि हं सत्तामात्रस्वरूपो हं दृक् दृश्यादिविवर्जितः ८ यत्किंचिदप्यहं नास्ति तूष्णीं तूष्णीं मिहास्मि हं
 शून्यमोक्षस्वरूपो हं इ० ९ सर्वानंदस्वरूपो हं ज्ञानानंदमहं सदा विज्ञानमात्ररूपो हं इ० १० ब्रह्ममात्रमिदं सर्वं नास्ति नास्ति तत्र तेशे तदेवाहं न संदेह इ० ११ त
 मित्येतत्तदित्येतन्नास्ति नास्तीति किंचन शुद्धचैतन्यमात्रोऽहमित्येवं ब्रह्मतर्पणं १२ अत्यंताभावरूपो हं महेव पात्यरः अहमेव सुखं नान्यदित्ये० १३ इदं हेम
 मयं किंचित् नास्ति नास्ति तेशे निर्गुणानंदरूपो हं इ० १४ साक्षिवस्तु विहीनत्वात् साक्षित्वं नास्ति मे सदा केवलं ब्रह्मभावत्वादित्ये० १५ अहमेवाविशेषो हं अहमे

शिवहस्य

अ०

१३

ब्रह्मिनामकं अहमेवविमोहं वै ३० १६ इन्द्रियाभावरूपोहं सर्वभावस्वरूपकं वेधमुक्तविहीनोस्मि ३० १७ सर्वानंदस्वरूपोहं सर्वानंदधनोस्मि ३० १८ सर्वानंदमयश्चाहं ३० १९ सर्वत्रपूर्णरूपोहं सर्वत्रसुखमस्मि ३० २० सर्वत्रचित्तरूपोहं सर्वत्रचित्तरूपोहमित्येवं ब्रह्मतर्पणं २० सर्वत्रतृप्तिरूपोहं सर्वानंदमयोस्मि ३० २१ सर्वदातृत्वरूपोहं परमानंदवानहं एक एवाहमेव ३० २२ सुतोहं मोक्षरूपोहं सर्वमौनपरोस्मि ३० २३ सर्वदामत्वरूपोहं सर्वदातुर्यवानहं तुर्यातीतस्वरूपोहमित्येव ३० २४ सत्त्वविज्ञानमात्रोहं सम्मात्रानंदवानहं निर्विकल्पस्वरूपोहं ३० २५ सर्वदाह्यजरूपोहं निरीहोहं निरंजनः ब्रह्मविज्ञानरूपोहं ३० २६ ब्रह्मतर्पणमेवोक्त एव तत्प्रकरणं मया यद्गुणोत्तिसृष्ट्यापि ब्रह्मैव भवति स्वयं २७ नित्यं होमं प्रवक्ष्यामि सर्ववेदेषु दुर्लभं सर्वशास्त्रार्थमद्वैतं सावधानं मनाः शृणु २८ अहं ब्रह्मा स्मि शुद्धोस्मि नित्योस्मि प्रभुरस्मि ३० २९ ओंकारार्थस्वरूपोस्मि एवं होमं सुदुर्लभं ३० ३० परमात्मस्वरूपोस्मि परानंदपरोस्मि ३० ३१ चिदानंदस्वरूपोस्मि एवं होमं सुदुर्लभं ३० ३२ नित्यानंदस्वरूपोस्मि निष्कलंकमयोऽहं चिदाकारस्वरूपोस्मि एवं ३१ नहि किंचित्स्वरूपोस्मि नाहमस्मि न सोऽस्मि ३० ३३ निर्गोपास्मि निराभासो न मनो नेंद्रियोऽस्मि ३० ३४ न बुद्धिर्न विकल्पोहं एवं ३३ न देहादिस्वरूपोस्मि त्रयादिपरिवर्जितः न जाग्रदस्वरूपोहं ३० ३५ श्रवणं मननं नास्ति निदिध्यासनमेव हि स्वगतं च न मे किंचिदे ३४ असत्तं हि मनो सत्ता असत्तं बुद्धिरूपकं अहंकारमसद्विस्थि कालत्रयमसत्सदा ३५ गुणत्रयमसद्विस्थि ३० ३६ श्रुतं सर्वमसद्विस्थि वेदं सर्वमसत्सदा शास्त्रं सर्वमसद्विस्थि एवं ३७ मूर्तित्रयमसद्विस्थि लोकत्रयमसत्सदा सर्वलोकमसद्विस्थि इत्ये ३८ यत्तद्दृश्यमसद्विस्थि सर्वभूतमसत्सदा सर्वतत्त्वमसद्विस्थि एवं ३८ नानारूपमसद्विस्थि नानावर्णमसत्सदा नानाजातिमसद्विस्थि एवं ३९ शास्त्रज्ञानमसद्विस्थि वेदज्ञानं तपोऽप्यसत् सर्वतत्त्वमसद्विस्थि एवं ४० गुरुशिष्यमसद्विस्थि गुरुमंत्रमसत्तत्तः यद्दृश्यं तद्दसद्विस्थि ४१ सर्वान्भोगानसिद्धिस्थि यच्चित्तं सदसत्सदा यद्दृश्यं तद्दसद्विस्थि ४० सर्वेन्द्रियमसद्विस्थि सर्वमंत्रमसत्त्विति सर्वप्राणानसद्विस्थि ४४ जीवं देहमसद्विस्थि परे ब्रह्मणि नैव हि मयि सर्वमसद्विस्थि ४५ दृष्टं श्रुतमसद्विस्थि ओतप्रोतमसन्मयि कार्याकार्यमसद्विस्थि एवं ४६ दृष्टं प्राप्तं मसद्विस्थि संतोषमसदेव हि सर्वकर्माण्यसद्विस्थि एवं होमं सुदुर्लभं

शिवम्

१३

सर्वोसर्वमसद्विधिपूर्णापूर्णमसत्परे सुखदुःखमसद्विधिपूर्णापूर्णमसत्सदा लाभालाभमसद्विधिदानंदे
 हमसत्सदा सदाजयमसद्विधिसदागर्वमसत्सदा मनोमयमसद्विधिसंशयनिश्चयंतथा ५० शब्दसर्वमसद्विधिस्पर्शसर्वमसत्सदा रूपसर्वम
 सद्विधिरसंसर्वमसत्सदा ५१ गंधसर्वमसद्विधिसर्वज्ञानमसत्सदा सर्वज्ञानमसद्विधिअसत्प्रकृतिरुच्यते भूतंभव्यमसद्विधिअसत्प्रकृतिरुच्यते
 असदेवसदासर्वअसदेवभवोद्भवं ५२ असदेवमसद्विधिगुणसर्वमसत्सदा शशशृंगवदेवेदंशशशृंगवदंतरं ५३ शशशृंगवदेवत्वंशशशृंगवदस्म
 हं इत्येवमात्महोमारंयप्रोक्तप्रकरणमया यःशृणोतिसकृद्वापित्रलैवभवतिस्वयं ५४ स्कंदउवाच यस्मिन्संचविचैतिविश्वमखिलंद्योतंतिस्वर्येदेवा
 विद्युद्वाह्निमरुद्गणाः सवरूपाः भीताः भजंत्यश्वरं भूतं चापिभवत्यदृश्यमखिलंशंभोः सुखोऽंजगत् जातं चापिजनिष्यतिप्रतिभवंदेवासुरैरीरितं
 नेहास्तिनकिंचिदत्रभगवध्यातान्नकिंचित्प्रियं ५५ यः प्राणापानभेदैः मनमननधियाधारणापंचकाद्यैः मध्येविश्वजनस्पसन्नपिशिवोनोदृश्यते
 सस्मया बुद्ध्याहृद्यातयापिश्रुतिवचनशतैः दशिकोक्तैकसत्त्वायोगैर्भक्तिसमन्वितैः शिवतरोदृश्यो न चान्यत्तथा ५६ इति श्रीशिवरहस्येशंक
 राख्येऋभुनिदाघसंवादो नाम नवमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ऋभुरुवाच ब्रह्मज्ञानं प्रवक्ष्यामि जीवन्मुक्तस्य लक्षणं आत्ममात्रेण यस्तिष्ठेत्स जीवन्मुक्त
 उच्यते १ अहं ब्रह्मवदेवेदं अहमात्मानसंशयः चैतन्यात्मेति यस्तिष्ठेज्जीवन्मुक्तः सं उच्येत २ विदात्माहं परात्माहं निर्गुणोहं परात्परं इत्येवं निश्च
 यो यस्य जीवन्मुक्तः स ३ देहत्रयातिरिक्तोहं ब्रह्मवैतन्यमस्यहं ब्रह्माहमिति यस्यांतोसजी ४ आनंदधनरूपोऽस्मि परानंदपरोऽस्यहं यश्चिदेवंपरा
 नंदस ५ यस्य देहादिकं नास्ति यस्य ब्रह्मेति निश्चयः परानंदपूर्णेयिः सजी ६ यस्य किंचिदहं नास्ति चिन्मात्रेणावतिष्ठते परानंदो मुदानंदः सजी ७
 चैतन्यमात्रं यस्यांतं चिन्मात्रैकस्वरूपवान् न स्मरत्यन्यकललं स ८ सर्वत्र परी पूर्णात्मा सर्वत्र फलनात्मकः सर्वत्र नित्य पूर्णात्मा स ९ परमात्मप
 रानित्यं पराप्रजेति निश्चितः आनंदाकृतिरव्यक्तो स १० शुद्धकैवल्यजीवात्मा सर्वसंगविवर्जितः नित्यानंदप्रसंतात्मा स ११ एकरूपः प्रशंतात्मा
 अन्यचित्तविवर्जितः किंचिदस्तित्वहीनोऽयजीव १२ न मेचित्तं न मे बुद्धिः नाहंकारो न चेंद्रियं केवलं ब्रह्मात्रात्माजी १३ न मे दोषः न मे देहः न मे प्राणः

शिवरहस्य ६ नमेकचित् दृढनिश्चयवान्योतजीव १४ नमेमायानमेकासो नमेक्रोधोपरोस्महं नमेकिंचिदिदं वापि जीव १५ नमेदोषो नमेलिंगं नमेवस्थः क्वचिज्जगत्
 यस्तु नित्यं सदानंदः जी १६ नमेश्रोत्रं नमेनासानमेचक्षुः नमेमनः नमेजिह्वे तियत्वांतः जीव १७ नमेदेहो नमेलिंगं नमेकारणमेवच नमेतुर्यमिति स्व
 स्थः सजी १८ इदं सर्वं नमेकिंचिद्यं सर्वं नमेकचित् ब्रह्ममात्रेण यस्तिष्ठे जीव १९ नमेकिंचिन् नमेकश्चिन् नमेकश्चित् क्वचिज्जगत् अहमेवेति यस्ति
 स्तेत्स जीव २० नमेकालो नमेदेशो नमेवस्तु नमेस्तुतिः नमेस्तानं नमेप्राप्तो जी २१ नमेतीर्थं नमेसेवानमेदेवानमेस्थलं नक्वचिद्रेदहीनोयं जीव २२
 नमेबंधं नमेजन्म नमेशानं नमेपदं नमेवाक्यमिति स्वस्थो जी २३ नमेपुण्यं नमेपापं नमेकायं नमेषुभं नमेदृश्यमिति ज्ञानी जी २४ नमेशब्दं नमेस्पर्शं नमे
 रूपं नमेरसः नमेजीव इति स्वात्मा जी २५ नमेसर्वं नमेकिंचिन् नमेजीवन् नमेकचित् नमेभानं नमेवस्तु जी २६ नमेमोक्षो नमेद्वैतं नमेवेदो नमेविधिः नमे
 दूरमिति स्वस्थो जी २७ नमेगुरुं नमेशिष्यो नमेबोधो नमेपरः नमेश्रेष्ठं क्वचिद्वस्तु जी २८ नमेब्रह्म नमेविष्णुः नमेरुद्रो नमेरविः नमेकर्म क्वचिद्वस्तु जी २९
 नमेपृथ्वी नमेतोयं नमेतजो नमेवियत् दृढसंकल्पमेव हि जी ३० संकल्पमात्रं कालं च देसं संकल्पमेव हि संकल्पमात्रं देहं च प्राणं संकल्पमात्रं क॥
 संकल्पमात्रं मनं संकल्पं श्रवणं सदा संकल्पमात्रं नरकं संकल्पं स्वर्गमिति यः ३१ संकल्पमेव चिन्मात्रं संकल्पं चात्मचित्तं संकल्पनामनो किंचित्
 ब्रह्म संकल्पमेव हि ३२ संकल्पमेव यत्किंचित् नस्त्येव कदाचन नास्ति नास्त्येव संकल्पं नास्ति नास्ति जगत्त्रयं ३३ नास्ति नास्ति गुरुर्नास्ति नास्ति शि
 ष्योऽपि वस्तु न नास्ति नास्ति शरीरं च नास्ति नास्ति मनः क्वचित् ३४ नास्ति नास्त्येव किंचिद्वा नास्ति नास्त्यखिलं जगत् नास्ति नास्त्येव भूतं वा सर्वं नास्ति न सं
 शयः ३५ सर्वं नास्ति प्रकरणं मयोक्तं च निदाघते यः शृणोति स हृद्वापि ब्रह्मैव भवति स्वयं ३६ सत उवाच वेदांतैरपि चेदं शेषरपदं भोजानुरागादगोरो
 दारकुमारदारनिकरैः प्राणैर्धनैरुद्भिन्नतः त्यागाद्यो मनसा सक्तश्चिद्वपदध्याना तु यत्प्राप्यते तं नैवाप्यति शब्दतर्कनिवहैः शांतं मनस्तद्वेत् ३७ अ
 शेषदृशोऽस्मिन् हृक्मयानां संकल्पवर्जेन सदा स्थितानां न जाग्रतः स्वप्नसुषुप्तिभावः न जीवन् नो मरणं च चित्रं ३८ इति श्रीशिवरहस्ये शंकरारव्ये
 षष्ठोऽंशोऽध्यायः १० निदाघ उवाच कुत्र वा भवता स्थानं करोति निजरां गुरोः स्नानं मंत्रं स्नानकालं तर्पणं च वदस्व मे १ ऋक्षु उवाच आत्मला

शिवम्

नमहास्नानं नित्यस्नानं न चान्यतः इदमेव महास्नानमहं ब्रह्मास्मिनि श्रवयः २ परं ब्रह्मस्वरूपोऽहं परमानंदमस्मिहं इदमेव महास्नानं अहं ब्रह्मेति निश्चयः ३
 केवलं ज्ञानरूपोऽहं केवलं परमोऽस्मिहं केवलं शान्तरूपोऽहं केवलं निर्मलोऽस्मिहं ४ केवलं नित्यरूपोऽहं केवलं शाश्वतोऽस्मिहं इदमेव परं ब्रह्म ५ केवलं सर्व
 रूपोऽहं अहं तत्काहमस्मिहं इदमेव परं ब्रह्म ६ सर्वहीनं स्वरूपोऽहं चिदाकाशमयोऽस्मिहं इदमेव परं ब्रह्म ७ केवलं तुर्यरूपोऽस्मिहं तुर्यातीतोऽस्मिहं केवलं
 इदमेव ८ केवलं आकाररूपोऽस्मिहं शुभ्ररूपोऽस्मिहं सदा इदमेव ९ केवलं ज्ञानशुभ्रोऽस्मिहं केवलोऽस्मिहं प्रियोऽस्मिहं इदमेव परं ब्रह्म अहं ब्रह्मास्मिहं केवलं १०
 निर्विकल्पस्वरूपोऽस्मिहं निरंशोऽस्मिहं मेव हि इदमेव ११ अहं १२ सदा संगस्वरूपोऽस्मिहं सर्वदा परमोऽस्मिहं इदमेव १३ अहं १४ सदा ह्येकस्वरूपोऽस्मिहं सदानयो
 स्मिहं सुखं इदमेव १५ अपरिच्छिन्नरूपोऽहं अनन्तानंदमस्मिहं इदमेव १६ सत्यरानंदरूपोऽहं चित्परां नंदमस्मिहं इदमेव १७ अंतरानंदरूपोऽहं अवाङ्मन
 सगोचरं इदमेव १८ ब्रह्मानंदस्वरूपोऽहं सत्पानंदोऽस्मिहं सदा इदमेव १९ आत्मा मात्रस्वरूपोऽस्मिहं आत्मानंदमयोऽस्मिहं इदमेव २० आत्मप्रकाशरूपोऽस्मिहं
 त्मज्योतिरसोऽस्मिहं इदमेव २१ आदिमध्यांतहीनोऽस्मिहं आकारसदृशोऽस्मिहं इदमेव २२ नित्यपूर्णस्वरूपोऽस्मिहं नित्यं निर्मलैसोऽस्मिहं इदमेव २३ नित्यं सत्तास्वरू
 पोऽस्मिहं नित्यं मुक्तोऽस्मिहं सदा इदमेव २४ नित्यं सत्यस्वरूपोऽस्मिहं सर्वातीतोऽस्मिहं सदा इदमेव २५ रूपातीतस्वरूपोऽस्मिहं अमररूपोऽस्मिहं सदा इदमेव २६ भूमानंद
 स्वरूपोऽस्मिहं भाषानंदोऽस्मिहं सदा इदमेव २७ सर्वाधिष्ठानरूपोऽस्मिहं सर्वदा चिद्वनोऽस्मिहं इदमेव २८ देवभावविहीनोऽहं चित्तहीनोऽहं मेव हि इदमेव २९ देहवृत्तिवि
 हीनोऽहं अत्रेवाहमहं सदा इदमेव ३० सर्वदृश्यविहीनोऽस्मिहं दृश्यरूपोऽहं मेव हि इदमेव ३१ सर्वदा पूर्णरूपोऽस्मिहं नित्यतत्त्वोऽस्मिहं सदा इदमेव ३२ इदं ब्रह्मैव सर्वं स्यादहं चै
 तन्यमेव हि इदमेव ३३ अहं मेवाहमेवास्मिहं नामात्मिकं चिन्तविद्यते इदमेव ३४ अहमेव महानात्मा अहमेव परात्मा इदमेव ३५ अहमेव महान्नाम्पदितैव मंत्रमुत्तमं
 इदमेव ३६ अहमेवान्यवद्भामि अहमेव शरीरवत् इदमेव ३७ अहं च शिष्यवद्भामि अहं लोकत्रयादिवत् इदमेव ३८ अहं कालत्रयातीत अहं वेदैरूपासितः इ
 दमेव ३९ अहं शास्त्रेषु निर्णीतः अहं चित्तेऽवस्थितः इदमेव ४० मत्पुत्रं नास्ति किंचिद्दामत्पुत्रं एष्वीचवा इदमेव ४१ मया तिरिक्ततोये वा इत्येव मंत्रमुत्तमं इदमेव ४२
 न मे कार्यमिति स्वस्त्वैजीवन्मुक्तो न संशयः न मे वार्त्ता न मे वाकं न मे गोत्रं न मे कुलं न मे विद्येति यः स्वस्थो जीवन्मुक्तो न संशयः ४३ न मे नादो न मे शब्दो न मे लक्षणं न मे भवः

शिवरहस्य० नमेध्यानमितिस्वस्थोजीवन्मुक्तोनसंशयः ४२ नमेशान्तनमेचोष्णनमेमोहोनमेजयः नमेसंघ्येतियतिष्ठेजीवन्मुक्तोनसंशयः ४३ नमेजपोनमेमंत्रो
 नमेमोहोनमेनिशा नमेसर्वमितिस्वस्थोजीव० ४४ नमेभयनमेचान्यनमेतण्णानमेक्षुधा नमेचात्मेतियः स्वस्थः जीव० ४५ नमेपूर्वनमेपश्चान्
 अ० ३१ मेचोर्ध्वनमेदिशः नमेचित्तमितिस्वस्थः जीव० ४६ नमेवक्तव्यमल्पवानमेश्रोत्रव्यमण्वपि नमेगंसव्यमीषद्वाजीव० ४७ नमेभोक्तव्यमीषद्वा नमे
 १५ ध्यातव्यमरणवपि नमेस्मर्तव्यमेवायंजीव० ४८ नमेभोगोनमेरागोनमेयोगोनमेलयः नमेसर्वमितिस्वस्थः जीव० ४९ नमेमौर्ख्यनमेशान्तनमेवं
 धनमेप्रियं नमेमोदप्रमोदवाजीव० ५० नमेदीर्घनमेह्रस्वनमेस्थूलनमेक्षुशं नमेसर्वमितिस्वस्थोजीव० ५१ नमेस्तित्वनमेजान्तनमेवृत्तनमे
 क्षयः अध्यारेपोनमेस्वस्थजीव० ५२ आध्यभाद्यनमेकिंचिदपवादोनमेक्वचित् नमेकिंचिदहंयस्तुजीव० ५३ नमेशुस्थिर्नमेशुभ्रोनमेचैकन
 मेवहु नमेभूतनमेकार्यजीव० ५४ नमेकोहनमेचेदनमेनान्यनमेस्वयं नमेकश्चिन्नमेस्वस्थोजीव० ५५ नमेमांसनमेरक्तनमेमेदोनमेह्यरुत
 नमेरूपानमेस्तीतिजीव० ५६ नमेसर्वनमेशुक्लं नमेनीलं नमेपृथक् नमेस्वस्थः स्वयंयोवाजीव० ५७ नमेतापं नमेत्लोभोनमेगौणं नमेयशः
 नमेनत्वमितिस्वस्थोजीवन्मु० ५८ नमेभ्रान्तिर्नमेज्ञानं नमेगुह्यं नमेकुलं नमेकिंचिदितिध्यायंजीवन्मु० ५९ नमेत्याज्पं नमेग्राह्यं
 मेहासं नमेलयः नमेदैवमितिस्वस्थोजीवन्मुक्तो० ६० नमेव्रतं नमेग्लानिः नमेशोष्यं नमेसुखं नमेन्यूनं च्चिद्वस्तुजीवन्मुक्तो० ६१
 नमेज्ञातानमेज्ञानं नमेज्ञेयं नमेस्वयं नमेसर्वमितिज्ञानीजीवन्मुक्तोनसंशयः ६२ नमेतुभ्यं नमेमह्यं नमेत्वं नमेत्वहं नमेगुरु
 नमेयस्तुजीवन्मुक्तोनसंशयः ६३ नमेजडं नमेचैत्यं नमेग्लानं नमेभ्रुभं नमेनमेतियस्तिष्ठेत् जीवन्मुक्तोनसंशयः ६४
 नमेगोत्रं नमेसूत्रं नमेपात्रं नमेक्षुपा नमेकिंचिदितिध्यायीजीवन्मुक्तोनसंशयः ६५ नमेचात्मानमेनात्मानमेस्वर्गं
 नमेफलं नमेदूष्यं च्चिद्वस्तुजीवन्मुक्तोनसंशयः ६६ नमेभ्यासोनमेविद्यानमेशान्तिर्नमेदमः नमेपुरमितिज्ञानीजीवन्मु
 क्तोनसंशयः ६७ नमेशल्पं नमेशंकानमेसुप्तिर्नमेमनः नमेविकल्पनित्याप्तः जीव० ६८ नमेजरानमेचाल्पं नमेयौवनमण्व

शिवम्

पि नमेमृतिर्नमेध्यांतजीवन्मुक्तो न संशयः ६९ नमेलोकं नमेभोगं नमेसर्वमिति स्मृतः नमेमौ नमिति प्राप्नोति जीव ७० अहं ब्रह्मा ह्यहं ब्रह्मा ह्यहं
 ब्रह्मेति निश्चयः चिदहं चिदहं चेति जी ७१ ब्रह्मेवाहं चिदेवाहं परेवाहं न संशयः स्वयमेव स्वयं ज्योतिः जी ७२ स्वयमेव स्वयं पश्येत् स्वयमेव स्वयं
 स्थितिः स्वात्मनेवं स्वयं भूतः जी ७३ स्वात्मानंदस्वयं भुंक्षेत् स्वात्मारामः स्वयं वशे स्वयमेव स्वयं पश्येत् जी ७४ स्वयमेवाहमेको ग्रे स्वयमेव स्वयं प्रभुः
 स्वस्वरूपं स्वयं स्वस्य जी ७५ जीवन्मुक्तिप्रकरणं सर्ववेदेषु दुर्लभं यः शृणोति स ह्यपि ब्रह्मेव भवति स्वयं ७६ ये वेदवादविधिकल्पितभेदवु
 ध्यापुष्पाभिसंधितधियापरिकर्षयंतः देहं स्वकीयं मतिदुःखपरंपरभिः तेषां सुखाय न तु जातु तवेष पादात् ७७ कः संतरेत भवसागरमेतदुह्यतौ
 रंगसदृशं जनिमृत्युरूपं ईशार्चनाविधिसुबोधितभेदहीनज्ञानोदुपेन प्रतरेद्भवभावयुक्तः ७८ इति श्रीशिवरहस्यशंकराख्ये षष्ठांशेन एकादशोऽध्यायः ११
 न्दभुरुवाच देहमुक्तिप्रकरणं निदाघशृणु दुर्लभं त्यक्त्वा त्यक्तं न स्मरति स देहान्मुक्त एव सः १ ब्रह्मरूपः प्रशंतात्मानान्यरूपः सदा सुखी स्वस्व
 रूपो महामौनी विदेहान्मुक्त एव सः २ सर्वात्मा सर्वभूतात्मा शांतात्मा मुक्तिवर्जितः एकात्मवर्जितः साक्षी विदेहान्मुक्त एव सः लक्ष्मीमा ललिता
 त्मा हं लीलात्मा स्वात्ममात्रकः तूष्णीमात्मा स्वभावात्मा विदेहो मुक्त एव सः ४ शुभात्मा स्वयमात्मा हं सर्वात्मा स्वात्ममात्रकः अजात्मा चामृतात्मा
 हि विदेहो मुक्त एव सः ५ आनंदात्मा प्रियो ह्यात्मा मोक्षात्मा कोपि निर्णयः इत्येवमिति न ध्यायी विदेहो ६ ब्रह्मेवाहं चिदेवाहं एकं वापि न चिंत्यते
 चिन्मात्रेणैव यस्तिष्ठेत् विदेहो ७ निश्चयं च परित्यज्य अहं ब्रह्मेति निश्चयः आनंदभरिदेहं तु विदेहो ८ सर्वमस्तीति नास्तीति निश्चयं स ज्योतिष्ठिति ॥
 अहं ब्रह्मास्मि नास्तीति विदेहो ९ किंचित्क्वचिद्वदचित्त्वात्मानं न स्मरत्यहो स्वस्वभावेन यस्तिष्ठेद्देहो मु १० अहमात्मा परे ह्यात्मा चिदा
 त्मा हं न चिंतयति स्यात्पामीत्यपि यो मुक्तो विदेहो ११ तूष्णीमेव स्थितस्तूष्णीं सर्वतूष्णीं न किंचन अहं मर्यपरित्यक्त विदेहो १२ परमात्मा गुणातीतः सर्वा
 त्मापि न संमतः सर्वाभावान्महात्मा यो विदेहो १३ कालभेदं देशभेदं वस्तुभेदं स्वभेदकं किंचिद्वेदनयस्यास्ति विदेहो १४ अहं त्वं तदिदं सोऽयं किंचिद्वपि न
 विद्यते असंतं सुखमात्रात्मा विदेहो १५ निर्गुणात्मानि रात्मा हि नित्यात्मानित्यनिर्णयः शून्यात्मा स स्मरूपो यो विदेहो १६ विश्वात्मा विश्वहीनात्मा काला

शिवस्य १६ त्माकालहेतुकः देवात्मादेवहीनोयोविदेहो० १७ मात्रात्माभेयहीनात्मा मूलात्मानात्मवर्जितः केवलात्मापरात्मायोविदे० १८ सर्वत्रजडहीनात्मा सर्वे
 षामंतरात्मगः सर्वेषामितियस्यतोविदे० १९ सर्वसंकल्पहीनेति सच्चिदानंदमात्रकः स्थास्यामीतिनयस्यातोविदे० २० सर्वनास्तितदस्तोतिचिन्मा
 अ० १२ त्रोस्तीतिसर्वदा प्रवृत्त्यानास्तियस्यातेविदेहो० २१ केवलंपरमात्मायः केवलंज्ञानविग्रहः सत्तामात्रस्वरूपेयोविदे० २२ जीवेश्वरेतिचैत्येतिचेदशास्त्रे
 त्वहंतिति ब्रह्मैवेतिनयस्यातोविदे० २३ ब्रह्मैवसर्वमेवाहंनान्यत्किंचिज्जगद्भवेत् इत्येवनिश्चयाभावोविदे० २४ इदंचैतन्यमेवेतिअहंचैतन्यमित्यपि
 १६ इतिनिश्चयशून्योयोविदे० २५ चैतन्यमात्रः संसिद्धः स्वात्माशमः सुखासनः सुखमात्रांतरंगोयोविदे० २६ अपरिच्छिन्नरूपात्मा अणोरणुविनिर्मलः तुर्याती
 तः परानंदोविदेहो० २७ नामापिनास्ति सर्वात्मानरूपेणच नास्त्यकः परंब्रह्मस्वरूपात्माविदेहो० २८ तुर्यातीतः स्वतोतीतः अतोतीतः ससन्मयः अश्रुभा
 शुभशंतात्माविदे० २९ बंधमुक्तिप्रशंतात्मा सर्वात्माचंतरात्मकः प्रपंचात्मापरोह्यात्मावि० ३० सर्वत्रपरिपूर्णात्मा सर्वदाच परात्परः अंतरात्माह्यनता
 त्माविदे० ३१ अवो धवोधहीनात्मा अजडाजडवर्जितः अतत्त्वतत्त्वसर्वात्माविदे० ३२ असमाधिसमाध्यंत अलक्ष्णालक्ष्यवर्जितः अभूतोभूतएवात्मादे० ३३
 चिन्मयात्माचिदाकाशः चिदानंदश्चिदंबरः चिन्मात्ररूपएवात्माविदे० ३४ सच्चिदानंदरूपात्मा सच्चिदानंदविग्रहः सच्चिदानंदपूर्णात्मावि० ३५ सदा
 ब्रह्ममयो नित्यं सदा स्वात्मनि निश्चितः सदारवंडैकरूपात्माविदे० ३६ प्रज्ञानघनएवात्मा प्रज्ञानघनविग्रहः नित्यज्ञानपरानंदोविदेहो मुक्तएवसः ३७
 यस्य देहः क्वचिन्नास्तियस्य किंचित्स्मृतिर्वचः सदात्माह्यात्मनि स्वस्थोविदेहो मुक्तएवसः ३८ यस्य निर्वसनंचित्तं योवा ब्रह्मात्मना स्थितः योगात्मा
 योगयुक्तात्मावि० ३९ चैतन्यमात्रएवेति त्यक्तसर्वमतिर्नहि गुणागुणविकारांतोविदे० ४० कालदेशादिना संपतो न ग्राह्या न स्मृतिः परः निश्चयंच परं
 त्यक्तोविदे० ४१ भूमानंदः परानंदो भोगानंदविवर्जितः साक्षी च साक्षिहीनश्चविदे० ४२ सोपिकोपिन सोकोपि किंचीत्किंचन किंचन आत्मानात्मश्चि
 दात्मा च चिदचिदहमेव च ४३ यस्य प्रपंचभानात्मा ब्रह्माकारमपीह न स्वस्वरूपः स्वयंज्योतिःविदे० ४४ वाचा मगोचरानंदः सर्वेन्द्रियविवर्जिताः अती
 तातीतभानोयोविदे० ४५ चित्तवृत्तेरतीतोयाचित्तवृत्त्यवभासकः सर्ववृत्तिविहीनोयोविदेहो० ४६ कस्मिन्कालेविदेहो देहस्मरणवर्जितः न स्पृहो

शिवम्

१६

नक्षत्रोवापि विदे० ४७ ईषन्मात्रस्थितो यो वै सदा सर्वविवर्जितः ब्रह्ममात्रेण यस्तिष्ठेन्न विदे० ४८ परं ब्रह्म परानंदो परमात्मा परात्परः परैरदृष्टो वा ह्यतो
विदे० ४९ शुद्धवेदांतसारो यं शतसत्त्वात्मनि स्थितः तद्देहमपि यस्त्यक्तो विदे० ५० ब्रह्मामृतरसास्वादो ब्रह्मामृतरसायनं ब्रह्मामृतरसेमग्निविदे० ५१
ब्रह्मामृतरसाधारे ब्रह्मामृतरसः स्वयं ब्रह्मामृतरसेत्तप्तो विदे० ५२ ब्रह्मानंदपरानंदो ब्रह्मामृतरसः प्रभुः ब्रह्मानंदपरं ज्योतिर्विदे० ५३ ब्रह्मामृतरसानंदो
ब्रह्मामृतनिरंतरं प्रियानंदसदानंदो विदे० ५४ ब्रह्मानंदानुभावो यो ब्रह्मामृतशिवार्चनं ब्रह्मानंदरसप्रीतो विदे० ५५ ब्रह्मामृतरसो ह्यहो ब्रह्मामृतकुण्डलकः
ब्रह्मानंदजनैर्युक्तः विदेहो० ५६ ब्रह्मामृतवरे वासो ब्रह्मानंदालये स्थितः ब्रह्मामृतजपो यस्य विदे० ५७ ब्रह्मानंदशरीरांतो ब्रह्मानंदेन्द्रियः क्वचित् ब्रह्मा
मृतमया विद्या विदे० ५८ ब्रह्मानंदमदोन्मत्तो ब्रह्मामृतरसंभरः ब्रह्मात्मनि सदा स्वस्थो विदे० ५९ देहमुक्तिप्रकरणं सर्ववेदेषु दुर्लभं मयोक्तं ते महा
योगिन विदेहः अत्रणाद्भवेत् ६० स्कंद उवाच अनाथनाथते पदं भजां शुभासनां शसन्निशीथनाथमौलिसुसुफललाटसंगजसुफुल्लिङ्गदग्धमन
थप्रमथनाथप्राहिमां विभूतिभूषणात्रे तत्रिनेत्रमित्रतामियान्मनः सरोरुहं क्षणं तथेक्षणेन मे सदा प्रवत्यं संसृतिभ्रमभ्रमज्जनौघसंततौ न वेद वेदमौ
लिरप्यपास्तदुःखसंततिं ६१ इति श्रीशिवरहस्येशंकरस्मेषच्छांशे द्वादशोऽध्यायः १२॥ ऋभुस्त्वाच शृणुष्व दुर्लभं लोके सारात्सारतरं परं आत्मरूप
मिदं सर्वमात्मनो न्यन्त किंचन १ सर्वमात्मा ब्रह्ममस्मि परमात्मा परात्मकः नित्यानंदस्वरूपात्मा ह्यात्मनो न्यन्त किंचन २ पूर्णरूपो महानात्मा पीतात्मा
शश्वतात्मकः निर्विकारस्वरूपात्मा निर्मलात्मानिरात्मकः ३ शान्ता शान्तस्वरूपात्मा ह्यात्मनो न्यन्त किंचन जीवात्मा परमात्मा हि चित्तचित्तात्मचिन्म
यः ४ एकात्मा एकरूपात्मानो कात्मात्मविवर्जितः मुक्तामुक्तस्वरूपात्मा मुक्तामुक्तेति विवर्जितः ५ मोक्षरूपस्वरूपात्मा ह्यात्मनो न्यन्त किंचन द्वैताद्वै
तस्वरूपात्मा द्वैताद्वैतविवर्जितः ६ सर्ववर्जितसर्वात्मा ह्यात्मनो न्यन्त किंचन मुहामुदस्वरूपात्मा मोक्षात्मा देवतात्मकः ७ संकल्पहीनसारात्मा ह्यात्म
नो न्यन्त किंचन संपत्तसर्वजीवात्मा संपत्तपरमात्मकः ८ संपत्तभोगभोग्यात्मा ह्यात्मनो न्यन्त किंचन निष्कलात्मानिर्मलात्मा बुद्ध्यात्मा पुरुषात्मकः
९ आनंदात्मा ह्यजात्मा च आत्मनो न्यन्त किंचन अगण्यात्मा गणात्मा च अमृतात्मा मृतांतरः १० भूतभ्रमभविष्यात्मा आत्मनो न्यन्त किंचन अखिला

शिवरहस्य-६ त्मानुमान्यात्मा मनात्मा मानभावनः तुर्यरूपप्रसंनतात्मा ह्यात्मनो न्यन० ११ नित्यप्रत्यक्षरूपात्मानित्यप्रत्यक्षनिर्णयः अन्यहीनस्वभावात्मा आत्मनो न्य० १२
 असत्हीनस्वभावात्मा अन्यहीनस्वयंप्रभुः विद्याविद्यान्यश्रुत्यात्मा माना मानविहीनकः १३ नित्यानित्यविहीनात्मा इहामूत्रफलोत्तरः शमादिषट्कश्रुत्या
 त्मा ह्यात्मनो० १४ मुमुक्षुत्वं च हीनात्मा शमात्मा दमनात्मकः नित्योपरतरूपात्मा ह्यात्म० १५ सर्वकालंतितितिक्षात्मा समाधानात्मनि स्थितः शंखात्मा स्वा
 त्मनि स्वात्मा ह्यात्म० १६ अन्तकोशविहीनात्मा प्राणकोशविवर्जितः मनःकोशविहीनात्मा ह्यात्म० १७ विज्ञानकोशहीनात्मा सूक्ष्मदेहविवर्जितः कार
 णादिविहीनात्मा ह्यात्म० १८ दृष्टानुविद्धश्रुत्यात्मा ह्यादिमध्यांतवर्जितः शंखात्मा अधिश्रुत्यात्मा ह्यात्म० १९ प्रज्ञानवाक्यहीनात्मा अहंब्रह्मास्मि वर्जितः
 तत्त्वमस्यादिवाक्यात्मा ह्यात्मनो न्यन किंचन २० अयमात्मेत्यभावात्मा सर्वात्मा वाक्यवर्जितः ॐकारात्मा गुणात्मा च ह्या० २१ जाग्रत्स्थीनस्वरूपात्मा स्वप्ना
 त्मा च विवर्जितः आनंदरूपपूर्णात्मा आत्म० २२ भूतात्मा च भविष्यात्मा ह्यक्षरात्मा चिदात्मकः अनादिमध्यरूपात्मा ह्या० २३ सर्वसंकल्पहीनात्मा स्वच्छवि
 त्मा त्रिमस्यः ज्ञातृज्ञेयादिहीनात्मा ह्या० २४ एकात्मा एकहीनात्मा द्वैतात्मा द्वैतवर्जितः स्वयमात्मा स्वभावात्मा ह्या० २५ तुर्यात्मानित्यमात्मा च यत्किंचि
 दिदमात्मकः भावात्मा भावहीनात्मा ह्या० २६ वाचावधिरनेकात्मा वाच्यानंदात्मनंदकः सर्वहीनात्मसर्वात्मा ह्यात्म० २७ आत्मानमेव वीक्षस्व ह्या
 त्मानं भावयस्व कं स्वस्वात्मानं स्वयं भुंक्ष्व ह्या० २८ स्वात्मानमेव संतुष्य आत्मानं स्वयमेव हि स्वमात्मानं स्वयंपश्येत् स्वमात्मानं स्वयं श्रुते २९ स्वमा
 त्मनि स्वयंतस्तः स्वमात्मानं स्वयं भरः स्वमात्मानं स्वयं भास्या ह्या० ३० स्वमात्मानं स्वयं मोदं स्वमात्मानं स्वयं प्रियं स्वात्मानमेव मंतव्यं आत्म० ३१ आत्मा
 नमेव श्रोतव्यं आत्मानं श्रवणं भव आत्मानं कामये नित्यं आत्मानं नित्यमर्चय ३२ आत्मानं श्लाघये नित्यं ह्या० आत्मानमेव मात्मानं आत्मानं परिपालय ३३
 आत्मानं कामये नित्यं आत्मानं नित्यमर्चय आत्मे वेयं द्रुयं भूमिः आत्मे वेदमिदं जलं ३४ आत्मे वेदमिदं ज्योतिरात्मनो न्यन किंचन आत्मे वायमिदं
 वायुः आत्मे वेदमियं वियत् ३५ आत्मे वायमहंकार आत्मनो० आत्मे वेदमिदं चित्तं आत्मे वेदमिदं मनः ३६ आत्मे वेदमिदं बुद्धिः आत्मनो० आ
 त्मे वेयमिदं देहं आत्मे वायमयं गुणः ३७ आत्मे वेदमिदं तत्त्वं आ० आत्मीयमेवायं मंत्रः आत्मे वायमयं जपः ३८ आत्मे वायमयं लोकः आत्म० आत्मे

शिवम्

वायमयं शब्दः आत्मेवायमयं रसः ३९ आत्मेवायमयं स्पर्शः आत्म० आत्मेवायमयं गंधः आत्मेवायमयं शमः ४० आत्मेवायमयं दुःखं आत्मेवाय
मयं सुखं आत्मीयमेवायं जाग्रत् आत्मीयमेवायं स्वप्नः ४१ आत्मीयमेवायं जपः आत्मेवकार्यमात्मेव प्रायो ह्यात्मेव मह्यं ४२ आत्मीयमेवमैद्वैतं आ
त्मेवेदमिदं क्वचित् आत्मीयमेवायं कोपि आत्मनो न्यूनं किंचन ४३ आत्मेवायमयं कोपि आ० आत्मेवायमयं लोकः आत्मेवायमयं जनः ४४ आत्मे
वायमयं लोको ह्या० आत्मेवायमयं शंभुः आत्मेवायमयं जगत् ४५ आत्मेवायमयं ब्रह्म आत्मेवायमयं जपः आत्मेवायमयं सूर्यः आत्मेवायमिदं जडः
४६ आत्मेवायमिदं ध्यानं आत्मेवेदमिदं फलं आत्मेवायमयं योगः सर्वमात्ममयं जगत् ४७ सर्वमात्ममयं भूतं ह्या० सर्वमात्ममयं भावि सर्वमात्ममयं
गुरुः ४८ सर्वमात्ममयं शिष्यः आ० सर्वमात्ममयं वेदं सर्वमात्ममयं फलं ४९ सर्वमात्ममयं लक्ष्म्यं आ० सर्वमात्ममयं तीर्थं सर्वमात्ममयं स्वयं ५०
सर्वमात्ममयं मोक्षं आ० सर्वमात्ममयं कामं सर्वमात्ममयं क्रिया ५१ सर्वमात्ममयं क्रोधं आत्मनो न्यूनं किंचन सर्वमात्ममयं विद्या सर्वमात्ममयं दिशः
सर्वमात्ममयं लोभं आ० ५२ सर्वमात्ममयं मोहं सर्वमात्ममयं भयं सर्वमात्ममयं चिंता ह्या० ५३ सर्वमात्ममयं धैर्यं सर्वमात्ममयं ध्रुवं सर्वमात्ममयं सत्यं
ह्या० ५४ सर्वमात्ममयं शुभं आ० ५६ सर्वमात्म सुखं चात्मा सत्यमात्मा सदात्मकः पूर्णमात्मा क्षयं चात्मा परमात्मा परात्परः ५७ इतोऽप्यात्मा ततोऽप्यात्मा
ह्यात्मेवात्मा ततस्ततः सर्वमात्ममात्ममयं सत्यं ह्या० ५८ आत्मनो न्यूनं किंचन प्रकरणं स्वतंत्रशक्तिर्भगवानुमाधवः विचित्रकार्यात्मकजाग्रत्तस्य
सुकारणं कार्यपरंपराभिः स एव मायाविततोऽन्ययात्मा ५९ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्येषु शंभोत्रयोदशोऽध्यायः १३ ॥ ऋषुरुवाच शृणुष्व सर्वं ब्रह्मेव
सत्यं सत्यं शिवं शिष्ये निश्चयं आत्मयोगीन्द्रं अन्यत्किंचन किंचन सर्वमात्मेव शुद्धात्मा सर्वचिन्मात्रमद्वयं नित्यनिर्मलशुद्धात्मा अन्यत्किंच
न किंचन १ अणुमात्रस्वरूपं च अणुमात्रमिदं ध्रुवं अणुमात्रशरीरं च अन्यत्किं० २ अणुमात्रमचिन्तात्मा सर्वबाह्याणुमात्रकं अणुमात्र
मसत्कल्योऽन्यत्कल्योऽन किंचन ४ चैतन्यमात्रं सकलं चैतन्यं परमं पदं आनंदं परमं मानं इदं दृश्यं न किंचन ५ चैतन्यमात्रं सकलं चै
तन्यं सकलं स्वयं आनंदं परमं मानं इदं दृश्यं न किंचन ६ आनंदश्चाहमेवास्मि अहमेव चिद्व्ययः आनंदं परमं मानं इदं दृश्यं न किं० ७

शिवस्य अहमेव हि गुप्तात्मा अहमेव निरंतरं अहमेव परं ब्रह्म अहमेव गुरोर्गुरुः आनंदपरममानं ०८ अहमेवाखिलाधारो अहमेव सुखात्सुखं आनंदपरममा ०९
 अ०१४ अहमेव हि पूर्णात्मा अहमेव पुरातनः आनंदं ०१० अहमेव हि शांतात्मा अहमेव हि शाश्वतः आनंदं ०११ अहमेव हि सर्वत्र अहमेव हि सुस्थिरः आनं
 दं ०१२ अहमेव हि जीवात्मा अहमेव परात्परः आनंदं ०१३ अहमेव हि वाक्यार्थो अहमेव हि शंकरः आनंदं ०१४ अहमेव हि दुर्लक्ष्यं अहमेव प्रकाशकं
 १८ अहमेवाहमेवाहं अहमेव सयं सयं १५ अहमेव परानंदो अहमेव हि चिन्मयः अहमेव हि शुद्धात्मा अहमेव हि सन्मयः १६ अहमेव हि शून्यात्मा अहमे
 व हि सर्वगः अहमेव हि वेदांत अहमेव हि चित्परः १७ अहमेव हि चिन्मात्रं अहमेव हि चिद्धनः अन्यं न किंचिच्चिद्रूप अहं वा ह्यविवर्जितः १८ अहं
 न किंचिद्ब्रह्मात्मा अहं नान्यदहं परं नित्यशुद्धविमुक्तोर्हं नित्यतृप्तिनिरंजनः १९ आनंदं परमानंदमन्यत्किंचन किंचन नास्ति किंचिन्नास्ति किंचि
 त्नास्ति किंचित्परात्परात् २० आत्मेवेदं जगत्सर्वं आत्मेवेदं मनोभ्रमं आत्मेवेदं सुखं सर्वं आत्मेवेदं मिदं जगत् २१ ब्रह्मैव सर्वं चिन्मात्रं अहं ब्रह्मै
 व केवलं आनंदं परमानंदमन्यत्किंचन किंचन २२ दृश्यं सर्वं परं ब्रह्म दृश्यं नास्त्येव सर्वदा ब्रह्मैव सर्वं संकल्पो ब्रह्मैव न परं क्वचित् २३ आनंदं ब्र
 ह्मैव ब्रह्मचिद्रूपं चिदेवं चिन्मयं जगत् २४ असदेव जगत्सर्वं असदेव प्रपंचकं असदेवाहमेवास्मि असदेव त्वमेव हि २५ असदेव मनोवृत्तिर
 सदेव गुणागुणो असदेव मही सर्वमसदेव जलं सदा २६ असदेव जगत्त्वानि असदेव च तेजकं असदेव सदा वायुरसदेव दमित्यपि २७ अहं
 कारमसद्बुद्धिः ब्रह्मैव जगत्तागणं असदेव सदा चित्तमात्मेवेदं च संशयः २८ असदेवा सुराः सर्वे असदेवैश्वराकृतिः असदेव सदा विश्वं
 असदेव सदा हरिः २९ असदेव सदा ब्रह्मा तत्स्थिरसदेव हि असदेव महादेव असदेव गणेश्वरः ३० असदेव सदा चोमा असत्कंदोगणेश्वरः
 असदेव सदा जीव असदेव हि देहकं ३१ असदेव सदा वेदाश्चासदेवांतमेव हि धर्मशास्त्रपुराणं च असत्पेसत्यविभ्रमः ३२ असदेव हि सर्वं च अ
 सदेव परंपरा असदेव वेदमाद्यंतं असदेव मुनीश्वराः ३३ असदेव सदा लोका लोका अप्यसदेव हि असदेव सुखं दुःखं असदेव जयाजयो ३४॥
 असदेव परं वंधं असद्मुक्तिपदं शुभं ३६ असदेव सदा चाहं असदेव त्वमेव हि असदेव हि सर्वत्र असदेव चलाचलं ३७ असच्च सकलं भूतं अस

शिवस्य
 १८

त्सकलफलं असत्यमखिलंविश्वं असत्यमखिलंगुणं ३८ असत्यमखिलंशेषं असत्यमखिलंद्वयं असत्यमखिलंप्रापं असत्यंश्रवणत्रयं
 ३९ असत्यंचसजातीयंविजातीयमसत्सदा असत्यमधिकाराश्च असत्याविषयाः सदा असदेवहिदेवाद्याः असदेवप्रयोजनं असदेवशमनितं
 असदेवदमेनिषं ४१ असदेवसंसदेहं असद्युत्सुगसुरं असदेवेशभावंच असदेवोपास्यमेवहि ४२ असत्यकालदेशादि असत्तेत्रादिभावनं
 तज्जन्यधर्माधर्मौच असदेवविनिर्णयः ४३ असत्यं सर्वकर्माणि असत्यं स्वपरभ्रमः असत्यं चित्तसद्भावं असत्यस्थूलदेहकः ४४ असत्यं लिंगदेहं
 च सत्यं सत्यं शिवेशये असत्यं स्वर्गनरकं असत्यं तद्भयं सुखं ४५ असत्यं ग्राहकं सर्वं असत्यं ग्राह्यरूपकं असत्यं सत्यं च द्वाते असत्यं तेशिवेशये ४६
 असत्यं वर्तमानारव्यं असत्यं भूतरूपकं असत्यं तद्भविष्यारव्यं सत्यं सत्यं शिवेशये ४७ असत्यं पूर्वमसन्मध्यं असदंतमिदं जगत् असत्यं तत्सदा प्राय
 मसत्यं तन्न संशयः ४८ असत्यं तु सदा ज्ञानमज्ञानं ज्ञेयमेव च असत्यं सर्वदा विश्वं असत्यं सर्वदा जडं ४९ असत्यं सर्वदा दृश्यं भाति तौरंगं शृंगवत्
 असत्यं सर्वदा भावः असत्यं कोशसंभवं ५० असत्यं सकलं मंत्रं सत्यं सत्यं न संशयः आत्मनो न्यज्जगन्नास्ति नास्त्यनात्ममिदं सदा ५१ आत्मनो न्य
 मृषैवेदं सत्यं सत्यं न संशयः आत्मनो न्यं सुखं नास्ति आत्मनो न्यं न किंचन ५२ आत्मनो न्यगतिर्नास्ति स्थितमात्मनिसर्वदा आत्मनो न्यं न हि क्वापि आ
 त्मनो न्यं तृणं न हि ५३ आत्मनो न्यं न वै किंचित्क्वचिदप्यात्मनो न हि आत्मानं ह प्रकरणमेतन्नेभिहितं मया ५४ यः शृणोति स द्वा द्विद्वान् ब्रह्मैव भवति सत्यं
 स द्वा च्छवणमात्रेण सद्यो बंधविमोचन सद्यो बंधविमुक्तिदं ५५ एतद्भूतार्थमात्रं गुणं सर्वैर्विमुच्यते स त उवाच पूर्णं सत्यमहेशं भजनियतं हृदा यो त राये
 विहीनः सो नित्यं निर्विकल्पा भवति भुवि सदा ब्रह्मभूतो ऋतात्मा विच्छिन्नग्रंथिरीशेशिव विमलपदे विद्यते भासते तः आरामो तर्भवति नियतं विश्वभूतो मृ
 तश्च ५६ इति श्रीशिवरहस्येशंकरख्येषां शेषचतुर्दशोऽध्यायः १४॥ ऋभुरुवाच महारहस्यं वक्ष्यामि गुह्यं गुह्यं तं पुनः अत्यंतं दुर्लभं लोके सर्वं ब्रह्मै
 व केवलं १ ब्रह्ममात्रमिदं सर्वं ब्रह्ममात्रमसंनहि ब्रह्ममात्रं श्रुतं सर्वं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्ममात्रमहामंत्रं ब्रह्ममात्रक्रियाफलं ब्रह्ममात्रमिदं सर्वं ब्रह्म
 मात्रमसंनहि ३ ब्रह्ममात्रं श्रुतं सर्वं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्ममात्रमहामंत्रं ब्रह्ममात्रक्रियाफलं ४ ब्रह्ममात्रमहावाक्यं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्ममात्रं जगत्

शिवरहस्य ५६ सर्वब्रह्ममात्रं जडाजडं ५ ब्रह्ममात्रं परं देहं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्ममात्रं गुणं प्रोक्तं ब्रह्ममात्रं महं महत् ६ ब्रह्ममात्रं परं ब्रह्म सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्ममात्रं मि
 दं वस्तु ब्रह्ममात्रं मयं पुमान् ७ ब्रह्मैव सर्वं यत्किंचित् सर्वं ब्रह्म केवलं ब्रह्ममात्रं मनं तात्मा ब्रह्ममात्रं परं सुखं ब्रह्ममात्रं परं ज्ञानं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्म
 मात्रं परं पारं ब्रह्ममात्रं पुरत्रयं ८ ब्रह्ममात्रं मनं कलं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव केवलं गंधं ब्रह्मैव परं मण्डं ९ ब्रह्मैव केवलं घ्राणं गंधं ब्रह्मैव केवलं
 ब्रह्मैव केवलं स्पर्शं शब्दं ब्रह्मैव केवलं ११ ब्रह्मैव केवलं रूपं ब्रह्मैव रसमुच्यते ब्रह्मैव केवलं लोकं रसं ब्रह्मैव केवलं १२ ब्रह्मैव केवलं चित्तं सर्वं ब्रह्मै
 व केवलं तत्पदं च सदा ब्रह्म त्वं पदं ब्रह्म एव हि १३ असीत्येवं पदं ब्रह्म ब्रह्मैव केवलं सदा ब्रह्मैव केवलं गुह्यं ब्रह्मैव वाह्यं च केवलं १४ ब्रह्मैव केवलं नि
 त्यं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव तज्जलानोति जगदाद्यंतयो स्थितिः १५ ब्रह्मैव अस्ति नास्तीति ब्रह्मैव बाह्यं न संशयः ब्रह्मैव सर्वं यत्किंचित् सर्वं ब्रह्मैव के
 वलं १६ ब्रह्मैव जाग्रत्सर्वं हि ब्रह्ममात्रं महं परं ब्रह्मैव सत्यं मस्ति त्वं ब्रह्मैव तुर्यमुच्यते ब्रह्मैव सत्ता ब्रह्मैव ब्रह्मैव गुरु भावं ब्रह्मैव शिष्य सद्वाचं ब्रह्मै
 व मोक्षवद्भवेत् १८ पूर्वापरं च ब्रह्मैव पूर्णं ब्रह्म सनातनं ब्रह्मैव केवलं साक्षात् सर्वं ब्रह्मैव केवलं १९ ब्रह्म सच्चित्सुखं ब्रह्म ब्रह्मैव मोक्षवद्भवेत् पूर्वापरं
 च ब्रह्मैव पूर्णं ब्रह्म सनातनं २० ब्रह्मैव केवलं साक्षात् सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव केवलं सच्चित्सुखं ब्रह्मैव केवलं २१ आनंदं ब्रह्म सर्वं त्रिप्रियं रूपमि
 व स्थितं शुभवासनया जीव शिववद्भाति तत्सदा २२ पापवासनया जीवो नरकं भोज्यवस्थितं ब्रह्मैवेंद्रियवद्भातं ब्रह्मैव विषयादिवत् २३ ब्रह्मैव व्य
 वहारं च सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव सर्वमानंदं ब्रह्मैव ज्ञानविग्रहं २४ ब्रह्मैव मायाकार्यं ख्यं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव यज्ञसंधानं ब्रह्मैव हृदयावरं ब्रह्मै
 व मोक्षसारं ख्यं सर्वं ब्रह्मैव केवलं २५ शुद्धाशुद्धं च ब्रह्मैव सर्वं ब्रह्मैव कारणं २६ ब्रह्मैव कार्यं भूर्लोकं सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव नित्यं तत्तात्मा ब्रह्मैव स
 कलं दिनं २७ ब्रह्मैव तूष्णीं भूतात्मा सर्वं ब्रह्मैव कारणं ब्रह्मैव वेदसाख्यं ब्रह्मैव ध्यानगोचरं २८ ब्रह्मैव योगयोगाख्यं सर्वं ब्रह्मैव केवलं नानारूपत्व
 वत् ब्रह्म उपाधित्वेन दृश्यते २९ मायामात्रमिति ज्ञात्वा वस्तुतो नास्ति तत्त्वतः ब्रह्मैव लोकवद्भाति ब्रह्मैव जनवत् तथा ३० ब्रह्मैव रूपवद्भाति वस्तु
 तो नास्ति किंचन ब्रह्मैव देवताकारं ब्रह्मैव मुनिमंडलं ३१ ब्रह्मैव शुद्धबुद्ध्यात्मा सर्वं ब्रह्मैव केवलं ब्रह्मैव परमानंदं ब्रह्मैव व्यापकं महत् ३२ ब्र

शिवम्
 १६

ह्यैवपरमार्थचसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवयत्तरूपंचब्रह्मह्यंचकेवलं ३४ ब्रह्मैवजीवभूतात्मासर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसकललोकेब्रह्मैवगुरुणि
 ष्यकं ब्रह्मैवसर्वसिद्धिचसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसर्वमंत्रचब्रह्मैवसकलजपः ३६ ब्रह्मैवसर्वकार्यचसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसर्वकैवल्यसर्वब्रह्मै
 वकेवलं ३७ ब्रह्मैवसर्वशान्तत्वब्रह्मैवहृदयांतरं ब्रह्मैवब्रह्मरूपंचब्रह्मरूपंचसर्वदा ३८ ब्रह्मैवअक्षरंभावंब्रह्मैवक्षरलक्षणं ब्रह्मैवाहंपदार्थ
 चसर्वब्रह्मै ३९ ब्रह्मैवत्वंपदार्थचब्रह्मैवपरमेश्वरः ब्रह्मैवसर्वरूपंचसर्वब्रह्मैव ४० ब्रह्मैवसत्यभवनंब्रह्मैवाहंनसंशयः ब्रह्मैवगुणदोषात्मासर्वब्रह्मै
 वकेवलं ४१ ब्रह्मैवगद्यत्परमंब्रह्मैवपरमेश्वरः ब्रह्मैवकलनाभावंसर्वब्रह्मैवकेवलं ४२ ब्रह्मैवसर्वनसंदोहो ब्रह्मैवकेवलंसर्व ब्रह्मैवत्वंसदाशिवः सर्वब्र
 ह्मैवकेवलं ४३ ब्रह्मैवेदंजगत्सर्वसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसर्वसुलभंब्रह्मैवात्मास्वयंस्वयं ४४ ब्रह्मैवसुखमात्रात्मासर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसर्व
 ब्रह्मैवब्रह्मणोन्यदत्सदा ४५ ब्रह्मैवब्रह्ममात्रात्मासर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसर्ववाक्यार्थब्रह्मैवपरमंपदं ४६ ब्रह्मैवसत्यासत्यंचसर्वब्रह्मैवकेवलं
 ब्रह्मैवेकमनाद्यंतंब्रह्मैवेकंनसंशयः ४७ ब्रह्मैवेकंचिदानंदंसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवेकंसुखंनित्यंब्रह्मैवेकंपरायणं ४८ ब्रह्मैवेकंपरंब्रह्मस
 र्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवचित्स्वयंस्वस्थंब्रह्मैवगुणवर्जितं ४९ ब्रह्मैवात्यंतिकंसर्वसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवनिर्मलंब्रह्मब्रह्मैवसुलभंसदा ५० ब्र
 ह्मैवसत्यसत्यानांसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवसौख्यंसौख्यंचब्रह्मैवाहंसुखात्मकं ५१ ब्रह्मैवसर्वदाप्रोक्तंसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवमखिलंब्रह्मब्रह्मै
 कंसर्वसाक्षिकं ५२ ब्रह्मैवभूरिभुवनंसर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवपरिपूर्णमात्राब्रह्मैवसारमय्यं ५३ ब्रह्मैवकारणमूलंब्रह्मैवेकंपरायणं ब्रह्मैवसर्वभूता
 त्माब्रह्मैवसुखविग्रहं ५४ ब्रह्मैवनित्यतत्तात्मासर्वब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवनित्यतत्तात्माब्रह्मैवेकंपरायणं ५५ ब्रह्मैवाहंनमात्रात्माब्रह्मैवाकाशवत्
 भुः ब्रह्मैवहृदयांतस्थंसर्वब्रह्मैवकेवलं ५६ ब्रह्मणोन्यत्परंनान्तिब्रह्मणोन्यज्जगन्नच ब्रह्मणोन्यदहंनहंसर्वब्रह्मैवकेवलं ५७ ब्रह्मैवान्यत्सु
 खंनान्तिब्रह्मणोन्यत्फलंनहि ब्रह्मणोन्यत्तृणंनान्तिब्रह्मैवकेवलं ५८ ब्रह्मैवतत्पदंमिथ्याब्रह्मैवाहंनकिंचन ब्रह्मैवाहंजगन्मिथ्यासर्वब्रह्मैवके
 वलं ५९ ब्रह्मैवेदमहंमिथ्याब्रह्ममात्रंत्वमेवहि ब्रह्मैवान्यगुरुर्नान्तिब्रह्मैवकेवलं ब्रह्मैवान्यदसत्कार्यंब्रह्मैवान्यदसद्भुः ६० ब्रह्मणोन्यन्मनोनास्ति

शिवरहस्यसर्वब्रह्मेवकेवलं ब्रह्मेवैतजगन्मिथ्याब्रह्मेवाहंनकिंचन ६१ ब्रह्मेवेकंनचाहंतासर्वब्रह्मेवकेवलं ब्रह्मेवसर्वमित्येवंप्रोक्तंप्रकरणंमया ६२ यः
 देतश्चावयेत्सद्योब्रह्मेवभवतिसयं अस्तिब्रह्मेतिवेदेमिदमिदमखिलंवेदसोसद्भवेतसच्चासच्चजगत्श्रुतिवचोब्रह्मेवतज्जादिकं यतोविद्येवेदंपरि
 अ० १६ लुप्तमोहेनजगतिअतोविद्याप्राप्तःपरिभवतिब्रह्मेवहिसदा ६३ इतिश्रीशिवरहस्यशंकराख्येषष्टशेषचदशोऽध्यायः॥१५॥ ऋभुरुवाच अत्यंतं
 दुर्लभंवश्येवेदशास्त्रागमादिषु मृणुषसावधानेनअसदेवहिकेवलं १ यत्किंचिद्दृश्यतेलोकेयत्किंचित्प्राप्यतेसदा यत्किंचिद्भुज्यतेक्वापितत्स
 २० र्वमसदेवहि २ यद्यत्किंचिज्जपेवापिस्नानंवाजलमेववा आत्मनोन्यत्परंयत्तत् असत्सर्वंनसंशयः ३ चित्तकार्यंबुद्धिकार्यंमायाकार्यंनमेवहि
 आत्मनोन्यत्पदंकिंचित्तत्सर्वमसदेवहि ४ अहंतायाःपरंरूपंइदं त्वंसत्यमित्यपि आत्मनोन्यत्परंकिंचित्तत्सर्वमसदेवहि ५ नानात्वमेवस्त्वत्वंभव
 हारःकचित्क्वचित् आत्मीयएवसर्वत्रतत्सर्वसदेवहि ६ तत्त्वभेदंजगद्भेदंसर्वभेदमसत्पदं इच्छाभेदंजगद्भेदंतत्सर्वमसदेवहि ७ द्वैतभेदंचित्त
 भेदंजाग्रहंभेदंमनोमयं अहंभेदमिदंभेदंअसदेवहिकेवलं ८ स्वप्नभेदंसुप्तिभेदंतुर्यभेदमभेदकं कर्त्तृभेदंक्रियाभेदंगुणभेदंरसात्मकं ९
 लिंगभेदमिदंभेदंतत्सर्वमसदेवहि आत्मभेदमसद्भेदंअसद्भेदमनण्वपि अत्यंताभेदसद्भेदंतत्सर्वम० अस्तिभेदंनस्तिभेदंअभेदंभेदविभ्रमः११
 भीतिभेदंभूतिभेदंअसदेवहिकेवलं पुनरन्यत्रसद्भेदंइदमन्यत्रवाभयं १२ पुण्यभेदंपापभेदंअसद्भेदमनण्वपि संकल्पभेदंसद्भेदंसदासर्वत्र
 भेदकं ज्ञानाज्ञानमयंसर्वअसदेव० १४ ब्रह्मभेदंक्षत्रभेदंभूतभौतिकभेदकं ज्ञानाज्ञानमयंसर्वअ० १५ ब्रह्मभेदंक्षत्रभेदंभूतभौतिकभेदकं इदं
 भेदमहंभेदअ० १६ वेदभेदंदेवभेदंलोकानांभेदमीदृशं पंचाक्षरमसंनित्यं १७ ज्ञानेन्द्रियमसन्निर्त्यकंमैन्द्रियमसत्सदा असदेवहिशब्दार्थं
 असत्तत्फलंतथा १८ असत्पंचभूतार्थंअस० असत्पंचकोशाख्यंअसत्पंचदेवता १९ असत्पंचद्रिकारादिअसत्पंचद्रुमिणंतथा अस
 त्परिषद्गर्गअसत्पंचद्रुतंतथा २० असत्पंचादशमासंअसत्पंचत्सरंतथा असत्पंचदवस्थाख्यंषट्कालमसदेवहि २१ असत्पंचषट्शास्त्रंअस
 देवहिकेवलं असदेवहिषण्मासंअसदेवहिवत्सरं २२ असदेवसदाज्ञानंअसदेवहिकेवलं अनुक्तमुक्तंनोक्तंचअसदेवहिकेवलं २३ असत्प्रक

शिवम्

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

शिवहस्य ६ कारमहंकारं चिदाकारं परात्परं ५० चिदाकारमिदं भेदं चिदाकारं नृणादिकं चिदाकारं चिदाकाशं चिदाकारमरूपकं ५१ चिदाकारमहानंदं चिदा
 २९ अ-१६ कारं सुखात्सुरं चिदाकारं सुखं भोज्यं चिदाकारं परं गुरुं ५२ चिदाकारमिदं विश्वं चिदाकारमिदं पुमान् चिदाकारमजं शान्तं चिदाकारमनामयं ५३ चि
 दाकारं परातीतं चिदाकारं चिदेव हि चिदाकारं चिदाकाशं चिदाकारं शिवायते ५४ चिदाकारं सदा चित्तं चिदाकारं सदा मृतं चिदाकारमिदं स्थानं
 चिदाकारं हृदं वरं ५५ चिदावोधं चिदाकारं चिदाकाशं ततं सदा चिदाकारं सदा पूर्णं चिदाकारं महत्फलं ५६ चिदाकारं परंतत्वं चिदाकारं परं भवान्
 चिदाकारं सदा मोदं चिदाकारं सदा मृतं ५७ चिदाकारं सदा कामं चिदाकारमिदं महत् चिदाकारं पुनः पुण्यं चिदाकारं सदा मनः ५८ चिदाकारं ब्रह्म चि
 दहं चिदहं सदा चिदहं चिदहं चित्तं सत्यं सत्यं न संशयः ५९ चिदेव जगदाकारं चिदेव शिवशंकरः चिदेव गगनाकारं चिदेव चलनास्पदं चिदेवाहं चि
 गणनायकं ६० चिदेव भुवनाकारं चिदेव भवभावनं चिदेव हृदयाकारं चिदेव हृदये श्वरः ६१ चिदेव असृताकारं चिदेव चलनास्पदं चिदेवाहं
 चिदेवाहं चिन्मयं चिन्मयं सदा ६२ चिदेव सत्यविश्वासं चिदेव ब्रह्म भावनं चिदेव परमं देवं चिदेव हृदयालयं ६३ चिदेव सकलाकारं चिदेव जनमंडलं
 चिदेव सर्वमानंदं चिदेवा प्रियभाषणं ६४ चिदेवं त्वं चिदेवाहं सर्वं चिन्मात्रमेव हि चिदेव परमं ध्यानं चिदेव परमार्हणं ६५ चिदेव त्वं चिदेवाहं सर्वं
 चिन्मयमेव हि चिदेव त्वं प्रकरणं सर्ववेदेषु दुर्लभं ६६ सक्तच्छ्रवणमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयं यस्याभिध्यानयोगाज्जनिमृतिविवशांशाश्च तं वृत्ति
 भिर्येमायामोहैर्विहीना हृदयरभयजक्लिद्यते ग्रंथिजातं विश्वं विश्वाधिकारं संभवति भवतो दर्शनादाप्तकामः सो नित्यो निर्विकल्पो भवति भुविस
 दा ब्रह्मभूतो तरात्मा ६७ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठांशे षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ऋभुरुवाच निदाघशृणु गुरुं मे सर्वसिंघातसंग्रहः है
 ता है तमिदं श्रुत्वा शान्तं ब्रह्मैव सर्वदा १ अहमेव परं ब्रह्म अहमेव परात्परं है ता है तमिदं श्रुत्वा शान्तं ब्रह्मैव केवलं २ अहमेव हिंसात्मा अहमेव हिंसा
 अहमेव हिंसा श्रुत्वा अहमेव हिंसा नित्यशः ३ अहमेव हिंसा नानात्मा अहमेव हिंसा निर्गुणः अहमेव हिंसा नित्यात्मा अहमेव हिंसा कारणं ४ अहमेव जगत्सर्वं द
 रं चैवाहमेव हिंसा अहमेव हिंसा मोक्षात्मा अहमेव हिंसा मुक्तिदः ५ अहमेव हिंसा चैतन्यं अहमेव हिंसा चिन्मयः अहमेव हिंसा चैतन्यं अहं सर्वोत्तरः सदा ६ अहमे

शिवम्
 २९

वहिभूतात्माभौतिकंत्वहमेवहि अहमेवत्वमेवाहंअहमेवाहमेवहि ७ जीवात्माअहमेवाहंअहमेवपरेश्वरः अहमेवविभुर्नित्यंअहमेवस्वयंसदा ८
 अहमेवाक्षरंसाक्षादहमेवहिमेप्रियं अहमेवसदाब्रह्माअहमेवसदाव्ययः ९ अहमेवाहमेकोयंअहमेवांतरंतरः अहमेवचिदाकाशंअहमेवावभास
 कः १० अहमेवसदास्वस्थाअहमेवहिरक्षकः अहमेवाहलीलात्माअहमेवहिनिश्चयः ११ अहमेवसदासाक्षीत्वमेवत्वंपुरातनः त्वमेवहिपरंब्रह्मल
 मेवहिनिरंतरं १२ अहमेवाहमेवाहअहमेवत्वमेवहिअहमेवाह्याकारोअहमेवविदेहकः १३ अहमेवममाधारोअहमेवमदात्मकः अहमेवोपशा
 तात्माअहमेवरिवक्षकः १४ अहमेवसमाधानंश्रुतामप्यहमेवहि अहमेवमहाव्योमअहमेवकलात्मकः १५ अहमेवहिकार्यतःअहमेवसदातरः
 अहंपुरस्तादेवाहंअहंपश्चादहंसदा १६ अहमेवहिविश्वात्माअहमेवहिकेवलं अहमेवपरंब्रह्माअहमेवपरात्परः १७ अहमेवचिदानंदःअहमेव
 सुरासुरं अहमेवगुरुत्वंचअहमेवाच्युतःसदा १८ अहमेवहिवेदांतोअहमेवहिचेतनः देहोयंश्रुत्यचेतन्यःअहंसंशयवर्जितः १९ अहमेवपरंजो
 तिरहमेवपरंपदं अहमेवविनाशताम्रहमेवपुरातनं २० अहंब्रह्मनसंदेहोअहंभावनवर्जितः अहंसत्तानसंदेहोअहंश्रुत्यत्वमेवच २१ अहंशान्तोनसंदे
 होअहमेवहिनिष्कलःअहंतुर्योनसंदेहोअहमात्मानसंशयः २२ अहमित्यपिहीनोहंअहमित्यपिभावनःअहमेवहिभावांताअहमेवहिशोभनं २३
 अहमेवक्षणातीतःअहमेवहिमंगलं अहमेवाच्युतानंदःअहमेवनिरंतरंअहमेवाप्रमेयात्माअहंसंकल्पवर्जितःअहंवृक्षःपरंधामअहंवृत्तिविवर्जितः
 २४ अहमेवसदासत्यंअहमेवसदासुरं अहमेवसदालभंअहंसुलभकारणं २६ अहंसुलभविज्ञानदुर्लभोज्ञानिनांसदा अहंचिन्मात्रएवात्माअहमेव
 हिचिह्ननःअहमेवत्वमेवाहंब्रह्मएवनसंशयः अहमात्मानसंदेहोसर्वव्यापीनसंशयः २८ अहमात्माप्रियंसत्यंसत्यंसत्यपुनःपुनः अहमात्माजरोव्यापी
 अहमेवात्मनोगुरुः २९ अहमेवमृतोमोक्षोअहमेवहिनिश्चलःअहमेवहिनित्यात्माअहंमुक्तोनसंशयः ३० अहमेवसदासिद्धोअहमेवहिनिर्गुणः
 अहंप्रपंचहीनोहंअहंदेहविवर्जितः ३१ अहंकामविहीनात्माअहंमायाविवर्जितः अहंदोषप्रशान्तात्माअहंसंसारवर्जितः ३२ अहंसंकल्परहितोविक
 ल्परहितःशिवःअहमेवहितुर्यात्माअहमेवहिनिर्मलः ३३ अहमेवसदाज्योतिरहमेवसदाप्रभुःअहमेवसदाब्रह्माअहमेवसदापरः ३४ अहमेवसदा

शिवरहस्यं ज्ञानं अहमेव सदा मृदुः अहमेव हि चित्तं च अहं मानविवर्जितः ३५ अहंकारं च संसारं अहंकारमसत्सदा अहमेव हि चित्मात्रं मजो नास्ति हि नास्ति हि ३६
 अहमेव हि मे सत्त्वं मजो नान्यस्तु किंचन मजो न्यत्तत्त्वं नास्ति मजो न्यत्त्वं पदं न हि ३७ पुण्यमित्यपि न क्वापि पापमित्यपि नास्ति हि इदं भेदमयं भेदं सदसद्भेद
 मित्यपि नास्ति नास्ति त्वया सत्त्वं सत्त्वं सत्त्वं पुनः पुनः नास्ति नास्ति सदानास्ति सर्वनास्तीति निश्चयः ३८ इदं ब्रह्म परं ब्रह्म अहं ब्रह्मत्वमेव हि कालो ब्रह्मक
 ला ब्रह्मकार्यं ब्रह्म सणं तदा ४० सर्वं ब्रह्माप्यहं ब्रह्म ब्रह्मास्मीति न संशयः चित्तं ब्रह्म मनो ब्रह्म सत्त्वं ब्रह्म सदा स्म्यहं ४१ निर्गुण ब्रह्म नित्यं च निरंतरमहं परः
 आद्यं तद्ब्रह्म एवाहं आद्यं तच्च न हि क्वचित् ४२ अहमित्यपि ध्यातीति स्मरणं भाषणं न च सर्वं ब्रह्म न संदेहो न त्वमित्यपि न हि क्वचित् ४३ वक्तानास्ति न संदेहो ए
 वांगीता च दुर्लभा सद्यो मोक्षप्रदं ह्येतत् सद्यो मुक्तिप्रदायकं ४४ सद्य एव परं ब्रह्म पदं प्राप्नोति निश्चयः सकृच्छ्रवणमात्रेण सद्यो मुक्तिं प्रयच्छति ४५ एतच्च दुर्लभं लो
 के त्रैलोक्येऽपि च दुर्लभं अहं ब्रह्म न संदेहः इत्येवं भावयेद्दृढं ४६ ततः सर्वं परित्यज्य तूष्णीं तिष्ठ यथा सुखं सूत उवाच भुवनगगनमध्यध्यानयोगांगसंगैः
 यमनियमविशेषैः भस्मरागांगसंगैः सुखमुखभरिताशाः कोशपाशाद्विहीना हृदि मुह्यन्ति पराशाः शंभवाः शंभुवश्च ४७ इति श्रीशिवरहस्ये शंकरारव्येषष्टांशे सप्त
 दशोऽध्यायः १७ ॥ ऋभुस्त्वाच ॥ शृणु भूयः परंतत्त्वं सद्यो मोक्षप्रदायकं सर्वं ब्रह्मेव सततं सर्वं शांतं न संशयः १ ब्रह्माकारमिदं सर्वं पराकारमिदं न हि इदमित्य
 पियद्दोषं वयमित्यपि भाषणं २ यत्किंचित्स्मरणं वापि यत्किंचिद्ध्यानमेव हि यत्किंचित्तानरूपं वा तत्सर्वं ब्रह्मैव हि ३ यत्किंचिद्ब्रह्म वा कं वा यत्किंचिद्देह वा
 काकं यत्किंचिद्गुरु वा कं च तत्सर्वं ब्रह्मैव हि यत्किंचित्कल्मषं सत्त्वं यत्किंचित्प्रियभाषणं यत्किंचिन्मननं चित्तं तत्सर्वं ब्रह्मैव हि ५ यत्किंचिच्छ्रवणं नित्यं यत्किंचिद्ध्यानमश्रुते यत्किंचिन्निश्चयं श्रुत्या यत्किंचित्सर्वमेव हि यत्किंचिद्गुरु रूपं देशं यत्किंचिद्गुरु चित्तं न यत्किंचिद्योगभेदं वा तत्सर्वं दुःखमेव हि ७ सर्वं त्यज्य
 रूतं त्यज्य देवं सत्यं जपनित्यं शः तूष्णीं मेवा सततं ब्रह्म सुखमेव हि केवलं ८ सर्वं त्यक्त्वा सुखं नित्यं सर्वं यागं सुखं महत् सर्वं त्यागपरा नंदं सर्वं त्यागसुखं परं ९ सर्वं
 त्यागं मनो त्यागः सर्वं त्यागमहं कृतेः सर्वं त्यागमनो त्यागं सर्वं त्यागः परः सुखं १० सर्वं त्यागं महामोक्षं चित्तं त्यागं तदेव हि चित्तमेव जगन् नित्यं चित्तमेव हि स
 सृतिः ११ चित्तमेव महामाया चित्तमेव शरीरं चित्तमेव भवं देवं चित्तमेव मनो मयं १२ चित्तमेव प्रपंचारं चित्तमेव हि कल्मषं चित्तमेव जडं सर्वं चित्तमेव चंद्रिया

शिवम्

दिक् १३ चित्तमेव सदा सत्पचित्तमेव हि न क्वचित् चित्तमेव महाशस्त्रं चित्तमेव मनप्रदं १४ चित्तमेव सदा पापं चित्तमेव सदा मलं चित्तमेव हि सर्वाख्यं
 चित्तं सर्वात्मना जयि १५ चित्तं नास्तीति चिन्ता स्यादात्ममात्रं प्रकाशते चित्तमस्तीति चिन्ता चेच्चित्तत्वं स्वयमेव हि १६ स्वयमेव हि चिन्ताख्यं स्वयं ब्रह्म न संशयः
 चित्तमेव हि सर्वाख्यं चित्तं सर्वमिति स्मृतं १७ ब्रह्मेवाहं स्वयं ज्योतिः ब्रह्मेवाहं न संशयः सर्वं ब्रह्म न संदेहो सर्वं विज्ज्योतिरेव हि १८ अहं ब्रह्मेव नित्यात्मा पूर्णात्पूर्णत
 रं सदा अहं पृथिव्यादिसहितं अहं देहविलक्षणः १९ अहं सूक्ष्मशरीरं तं अहमेव पुरातनं अहमेव हि मातात्मा सर्वं ब्रह्मेव केवलं चिदाकारो ह्यहं पूर्णचिदा
 काशमिदं जगत् चिदाकारं चिदाकाशं चिदाकाशमहं सदा २० चिदाकाशं त्वमेव हि चिदाकाशमहं सदा चिदाकारं चिदेवेदं चिदाकाशं न किंचन २१ चिदाका
 शं तत् सर्वं चिदाकारप्रकाशकं चिदाकाशं मनोरूपं चिदाकाशं च चिद्धनः चिदाकाशं परं ब्रह्म चिदाकाशं च चित्तमयः चिदाकाशं शिवः साक्षात् चिदाकाशमहं सदा
 २४ सच्चिदानंदरूपो हं सच्चिदानंदशाश्वतः सच्चिदानंदसन्मात्रं सच्चिदानंदभावनः २५ सच्चिदानंदपूर्णो हं सच्चिदानंदकारणं सच्चिदानंदसंदेहो सच्चिदानंद
 दहीनकः सच्चिदानंदनित्यो हं सच्चिदानंदलक्षणं सच्चिदानंदमात्रो हं सच्चिदानंदईश्वरः २७ अत्रैवेदमिदं सर्वं आत्मेवाहं न संशयः आत्मेवास्ति परं सत्प आ
 त्मेव परमं पदं २८ आत्मेव जगदाकारं आत्मेव भुवनत्रयं आत्मेव जगतां श्रेष्ठं आत्मेव हि मनोमयः २९ आत्मेव जगतां त्राता आत्मेव गुरुरात्मनः आत्मेव पर
 मं ब्रह्म आत्मेवाहं न संशयः आत्मेव परमं लोकं आत्मेव परमात्मनः आत्मेव बहुधा भाति आत्मेवैकं परात्मनः ३१ आत्मेव जीवरूपात्मा आत्मेवेश्वरविग्रहः
 आत्मेव हरिरानंदः आत्मेव स्वयमात्मनः ३२ आत्मेवानंदसंदेहो हं आत्मेवेदं सदा सुखं आत्मेव नित्यश्रुत्यात्मा आत्मेव जगतः परः ३३ आत्मेव पंचभूतात्मा
 आत्मेव ज्योतिरात्मनः आत्मेव सर्वदानान्यदात्मेव परमोत्तमः ३४ आत्मेव ह्यात्मभासात्मा आत्मेव विभुरव्ययः आत्मेव ब्रह्मविज्ञानं आत्मेवाहं त्वमेव हि ३५
 आत्मेव परमानंदमात्मेवाहं जगन्मयः आत्मेवाहं जगद्भानं आत्मेवाहं न किंचन ३६ आत्मेव ह्यात्मनस्मानं आत्मेव ह्यात्मनो मोदं आत्मेवात्मप्रियः सदा ३७
 आत्मेव ह्यात्मनो नित्यो ह्यात्मेव गुणभासकः आत्मेव तुर्यरूपात्मा आत्मा तीतः ततः परः ३८ आत्मेव नित्यपूर्णो ह्यात्मा आत्मेवाहं न संशयः आत्मेव त्वमहं चात्मनस्त्वं
 मात्मेव केवलं ३९ नित्यो हं नित्यपूर्णो हं नित्यो हं सर्वदा सदा आत्मेवाहं जगन्नाम्यत् अमृतात्मा पुरातनः ४० पुरातनो हं पुरुषो हं मीशो परात्परो हं परमेश्वरो हं भवप्र

शिवरहस्योहं भवनाशनोहं सुखप्रदोहं सुखरूपमद्वयं ४१ आनंदोहं मशेषोहं अमृतोहं न संशयः अजोहमात्मरूपोहं अन्येनास्ति सदाप्रियः ४२ ब्रह्मेवाहमिदं ब्रह्म सर्वं
 अ० १६ ब्रह्म सदाव्ययः सदा सर्वपदं नास्ति सर्वमेव सदानि ४३ निर्गुणोहं निराधारोहं नास्तीति सर्वदा अनर्थमूलं नास्तेव मायाकार्येन किंचन ४४ अविद्याविभवं ना
 स्ति अहं ब्रह्म न संशयः सर्वं ब्रह्म चिदाकाशं तदेवाहं न संशयः ४५ तदेवाहं स्वयं चाहं परं चाहं परेश्वरः विद्याधारोहमेवात्र विद्याविद्येन किंचन चिदहं चिदहं नितं
 २३ तुर्योहं तुर्यकः परः ब्रह्मेव सर्वं ब्रह्मेव सर्वं ब्रह्म सदास्पदं मत्तो न्यना परं किंचित् मत्तो न्यं ब्रह्म न क्वचित् मत्तो न्यत्परमं नास्ति मत्तो न्यच्चित्तं दं नहि ४८ मत्तो न्यत्सं
 पदं नास्ति मत्तो न्यश्चित्तं दं नमे मत्तो न्यद्भवनं नास्ति मत्तो न्यत्किंचिदप्यणु ४९ मत्तो न्यत्कारणं नास्ति मत्तो न्यद्ब्रह्ममेव न मत्तो न्यत्सत्वरूपं न मत्तो न्यच्छुद्धमे
 व न मत्तो न्यत्पावनं नास्ति मत्तो न्यत्त्वत्पदं नहि मत्तो न्यद्धर्मरूपं वामत्तो न्यदखिलं न च ५१ मत्तो न्यदसदेवात्र मत्तो न्यन्मिथा एव हि मत्तो न्यद्भूति सर्वस्य मत्तो
 न्यच्छशशृंगवत् ५२ मत्तो न्यद्भूति चेन्मिथ्या मत्तो न्यच्चैद्रजालके मत्तो न्यत्सदृशं नास्ति मत्तो न्यत्कार्यकारणं ब्रह्मात्रमिदं सर्वं सोहमस्मीति भावना सर्वमु
 क्तं भगवता एव मे वैति निश्चिनु वहुनोक्तेन किं योगीनिश्चयं कुरु सर्वदा सकृन्निश्चयमात्रेण ब्रह्मेव भवति स्वयं ५५ वननगभुवनं पुच्छं करन्मान्यदस्ति ज
 गत्ससुराद्यं देवदेवः स पत्नः तनुमनगमवाप्येकोशकाशावकाशे सरवत्नु परशिवात्मा दृश्यते सस्म बुद्ध्या ५६ चक्षुः श्रोत्रमनोसवश्च हृदि खाड्द्रासी
 तध्मांतरा तस्मिन्नेव विलीयते गतिपरं यद्वासमांवासितं चित्तं चेतयते हृदीन्द्रियगणं वाचं मनोदूरगंतं ब्रह्माभूतमेतदेव गिरिजाकांतात्मना संज्ञितं ५७ इ
 ति श्रीशिवरहस्येशंकररमैषष्टांशे अष्टादशोऽध्यायः १८ ॥ ऋक्षुवाच ब्रह्मानंदं प्रवक्ष्यामि त्रिषु लोकेषु दुर्लभं यस्य श्रवणमात्रेण सदा मुक्तिमवाप्नुयात्
 १ परानंदोहमेवात्मा सर्वात्मानंदमेव हि पूर्णानंदस्वरूपोहं चिदानंदमयं जगत् २ सदानंदमनंतोहं नित्यानंदमिदं मनः वुत्थानंदस्वरूपोहं बोधानंदमि
 दं जगत् ३ केवलानंदमात्रोहं केवलज्ञानवानहं इति भावययत्तेन प्रपंचोपशमाय वै ४ सदा सत्यं परं ज्योतिः सदानित्यादिलक्षणः सदा सत्यादिहीनात्मा
 सदा ज्योतिः प्रियो ह्यहं ५ नास्ति मिथ्या प्रपंचात्मा नास्ति मिथ्या मनो मयः नास्ति मिथ्या भिधानात्मा नास्ति चित्तं दुरात्मवान् ६ नास्ति मूढतरो लोको नास्ति
 मूढतमोनरः अहमेव परं ब्रह्म अहमेव स्वयं सदा इदं परं च नास्तेव अहमेव हि केवलं अहं ब्रह्मास्मि श्रुत्योस्मि सर्वं ब्रह्मेव केवलं ८ जगत्सर्वं सदा

शिव

२३

नास्तिचित्तमेवजगन्मयं चित्तमेवप्रपंचारब्धचित्तमेवशरीरकं १८ चित्तमेवमहादोषचित्तमेवहिबालकं चित्तमेवमहामायंचित्तमेवमहानसत् १९
 चित्तमेवहिमिथ्यात्माचित्तंशशविषाणवत् चित्तंनास्ति सदानित्यंचित्तंवंधाकुमारवत् १९ चित्तंशून्यंनसंदेहोब्रह्मैवकेवलंजगत् अहमेवहिचैतन्यं
 अहमेवहिनिर्गुणं १२ मनएवहिसंसारंमनएवहिमंडलं मनएवहिवंधत्तमनएवहिपातकं १३ मनएवमहादुःखंमनएवशरीरकं मनएवप्रपंचा
 र्थमनएवकलेवरं १४ मनएवमहासत्तमनएवचतुर्मुखः मनएवहरिः साक्षान्मनएवशिवः स्मृतः १५ मनएवेन्द्रजालारब्धमनः संकल्पमात्रकं
 मनएवमहापापंमनएवदुरात्मवान् १६ मनएवहिसर्वांरब्धमनएवमहद्भयं मनएवपरंब्रह्ममनएवहिकेवलं १७ मनएवचिदाकारंचिदाकारमना
 यते चिदेवहिपरंरूपंचिदेवहिपरंपदं १८ परंब्रह्माहमेवाद्यपरंब्रह्माहमेवहि अहमेवहित्तात्मा अहमानंदविग्रः १९ अहंबुद्धिः प्रबुद्धात्मानि
 त्यनिश्चयनिर्मलः अहमेवहिशांतात्मा अहमाद्यंतवर्जितः २० अहमेवप्रकाशात्मा अहंब्रह्मैवकेवलं अहंनित्यो नसंदेहो अहंबुद्धिः प्रियस्तदा २१
 अहमेवाहमेवैको अहमेवाखिला मृतः अहमेवस्वयंमिथः अहमेवानुमोदकः २२ अहमेवत्वमेवाहं सर्वात्मा सर्ववर्जितः अहमेवपरंब्रह्म अह
 मेवपरात्परः २३ अहंकारंनमेदुःखंनमेदोषंनमेसुखं नमेवुत्थिर्नमेचित्तंनमेदेहो नमेन्द्रियं २४ नमेगोत्रंनमेनेत्रंनमेपात्रंनमेतृणं नमेजपो
 नमेमंत्रः नमेश्रोत्रंनमेक्वचित् २५ नमेवाहंनमेवुत्थिस्थानंवापिनमेवयः नमेतत्वंनमेलोकंनमेशान्तिर्नमेचलं २६ नमेकोपंनमेकामंकेवलं
 ब्रह्ममात्रतः केवलंब्रह्मरूपत्वात्केवलंस्वयमेवहि २७ नमेरागंनमेलोभंनमेस्तोत्रंनमेस्तुतिः नमेमोहो नमेतृष्णानमेस्नेहंनमेगुणः २८ नमे
 कोशंनमेवात्यंनमेयौवनवार्धकं सर्वंब्रह्मैकरूपत्वादेकंब्रह्मेतिनिश्चितं ब्रह्मणोन्यत्परनास्तिब्रह्मणोन्यनकिंचन ब्रह्मणोन्यदिदंनास्तिब्रह्म
 णोन्यद्वयंनहि ३० आत्मनोन्यत्सदानास्तिआत्मेवाहंनसंशयः आत्मनोन्यत्सुखंनस्तिआत्मनोन्यदहंनच ३१ ग्राह्यग्राहकहीनोहंत्यागत्याज्य
 विवर्जितः नत्याज्यंनचमेग्राह्यंनबंधंनचमुक्तिकं ३२ नलोकंनचमेहीनंनश्रेष्ठंनापिदूषणं नमेवलंनचांडालानमेविप्रादिवर्णकं ३३ नमेपीनंन
 मेह्रस्वंनमेक्षीणंनमेवलं नमेमुक्तिर्नमेशक्तिः नमेदेवंनमेष्टयक् ३४ अहंब्रह्मैकमात्रत्वान्नित्यत्वान्ननकिंचन नमनंनचमेमिथ्यानमेसत्तंवपुःक्

शिवरहस्य ३६ चित् नमेशीतं नमो चोष्णं नमो कालं नमो क्षणं नमो मंत्रं नमो शास्त्रं नमो वेदं नमो गुरुः ३६ अहमेवैकरूपत्वात् सत्यं सत्यं नमो क्वचित् अहमित्यपि नास्ते
 वज्रह्म इत्यपि नामन ३७ यद्यद्यद्यत्पंचोस्ति यद्यद्यद्युर्वचः यत्सर्वं ब्रह्म मेवाहं तत्सर्वं चिन्मयं सत् ३८ चिन्मयं चिन्मयं ब्रह्म सन्मयं सन्मयं सदा
 स्वयमेव स्वयं ब्रह्म स्वयमेव स्वयं परं ३९ स्वयमेव स्वयं मोक्षं स्वयमेव निरंतरं स्वयमेव हि विज्ञानं स्वयमेव हि नास्त्यकं ४० स्वयमेव सदा सारं स्वयमेव
 स्वयं परं स्वयमेव हि शून्यात्मा स्वयमेव मनोहरः ४१ तूष्णीं मे वासनं स्नानं तूष्णीं मे वासनं जपः तूष्णीं मे वासनं पूजा तूष्णीं मे वासनं परः ४२ विचार्य
 मनसानित्यं अहं ब्रह्मेति निश्चिनु अहं ब्रह्म न संदेहो एवं तूष्णीं स्थितो जयः ४३ सर्वं ब्रह्मेव नास्त्यन्यत्सर्वं ज्ञानमयं तपः स्वयमेव हि नास्तेवं सर्वाती
 तत्स्वरूपवान् ४४ वाचातीतस्वरूपो हं वाचा जप्यमनर्थकं मानसः परमार्थी य एतद्देहमहं न मे ४५ कुणपं सर्वभूतादि कुणपं सर्वसंग्रहं असत्यं
 सर्वदालोकं असत्यं सकलं जगत् ४६ असत्यमन्यदस्तित्वं असत्यं नास्ति भाषणं असत्यं कारणं मस्तित्वं ब्रह्म मात्रं सदा स्वयं ४७ असत्यं वेद
 वेदांतं असत्यं शास्त्रं निश्चयं असत्यं प्रवणं होतृत् असत्यं मननं च तत् ४८ असत्यं च निजध्यासं सजातीयमसत्यकं विजातीयमसत्प्रोक्तं सत्यं
 सत्यं न संशयः ४९ सर्वं ब्रह्म सदा ब्रह्म एकं ब्रह्म चिदमयः चेतो विलासजनि तं किल विश्वमेतद्विष्वाधिकस्य कृपया परिपूर्णभाक् स्यात् नास्त्यन्य
 तः श्रुतिशिरोस्थितवाक्यबोधशास्त्रानुसारिकरणे भवते विमुक्तौ ५० इति श्रीशिवरहस्येशंकरख्येष्वष्टांशे एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ऋभु रूवाच
 शृणु केवलमत्यंतरहस्यं परमाद्भुतं इति गुह्यतरं सद्यो मोक्षप्रदमिदं सदा १ सुलभं ब्रह्म विज्ञानं सुलभं शुभमुत्तमं सुलभं ब्रह्म निष्ठानां सुलभं
 सर्वबोधकं २ सुलभं कृतकृत्यानां सुलभं स्वयमात्मनः सुलभं कारणाभावं सुलभं ब्रह्मणि स्थितिः ३ सुलभं चित्तहीनानां स्वयंतच्च स्वयं सुरवं स
 यं संसारहीनानां चित्तं संसारमुच्यते ४ स्वयं वेदं न संसारो ब्रह्म वेदं मनो न च ब्रह्म वेदं भयं नास्ति ब्रह्म वेदं न किंचन ५ ब्रह्म वेदं मत्सर्वं ब्रह्म वेदं परायणं
 ब्रह्म वेदं शरीराणां ब्रह्म वेदं तूष्णीं न च ६ ब्रह्म वेदं दास्मि नान्योस्मि ब्रह्म वेदं जगत् न च ब्रह्म वेदं वियं नास्ति ब्रह्म वेदं क्रियान च ब्रह्म वेदं महात्मानं ब्रह्म वेदं प्रि
 यं सदा ब्रह्म वेदं जगन्नातो ब्रह्म वेदं वाहं भयं न हि ७ ब्रह्म वेदं सदा चित्तं ब्रह्म वेदं वाहमिदं न हि ब्रह्म वेदं तु यन्मिथ्या ब्रह्म वेदं वाहमिदं भ्रमाः ८ ब्रह्म वेदं सर्वसिद्धांतं ब्र

शिवम्

ह्यैवमनसास्पदं ब्रह्मैवसर्वभवनं ब्रह्मैवमुनिमंडलं १० ब्रह्मैवसर्वनास्त्यन्यत् ब्रह्मैवगुरुपूजनं ब्रह्मैवनामकंवस्तु ब्रह्मैवसकलंसदा ११ ब्रह्मैवत्रि
 गुणाकारं ब्रह्मैवहरिरूपकं ब्रह्मणोन्यत्पदं नास्ति ब्रह्मणोन्यत्क्षणं नमे १२ ब्रह्मैवाहं न्यवार्त्तामि ब्रह्मैवाहं श्रुतं नमे ब्रह्मैवाहं नमे नास्ति सर्वं ब्रह्मैवकेवलं
 ब्रह्मैवाहं नमे भोगौ ब्रह्मैवाहं नमे पृथक् ब्रह्मैवाहं सतं नास्ति ब्रह्मैवब्रह्मरूपकः १४ ब्रह्मैवसर्वदाभाति ब्रह्मैवसुखमुत्तमं ब्रह्मैवनानाकारत्वाद्ब्रह्मैवा
 हंप्रियं महत् १५ ब्रह्मैवब्रह्मणः पूज्या ब्रह्मैवब्रह्मणा गुरुः ब्रह्मैवब्रह्मभाताजं ब्रह्मैवाहं पिता सुतः १६ ब्रह्मैवब्रह्मदेवं च ब्रह्मैवब्रह्मतज्जयः ब्रह्मैवध्या
 नरूपात्मा ब्रह्मैवब्रह्मणः गुणः १७ आत्मैवसर्वनित्यात्मा आत्मनो न्यन किंचन आत्मैवसततं ह्यात्मा आत्मैवगुरुरात्मनः आत्मैवज्योतिरहं भूतं आ
 त्मैवास्ति सदा स्वयं स्वयंतत्त्वमसि ब्रह्म स्वयं भासि प्रकाशकः १८ स्वयं जीवत्वसंशतः स्वयमीश्वररूपवान् स्वयंब्रह्म परं ब्रह्म स्वयं केवलमव्ययं २०
 स्वयं नाशं च सिद्धांतं स्वयमात्मप्रकाशकः स्वयंप्रकाशरूपात्मा स्वयमत्यंतनिर्मलः २१ स्वयमेव हि नित्यात्मा स्वयं शुभप्रियाप्रियः स्वयमेव स्वयं छंदः
 स्वयं देहादिवर्जितः २२ स्वयं दोषविहीनात्मा स्वयमाकाशवस्थितः अयं चेदं च नास्त्येव अयं भेदविवर्जितः २३ ब्रह्मैवचित्तवद्भाति ब्रह्मैवशिववत्सदा ब्र
 ह्मैवबुधिवद्भाति ब्रह्मैवशिववत्सदा २४ ब्रह्मैवज्ञशवद्भाति ब्रह्मैवस्थूलवत्स्वयं ब्रह्मैवसततं नान्यत् ब्रह्मैवगुरुरात्मनः २५ आत्मज्योतिरहं भूतं अहं
 नास्ति सदा स्वयं स्वयमेव परं ब्रह्म स्वयमेव विद्यमयः २६ स्वयमेव स्वयं ज्योतिः स्वयं सर्वत्र भासते स्वयंब्रह्म स्वयं देहः स्वयं पूर्णः परं पुमान् २७ स्वयंतत्त्व
 मसि ब्रह्म स्वयं भासप्रकाशकः स्वयं जीवत्वसंशतः स्वयमीश्वररूपवान् २८ स्वयंब्रह्म परं ब्रह्म स्वयं केवलमव्ययः स्वयं नाशश्च सिद्धांतः स्वयमात्म
 प्रकाशकः स्वयंप्रकाशरूपात्मा स्वयमत्यंतनिर्मलः २९ स्वयमेव हि नित्यात्मा स्वयं शुभप्रियाप्रियः स्वयमेव स्वयं स्वस्थः स्वयं देहादिवर्जितः ३० स्वयं
 दोषविहीनात्मा स्वयमाकाशवस्थितः अखंडः परिपूर्णो हं अखंडरसपूरणः ३१ अखंडानंद एवाहं अपरिच्छिन्नविग्रहः इति निश्चित पूर्णात्मा ब्रह्मैव न
 पृथक् स्वयं ३२ अहमेव हि नित्यात्मा अहमेव हि शाश्वतः अहमेव हि तद्ब्रह्म ब्रह्मैवाहं जगत्प्रभुः ३३ ब्रह्मैवाहं निराभासो ब्रह्मैवाहं निरागमयः ब्रह्मैवाहं
 चिदाकाशो ब्रह्मैवाहं निरंतरः ३४ ब्रह्मैवाहं महानंदो ब्रह्मैवाहं सदात्मवान् ब्रह्मैवाहं मनस्तात्मा ब्रह्मैवाहं सुखं परं ३५ ब्रह्मैवाहं महामौनी सर्ववृत्तान्त

शिवरहस्यैवर्जितः ब्रह्मेवाहमिदमिथ्या ब्रह्मेवाहं जगन्निहि ३६ ब्रह्मेवाहं न देहोस्ति ब्रह्मेवाहं महाद्वयः ब्रह्मेवचित्तवद्वाति ब्रह्मेवशिववत्सदा ३७ ब्रह्मेवबुधिवद्वाति ब्रह्मे
 अ०२० वज्रवस्थितं ब्रह्मेवाकारवत्सर्वं ब्रह्मेवाकाररूपवत् ३८ ब्रह्मेवनादबद्धह्यनास्तिभेदो न चाद्वयं सत्यं सत्यं पुनः सत्यं ब्रह्मणो न्यूनं किंचन ३९ ब्रह्मेव सर्वमात्मै
 व ब्रह्मेवनचकिंचन सर्वमित्यायवर्चसे पञ्चाननापपतये पतये वीतरागिणे चामराय सरण्याय वसाभासप्रियाय च ४० पंनगाभरणाय यथसंनगोर्ध्वनिवर्तते दृश्यत्वा
 २५ ह्युदवत्सदा सत्यं सत्यं न संदेहः चिन्मात्रत्वाद्दहंसदा ब्रह्मेवशुक्लरूपत्वात्तद्वृणुपत्वात्स्वयं महत् ४१ अहमेव परं ब्रह्म अहमेव परात्परं अहमेव मनोतीतं अहमे
 वजगत्परः ४२ अहमेव हि नित्यात्मा सर्वमित्यास्वभावतः आनंदो हं निराधारे ब्रह्मेवनचकिंचन ४३ नान्यत्किंचित् अहं ब्रह्म नान्यत्किंचिच्चिदव्ययः आत्मनो
 न्यत्परंतुक्तं आत्मनो न्यदिदं न हि ४४ आत्मन्येव न मे देहं आत्मैवाहं न मे मलं आत्मन्येवात्मना चित्तं आत्मैवाहं न तत्तृथक् ४५ आत्मैवाहं महं शून्यं आत्मैवा
 हं सदानमे आत्मैवाहं गुणो नास्ति आत्मैवनपृथक्चित् ४६ अत्यंताभावमेव त्वं अत्यंताभावमीदृशं अत्यंताभावमेवेदं अत्यंताभावमण्वपि ४७ आत्मैवा
 हं परं ब्रह्म सर्वमित्याजगत्रयं अहमेव परं ब्रह्म अहमेव परागुरुः ४८ जीवभावं सदा सत्यं शिवसद्भावमीदृशं विष्णुत्वभावनाभ्रान्तिसर्वेशशशिषाणवत् ४९
 अहमेव सदा पूर्णः अहमेव निरंतरं नित्यतत्त्वो निराकारो ब्रह्मेवाहं न संशयः ५० अहमेव परानंदः अहमेव क्षणोत्तिकः ५१ अहमेव त्वमेवाहं त्वं चाहं नास्ति ना
 स्ति हि ५२ वाचामगोचरो हं वै बाह्यो नास्ति कल्पितं अहं ब्रह्मेव सर्वात्मा अहं ब्रह्मेव निर्मलः ५३ अहं ब्रह्मेव चिन्मात्रं अहं ब्रह्मेव नित्यशः इदं च सर्वदा नास्ति अ
 हमेव सदा स्थिरः ५४ इदं सुखमहं ब्रह्म इदं सुखमहं जडं इदं ब्रह्म न संदेहं सत्यं सत्यं पुनः पुनः ५५ इत्यात्मवैभवं प्रोक्तं सर्वलोकेषु दुर्लभं सकृच्छ्रवणमात्रेण ब्र
 ह्मेव भवति स्वयं ५६ सूत उवाच शान्तिं ददाति परमाभवतां ताः स्वातं भांतमनिशं शशिकांतं अंतकांतं कमहो कलायंतः वेदमौलिवचनैः किल शांताः ५७ इति
 श्रीशिवरहस्येशंकरारत्नेषु शेषविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ऋषि उवाच महारहस्यं वक्ष्यामि वेदांतेष्वपि गोपितं यस्मिन् श्रवणमात्रेण ब्रह्मेव भवति स्वयं १ सच्चिदानं
 दमात्रो हं सर्वसच्चिन्मयं तत् तदेव ब्रह्म संपश्यन् ब्रह्मेव भवति स्वयं २ अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म नान्यद्ब्रह्म न संशयः सत्यं ब्रह्म सदा ब्रह्म अहं ब्रह्मेव केवलं ३ गुरु ब्रह्मागु
 णो ब्रह्मा सर्वं ब्रह्मापरोऽस्य हं नानं ब्रह्म महं ब्रह्म शमरूपोऽस्य हं ४ वेदे वेद्यं परं ब्रह्म विद्या ब्रह्म विशेषतः आत्मा ब्रह्म अहं ब्रह्म आद्यं ते ब्रह्म योऽस्य हं ५ सत्यं ब्रह्म स

शिवम्

२५

दाब्रह्म अन्यं नास्ति सदापरं अहं ब्रह्मा त्वहं नास्ति अहंकारपरं नहि ६ अहं ब्रह्मा इदं नास्ति अयमात्मा महानसदा वेदांते वेद्यो ब्रह्मात्मा अपरं शशशृंगवत् ७
 भूतं नास्ति भविष्यं न ब्रह्मैव स्थिरं तागतः चिन्मयो हं जडं तुच्छं चिन्मात्रं देहनाशनं ८ चित्तं किंचित्क्वचिच्चापि चित्तं दूरो हमात्मकः सत्यं ज्ञानमनंतं यन्ना नृतं
 जडदुःखकं ९ आत्मा सत्यमनंतात्मा देहमेव न संशयः वार्ताप्यसच्छ्रुतं न अहमेव महो महः एकसंख्याप्यसद्ब्रह्म सत्यमेव सदाप्यहं सर्वमेव मसत्यं
 च उत्पन्नत्वात् परात्सदा ११ सर्वावयविहीनोऽपि नित्यत्वात् परमो ह्यहं सर्वदेहं न मे किंचिच्चिन्मयत्वाद्दाम्यहं आग्रहं च न मे किंचित् सर्वब्रह्मैव केवलं इदमि
 त्यपि निर्देशो न क्वचिन्नक्वचित्सदा १३ निर्गुणं ब्रह्म एवाहं सगुरोरुपदेशतः विज्ञानं सगुरु ब्रह्म अहं विज्ञानविग्रहः १४ निर्गुणोऽस्मि निरंशोऽस्मि भवोऽस्मि भर
 णोऽस्म्यहं देवोऽस्मि द्रव्यपूर्णोऽस्मि शक्त्योऽस्मि रहितोऽस्म्यहं १५ रसोऽस्मि रसहीनोऽस्मि तुर्योऽस्मि शुभभावनः कामोऽस्मि कार्यहीनोऽहं नित्यं निर्मलविग्रहः आचा
 रफलहीनोऽहं अहं ब्रह्मास्मि केवलं इदं सर्वं परं ब्रह्म अयमात्मानविस्मयः १७ पूर्णा पूर्णस्वरूपात्मानित्यं सर्वात्मविग्रहः परमानंदतत्त्वात्मा परिच्छिन्नं नहि
 क्वचित् १८ एकात्मानिर्मलाकारः अहमेवेति भावय अहं भावनया युक्तः अहं भावेन संयुतः शान्तिभावय सर्वात्मा शाश्वत्यं तं मनोमलः देहो ह्यमिति संत्य
 ज्य ब्रह्माहमिति निश्चिनु २० ब्रह्मैवाहं ब्रह्म मात्रं ब्रह्मणोऽन्यं किंचन इदं नाहमिदं नाहमिदं नाहं सदास्मर २१ अहं सोहमहं सोहमहं ब्रह्मेति भावय चिद
 हं चिदहं ब्रह्म चिदहं चिदहं वद २२ नेदं नेदं सदानेदं न त्वं नाहं च भावय सर्वं ब्रह्म न संदेहः सर्वं वेदं किंचन २३ सर्वशब्दार्थभवनं सर्वलोकभयं न च स
 वेतीर्थं न सत्यं हि सर्वदेवालयं नहि २४ प्राकृतस्मरणं साज्यं ब्रह्मस्मरणमाहर ततस्तदपि संत्यज्य निजरूपस्थितो भव २५ स्थिररूपं परित्यज्य आत्ममा
 त्रं भवत्यसौ त्यागत्वमपि संत्यज्य भेदमात्रं सदा त्यज २६ स्वयं निजं समाहृत्य स्वयमेव स्वयं भज इदमित्यंगुले दृष्टं इदमस्तमे च तनं २७ इदं वाक् च वा
 को न वाचापि परिवेदनं सर्वभातं न संदेहः सर्वं नास्ति न संशयः २८ सर्वं तुच्छं न संदेहः सर्वमायान संशयः सर्वं चित्तं न संदेहः सर्वं ब्रह्म न संशयः २९ ब्रह्मे
 वाहं न संदेहो ब्रह्मैवेदं न संशयः ब्रह्मान्यत्मा तिचेन्मिथ्या सर्वमिथ्या परावरः ३० न देहं पंचभूतं वा न चित्तं भांति मात्रकं न च बुद्ध्याद्रियाभावं न मुक्तिः ब्र
 ह्मात्रकं निमिषं न च शंकापि न संकल्पं न दस्ति चेत् अहंकारमसद्विधिं अभिमानं तदस्ति चेत् ३२ न चित्तस्मरणं तच्चेत्तददेहो न जगदपि प्राणो य

शिवरहस्य २६ दीयते शक्तिघ्राणो यदि हंगंधकं ३३ चक्षुर्यदि हि भूतस्य श्रोत्रं च श्रवभावनं त्वगस्ति चेत्स्पर्शसत्ताजिह्वा चेन्द्रसंग्रहः ३४ जीवोस्ति चेज्जीवनं च पादं चेत्पादचा-
 रणं हस्तौ यदि क्रियासत्ता स्पर्शचेत्स्थिसंभवः ३५ रश्मिं चेद्रश्मिको विष्णुः भक्ष्यं चेद्रश्मिकः शिवः सर्वं ब्रह्म न संदेहः सर्वं ब्रह्मैव केवलं ३६ पूज्यं चेत्पूजनं चास्ति भास्यं
 चेत्भासकः शिवः सर्वं मिथ्या न संदेहः सर्वं चिन्मात्रमेव हि ३७ अस्ति चेत्कारणं सत्यं कार्यं चैव भविष्यति नास्ति चेन्नास्ति हीनो हं ब्रह्मैवाहं परायणं ३८ अत्यंतदुः-
 खमेतत्स्थि अत्यंतं सुखममयं अत्यंतं जन्ममात्रं च अत्यंतं रणसंभवं ३९ अत्यंतं मलिनं सर्वं अत्यंतं निर्मलं परं अत्यंतं कश्मलं दुष्टं अत्यंतं निर्मलं त्वहं ४०
 अत्यंतं सर्वदा दोषं अत्यंतं सर्वदा गुणं अत्यंतं सर्वदा शुभं अत्यंतं सर्वदा मलं ४१ अत्यंतं सर्वदा चाहं अत्यंतं सर्वदा इदं अत्यंतं सर्वदा ब्रह्म अत्यंतं सर्वदा जगत् ४२
 येतावदुक्तमभयं ह्यभेदं न किंचन सदसद्वापि नास्त्येव सदसद्वापि वाक्यं ४३ नास्ति नास्ति न संदेहो ब्रह्मैवाहं न संशयः कारणं कार्यरूपी वा सर्वं नास्ति न
 संशयः ४४ कर्त्ता भोक्ता क्रियावापि न भोज्यं भोग्यत्वं न ता सर्वं ब्रह्म न संदेहः सर्वं शब्दो न वास्तवं ४५ भूतं भविष्यं वा तत्तु कार्यं वा नास्ति सर्वदा सदसद्देहमेधं वा
 न गुणा गुणभागिनः निर्मलं वामलं वापि नास्ति नास्ति न किंचन भाष्यं वा भाषणं वापि नास्ति नास्ति न किंचन ४७ प्रवलं दुर्बलं वापि अहं च त्वं च वाक्चित् ग्राह्यमग्रा-
 ह्यं के वापि उपेक्ष्य नात्मनः क्वचित् ४८ तीर्थं वा स्नानरूपं वा देवं वा देवपूजनं जन्म वा मरणं हेतुर्नास्ति नास्ति न किंचन ४९ सत्यं वा सत्यरूपं वा नास्ति नास्ति न किं-
 चन भाष्यं वा भाषणं वापि नास्ति नास्ति न किंचन ५० माता वा पितरो वा पिदेहो वा नास्ति किंचन दृग्यूपं दृश्यरूपं वा नास्ति नास्ति न किंचन ५१ माया कार्यं च माया
 वा नास्ति नास्ति न किंचन ज्ञानं वा ज्ञानभेदं वा नास्ति नास्ति न किंचन ५२ सर्वं प्रपंचं हेतुत्वं प्रोक्तं प्रकरणं च ते यः शृणोति स ह्यपि आत्माकारं प्रपद्यते ५३ स्कंद उवाच
 माया सा त्रिगुणा गणाधिपगुरोरेणां कचूडामणेः पादां भोजसमर्चनेन विलयं यात्येव नास्त्यन्यथा विद्या हृद्यतमा सुविद्युदिव सा मात्येव हृत्यं कजेयस्या न त्सत
 पो भिरुग्रकरुणादृक् तस्य मुक्तिस्थिता ५४ इति श्रीशिवरहस्ये शंकरारख्ये षष्ठांशे ऋभुनिदाघसंवादे एकविंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ऋभुरुवाच वक्ष्ये ब्रह्ममयं सर्वं ना-
 स्ति सर्वं जगन्मृषा अहं ब्रह्म न मे चिंता अहं ब्रह्म न मे जडं १ अहं ब्रह्म न मे दोषो अहं ब्रह्म न मे फलं अहं ब्रह्म न मे वार्त्ता अहं ब्रह्म न मे द्वयं २ अहं ब्रह्म न मे नित्यं
 अहं ब्रह्म न मे गतिः अहं ब्रह्म न मे माता अहं ब्रह्म न मे पिता ३ अहं ब्रह्म न मे किंचिदहं ब्रह्म न मे मही अहं ब्रह्म न मे सोमं अहं वैश्वानरो न हि ४ अहं ब्रह्म चिदाकाशं

शिवम्
 २६

अहं ब्रह्म न संशयः अहं ब्रह्म न संदेहो अहमेव परायणं ५ अहमेव सदा ब्रह्म अहमेव परात्परः सित्थैवेतन्यमेवाहं शुक्ल ब्रह्म न संशयः ६ सर्वतरोहं पूर्णात्मा स
 र्वोत्तरमनोत्तरं अहमेव शरीरं अहमेव स्थिरः सदा एवं विज्ञानवान्मुक्तो एव मोक्षं सुदुर्लभं अनेकशतं सैस्तेषु एक एव विवेकवान् ७ तस्य दर्शनमात्रेण पितरस्त
 त्रिमागताः ज्ञानिनो दर्शनं पुण्यं सर्वतीर्थं वगाहनं ८ ज्ञानिनं चार्चनेनैव जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ज्ञानिनो भोजने दाने सद्यो मोक्षो भवेत्परः ९ अहं ब्रह्म न संदेहो
 अहमेव गुरुः परः अहं शंतीस्मि बुद्धोस्मि अहमेव गुणांतरः ११ गुणातीतो जनातीतो परातीतो मनः परः परतः परतोतीतः बुद्ध्या धी सो न सात्परः १२ भानातीतो
 मुनातीतो वेदातीतो विदुः परः शरीरदेश्च परतः जाग्रत्सुषुप्तिः १३ अव्यक्तात्परतोतीतः इत्येवं ज्ञाननिश्चयः कचिदेतत्परित्यज्य सर्वं संत्यज्य मूकवत् १४
 तूष्णीं ब्रह्म परं ब्रह्म शाश्वतं ब्रह्म वान्स्वयं ज्ञानिनो महिमा किंचिदणुमात्रमपि स्फुटं १५ हरिणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि न शक्यते वर्णयितुं कल्पको
 टिशतैरपि १६ अहं ब्रह्मेति हि ज्ञानं त्रिषु लोकेषु दुर्लभं विवेकिनं महात्मानं ब्रह्म मात्रेण वस्थितं १७ द्रष्टुं च भाषितुं वापि दुर्लभं पादसेवनं कदाचित्पादतीर्थं
 न स्नातश्चेद्ब्रह्म एव सः १८ सर्वमिथ्यान संदेहो सर्वं ब्रह्मैव केवलं एतत्प्रकरणं प्रोक्तं सर्वसिद्धान्तसंग्रहः १९ दुर्लभं यः पठेत्तत्तत्पाश्र्वणाद्ब्रह्म संपद्यते नरः
 वक्ष्ये ब्रह्म मयं सर्वं नान्यत्सर्वजगन्मुखा २० ब्रह्मैव जगदाकारं ब्रह्मैव परमापदं अहमेतद्ब्रह्म अहमहमित्यपि वर्जितः २१ सर्ववर्जितचिन्मात्रं सर्ववर्जितचेतनः
 सर्ववर्जितशंतात्मा सर्वमंगलविग्रहः अहं ब्रह्म परं ब्रह्म असंनेदं न मे न मे न मे भूतं भविष्यं च न मे वर्णनं संशयः २३ ब्रह्मैवाहं न मे तुच्छं अहं ब्रह्म परंतपः ब्रह्म रूप
 मिदं सर्वं ब्रह्म रूपमनामयं २४ ब्रह्मैव भाति भेदेन ब्रह्मैव न परः परः आत्मेव द्वैतवद्भाति आत्मेव परमं पदं २५ ब्रह्मैव भेदरहितो भेदमेव महद्भयं आत्मेवाहं
 निर्मलोहं आत्मेव भुवनत्रयं २६ आत्मेव नान्यत्सर्वत्र सर्वं ब्रह्मैव नायकः अहमेव सदा भाति ब्रह्मैवास्मि परोस्म्यहं २७ निश्चयोस्ति परं ब्रह्म सत्योस्मि सकलो
 स्म्यहं असुरोस्मि परं ब्रह्म शिवोस्मि शिखरोस्म्यहं २८ निश्चयोस्ति परं ब्रह्म सत्योस्मि सकलोस्म्यहं असुरोस्मि परं ब्रह्म शिवोस्मि शिखरोस्म्यहं २९ निर्मलो
 स्मि परं ब्रह्म कार्यो कार्यविवर्जितः सदा शुक्लैक रूपोस्मि सदा चैतन्यमात्रकः ३० सदा समान रूपोस्मि सदा सत्ता प्रकाशकः सदा सिद्धान्तशुद्धोस्मि सदा पावनमंगलः ३१
 एवं निश्चितवान्मुक्तः एवं नित्यपरोवरः एवं भावनया युक्तः परं ब्रह्मैव सर्वदा ३२ एवं ब्रह्मात्मवान्ज्ञानी ब्रह्मोहमिति निश्चितः स एव पुरुषो लोके ब्रह्माहमिति निश्चितः ३३

शिवरहस्य ^१ स एव पुरुषो ज्ञानी जीवन्मुक्तः स आत्मवान् ब्रह्मैवाहं महानात्मा सच्चिदानंदविग्रहः ३४ नाहं जीवो न मे देहो नाहं चिंतान मे मनः नाहं मा
 सं न मे स्थीनि नाहं कारक लेखरः ३५ न प्रमातान मे यं वानाहं सर्वपरोऽस्य हं सर्वदा ब्रह्ममात्रोऽहं न रसोऽहं सदाशिवः न प्राणोऽहं न गंधोऽहं न चिह्नो
 यं न मे प्रियः नाहं जीवो रसो नाहं वरुणो न च गोलकः ३७ ब्रह्मैवाहं न संदेहो नाम रूपं न किंचन श्रोत्रोऽहं न शब्दोऽहं न दिशोऽहं न साक्षिकः ३८
 नाहं न त्वं न च स्वर्गो नाहं वायुर्न साक्षिकः वायुर्नाहं विसर्गो न न मृत्युर्न च साक्षिकः ३९ गुह्यं नाहं न चानंदो न प्रजापतिदेवता सर्वमिथ्या
 न संदेहः सर्वं ब्रह्मैव केवलं ४० नाहं मनो न संकल्पो न चंद्रो न च साक्षिकः वायुर्नाहं विसर्गो न न मृत्युर्न च साक्षिकः ४१ गुह्यं नाहं न चानंदो न प्रजापतिदेवता सर्वं ब्रह्मैव
 नंदो न प्रजापतिदेवता सर्वं ब्रह्मैव ४२ नाहं मनो न संकल्पो न च चंद्रो न साक्षिकः सर्वं ब्रह्मैव ४३ नाहं बुद्धीन्द्रियो ब्रह्म नाहं निश्चय रूपवान् सर्वं ब्रह्मैव ४४
 नाहं कारमहं रूद्रो न भिमानो न साक्षिकः सर्वं ब्रह्मैव नान्योऽस्ति सर्वं ब्रह्मैव ४५ चित्तं नाहं चासुदेवो धारणा नायमीश्वरः नाहं विश्वेन जागद्वा स्थूलदेहो न मे
 क्वचित् ४६ न प्रातिवाहको जीवो न चाहं व्यावहारिकः न धारमार्थिको देवो नाहं मन्त्रमयोजडः ४७ न प्राणमयको शोऽहं न मनोमयको शवान् न विशा
 नमयः कोशो नाहं नंदमयको शवान् ब्रह्मैवाहं न संदेहो नाम रूपं न किंचन एतावदुक्त्वा सकलं नाम रूपं ह्यात्मकं ४८ सर्वक्षणेन विस्मृत्य काष्ठलो
 म्हादिवत्पज एतत्सर्वमसन्नित्यं सदा च ध्याकुमारवत् ५० शशशृंगवदेवेदं न रशृंगवदेव तत् आकाशपुष्पसदृशं यथा मरुमरीचिका ५१ गंधर्वन
 गरं यद्वत्तद्रंज्जालवदेव हि असत्यमेव स तत्तत्पंचरूपकमिष्यते ५२ शिष्योऽपदेशकाले पिहैतं न परमार्थतः मातामृते रोदनाय द्रव्यं दत्वा ह
 येज्जनान् ५३ तेषां रोदनमाभंयत केवलं द्रव्यं पंचकं तदहैतं मया प्रोक्तं सर्वं विस्मृत्य कुड्यवत् ५४ अहं ब्रह्मेति निश्चित्य अहमेवेति भावया
 अहमेव सुखं चेति अहमेव न चापरः ५५ अहं चिन्मात्रमेवेति ब्रह्मेवेति विनिश्चिनु अहं निर्मलश्रुत्येति अहं जीवविलक्षणः ५६ अहं ब्रह्मेव स
 र्वीत्मा अहमित्यवभासकः अहमेव हि चिन्मात्रं अहमेव हि निर्गुणः ५७ सर्वतया म्यहं ब्रह्म चिन्मात्रोऽहं सदाशिवः नित्यमंगलरूपात्मानित्यं मे
 क्षमयः पुमान् ५८ एवं निश्चित्य स तत्तत्स्वात्मानं स्वयं मास्थितः ब्रह्मैवाहं न संदेहो नाम रूपं न किंचन ५९ एतद्रूपप्रकरणं सर्ववेदेषु दुर्लभं यः शृणो

शिवम्
 २७

तिसदामुक्तो ब्रह्मैव भवति स्वयं ६० तं वेदादिवचोभिरीडितमहायोगैश्च योगैर्ब्रतैर्दानैश्चानशनैर्यमादिनियमैः तं वेद्विद्वन्ते द्विजाः तस्यानंगरिपोर
तीवसुमहाहृद्यं हिलिंगार्चनं तेनैवाश्रुविनाशपमोहमखिलं ज्ञानंददातीश्वरः ६१ इति श्रीशिवरहस्येशंकरारमेषष्टांशे द्वाविंशोऽध्यायः २२ ऋभुरूवाच निराधश्च
णुवक्ष्यामि सर्वलोकेषु दुर्लभं इदं ब्रह्म परं ब्रह्म सच्चिदानंद एव हि १ नानाविधं जनलोकं नानाकारणकारणं ब्रह्मैवात्म्यदसत्सर्वसच्चिदानंद एव हि २ अहं ब्रह्म
सदा ब्रह्म अस्मि ब्रह्माहमेव हि कालो ब्रह्म सणं ब्रह्म अहं ब्रह्म न संशयः ३ हं सो ब्रह्म हरि ब्रह्म शिवो ब्रह्म विदमयः सर्वोपनिषदो ब्रह्म साम्प ब्रह्म समो स्पृहं
अजो ब्रह्म रसं ब्रह्म वियद्ब्रह्म परात्परः ४ वेदो ब्रह्म परो ब्रह्म सत्यं ब्रह्म परात्परः तद्वि ब्रह्म मनो ब्रह्म व्युष्टि ब्रह्म सदा मुदः ५ इदं ब्रह्म परं ब्रह्म तत्त्वं ब्रह्म जय सर
अकार ब्रह्म एवाहं उकारे हं न संशयः ६ मकार ब्रह्म मात्रो हं मंत्रं ब्रह्म मनुः परः शिकार ब्रह्म मात्रो हं बकारं ब्रह्म केवलं ७ यकारं ब्रह्म नित्यं च पंचाक्षरमहं परं
रेवकं ब्रह्म सद्ब्रह्म पूरकं ब्रह्म सर्वतः ८ कुंभकं ब्रह्म सर्वो हं पूरकं ब्रह्म सर्वतः ब्रह्मैव नान्यत्सर्वसच्चिदानंद एव हि ९ कालातीतं सुखातीतं सर्वातीतं मतीतं के
नित्यातीतं मतीत्यानां अतीतं ब्रह्म केवलं १० ब्रह्मैव नान्यद्यत्सर्वसच्चिदानंद मात्रकं द्वैतसत्यत्वस्थिश्चैतद्वैतबुध्यानतस्मर ११ सर्वं ब्रह्मैव नान्योस्ति सर्वं ब्रह्मैव
केवलं बुध्यातीतं मनोतीतं वेदातीतं मतः परं आत्मातीतं जनातीतं जीवातीतं च निर्गुणं कायातीतं कलातीतं कनाद्यातीतं परं सुखं १३ ब्रह्म मात्रेण संपश्यन्
ब्रह्म मात्रपरो भव ब्रह्म मात्रपरो नित्यं चिन्मात्रो हं न संशयः १४ ज्योतिरानंद मात्रो हं विज्ञानं दान मात्रकं शून्यानंदात्म मात्रो हं चिन्मात्रो हं मिति स्मर १५ सत्ता मात्रो
हमेवात्र सदा कालगुणांतरः नित्यसन्मात्ररूपो हं शुभानंदात्म मात्रकं १६ प्रपंचहीनरूपो हं सच्चिदानंद मात्रकः निश्चयानंद मात्रो हं केवलानंद मात्रकः १७
परमानंद मात्रो हं पूर्णानंदो हमेव हि द्वैतस्य मात्रसित्योयं साम्राज्यपदलक्षणं १८ इत्येवं निश्चयं कुर्वन् सदा त्रिषु यथा सुखं दृश्यानिश्चयरूपात्मा दृढनिश्चयं जी
वात्मा वाक्ज्ञानस्य निश्चयः दृढनिश्चयमेवात्र कारणं मोक्षसंपदं १९ एवमेव सदा कार्यं ब्रह्मैवाहमिति स्थिरं ब्रह्मैवाहं न संदेहो सच्चिदानंदमेव हि २० आत्मानंदस्य
रूपो हं नान्यदस्तीति भावय ततस्तदपि संत्यज्य आनंदात्मानमाश्रय २३ ततस्तदपि संत्यज्य एक एव स्थिरो भव ततस्तदपि संत्यज्य निर्गुणो भव सर्वदा २४ निर्गुण
त्वं च संत्यज्य वाचातीतो भवेत्ततः वाचातीतश्च संत्यज्य चिन्मात्रत्वपरो भव २५ आत्मातीतं च संत्यज्य ब्रह्म मात्रपरो भव चिन्मात्रत्वं च संत्यज्य सर्वं तूष्णीं परो भव २६ सर्वं

शिवरहस्य ६ तूष्णीं च संत्यज्य महातूष्णीं परो भव महातूष्णीं च संत्यज्य चित्त तूष्णीं समाश्रय २७ चित्तं तूष्णीं च संत्यज्य जीवत्तूष्णीं समाहर जीवत्तूष्णीं परित्यज्य जीवशून्य परो भव
 २८ शून्यत्वागं परित्यज्य यथा तिष्ठतथा सिद्धो तिष्ठत्वमपि संत्यज्य अवाङ्मनसगोचरः २९ ततः परं न वक्तव्यं ततः पश्चान्न किंचन नो चेत्सर्वपरित्यागो ब्रह्मैवास्मि
 तीरय ३० सदा स्मरन् सदा चिंत्यं सदा भावयन् निर्गुणं सदा तिष्ठत्वं तत्त्वज्ञ सदा ज्ञानी सदा परः ३१ सदानंदः सदा तीतः सदा दोषविवर्जितः सदा शांतः सदा तृप्तः सदा
 ज्योतिः सदा रसः ३२ सदानित्यः सदा शुभः सदा बुद्धः सदा लयः सदा ब्रह्म सदा मोक्षः सदानंदः सदा परः ३३ सदा स्वयं सदा शून्यः सदा मोक्षी सदा शिवः सदा स
 र्वं सदा मित्रः सदा स्नानः सदा जयः ३४ सदा सर्वं च विस्मृत्य सदा मानं परित्यज्य देहाभिमानं संत्यज्य चित्तं सत्तां परित्यज्य ३५ आत्मैवाहं स्वयं चाहं इत्येवं सर्वदा भव
 एवं स्थितस्त्वं मुक्तो सिनतु कार्यविचारणा ३६ ब्रह्मैव सर्वं यत्किंचित् सच्चिदानंद एव हि अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म त्वं ब्रह्मा सिनिरंतरं ३७ प्रज्ञानं ब्रह्म एवास्मि त्वं ब्रह्मा सि
 न संशयः दृढ निश्चयमेवं त्वं कुरु कल्पाण आत्मनः ३८ मनसो भूषणं ब्रह्म मनसो भूषणं परः मनसो भूषणं कर्तुं ब्रह्मैवाहं मे वै शत ३९ ब्रह्मैव सच्चिदानंद
 सच्चिदानंद विग्रहः सच्चिदानंदमखिलं सच्चिदानंद एव हि ४० सच्चिदानंद जीवात्मा सच्चिदानंद विग्रहः सच्चिदानंदमखिलं सच्चिदानंद एव हि ४१ स
 च्चिदानंद जीवात्मा सच्चिदानंद विग्रहः सच्चिदानंदमद्वैतं सच्चिदानंद शंकरः ४२ सच्चिदानंद विज्ञानं सच्चिदानंद भोजनः सच्चिदानंद पूर्णात्मा सच्चिदानंद
 कारणः ४३ सच्चिदानंद लोलात्मा सच्चिदानंद निर्मलः सच्चिदानंद लीलात्मा सच्चिदानंद सेवधी ४४ सच्चिदानंद सर्वांग सच्चिदानंद चंदनः सच्चिदानंद
 सिद्धांतो सच्चिदानंद वेदकः ४५ सच्चिदानंद शास्त्रार्थो सच्चिदानंद वाचकः सच्चिदानंद होमश्च सच्चिदानंद राज्ञः ४६ सच्चिदानंद पूर्णात्मा सच्चिदानंद
 दपूर्णकः सर्वं हि सच्चिदानंदं मूढेषु परित्यज्य ४७ शुद्धं मूढेषु यद्दत्तं सुवत्सं मार्गचारिणा विषयासक्तचित्तेषु न संभाष्या विवेकिनां ४८ सक्तं च वृणोते
 ण ब्रह्मैव भवति स्वयं इच्छा चेद्यदि नारीणां मुखं ब्राह्मण एव हि ४९ सर्वं चैतन्यमात्रत्वात् स्त्रीभेदं च न विद्यते वेदशास्त्रेण युक्तोपि ज्ञानाभावाद् द्विज ५० ब्र
 ह्मैव तं तु ना तेन वंधास्ते मुक्तचित्तकाः सर्वमुक्तं भगवत्तारहस्यं शंकरेण हि ५१ सोमा पीडपदं बुजार्चनफलैः भुक्तैः कंबुनान संनान्य द्योगपथाश्रुतिश्रवणतः
 किं कर्मभिर्भूतये युक्ता शिश्नमानसानुभवतोप्यात्माप्यसंगो वचां किं ग्राह्यो भवतींद्रियार्थरहितो नंदैकसांद्रः शिवः ५२ इति श्रीशिवरहस्ये शंकराख्ये षष्ठोऽंशः

यौविशोऽध्यायः २३

शिवम्
२८

ऋभुरुवाच पुनः पुनः पुरं वक्ष्ये आत्मनो न्यदसत्त्वतः असतो वचनेन नास्ति सतो नास्ति सदा स्थिते १ ब्रह्माभ्यासरहस्यं च वक्ष्ये निर्णयमात्मनः तस्या
 पिसृष्टा देवा हं शिवं मंगलपूर्वकं २ सर्वं ब्रह्माहमेवापि चिन्मात्रो नास्ति किंचन अहमेव परं ब्रह्म अहमेव चिदात्मकः ३ अहं ममेति नास्ति एव अहं ज्ञा
 तीति वाचन शक्त्यो हं ब्रह्मरूपो हं आनंदो हं मजो मरः ४ देवो हं दिव्यमानो हं तुर्यो हं भवभाष्यहं अंडजो हं मशेषो हं अंतरादात्तरोऽस्म्यहं ५ अमलो हं म
 जस्यो हं अत्यंत परमोऽस्म्यहं शांता शांतविहीनो हं आत्मानात्मा विवर्जितः ६ लब्ध्या लब्धादिहीनो हं ज्ञाना ज्ञानरसोऽस्म्यहं ७ पाण्यस्वरूपो हं नित्यानि
 त्यरसोऽस्म्यहं इत्यादिवाक्यमुक्तो हं सर्ववर्जितदुर्जयः ८ निरंतरो हं भूतो हं भव्यो हं भयवर्जितः लक्ष्यलक्षणहीनो यकार्यहीनो हमाश्रुगः ९
 व्योमादिरूपहीनो हं व्योमरूपो हं मच्युतः अंतरांतरभावो हं अंतरांतरवर्जितः ११ सर्वसिद्धांतरूपो हं सर्वदोषविवर्जितः सन्मयानंदमात्रो हं
 अखंडैकरसो वरं १२ भयः शांतः सदा सो हं असं सो हं महान संतप्तो हं देवहीनो हं चित्तसंसारवर्जितः १३ महान हं वरिष्ठो हं सागरसारविवर्जितः
 न कदाचन मुक्तो हं न वस्थो हं कदाचन १४ एवमेव सदा कृत्वा ब्रह्मैवाहमिति स्मर एतावदेव मात्रं तु मुक्तो भवति निश्चयः १५ चिन्मात्रो हं शिवो हं
 वैशुभमात्रमहं सदा सदाकारो हं मुक्तो हं सदावाचा मगोचरः १५ सर्वदा परिपूर्णो हं वेदोपाधिविवर्जितः चित्तकार्यविहीनो हं चित्तमस्तीति मे
 नहि १६ यत्किंचिदपि नास्ति एव नास्ति एव प्रियभाषणं आत्मप्रियमनात्मिहि इहं मेव स्तुतो नहि १७ इहं दुःखमिहं सोऽखंडं इहं भाति महं नहि सर्ववर्जि
 तरूपो हं सर्ववर्जितचेतनः १८ अनिर्वाच्यमनिर्वाच्यपरं ब्रह्मरसोऽस्म्यहं अहं ब्रह्म न संदेहो अहमेव परात्परः १९ अहं चैतन्यभूतात्मा देहो नास्ति
 कदाचन लिंगदेहं च नास्ति एव कारणं देहमेव न २० अहं त्यक्त्वा परं चाहं अहं ब्रह्म स्वरूपतः कामादिवर्जितो तीतः कालभेदपरं परः २१ ब्रह्मैवे
 देहं न संवेद्यं नाहं भावं न चानहि सर्वसंशयसंशतो ब्रह्मैवाहमिति स्थितिः २२ निश्चयं न च मे किंचित् चिन्माभावात् सदा सारः चिदहं चिदहं ब्रह्मपि
 दहं चिदहं सदा २३ एवं भावनया युक्तः त्यक्तशंकः सुखी भव सर्वसंगं परित्यज्य आत्मैक्यं भवानहं २४ संगं नाम प्रवक्ष्ये हं ब्रह्माहमिति निश्च
 यो सतो हं परमात्मा हं स्वयमेव स्वयं स्वयं २५ नाहं देहो न च प्राणो न हं ह्यो न च निर्मलः एव एव हि सत्संग एव एव हि निर्मलः महत्संगो महद्ब्रह्म

शिवसंघः भावनं परमं पदं अहंशान्तप्रभावोहं अहं ब्रह्मन संशयः अहं त्यक्तस्वरूपोहं अहं चिन्तादिवर्जितः एष एव हि सत्संग एष नित्यभवानहं २० सर्वसंज्ञा
 ल्पहीनोहं सर्ववृत्तिविवर्जितः अमृतोहं मज्जो नित्यमृतिभूतिरतीतकः २१ सर्वकल्याणरूपोहं सर्वदा प्रियरूपवान् समलंगमलातीतः सर्व
 दाहं सदानुगः ३० अहं परिच्छिन्नसन्मात्रसत्यज्ञानस्वरूपवान् नादांतरोहं नादोहं नामरूपविवर्जितः ३१ अत्यंतभिन्नहीनोहं आदिमध्यांतवर्जि
 तः एवं नित्यदृढाभ्यासो एवं स्थानुभवेन च ३२ एवमेव हि नित्यात्माभावेन च सुखी भव एवमात्मासुखं प्राप्नोषु नर्जन्मन संभवेत् ३३ सद्यो मुक्तो
 भवेद्ब्रह्माकारेण परित्यज्य आत्माकारमिदं विश्वमात्माकारमहं महत् ३४ आत्मेव नान्यद्रूपं वा आत्मेव मन एव हि आत्मेव चित्तवद्भाति आ
 त्मेव स्मृतिवत्कचित् ३५ आत्मेव वृत्तिवद्भाति आत्मेव क्रोधवत्सदा आत्मेव श्रवणं तद्वत् आत्मेव मननं च तत् ३६ आत्मेवोपक्रमं नित्यं उप
 संहारमात्मवत् आत्मेवाभ्यासवन्नित्यं आत्मेवापूर्वताफलं ३७ अर्थवादवत्तात्मा हि परमात्मोपपत्तिर्हि इच्छाप्रारब्धवद्ब्रह्मा इच्छाप्रारब्ध
 वत्परः ३८ परेच्छाप्रारब्धवद्ब्रह्मा इच्छासक्तिश्चिदेव हि अनिच्छाशक्तिरित्येव परेच्छाशक्तिरव्ययः ३९ परमात्मेवाधिकारी विषयं परमात्मनः
 संबंधं परमात्मेव प्रयोजनपरात्मकः ४० ब्रह्मेव सहजसंगं कर्मजं ब्रह्मसंगं ब्रह्मेव भ्रांतिजं भ्रांतिद्वंद्वं ब्रह्मेवनान्यतः ४१ सर्वं ब्रह्मेति निश्चि
 त्यसद्य एव विमोक्षसे सविकल्पसमाधिस्थनिर्विकल्पसमाधिर्हि ४२ शब्दानुविस्थं ब्रह्मे ब्रह्मदृश्यानुविस्थकं ब्रह्मेवादिसमाधिश्च तन्मध्यम
 साधिकं ४३ ब्रह्मेव निश्चयं शून्यं तदुत्तमसमाधिकं देहाभिमानं गणितं तद्वैराग्यसमाधिकं एतद्भावनाशान्तं जीवन्मुक्तिसमाधिकं असंतं
 सर्वशान्तं त्वं देहो मुक्तिसमाधिकं ४५ एतद्द्वयसिनां प्रोक्तं सर्वं चैतत्समन्वितं सर्वविस्मृत्य विस्मृत्य तत्कात्यत्कापुनः पुनः ४६ सर्ववृत्तिव
 शस्येन स्थास्यामीति विमुञ्च्य हि न स्थास्यामीति विस्मृत्य स्थास्यामीति च विस्मरः ४७ चैतन्योहमिति तत्कासन्मात्रोहमिति तज त्यजनं च परित्य
 ज्य भावनं च परित्यज्य ४८ सर्वं त्यक्त्वा मनः क्षिप्रं स्मरणं च परित्यज्य स्मरणं किंचिदेवात्र महद्दुःखं भवेत्तदा ४९ महादोषं भवं वंधं चित्तजन्मश
 तं मनः प्रारब्धं हृदयं ग्रंथिब्रह्महत्यादिपातकं ५० स्मरणं चैव मेवेहं वंधमोक्षस्य कारणं वाह्यांतर्भेदभावेन ब्रह्माकारेण निर्णयः ५१ सर्वमुक्तं भ

शिवम्
 २९

गवतावलयेनास्ति किंचन ब्रह्मैव सर्वसत्तन्नास्ति संदेहकारणं ५२ अहं ब्रह्म प्रकरणं सर्वदुःखविनाशकं सर्वप्रपञ्चोपशमं सद्यो मोक्षप्रदं सदा ५३
 एतच्छ्रवणमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयं भक्त्या पद्मदलाक्षपूजितपदध्यानानुवृत्त्या मनः स्वातन्त्र्यं तपश्च प्रचारविधुरं मुक्तये भवेन्मानसं संकल्लोड्भि
 तमेतदल्पसुमहाशिले भवं भो निधौ कश्चिदस्ति तत्र शिवभक्तधुर्य सुमहाशान्तः शिवप्रेमतः ५४ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये पञ्चशेचतुर्विंशोऽध्यायः २४
 ऋक्ष उवाच वक्ष्ये प्रसिद्धमात्मानं सर्वलोकप्रकाशकं सर्वाकारं सदा स्थितं सर्वत्र निविडं महत् १ तद्ब्रह्माहं न संदेहः इति निश्चित्य तिसृभो चिदेवा
 हं चिदेवेदं चित्तं चिदहमेव हि २ वाचावधिश्च देवाहं चिदेव मनसः परः चिदेवाहं परं ब्रह्म चिदेव सकलं पदं ३ स्थूलदेहं चिदेवाहं सूक्ष्मदेहं चिदेव हि
 चिदेव करणं सोहं कार्यमेव चिदेव हि ४ अखंडाकारवृत्तिश्च उत्तमाधममध्यमाः देहहीनः चिदेवाहं सूक्ष्मदेहं चिदेव हि ५ चिदेव करणं सोहं बुद्धिहीन
 चिदेव हि अस्ति ब्रह्मैव मत्स्येव नास्ति ब्रह्मेति नास्ति हि ७ अस्ति नास्तीति नास्तेव अहमेव चिदेव हि सर्वनास्तेव नास्तेव साकारं नास्ति नास्ति हि ८
 यत्किंचिदपि नास्तेव अहमेव चिदेव हि अन्यव्यतिरेकं च आदिमध्यांतदूषणं ९ सर्वचिन्मात्ररूपत्वाद् अहमेव चिदेव हि सर्वापरं च सदसत्कार्यका
 रणकर्तृकं १० सर्वनास्तेव नास्तेव अहमेव हि केवलं अश्रुत्थश्रुत्थमद्वैतं द्वैतं मैकमनेककं ११ सर्वनास्तेव नास्तेव अहं ब्रह्मैव केवलं असत्तं
 सत्यमद्वैतं द्वंद्वं च परतः परं १२ भूतभविष्यवर्तचमोहामोहो समासमौ सर्वनास्तेव नास्तेव अहं १३ क्षणं लवं तटि ब्रह्म त्वं पदं तत्पदं तथा त्वं प
 दं तत्पदं वापि अहं च ब्रह्म अहमेव हि सर्वनास्ते १४ आनंदं परमानंदं सर्वानंदं निर्जमहत् सर्वनास्ते १५ अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म के ब्रह्मा अक्षरं परं सर्व
 नास्ते १७ विष्णुरेव परं ब्रह्म शिवो ब्रह्मा अहमेव हि सर्वनास्ते १८ श्रीं ब्रह्म पदं शब्दं शब्द ब्रह्म पदं श्रुतं सर्वनास्ते १९ स्पर्श ब्रह्म पदं त्वं च त्वं च ब्रह्म परः
 स्पर्श १९ सर्वनास्तेव नास्तेव अहं ब्रह्मैव केवलं परं रूपं च चक्षुर्भिः एव तत्रैव योज्यतां सर्वनास्ते २० ब्रह्मैव सर्वसत्तत्तत् सच्चिदानंदमात्रकं सर्वनास्ते २१
 चिन्मयानंदमात्रोहं इदं विश्वमहं सदा सर्वं ब्रह्मैव सकलं सर्वना २२ ब्रह्मैव सर्वं यत्किंचित्तद्ब्रह्माहं न संशयः सर्वना २३ चिन्मयानंदमात्रोहं इदं वि
 श्वमहं सदा सर्वं ब्रह्मैव सकलं सर्वना २४ ब्रह्मैव सर्वं यत्किंचित्तद्ब्रह्माहं न संशयः सर्वना २५ वाचापत्योच्यते नाम मनसामनुते तु यत् सर्वना २६

शिवरहस्यकारणेकलितेयद्यत्तृष्णीवास्थीयतेसदा शरीरेणानुयङ्गुक्तेन्द्रियैर्यस्तुभाभ्यते २७ सर्वना० वेदेयत्कर्मवेदोक्तंशास्त्रेशास्त्रोक्तनिर्णयं २८ गुरूपदेश
 अ० २५ सिद्धांतंशुक्लाशुक्लविभासकं कामादिकलनेकर्मदेवादिकलनेष्टयक् २९ जीवन्मुक्तेतिकलनंविदेहान्मुक्तिकलनं ब्रह्ममित्येवसंकल्पं ब्रह्मवि
 ३० दूरकल्पनं ३० वरीषानितिसंकल्पंवरिष्ठइतिकल्पनं ब्रह्माहमितिसंकल्पंचिदहंचेतिकल्पनं ३१ महाविद्येतिसंकल्पंमहामायेतिकल्पनं महाश्रु
 नेतिसंकल्पंमहाचित्तैतिकल्पनं ३२ महालोकेमहाचित्तेमहासत्येतिकल्पनं महारूपेतिसंकल्पंमहारूपंचकल्पनं ३३ सर्वसंकल्पकंचित्तंसर्व
 संकल्पसन्मनः सर्वनास्त्येवनास्त्येवसर्वब्रह्मैवकेवलं ३४ सर्वद्वैतंमनोरूपंसर्वदुःखमजोमयं चिदेवाहंनसंदेहंचिदेवेदंजगत्त्रयं ३५ यत्किंचिद्वा
 षणंवापियत्किंचिन्मनसाजयं यत्किंचिन्मानसंकर्मसर्वं ३६ सर्वनास्तीतिसन्मंत्रंजीवंब्रह्मस्वरूपकं ब्रह्मैवसर्वमित्येवंमंत्रंचैवोत्तमोत्तमं ३७
 अनुक्तमंत्रंसन्मंत्रंवागश्रुत्यंपरमहत् सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंतेदेवपरमंपदं ३८ सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंमहादेवेतिकीर्तितं सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंशिव
 पूजासममहत् सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंतेदेवपरमंपदं सर्वब्रह्मेत्यनुभवंसर्वाकारंचसंशयः ४० सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंसर्वकल्पाण्यवर्धनं सर्वब्रह्मेति
 संकल्पंसर्वदुःखविनाशनं ४१ सर्वब्रह्मेत्यनुभवंभावाभावविनाशनं सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंमहादेवसनिश्चयः ४२ सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंकालसत्तावि
 निर्मुक्तः सर्वब्रह्मेतिसंकल्पंमहादेवसनिश्चयः ४३ सर्वबुद्धिविनिर्मुक्तःसर्वब्रह्मैवकेवलं सर्वाहंब्रह्ममात्रैवसर्वब्रह्मैवकेवलं ४४ इहमित्ये
 वसर्वयत्तद्ब्रह्माहंनसंशयः भ्रांतिश्चनरकंदुःखंस्वर्गंभ्रांतिरितीरिता ४५ ब्रह्माविष्णुरितिभ्रांतिःभ्रांतिश्चशिवरूपकं विराट्स्वराट्तथासंभ्राट्
 सूत्रात्मभ्रांतिरेवच ४६ देवाश्चदेवकार्याणिसूर्याचंद्रमसोगतिः मुनयोमनवःसिद्धाःभ्रांतिरेवनेसंशयः ४७ सर्वदेवासुराभ्रांतिःतेषांयुत्थादि
 जन्मच विष्णोर्जन्मावताणचरितंभ्रांतिरेवहि ४८ ब्रह्मणःसृष्टिहृत्यानिरुद्धस्यचरितानिच सर्वभ्रांतिसमायुक्तंभ्रांत्यालोकाश्चतुर्दश ४९
 वर्णाश्रमविभागंचभ्रांतिरेवनसंशयः ब्रह्माविष्णवीशरूद्राणांउपासाभ्रांतिरेवहि तंत्राणियंत्रमंत्राश्चभ्रांतिरेवनसंशयः वाचामगोचरंब्रह्म
 ब्रह्मसर्वमयैवहि ५१ सर्वब्रह्मैवनास्त्येवअहमेवचिदेवहि एवंवदत्वंतिष्ठत्वंसद्योमुक्तोभविष्यति ५२ एतावदुक्तंयत्किंचित्तंनस्त्येवनसंशयः

शिवः

३०

एवं पदांतरं सिप्रं ब्रह्मैव दृढनिश्चयं ५३ दृढनिश्चयमेवात्र प्रथमं कारणं भवेत् निश्चयस्य लयं पश्चात्त्वयमेव भविष्यति ५४ सतत उवाच आर्तेय
 छिवपादतो न्यदितरं तज्जादिशब्दात्मकं चेतो हृदि निपरं पराप्रमुदितं षड्भावसिद्धं जगत् भूताक्षादिमनोवचोभिरनघेसां द्रेमहेशेधने सिद्धौ संधवत्सु
 वज्रगदिदं लीयेत वृत्त्युज्जितं ५५ इति श्रीशिवरहस्ये षष्ठ्यां शेषशंकराख्ये ऋभुनिदाघसंवादे पंचविंशोऽध्यायः २५ ॥ ऋभुस्त्वाच वक्ष्ये सच्चित्परां
 दं स्वभावं सर्वदा सुखं सर्ववेदः पुराणानां सारात्सारतरं स्वरं १ न मे हं च द्वयं द्वंद्वं न मे हं भेदवर्जितः इदमेव परं ब्रह्म ज्ञानाश्रयमनामयं न क्वचिन्ना
 तरं नाहं नाक्षरं न परापरं इदमेव परं ब्रह्म ज्ञानाश्रयमनामयं ३ न वर्हिर्नातरं नाहं न संकल्पानविग्रहं इदमेव पु० ४ न सत्परां त्वज्यनवार्तीनार्थ
 दूषणं इदमेव ५ न गुणो गुणिवक्त्रं न मनोवृत्तिनिश्चयः न जपं न परिच्छिन्नं न व्यापकं न सत्कलः ६ न गुर्तं न च शिष्यो वा न स्थिरं नाशुभाशुभं
 नैकरूपं नान्यरूपं न मोक्षो न च बंधकः ७ त्वं पदार्थस्तत्पदं वा नेंद्रियं विषयादिकं न संशयं न तुच्छं वा न निश्चयं न चाकृतं ८ न शांतिरूपं न द्वैतं न चोर्ध्वं
 न च नीचं न लक्षणं न दुःखं न सुखं न च चंचलं ९ न शरीरं न लिंगं न च कारणं न कारणं न दुःखं नान्तिकं नाहं न गूढं न परं पदं १० न सच्चित्तं च ना
 गामिनं सत्पंचत्वमाहर्कं नाज्ञानं न च विज्ञानं न मूढो न विवेकवान् ११ न तीचं न रकं नांतं भोज्यं वा न खंडैकरसोद्वयं १२ न संकल्पं न प्रपंचं न
 जागरणं राजकं न किंचित्समत्तादोषो न तुर्यगणनाश्रमः १४ न सर्वं न मलं न ऐशं न नीतिर्न च पूजनं न प्रपंचं न बहूना नान्यभाषणसंगमः १५
 न सत्संगं न सत्संगं न ब्रह्म न विचारणं नाभ्यासनं च वक्ता च न स्नानं न च तीर्थकं १६ न पुष्पं न च वापापं न क्रियादोषकारणं न चाध्यात्मना
 धिभूतं न देवतमसंभवं १७ न जन्ममरणं क्वापि जागृत्स्वप्नसुषुप्तिकं न भूलोकं न पातालं न जयापजयाजयौ १८ न हीनं न च वाभीतिर्न रति
 र्न मृतिस्त्वरं अचित्यं न पराध्यात्मनि गमागमविभ्रमः १९ न सात्त्विकं राजसं च न तामसगुणाधिकं न शैवं न च वेदांतं न स्वाद्यंतं न मानसं २०
 न बंधो न च मोक्षो न नवाक्यं नैकलक्षणं न स्त्रीरूपं न पुंभावं न षंडो न स्थिरः पदं २१ न भूषणं न दूषणं न स्तोत्रं न स्तुतिर्न हि न लौकिकं न वैदिकं न
 नशास्त्रं न च शासनं २२ न पीतं न कृशं नैदं न मोहं न मरामदं न भावं न मभावं वा न कुलं नाम रूपकं २३ नोत्कृष्टं च निम्नं च न श्रेयो श्रेय एव हि निर्म

शिवरहस्यफलत्वंमलोत्सर्गेनजीवोनमनोदमः २४ नशांतिकलनानागेनदंतिर्नसमोदयः नक्रीडानचभावांगेनविकारंनदोषकं २५ नयत्किंचिन्नयत्राह
 नमायाख्यानमायिका यत्किंचिन्नचधर्मादिनधर्मपरिपीडनं २६ नयौवनंनवाल्पवानजरामरणादिकं नवधुर्नचवांधुःनमित्रानचसोदरः २७
 नापिसर्वेनचाकिंचिद्विचिंचोचकेशवः नशिवोनायदिक्यालोचविश्वेनचतेजसः २८ नप्राज्ञोहिनतुर्योवानब्रह्मसत्रविद्वरः इदमेवपरंब्रह्म
 ज्ञानामृतमनोमयं २९ नपुनर्भाविपश्चाद्भानपुनर्भवसंभवैः नकालकलनानाहंनसंभाषणकारणं ३० नचोर्ध्वसंतःकरणंनचचिन्मात्र
 भावनं नब्रह्माहमितिहैतंनचिन्मात्रमितिद्वयं ३१ नान्नकोशंनचप्राणंनमनोभयकोशकं नविज्ञानमयंकोशंनचानंदमयंपृथक् ३२ नवो
 धरूपंवोध्यंवांधकंवात्रयद्रुमः नवाध्यंवांधकंमिथ्यात्रिकुरिज्ञाननिर्णयं ३३ नप्रमाताप्रमाणंवानप्रमेयंफलोदयं इदमेवपरंब्रह्मज्ञा
 नामृतमनोमयं ३४ नगुह्येनप्रकाशवानमहत्वंनचाणुता नप्रपंचोविद्यमानंनप्रपंचकदाचन ३५ नोतःकरणसंसारंनमत्ताजगताभ्रमः
 नचित्तरूपोसंसारंबुधिरूपंप्रपंचकं ३६ नजीवरूपंसंसारंवासराख्यसंहतिः नलिंगदेहंसंसारंनज्ञानमयसंहतिः ३७ नवेदरूपं
 संसारंनशास्त्रागमसंहतिः नान्यदस्तीतिसंसारंअन्यदस्तीतिभेदकं ३८ नभेदादलनंभेकनदोषादोषकल्पनं नशांताशांतसंसारं
 नगुणागुणसंहतिः ३९ नस्त्रीलिंगंनपुल्लिंगंनपुंसकसंस्पृतिः नस्थावरंजंगमंचनदुःखंनसुखंचकचित् ४० नशिशिशिरंरूपंवानयो
 ग्यायोग्यनिश्चयः नद्वैतरूपवृत्तिर्वासाक्षिप्तवृत्तित्वलक्षणं ४१ अखंडाकारवृत्तित्वंनखंडैकरसंसुखं देहाहमितियावृत्तिः ब्रह्माहमि
 तिशब्दकं ४२ अखंडनिश्चयावृत्तिर्नखंडैकरसंसहत् नसर्ववृत्तिभवनंसर्ववृत्तिविनाशकं ४३ सर्ववृत्त्यनुसंधानंसर्ववृत्तिविमोचनं स
 र्ववृत्तिविनाशांतंसर्ववृत्तिविश्रुत्यकं ४४ नसर्ववृत्तिसाहस्रंक्षणक्षणविनाशनं नसर्ववृत्तिसाक्षित्वंनचब्रह्मात्मभावनंनजगन्नमनोनातो
 नकार्यकलनंचकचित् नदूषणंभूषणंवाननिरंकशलक्षणं ४५ नचधर्मात्मनोलिंगगुणशालित्वलक्षणं नसामाधिकलिंगंवानप्रारब्धप्र
 बंधकं ४७ नब्रह्मचित्तआत्मस्तेनपरोखप्रलक्षणं नचवर्गपरोरोधोवरिष्ठोनार्थतत्परः ४८ आत्मज्ञानविहीनोयः सएवहिद्विद्वकः

शिवम्

आत्मज्ञानविहीनोयः महापातक एव सः एतावत्तानहीनोयो महारोगी स एव सः अहं ब्रह्म न संदेहो अखंडैकरसात्मकः ५० ब्रह्मेव सर्वमेवेति निश्चयानु
 भवात्मकः सद्यो मुक्तो न संदेहः सद्यो प्रज्ञानविग्रहः ५१ स एव ज्ञानवानलोके स एव परमेश्वरः इदमेव परं ब्रह्म ज्ञाना मृतमनोमयं ५२ एतत्प्रकरणं वस्तु
 श्रुणुते ब्रह्म एव सः एकत्वं न बहुत्वप्यणुमहत्कार्ये न वै कारणं विश्वं विश्वपतित्वमप्यरसकं नो गंधरूपं सदा वस्तुमुक्तिमनुत्तमोत्तममहानंदैकमोदसदा
 भूमानंदसदा शिवं जनिजरा रोगाद्यसंगं महः ५३ इति श्रीशिवरहस्येशंकरारख्येष्वंशेषु द्विंशोऽध्यायः २६ ॥ ऋक्षुरुवाच ॥ वक्ष्ये प्रकरणं सत्यं ब्रह्म
 नंदमनामयं कार्यकारणनिर्मुक्तं नित्यानंदमहं त्वयं १ अक्ष्यानंद एवाहं आत्मानंद प्रकाशकं ज्ञानानंदस्वरूपो हं लक्ष्यानंदमयं सदा २ विषयानंद
 श्रूयो हं मिथ्यानंद प्रकाशकः दृष्टिश्च श्रूयं सुखात्मा हं दृष्टिहीनं सुखात्परं ३ जडानंद प्रकाशात्मा आत्मानंदरसोऽस्य हं अस्थ्यानंदविहीनो हं नास्थ्यानंदात्म
 विग्रहः ४ कार्यानंदविहीनो हं कार्यानंदकलात्मकः गुणानंदविहीनो हं गुह्यानंदस्वरूपवान् ५ गुह्यानंदस्वरूपो हं कृत्यानंदमहानंदं ज्ञेयानंदवि
 हीनो हं गोष्ठ्यानंदविवर्जितः ६ सर्वानंदस्वरूपो हं मुदानंदनिजात्मकः कालौ नंदमहानंदो लोकातीतमहानयं ७ भेदानंदसुखानंदो चिदानंदो हं
 द्वयः क्रियानंदो क्ष्यानंदो दृष्ट्यानंदविवर्जितः ८ सर्वानंदो क्ष्यानंदः चिदानंदो हं द्वयः सत्यानंदः परानंदः सद्यो नंदः परात्परः ९ वाक्यानंदो महानंदः
 चिदानंदो हं द्वयः शिवानंदोत्तरानंदः आद्यानंदादिवर्जितः १० अमलात्मा परानंदः चिदानंदो हं द्वयः दृष्ट्यानंदः परानंदो विद्यातीतो हि
 निर्मिलः कारणातीत आनंदः चिदानंदादिवर्जितः सर्वानंदः परानंदो ब्रह्मानंदात्मभावनः ११ जीवानंदो लयानंदः चिदानंदस्वरूपवान् श्रुत्यानंदस्वरू
 पात्मा बुद्धानंदो मनोमयः १३ शब्दानंदो हं मानंदः चिदानंदो हं मः आनंदानंदश्च त्यात्मा भेदानंदविश्रूयकः द्वैतानंदप्रभावात्मा चि० १५ एवमादिसदानं
 दः अहमेवेति भावय शान्तानंदो हं मेवेति चिदानंदप्रभावरः १६ एकानंदः परानंदः एक एव चिद्व्ययः एक एव महानात्मा एक संख्याविवर्जितः १७ एक
 त्वमहानंदात्मा भेदविवर्जितः विजितानंदहीनो हं निर्जितानंदहीनकः १८ हीनानंदप्रशंतो हं शंतो हं मिति शान्तकः ममत्तानंदशंतो हं अहमादिप्रकाशकं
 १९ सर्वदा देहशंतो हं शंतो हं मिति वर्जितः ब्रह्मेवाहं न संसारि इत्येवमिति शान्तकः २० अंतरादंतरो हं वै अंतरादंतरोत्तरः एक एवाहमानंदः एक एवाहम

शिवरहस्यः २१ एक एवाक्षरं ब्रह्म एक एवाक्षरोक्षरः एक एव महानात्मा एक एव मनोहरः एक एवाद्यो हं वै एक एव नचापरः एक एव नभूरदिक एक एव नबुधकः
 २३ एक एव प्रशंतो हं एक एव सुरवात्मकः एक एव न कामात्मा एक एव न कोपकः २४ एक एव न लोभात्मा एक एव न मोहकः एक एव न दोहीनः एक एव न मेरसः
 २५ एक एव न चिंतात्मा एक एव न चान्यकः एक एव न सत्तात्मा एक एव न रामयः २६ एक एव हि पूर्णात्मा एक एव हि निश्चयः एक एव महानंदः एक एव हेमक
 वान् २७ देहो ह्यमिति हीनो हं महाहमिति निश्चितः सारो ह्यमिति हीनो हं शंतो ह्यमिति शाश्वतः २८ शिवो ह्यमिति शंतो हं आत्मैवाहमिति क्रमः जीवो ह्यमि
 ति शंतो हं नित्यं नृणां देतः २९ एवं भावयनिः शंकं सद्यो मुक्तत्वसि स्थये एवमादि सुशब्दानि तं पठतु निश्चयः ३० सूत उवाच कालः स्वभावो नियते
 श्वभूतैः जगद्विजोयते इति श्रुतीरितं तद्वै मृषा स्याज्जगतो जडत्वतः इच्छा भवं चैतदर्थे श्वरस्य ३१ इति श्रीशिवरहस्ये शंकराख्ये षष्ठ्यां शेकरभुगीतायां
 सप्तविंशोऽध्यायः २७ ऋधुरुवाच ॥ ब्रह्मैवाहं चिदेवाहं निर्मलो हं निरंतरं श्रुत्वां स्वरूप एवाहं नित्यरूप परोरूप हं १ नित्यं निर्मलरूपो हं नित्यं चैतन्यवि
 ग्रहः आद्यं तत्तत्पहीनो हं आद्यं तद्वै तहीनकं २ अजस्रं सुखरूपो हं अजस्रानंदरूपवान् अहमेवादि निर्मुक्तो अहंकारेण वर्जितः ३ अहमेव परं
 ब्रह्म अहमेवाहमेवाहि इत्येवं भावयं नित्यं सुखमात्मनि निर्मलः ४ सुखं तिष्ठ सुखं तिष्ठ सुचिरं सुखमावह सर्ववेदमनन्यस्व सर्वदानास्तिकल्पनं ५ स
 र्वदानास्तिकल्पनं सर्वदानास्तिसंस्तुतिः सर्वदानास्तिनास्तेव सर्वदा जगदेव न हं जगत्प्रसंगनास्तेव देहवार्ताततः कुतः ब्रह्मैव सर्वचिन्मात्रं अहमेव
 हिकेवलं ७ चित्तं इत्यपि नास्तेव चित्तमस्ति हि नास्ति हि अस्तित्वभावनान्ना जगदस्तित्ववाक्यमृषा ८ अस्तित्ववक्तावार्ता हि जगदस्तीति भावना स्वात्मा
 न्योन्यजगद्रक्षा देहो ह्यमिति निश्चितः ९ महाचंडाल एवासौ महाविप्रो विनिश्चयः तस्मादिति जगन्नेति चित्तं वावुस्थिरेव च १० नास्ति नास्तीति सहसा
 निश्चयं कुरु निर्मलः दृष्टं नास्तेव नास्तेव नास्ति नास्तीति भावय ११ अहमेव परं ब्रह्म अहमेवाहि निष्कलः अहमेव नचाचाहमहमेव सुखासुखं १२
 अहमेव हि दिव्यात्मा अहमेव हिकेवलः वाचामगोचरो हं वै अहमेव नचापरः अहमेव हि सर्वात्मा अहमेव सदाप्रियः अहमेव हि भानात्मा अहं ह्यति
 विवर्जितः १४ अहमेवापरिच्छिन्नो अहमेव निरंतरः अहमेवाहि निश्चिता अहमेव हि सद्गुरुः १५ अहमेव सदासाक्षी अहमेवाहमेव हि नाहं गुप्ता न वागु

शिवः

प्लेनप्रकाशात्मकंसदा १६ नाहंजडोनचिन्मात्रः क्वचित्किंचिन्तदस्तिहि नाहंप्राणोजडत्वंतदत्यंतं सर्वदाभ्रमः १७ अहमत्यंतमानंदंअहमत्यंत
 निर्मलः अहमत्यंतवेदात्माअहमत्यंतशंतकः १८ अहमित्यपिमेकिंचिदहमित्यपिनस्मृतिः सर्वहीनोहमेवाग्रेसहीनसुखाद्युभात् १९ परात्पर
 तरोब्रह्मपरात्परतरःपुमान् परात्परतरोहंवैसर्वस्मात्परतःपरः २० सर्वदेहविहीनोहंसर्वकर्मविवर्जितः सर्वमंतःप्रशंतात्मासर्वतःकरणात्परः २१
 सर्वस्तोत्रविहीनोहंसर्वदेवप्रकाशकः सर्वस्नानविहीनात्माएकमनोहमद्वयः २२ आत्मतीर्थह्यात्मजलेआत्मानंदेमनोहरे आत्मेवाहमितिज्ञात्वा
 आत्माकोरेवसाम्यहं २३ आत्मेवभोज्यंह्यात्माहितप्रियात्मसुखात्मकः आत्मेवह्यात्मनोह्यात्माआत्मेवपरमोह्यहं २४ अहमात्माहमात्माहंअहमा
 त्मानलौकिकः सर्वात्माहंसदात्माहंनित्यात्माहंगुणांतरः २५ एवंनित्यंभावयित्वासर्वदाभावसिद्धये सिध्यंतिसिध्यतिचिन्मात्रोनिश्चयंमात्रमेवसार्व
 निश्चयंचलयंयसिस्वयमेवसुखीभव शरत्वाशिखाभिश्चुतयोप्यनंतात्वामेकमेवभगवन्बहुधावदंति विष्ण्वीद्रधातरविसूत्वनलानिलादिभू
 तात्मनाभगणनाथललामशंभो २७ इतिश्रीशिवरहस्येशंकरख्येषष्टांशेअष्टाविंशोऽध्यायः २८ ऋषुर्ब्रुवाच्च अत्यंततन्मयंवक्ष्येदुर्लभंयोगि
 नामपि वेदशास्त्रेषुदेवेषुरहस्यमतिदुर्लभं १ यत्परंब्रह्मसर्वात्मासच्चिदानंदविग्रहः सर्वात्मापरमात्माहितन्मयोभवसर्वदा २ आत्मरूपमिदं
 सर्वंआद्यंतरहितोजय कार्याकार्यमिदंनास्ति तन्मयोभवसर्वदा ३ यत्रद्वैतभयंनस्ति यत्रद्वैतप्रबोधनं शंताशंतद्वयंनस्ति तन्मयोभवसर्वदा ४
 यत्रसंकल्पकंनस्ति यत्रभांतिर्नविद्यते तदेवहिमतिर्नास्ति तन्मयोभवसर्वदा ५ यत्रब्रह्मणिनास्तेवयत्रभातिविकल्पने यत्रसर्वजगन्नास्ति तन्मयो
 भवसर्वदा ६ यत्रभावमभावंवामनोभांतिविकल्पने यत्रवार्तानवार्तानन्मयोभवसर्वदा ७ यत्रनास्तिमुखंनस्तिदेहोहमिति रूपकं सर्वसंकल्पनिर्मुक्तं
 तन्मयोभवसर्वदा ८ यत्रब्रह्मादिनाभावंयत्रदोषेनविद्यते यत्रद्वंद्वभयंनस्ति तन्मयोभवसर्वदा ९ यत्रवाक्कायकार्येवायत्रकल्पोलयंगतः यत्रप्र
 पंचनोत्पन्नतत् १० यत्रमायाप्रकाशोनमायाकार्येनकिंचन यत्रदृश्यमदृश्यंवातन्म विद्वानविद्यापिनास्तेवयत्रपक्षविपक्षकः नयत्रदोषादोष
 वातन्म १२ यत्रविष्णुत्वभेदोनयत्रब्रह्मानविद्यते यत्रशंकरभेदोनतन्मयो १३ नयत्रसदसद्भेदोनयत्रकलनापदं नयत्रजीवकलनातन्म १४ नयत्र

शिवरहस्य ६ शंकरध्यानं नयत्रपरमं पदं नयत्रकलनाकारं यत्र संतोषिकल्पनं यत्र प्रपंचमाभासंतं १६ नयत्रदेहकलनं नयत्रहिकुत्तहलं नयत्रचित्तकलनं १७
 नयत्रबुद्धिविज्ञानं नयत्रात्मानोभयः नयत्रकामकलनं १७ नयत्रमोक्षविश्रान्तिः यत्र बंधत्वविग्रहः नयत्रशाश्वतज्ञानं १८ नयत्रकालक
 लनं नयत्रदुःखत्वभावना नयत्रदेहकलनं २० नयत्रजीववैराग्यं यत्र शास्त्रविकल्पनं यत्राहमहमात्मत्वं २१ नयत्रजीवन्मुक्तिर्वीयत्रदेहविमोचनं
 यत्र संकल्पितं कार्यं २२ नयत्रभूतकलनं यत्रान्यत्तत्त्वभावनं नयत्रजीवभेदं वात २३ यत्रानंदपदं ब्रह्म यत्रानंदपरं सुखं यत्रानंदगुणं नित्यं २४ नयत्र
 वस्तुप्रभवं नयत्रापजयाजयं नयत्रवाक्पकथनं २५ नयत्रात्मविचारं गं नयत्रश्रवणाकुलं नयत्रचमहानंदं २६ नयत्रहिसजातीयं विजातीयं नय
 त्रहि नयत्रस्वगतं देहं २७ नयत्रनरकंधोरं नयत्रस्वर्गसंपदं नयत्रब्रह्मलोकं वात २८ नयत्रविष्णुसायुज्यं यत्र कैलासपर्वतं नयत्रब्रह्मांडमंडलं २९
 नयत्रदूषणं एतत्तदूषणं वानविद्यते नयत्रसमतादोषं ३० नयत्रमनसाभावो नयत्रसविकल्पनं नयत्रानुभवदुःखं तन्म ३१ नयत्रप्राणदोषोप
 मनसाभाववर्तते नयत्रसंगदोषं वातन्मयो ३२ यत्र तापत्रयं नास्ति यत्र जीवत्रयं क्वचित् यत्र विश्वविकल्पाख्यं ३३ नयत्रबोधमुत्पन्नं नयत्रज
 गतां भ्रमः नयत्रकरणाकारं ३४ नयत्रहिमनोराज्यं यत्रैव परमं सुखं यत्रैव शाश्वतं स्थानं ३५ यत्रैव करणं शान्तं यत्रैव सकलं सुखं यद्गत्वा न
 निवर्तते ३६ यत्तात्त्वामुच्यते सर्वं यत्तात्त्वान्यं न विद्यते यत्ज्ञात्वा नान्यविज्ञानं तन्मयो ३७ यत्रैव दोषं नोत्पन्नं यत्रैव स्थानं निश्चलं यत्रैव जी
 वसंघातं तन्मयो भवसर्वदा ३८ यत्रैव नित्यं तत्तात्मा यत्रैवानंदं निश्चलं यत्रैव निश्चलं शांतं तन्मयो ३९ यत्रैव सर्वसौख्यं वा यत्रैव स निरूपणं
 यत्रैव निश्चयाकारं ४० नयत्राहं नयत्रत्वं नयत्रत्वं स्वयं स्वयं यत्रैव निश्चयं शांतं ४१ यत्रैव मोदते नित्यं यत्रैव चिन्मयाकारं यत्रैवानंदसागरं
 यत्रैव परमं साक्षात् ४२ यत्रैव स्वयं मेवात्र स्वयं मेव तदेव हि स्वस्वात्मनोक्तं भेदोक्तिः ४३ यत्रैव परमानंदं स्वयं मेव सुखं परं यत्रैव भेदकलनं ४४
 नयत्रचाणुमात्रं वानयत्रमनसोमलं नयत्रचदहाम्येव ४५ यत्र चिन्मृतं देहं मनोमरणमात्मनः यत्र स्मृतिरयं नास्ति ४६ यत्रैवाहं मृतो नूनं य
 त्रकामस्तयंगतः यत्रैव परमानंदं ४७ यत्र देवात्रयोलीनं यत्र देहादिये मृताः नयत्रव्यवहारोऽस्ति ४८ यत्र मग्नो निरायातं यत्र मग्नो न पश्यति यत्र मग्नो

शिवः

नजन्मादितः ४९ यत्रमग्नेनचाभातियत्रजाग्रन्नविद्यते यत्रैवमोहमरणं तः ५० यत्रैवकालमरणंयत्रयोगलयंगतः यत्रसत्संगतिर्निश्चातः ५१
यत्रविघ्नातिमरणंयत्रविश्वंलयंगतं यत्रभ्रान्तिनिवृत्तित्वं तः ५२ यत्रप्राणादयो नष्टायत्रदेहास्त्रयोमृताः यत्रमानावमानं ततः ५३ यत्रैवत्र
ह्मणोरूपंयत्रैवानंदमात्रकं यत्रैवपरमानंदं तः ५४ यत्रविश्वंक्वचिन्नास्ति यत्रनास्ति मनोजगत् यत्रातःकरणं नास्ति तः ५५ यत्रैवसुखमात्रं
चयत्रैवानंदमात्रकं यत्रैवपरमानंदं तः ५६ तत्रसन्मात्रं चैतन्यं तन्मयो यत्रसाक्षात्परं ब्रह्म यत्रसाक्षात्स्वयं परं यत्रशान्तं परं लक्ष्यं तः ५७ यत्रसाक्षा
दखंडार्थं यत्रसाक्षात्परायणं यत्रनाशदिकं नास्ति तः ५८ यत्रसाक्षात्स्वयंमात्रं यत्रसाक्षात्स्वयंस्वयं यत्रसाक्षान्महानात्मा तन्मः ५९ यत्रसाक्षा
त्परंतत्वं यत्रसाक्षात्स्वयंमहत् यत्रसाक्षात्तुविज्ञानं तः ६० यत्रसाक्षाद्गुणातीतं यत्रसाक्षाद्विनिर्मलं यत्रसाक्षात्सदाशुस्थं तः ६१ यत्रसाक्षान्म
हानात्मा यत्रसाक्षात्सुखात्सुखं यत्रैवज्ञानविज्ञानं तः ६२ यत्रैवहित्वयं ज्ञातिः यत्रैवस्वयंमह्यं यत्रैवपरमानंदं तः ६३ एवंतन्मयभावोक्तं एवंनि
त्पशनितः तः ब्रह्माहं सच्चिदानंदमखंडोहं सदासुखं ६४ ब्रह्मविज्ञानमात्रोहं संशान्तं परमोसम्पदं चिदहंचित्तहीनोहं नाहं सोहं भवाभ्यहं ६५
तदहंचिदहंसोहं निर्मलोहं महं परं परोहं परमोहं वै सर्वं त्याज्यं सुखोभव ६६ इदं सर्वं चित्तशेषं शुद्धत्वं कमलित्वं एवं सर्वं परित्यज्य विस्मृत्वा
शुद्धकाष्ठवत् ६७ प्रेतवद्देहसं त्यज्य काष्ठवत्सोष्ठवत्सदा स्मरणं च परित्यज्य ब्रह्ममात्रपरोभव ६८ एतत्प्रकरणं यस्तु श्रुणोति स ह्यस्ति वा
महापातकयुक्तोऽपि सर्वं त्यक्त्वा परंगतः अंगावबद्धाभिरूपासनाभिः वदंति वेदाः किल त्वामसंगं समस्तहृत्कोशविशेषसंगं भूमानमात्मा
नमखंडरूपं ७० इति श्रीशिवरहस्येशंकरस्यैकोनत्रिंशोऽध्यायः २९ ॥ ऋभुस्त्वाच वक्ष्ये परं ब्रह्ममात्रं जगत्सत्यागपूर्वकं सक्तं च व
णमात्रेण ब्रह्मभावं परं लभेत् १ ब्रह्म ब्रह्म परं मात्रं निर्गुणं नित्यं निर्मलं शाश्वतं सममत्यंतं ब्रह्मणो न्यूनं विद्यते २ अहं सत्यं परानंदोऽशुद्धो नि
त्यो निरंजनः सर्वं ब्रह्म न संदेहो तद्ब्रह्माहं न संशयः अखंडैकरसैवास्मि परिपूर्णोऽस्मि सर्वदा ब्रह्मैव सर्वं नाभ्योऽस्ति सर्वं ब्रह्म न संशयः ४ सर्वदा
केवलात्माहं सर्वं ब्रह्मेति नित्यं शः आनंदरूपमेवाहं नाभ्योऽस्ति चिन्मया शश्वतं ५ शुद्धानंदस्वरूपोऽहं शुद्धविज्ञानमात्मनः एकाकारस्वरूपोऽहं

शिवरहस्यार्थः नैकसत्ताविवर्जितः ६ सर्वं अंतरज्ञानशुद्धोहं अहमेव परायणं ७ अनेकत्वविहीनोहं एकत्वं न च विद्यते सर्वब्रह्मनसंदेहोतद्ब्रह्माहं न संशयः
 ८ सर्वप्रकाररूपोस्ति सर्वद्रव्यपि वर्जितः निर्मलज्ञानरूपोहं अहमेव न विद्यते ९ सर्वं शुद्धब्रह्मस्वरूपोहं विशुद्धपरिवर्जितः नित्यानं
 अ० ३० दस्वरूपोहं ज्ञानानंदमहंसदा सस्मात्तत्त्वमसि तरोहं सस्मद्रूपोहं विजितः ११ अखंडानंदमात्रोहं अखंडानंदविग्रहः सदा मृतस्वरूपोहं सदा कै
 ३४ वल्पविग्रहः ब्रह्मानंदमिदं सर्वं नास्ति नास्ति कदाचन जीवत्वधर्महीनोहं ईश्वरत्वविवर्जितः १३ वेदशास्त्रस्वरूपोहं शास्त्रस्मरणकारणं
 जगत्कारणकार्यं च ब्रह्मविष्णुमहेश्वरः १४ वाच्यवाचकभेदे च स्थूलसूक्ष्मशरीरकं जागृत्वप्रसुषुप्ताद्यप्राज्ञे जः सविश्वकाः १५ सर्वशास्त्र
 स्वरूपोहं सर्वानंदमहंसदा अतीतो नाम रूपार्थअतीतः सर्वकल्पना १६ द्वैताद्वैतं सुखदुःखं लाभालाभौ जयाजयौ सर्वं १७ सात्त्विकं राजसंभे
 दं संशयं हृदयं फलं दृक्दृष्टं सर्वद्रव्यं च भूतभौतिकं देवतं सर्वं १८ तुर्यरूपमहंसस्मात्ज्ञानरूपमहंसदा १९ अज्ञानं चैव नास्ति वतत्कार्यं कुत्र विद्यते
 सर्वब्रह्मनसंदेहः तद्ब्रह्माहं न संशयः २० चित्तवृत्तिविलासं च बुद्धिनामपि नास्ति हि देहसंकल्पहीनोहं बुद्धिसंकल्पकल्पनं २१ सर्वब्रह्मनसं बु
 ध्दिनिश्चयस्वरूपोहं निश्चयं च गलत्यहो २२ अहंकारं बहुविधं देहोहमिति भावनं सर्वत्र २३ ब्रह्माणमपिकाणोहं वधिरोहं परोस्महं देहोहमिति ता
 दात्म्यं देहस्य परमात्मनः २४ सर्वं सर्वोहमिति तादात्म्यं सर्वस्य परमात्मनः २५ इति भावययत्नेन ब्रह्मैवाहमिति प्रभो दृढनिश्चयमेवेदं सत्यं सत्य
 महं परं २६ दृढनिश्चयमेवात्र सद्गुरोर्वाक्यनिश्चयं दृढनिश्चयसाम्राज्येति श्रुतिश्रुतत्परः अहमेव परं ब्रह्म आत्मानंदप्रकाशकः शिवपूजा
 शिवश्चाहं विष्णुर्विष्णुप्रपूजनं २७ यद्यत्संवेद्यते किंचित्तयद्यन्निश्चयते किंचित् तदेव त्वमेवाहं इत्येवं नास्ति किंचन २८ इदं चित्तमिदं दृ
 ष्यं इत्येवमपि नास्ति हि सदा सद्भावशेषोपिततद्वेदनं विद्यते सुखरूपमिदं सर्वदुःखरूपमिदं न च लक्ष्मभेदं सत्तद्वेदं सर्वभेदं न विद्यते ३१ ब्रह्मानं
 दोनसंदेहोतद्ब्रह्माहं न संशयः ब्रह्मभेदं तुर्यभेदं जीवभेदं मभेदकं ३२ इह मेव हि नोत्पन्नं सर्वदानास्ति किंचन सदेवमिति निर्देशो नास्ति नास्ति एव
 सर्वदा ३३ अस्ति चेत्किल वक्तव्यं नास्ति चेत्कथमुच्यते परं विशेषमेवेति नास्ति किंचित्सदामपि ३४ चंचलं च मनश्चैव नास्ति नास्ति न संशयः ए

राम

३४

वमेवसदापूर्णनिरीहस्तिष्ठशान्तधीः ३५ सर्वब्रह्मास्मिपूर्णोस्मितेवंचनकदाचन आनेदोहंवरिषोहं ब्रह्मास्मीत्यपिनास्तिहि ३६ ब्रह्मानंदमहानं
 दंआत्मानंदमखंडितं इदं परमहंताच सर्वदानास्तिकिंचन ३७ इदं सर्वमितिख्यातिजनिदंनितिनोभ्रमः सर्वं ३८ लक्षलक्षणभावंचदृश्यद
 र्शनद्रुता अत्यंताभावमेवेति सर्वदानुभवंमहत् सर्वगुह्यंमंत्रशास्त्रसत्यस्तोत्रं कलेवरं मरणंजननंकार्यंकारणं पावनंशुभं ४० कामक्रोधोलोभ
 मोहोमदमात्सर्यमेवहि द्वैतदोषंभयंशोकं सर्वनास्तेवसर्वदा ४१ इदं नास्तेवनास्तेवनास्तेवसकलंसुखं इदं ब्रह्मेतिमननंअहं ब्रह्मेतिचित्तं
 ४२ अहं ब्रह्मेतिमननं त्वं ब्रह्म त्वविनाशनं सत्यत्वं ब्रह्म विज्ञानं असत्यत्वेन बाध्यते ४३ एक एव परेह्यात्मा एकत्वभातिवर्जितः सर्वं ब्रह्म सदा ब्रह्मतद्र
 ह्माह्नसंशयः ४४ जीवरूपा जीवभावा जीवशब्दत्रयं नहि ईशरूपे चेशभावं ईशशब्दं च कल्पितं ४५ नाक्षरं न च सर्वं वा न पदं वा च वाचको हृदयं मं
 त्रं तं त्रं वाचित्तं बुद्धिर्न किंचन ४६ मूढो ज्ञानिर्विवेकी वा शुल्य इत्यपि नास्तिहि निश्चयं प्रणवतारं आत्मायं गुरुशिष्यकं ४७ तूष्णीं तूष्णीं महातूष्णीं
 मौनं वा मौनभावनं प्रकाशनं प्रकाशं च आत्मानात्मविवेचनं ४८ ध्यानयोगं राजयोगं योगमष्टांगलक्षणं सर्वं अस्तित्वभाषणं वापि नास्ति
 त्वस्य च भाषणं ४९ पंचाशद्वर्णरूपं वा चतुषष्टिकलात्मकः सर्वं ५० ब्रह्मैवाहं प्रसन्नात्मा ब्रह्मैवाहं चिद्वयः शास्त्रज्ञानविदूरो हं वेदज्ञानवि
 दूरगः ५१ उक्तं सर्वं परं ब्रह्म नास्ति संदेहलेशकः सर्वं ब्रह्म न संदेहोत ब्रह्माह्नसंशयः ५२ इत्येवं ब्रह्म सन्मात्रं तं त्रं तुभ्यं प्रियं ततः यस्तु बाधेत स तं
 सर्वं ब्रह्म न संशयः ५३ नित्यं शृण्वंति ये मर्त्याः ते चिन्मात्रमयामलाः मंदेहसंदेहकरोर्यमासकैः करारि संदेहजगद्विकासिभिः यो वीतमोहं न करो
 ति दुर्हं हं विदेहमुक्तिं शिवदृक्प्रभावतः ५४ इति श्रीशिवरहस्येशंकारस्येष्टांशो त्रिंशोऽध्यायः ३० ॥ ऋभुरूवाच वश्ये रहस्यमत्यंतं साक्षाद्ब्रह्म प्र
 काशकं सर्वोपनिषदामर्थं सर्वलोकेषु दुर्लभं १ प्रज्ञानं ब्रह्म निश्चित्य पदद्वयसमन्वितं महावाक्यं चतुर्वीकं ऋषयः सामंभवं २ मम प्रज्ञैव
 ब्रह्माहं ज्ञानमात्रमिदं जगत् ज्ञानमेव जगत्सर्वं ज्ञानादन्यन्न विद्यते ३ ज्ञानस्यानंतरं सर्वं दृश्ये तज्ज्ञानरूपतः ज्ञानस्य ब्रह्मणः श्रवापि ममैव हि पृथग्
 नहि ४ जीवो प्रज्ञानशब्दस्य ब्रह्मशब्दस्य चेश्वरः औक्यमस्मीत्यखंडार्थं अखंडैकरसंतं ५ अखंडाकारवृत्तिस्तु जीवन्मुक्तिरितीरितं अखंडैकरसं

शिवहस्य ६ वस्तुविदेहो मुक्तिरुच्यते ६ ब्रह्मेवाहं न संसारि सच्चिदानंदमस्य हं निर्गुणो हं निरंशो हं परमानंदवानहं ७ नित्यो हं निर्विकल्पो हं चिदहं चिदहं सदा अहं
 अ० ३१ डाकारवृत्तारम्भं चित्तं ब्रह्मात्मना स्थितं ८ लवणं तोयमात्रेण यथैकत्वमखंडितं अखंडैकरसं वक्ष्ये विदेहो मुक्तिलक्षणं ९ प्रज्ञापदं परित्यज्य ब्रह्मे
 वपदमेव हि अहमस्मि महानस्मि सित्योस्मीति परित्यजन् स्मरणं च परित्यज्य भावनं चित्तकर्तृकं सर्वमंतः परित्यज्य सर्वशून्यं परास्थितिः ११ त
 ३५ ष्णीं स्थितिश्च संत्यज्य ततो मौनविकल्पनं यत्तच्चित्तं विकल्पाशमनसा कल्पितं जगत् १२ देहो हमित्यहंकारं द्वैतवृत्तिरिति स्थितं सर्वसाक्षिरहं ब्रह्म
 इत्येवं दृढनिश्चयं १३ सर्वदा संशयं ब्रह्मसाक्षिवृत्तिरितोरितं द्वैतवृत्तिः साक्षिवृत्तिरखंडाकारवृत्तिकं १४ अखंडैकरसं चेतिलोके वृत्तिद्वयं भवेत् ॥
 प्रथमे निश्चिते द्वैते तृतीये साक्षिसंशयः १५ तृतीये पदभागे हि दृढनिश्चयमीरितं एतन्नयार्थं संशोध्य तं परित्यज्य निश्चिनु १६ अखंडैकरसाकारो
 नित्यं तन्मयतां ब्रज अभ्यासवाक्यमेतत्तु सदा अभ्यासस्य कारणं १७ मननस्य परं वाक्यं यो यं चंदनं चक्षवत् युक्तिभिश्चित्तं न च तत्तदत्रयमुदाहृतं १८
 अहं पदस्य जीवार्थं द्रव्यशो ब्रह्मपदस्य हि आस्मीति पदभागस्य अखंडाकारवृत्तिकं १९ पदत्रयं परित्यज्य विचार्य मनसा सह अखंडैकरसं प्रा
 प्य विदेहो मुक्तिलक्षणं अहं ब्रह्मास्मि नित्योस्मि शांतोस्मि परमोऽस्य हं निर्गुणो हं निरीहोस्मि निरीहोस्मि सदा स्मृतः २१ आत्मेवास्मि न संदेहः अ
 खंडैकरसोऽस्य हं एवं निरंतरं तज्जोभावयेत्परमात्मानि २२ यथा चानुभवं वाक्यं तस्मादनुभवे सदा अभयं द्वितीयानुस्मृतं अभ्यासवाक्यतः २३ त
 तीयं तत्त्वमस्येति वाक्यं सामान्यनिर्णयं तत्त्वत्पदं त्वपदं तस्य पदत्रयमुदाहृतं २४ तत्पदस्यैश्वरो ह्यर्थो जीवार्थः त्वत्पदस्य हि ऐक्यभावपदस्या
 र्थमखंडैकरसस्मृतं २५ द्वैतवृत्तिः साक्षिवृत्तिः अखंडाकारवृत्तिकः अखंडसच्चिदानंदतत्त्वमेवास्मि निश्चयः २६ त्वं ब्रह्मास्मि न संदेहः त्वमेवास्मि
 चिदवयः त्वमेव सच्चिदानंदः त्वमेवाखंडनिश्चयः २७ इत्येवमुक्ते गुरुणा स एव परमो गुरुः अहं ब्रह्मेति निश्चित्य सच्छिष्यं परमात्मवान् २८ ना
 न्यो गुरुर्नान्यशिष्यः त्वं ब्रह्मासि गुरुः परः सर्वमंत्रोपदेशारः गुरुवः स गुरुः परः २९ त्वं ब्रह्मासीति वक्तारं गुरुरेवेति निश्चिनु तथा तत्त्वमसि ब्रह्मत्व
 मेवासि च सद्गुरुः ३० स गुरोर्वचनं यस्तु निश्चयं दृढनिश्चयं करोति स तत्तमुक्तो नात्र कार्यविचारणा ३१ महावाक्यं गुरोर्वचनं तत्त्वमस्यादिवाक्यं

शृणोति श्रवणं चित्तं नान्यच्छ्रवणमुच्यते ३२ महावाक्यं गुरुर्वाक्यं तत्त्वमस्यादिवाक्यं सर्ववेदांतवाक्यानामद्वैते ब्रह्मणि स्थितिः ३३ इत्येवं च गुरो
 र्वक्त्रा च्युतं ब्रह्मेति तत्त्ववः गुरोर्नीमोमंत्रवादी एक एव हि सद्गुरुः ३४ त्वं ब्रह्मासीति येनोक्तं एष एव हि सद्गुरुः वेदांतश्रवणं चैतन्नान्यच्छ्रवणमी
 रितं ३५ युक्तिभिश्चित्तं न चैव मननं परिकथ्यते एष चंदनदृष्टोऽपि श्रुतोऽपि परिशोध्यते ३६ त्वं ब्रह्मासीति चोक्तेऽपि संशयं पर्यवस्यति संशोध्य निश्चि
 नोत्येवमात्मानं परिशोध्यते ३७ युक्तिर्नीमवदाम्यत्र देहो नाहं विनाशतः स्थूलदेहं सूक्ष्मदेहं स्थूलसूक्ष्मचकारणे ३८ त्रयं चतुर्येनास्तीति सर्वे वि
 न्मात्रमेव हि एतत्सर्वजडत्वाच्च दृश्यत्वात् घटवन्न हि ३९ अहं चैतन्यमेवात्र दृग्ग्रूपत्वाच्च येन हि सत्यं ज्ञानमनंतं यत् आत्मनः सहजो गुणः ४०
 अनृतं जडदुःखादि जगतः प्रथितो गुणः तस्माद्देहं ब्रह्म एव इदं सर्वमसत्यं ४१ एवं च मननं नित्यं करोति ब्रह्मवित्तमः वक्ष्ये निधिध्यासनं च उभयं
 त्यागलक्षणं ४२ त्वं ब्रह्मासीति श्रवणं मननं चाहमेव हि एतत्त्यागं निदिध्यासं सजातीयत्वभावं विजातीयपरित्यागं स्वगतत्वविभावं सर्वत्यागं प
 रित्यज्यतुरीयत्वं च वर्जने ४४ ब्रह्मचिन्मात्रसारत्वं साक्षात्कारं प्रचक्षते उपदेशं महावाक्यं अस्तित्वमिति निर्णयः ४५ तथैवानुभवं वाक्यं अहं ब्रह्मा
 स्मिनि श्रव्यं प्रज्ञानं ब्रह्म वाकोत्य अभ्यासार्थमितीरितं ४६ अयमात्मेति वाकोत्य दर्शनं वाक्यमीरितं अयमेकपदं चैकं आत्मेति ब्रह्मचत्रयं ४७ अ
 यंपदस्य जीवोर्थ आत्मनोर्द्वयः परः तथा ब्रह्मपदस्यार्थः अखंडाकारवृत्तिकं ४८ अखंडैकरसं सर्वपदत्रयलयंगतं अखंडैकरसो ह्यात्मानित्य
 शुखविमुक्तकं अयंपदस्य जीवोर्थ आत्मेतोर्द्वयैरितं ४९ यस्यार्थोऽस्मीत्यखंडार्थमखंडैकरसपदं द्वैतवृत्तिः साक्षि वृत्तिः अखंडाकारवृत्तिकः
 अखंडैकरसं पश्चात्सोहमस्मीति भाषय इत्येवं च चतुर्वीक्यं तात्पर्यार्थं समीरितं ५३ उपाधिसहितं चाचं केवलं लक्ष्यमीरितं किंचित्तत्वादि जीवस्य
 सर्वज्ञत्वादि चेश्वरः ५४ जीवोपरोक्षं चैतन्यं दृश्यं परोक्षकः सर्वशून्यमिति त्यज्य ब्रह्मास्मीति विनिश्चयः ५५ अंब्रह्मन संदेहः सच्चिदानंदविग्रहः
 एवमेकपरंगत्वात् स्वस्वभावो भवोत्तम ५६ एतत्सर्वं महामिथ्या नास्ति नास्ति न संशयः सर्वनास्ति न संदेहः सर्वं ब्रह्म न संशयः ५७ एकाकारमखंडार्थं
 तदेवाहं न संशयः ब्रह्मेदं वित्तताकारं तद्ब्रह्माहं न संशयः ५८ सूत उवाच भवोद्भवमुत्तोद्भवं भवहराद्यहृद्यं भुवि प्रकृत्यवरभावतः प्रथितवोद्युखं भव

शिवरहस्यपदं भजंति भसितांगकाभरितमोदभारादराभुजंगवरभूषणं भुवनमध्यच्छेदावनं ५९ इति श्रीशिवरहस्येशंकरारम्भेष्टांशे एकत्रिंशोऽध्यायः ३१॥ ऋभुस्त्वाच
 वस्तेपुनरसत्यांगं ब्रह्म निश्चयमेव च यस्य श्रवणमात्रेण सद्यो मुक्तो भवेन्नरः १ चित्तसत्तामनः सत्तात्रह्यसत्तान्यसास्थिता सर्वमिथ्यानसंदेहो ब्रह्मे
 बाहंन संशयः २ देहसत्तालिंगसत्ताभावसत्ताक्षरास्थिता सर्वमिथ्यान ३ दृश्यं च दर्शनं द्रष्टाकर्त्ताकारयिता क्रिया एकं द्वित्वं पृथक् भावं अस्ति ना
 स्तीति निर्णयः सर्वमिथ्यानसंदेहो ४ शास्त्रभेदं वेदभेदं मुक्तीनां भेदभावनं ५ जातिभेदं वर्णभेदं श्रुत्या श्रुत्यविनिर्णयः सर्वमिथ्या ६ अखंडाका
 रश्च त्तिश्च अखंडैकरसंपरं परापरविकल्पश्च पुण्यपापविकल्पनं सर्वमि ७ कल्पना कल्पनाद्वैतमानो कल्पनभावनं शुभं साध्यं साधनं च नाशं न
 ह्यभावनं सर्वमि ८ आत्मज्ञानं मनो धर्ममनोभावे कुतो भवेत् सर्वमि ९ अज्ञानं च मनो धर्मः तदभावे च तत्कुतः सर्वमि १० शमोदसो मनो ध
 र्मः तदभावे तितत्कुतः बंधमोक्षो मनो धर्मो तदभावे कुतो भवेत् सर्वमि ११ सर्वमिथ्या जगन्मिथ्या देहो मिथ्या जडत्वतः ब्रह्मलोकं सदा मिथ्या व
 त्थि रूपं तदेव हि सर्वमि १४ विष्णुलोकः सदा मिथ्या शिवमेव हि सर्वदा रुद्रलोकः सदा मिथ्या अहंकारस्वरूपतः सर्वमि १५ चंद्रलोकं सदा मिथ्या
 मनोरूपविकल्पनं दिशोलोकः सदा मिथ्या ओत्रशब्दसमन्वितः सर्व १७ त्वेचालोकः सदा मिथ्या वायोः स्पर्शसमन्वितः सूर्यलोकः सदा मि
 थ्यानेत्ररूपसमन्वितं सर्वं वरुणस्य सदालोको जिह्वा सर्वसमन्वितः अश्विनोः घ्राणलोकश्च गंधद्वैतसमन्वितः सर्व २१ अग्नेर्लोकः सदा मि
 थ्यावागेव वचनेन तत् इंद्रलोकः सदा मिथ्या पाणिपादेन संयुतः सर्वमि २२ उपेन्द्रस्य महर्लोकोगमनेन पदेयुतं मृत्युरेव सदानास्ति वायुरेव वि
 सर्गकं सर्वमिथ्यानसंदेहो ब्रह्मे बाहंन संशयः २४ प्रजायते महर्लोकोगुह्यमानं दसंयुतं सर्व २५ तितिक्षाश्च समाधानं श्रुत्या चाचार्यभा
 षणे मुमुक्षुत्वं च मोक्षश्च मोक्षार्थं मम जीवने २६ चतुःसाधनसंपन्नः सौधिकरिति निश्चयः जीव ब्रह्मेकसद्भावं विधद्ब्रह्मेति निश्चयः २७
 वेदांत ब्रह्मणो बोध्यं बोधकं बंधमुच्यते सर्वाज्ञाननिवृत्तिश्चेदज्ञानं द्वावाप्तिकं फलं २८ इत्येवमादिभिः शब्दैः प्रोक्तं सर्वमसत्सदा सर्वशब्दार्थ
 रूपं च निश्चयं भावनं सदा २९ ब्रह्ममात्रं परं सत्यं अन्यत्सर्वमसत्सदा अनेकशब्दश्रवणं अनेकार्थविचारणं सर्वमिथ्या ३० नानुध्यायान् ब्रह्मश

रामः

३६

दान् इत्युक्ताह महानसान् ३१ ब्रह्मोपदेशकालेतु सर्वचोक्तं न संशयः ब्रह्मेवाहमिदं द्वैतं चित्तसत्ताविभावनं चिन्मात्रोहमिदं द्वैतं जीवब्रह्मेति भावनं
 अहं चिन्मात्रमंत्रवाकार्यकारणचित्तं ३२ अक्षयानंदविज्ञानं अखंडैकरसाद्वयं परं ब्रह्म इदं ब्रह्म शांतं ब्रह्म स्वयं जगत् ३४ सर्वमिथ्या अंतर्निद्रिय
 विज्ञानं बाह्येन्द्रियनिरोधनं सर्वोपदेशकाले च साम्यं शेषं महाद्वयं भूमिरापो नलो वायुः त्वं मनो बुद्धिरेव च कारणं कार्यं भेदो च शास्त्रमार्गेण कल्पनं
 अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म सर्वं ब्रह्मेति शब्दतः ३७ सत्यरूपं च चिन्नास्ति सत्यं नाम कदाचन हि संशयं च विपर्ययं संकल्पः कारणभ्रमः ३८ आत्मनो न्य
 त्कचिन्नास्ति सर्वमिथ्यान संशयः महतां स्वधत्ते मंत्री मेधाश्रुत्वीशुभाश्रुभं ३९ देशभेदं वस्तुभेदं न च चैतन्यभेदकं आत्मनो न्यत्पृथग्भावं आत्मनो
 न्यन्निरूपणं ४० आत्मनो न्यन्तामरूपं आत्मनो न्यं च भुभाश्रुभं आत्मनो न्यं वस्तुसत्ता आत्मनो न्यजगत्त्रयं आत्मनो न्यत्सुखं दुःखं आत्मनो न्यद्विचितं
 आत्मनो न्यत्पंचानां आत्मनो न्यज्जयाजयो ४२ आत्मनो न्यं देवपूजा आत्मनो न्यं चिद्वार्चनं आत्मनो न्यं महध्यानं आत्मनो न्यत्कलाक्रमं ४३ सर्व
 मिथ्यानसंदेहो ब्रह्म सर्वं न संशयः सर्वमुक्तं भगवता निजध्यासंस्तु सर्वदा ४४ सक्तं ब्रह्मणमात्रेण हृदयग्रंथिरंतिमं कर्मनाशं च मूढानां महतां मु
 क्तिरेव हि ४५ अनेककोटिजननेपातकं भस्मसाद्भवेत् सत्यं सत्यं पुनः सत्यं सत्यं सर्वं विनश्यति ४६ सद्यो मुक्तिर्न संदेहो नास्ति मंगलमंगलं कर्मभेद
 भानदर्शनं नैव शोकमोहहृत्प्रपश्यतां श्रुतं शिखाविशेषमैकभावेनात् यतो भवेज्जगादतं महेशयेन जीवितं यदेतदा विशत्सदा यथोर्णनाभितंतु
 वतु ४७ इति श्रीशिवरहस्येशंकरस्मेषश्लोकांशे द्वात्रिंशोऽध्यायः ३२ ॥ क्रभुरुवाच वक्ष्ये परं ब्रह्ममात्रं अनुत्पन्नमिदं सदा सच्चिदानंदमात्रोहं अनुत्प
 न्नमिदं जगत् १ आत्मैवाहं परं ब्रह्म नान्यत्संसारदृष्टयः सच्चिदानंदमात्रोहमनुत्पन्नमिदं जगत् २ सत्यदानंदमात्रोहं चित्तदानंदविग्रहं अहमेवा
 हमेवैकं अहमेव परात्परः ३ सच्चिदानंदमेवैकं अहं ब्रह्मैव केवलं अहमस्मि सदा भामि एवं रूपं कुतोऽप्यसत् ४ त्वमित्येव परं ब्रह्म चिन्मयानंदरूपवान्
 चिदाकारं चिदाकाशं चिदेव परमं सुखं ५ आत्मैवाहमसंनाहं कूटः सोऽहं गुरुः परः कालेनास्ति जगन्नास्ति कल्मषत्वानुभावनं ६ अहमेव परं ब्रह्म
 अहमेव सदाशिवः शुद्धचैतन्य एवाहं शुद्धसत्त्वान्न भावनः ७ यद्वयानंदमात्रोहं योहमहमानहं सर्वं ब्रह्मैव नान्योस्ति सर्वं ब्रह्मैव निर्मलः ८ सर्वं

शिवहस्पा ६ ब्रह्मैव सततं सर्वं ब्रह्मैव चेतनः सर्वं प्रकाशरूपो हं सर्वं प्रियमनो ह्यहं ९९ एकांतैकप्रकाशो हं सिद्धासिद्धविवर्जितः सर्वांतर्यामिरूपो हं सर्वसाक्षि
 त्वलक्षणं शमो विचारमनुद्भवं तत्तातीतमहोत्सवं सच्चिदानंदब्रह्मैव परमाकाशमातनं ब्रह्मैव सर्वमेवेदं शुक्लबुद्धमलेपकं स्वप्रकाशात्मरूपकं
 अ० ३३ ब्रह्मनिश्चयं चात्मकारणं १२ ब्रह्मैव सर्वमेवेदं स्वयमेव प्रकाशते १३ ब्रह्मैव सर्वमेवेदं भ्रंताधिष्ठानरूपकं ब्रह्मैव सर्वमेवेदं सर्वनास्तिनमेस्थितं १४
 ३७ वाचामगोचरं ब्रह्म सच्चिदानंदविग्रहः सच्चिदानंदरूपो हं अनुत्पन्नमिदं जगत् १५ ब्रह्मैवेदं सदा सत्यं नित्यमुक्तं निरंजनं सच्चिदानंदब्रह्मैव एकाव
 सदा सुखं १६ सच्चिदानंदब्रह्मैव पूर्णात्पूर्णतरं महत् सच्चिदानंदब्रह्मैव सर्वव्यापकमीश्वरः सच्चिदानंदब्रह्मैव नादरूपप्रभास्वरं १७ सच्चिदानंदब्र
 ह्मैव सर्वाधारं सनातनं सच्चिदानंदब्रह्मैव अनंतादित्यनिर्मलं १८ सच्चिदानंदब्रह्मैव परमानंददायकं सच्चिदानंदब्रह्मैव सन्नात्रं सदा सत्यं १९ सच्चि
 दानंदब्रह्मैव सर्वेषां परममयं सच्चिदानंदब्रह्मैव मोक्षरूपं शुभाशुभं २० सच्चिदानंदब्रह्मैव परिच्छिन्नं न हि क्वचित् ब्रह्मैव सर्वमेवेदं शुक्लबुद्धमलेपकं
 २० सच्चिदानंदरूपो हं अनुत्पन्नमिदं जगत् एतत्प्रकरणं सत्यं सद्यो मुक्तिप्रदायकं २१ सर्वदः खक्षयकरं सर्वविज्ञानदायकं नित्यानंदकरं सत्यं शान्ति
 दांतिप्रदायकं २२ यत्त्वं तत्कांतकमहेश्वरपादपद्मलोलं वरप्रभृदापरिशीलकश्चित् चंद्रारुचं दविनतामलदिव्यपादोभावो भवोद्भवकृपावशतो भ
 वेन २३ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठांशे त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३॥ ऋषुस्त्वाच शृणुष्व ब्रह्मविज्ञानं अद्भुतं अतिदुर्लभं एकैकश्रवणेनैव कैवल्यं प
 रमं भूते १ सत्यं सत्यं जगन्नास्ति संकल्पकालनादिकं नित्यानंदमयं ब्रह्मविज्ञानं सर्वदा स्वयं २ आनंदमव्ययं शान्तं एकरूपमनामयं चित्तप्रपंचं नैवास्ति
 नास्तिकार्यं च तत्त्वतः आवहारं च नैवास्ति नास्तिकार्यं च तत्त्वतः ३ प्रपंचभावना नास्ति दृश्यरूपं न किंचन असत्यरूपं संकल्पं तत्कार्यं च जगन्नास्ति सर्वमि
 तेव नास्त्येव कालमित्येव मीश्वरः बंध्याकुमारेभीतिश्चेत्तद्धीनमिदं जगत् गंधर्वनगरे सत्ये हृदये दृश्यते क्वचित् मृगतृणाजलं पीत्वा तृप्तिश्चेदस्ति
 दं जगत् ६ न गच्छेन्न वाणेन नष्टं पूरुषमस्ति दं गंधर्वनगरे सत्ये जगद्भवतु सर्वदा ७ नगरे नीलिमासि स्थौजगत्सत्यं भविष्यति संतोषरूपो ह्यमिति
 निश्चयः ८ परमात्मा परं ज्योतिः परापरविवर्जितः परिपूर्णस्वरूपो हं परमात्मा ह्यमच्युतः ९ सर्वदा सखरूपो हं सर्वशास्त्रस्य निर्णयः लोकानंदस्वरूपः

रामः

३७

पोहं मुख्यानंदमयः स्वयं १० सर्वब्रह्मैवभूर्नास्ति सर्वब्रह्मैवशासनं सर्वब्रह्मैवनाकार्यं सर्वब्रह्मस्वयंपरः ११ नित्याक्षरोहं नित्योहं सर्वकल्याणकारकं
 सत्यज्ञानप्रकाशोहं मुख्यविज्ञानविग्रहः १२ तुर्यातुर्यप्रकाशोहं सिद्धासिद्धादिवर्जितः सर्वब्रह्मैवसततं सर्वब्रह्मनिरंतरं १३ सर्वब्रह्मचिदाकाशं नित्यं
 ब्रह्मनिरंजनं सर्वब्रह्मगुणातीतं सर्वब्रह्मैवकेवलं १४ सर्वब्रह्मैवइत्येवंनिश्चयंकुरु सर्वदा ब्रह्मैवसर्वमित्येवंसर्वदादृढनिश्चयः १५ सर्वब्रह्मैवइ
 त्येवंनिश्चयंकुरु सर्वदा सर्वब्रह्मैवनिश्चयित्वासुखीभव सर्वब्रह्मनसंदेहोभावाभावौचिदेवहि १६ द्वैताद्वैतविवादोयं नाना नास्ति न संशयः सर्ववि
 ज्ञानमात्रोहं सर्वब्रह्मेतिनिश्चयः १७ गुह्यागुह्यतरं सोहं गुणातीतोहमद्वयं अन्वयव्यतिरेकचकार्यकार्यविशेषधय १८ सच्चिदानंदरूपोहं अनु
 त्यन्ममिदं जगत् ब्रह्मैवसर्वमेवेदं चिदाकाशमयं जगत् १९ ब्रह्मैवपरमानंदं आकाशसदृशो विभुः ब्रह्मैवसच्चिदानंदं सदावाचामगोचरं २० ब्रह्मैव
 सर्वमेवेदं अस्ति नास्तीति किंचन आनंदभावना किंचित्सदासन्मात्र एव हि २१ ब्रह्मैवसर्वमेवेदं सदासन्मात्रमेव हि ब्रह्मैवसच्चिदानंदं चिद्वृत्तानंदविग्र
 हं २२ ब्रह्मैवसंच्चसत्यंचसनातनमहं महत् ब्रह्मैवसच्चिदानंदो ओतप्रोते च तिष्ठति २३ ब्रह्मैवसच्चिदानंदं सर्वाकारं सनातनं ब्रह्मैवसच्चिदानंदपर
 मानंदमव्ययं २४ ब्रह्मैवसच्चिदानंदमापातीतं निरंजनं ब्रह्मैवसर्वमेवेदं सत्तामात्रं सुखासुखं २५ ब्रह्मैवसच्चिदानंदं चिन्मात्रैकस्वरूपकं ब्रह्मैवसर्व
 मेवेदं सर्वभेदविवर्जितं २६ सच्चिदानंदं ब्रह्मैवनानाकारइवास्थितं ब्रह्मैवसर्वमेवेदं वाचावसरोस्ति हि २७ सच्चिदानंदं ब्रह्मैवपरं ज्योतिस्वरूपकं
 ब्रह्मैवसच्चिदानंदं नित्यं निश्चलमव्ययं २८ ब्रह्मैवसर्वमेवेदं ब्रह्मणोऽप्यन्त किंचन ब्रह्मैवसर्वमेवेदं वाचावधिरसावयं २९ ब्रह्मैवसच्चिदानंदं स्वयमे
 वस्वयंसदा ब्रह्मैवपरमानंदं न करोति न तिष्ठति ३० ब्रह्मैवसर्वमेवेदं न गच्छति न तिष्ठति ब्रह्मैवसच्चिदानंदं न शुक्लं न वक्त्राणां ३१ ब्रह्मैवपरमानंदं
 सर्वाधिष्ठानमव्ययं ब्रह्मैवसच्चिदानंदं न तूष्णीं न विभाषणं ३२ ब्रह्मैवपरमानंदं तत्त्वं नाहं न किंचन ब्रह्मैवसच्चिदानंदं परात्परतरं भवेत् ३३ शुक्तिका
 रजतं सत्यं भूषणं चेज्जगद्भवेत् रज्जुसर्पेण न मृश्चेत्तनो भवति संसृतिः ३४ जातिरूपेण वाणेन ज्वालाग्रीनासिते सति रंभास्तंभेन काष्ठेन पाकसिद्धं ज
 गद्भवेत् ३५ नित्यानंदमयं ब्रह्मकेवलं सर्वदा स्वयं सद्यः कुमारिकारूपैः पाकसिद्धे जगद्भवेत् ३६ नित्यानंदमयं सर्वं चित्रदीपैस्तमोनाशं जगद्भव

शिवरहस्य ६३ तु सर्वदा ३७ नित्यानंदमयं सर्वं ० मिथ्याद्वयावायसान्नं अस्ति चेज्जगदुद्भवं ३८ मूलारोपणमंत्रस्य प्रीतिश्चेद्वापणं जगत् मासात्पूर्वमृतो मर्त्यः आगत
 ३८ अ० ३४ श्रेज्जगद्भवेत् ३९ तत्रं क्षीरस्वरूपं चेत् क्वचित्किंचिज्जगद्भवेत् गोष्ठेनादुद्भवं विश्वं पुनरारोहणं जगत् ४० भूरजस्यावमुत्पन्नं जगद्भवतु सर्वदा नित्या
 नंदमयं ब्रह्म केवलं सर्वदा स्वयं ४४ कूर्मरोम्णां जगद्वाधे जगदस्तु मदोत्कटे मृणालं तंतुना मेरुश्चलितश्चेज्जगद्भवेत् ४२ नित्यानंदं तरंगमालया
 सिंधुः बंधश्चेदस्ति दंजगत् ४३ ज्वालाग्निमंडले पद्मबुद्धिश्चेज्जगदिदं भवेत् महच्छैलैर्द्रनिलयं संभवश्चेदिदं भवेत् ४४ नित्यानंदं मीनआगत्य
 पद्माश्लेषस्थितश्चेदस्ति दंजगत् ४५ निर्गोष्णं श्रेष्ठं गेहसूनुः मेरुफलवदस्ति दं मशके नाशिते सिंहे हते भवतु कल्पनं ४६ अणुकोटिरविस्तीर्णो त्रैलो
 क्यं चेज्जगद्भवेत् सप्तेतिष्ठति यद्वस्तु जागरे चेज्जगद्भवेत् ४७ नदीवेगो निश्चलश्चेज्जगद्भवतु सर्वदा जात्यधैरत्नविषयः सुज्ञातश्चेज्जगद्भवेत् ४८
 सद्योजाता तु कन्या वा संभोगोस्तु जगद्भवेत् काके विवाहं संगं च जगद्भवतु निश्चयः ४९ महीरवरो वा सिंहो वा युत्वं चेज्जगदुद्भवं चंद्रसूर्यादिकृत्य
 त्वाराहुश्चेदृश्यते जगत् ५० नित्यानंदमयं भ्रष्टं बीजेन उत्पन्ने वृद्धिश्चेच्चित्तसंभव महानपुंसकस्य वपुत्रश्चेस्त्रीसुखं च वा ५१ ललितं शशशृंगेन
 रथारूढोऽस्ति चेज्जगत् नित्यानंदमयं ब्रह्म केवलं सर्वदा स्वयं ५२ वंध्या गर्भस्ततः संज्ञानतस्तदस्ति दंजगत् महादरिद्रैराढ्यानां सुखज्ञानेन तदा ज
 गत् नित्यानंदं शुनो वीर्येण सिंहस्तु जाते सति जगत्तदा ज्ञानिनो हृदयं मूढैर्ज्ञानं चेत्कल्पनं तदा ५४ गुणरूपे रसे द्वे धे मुक्ते जगदिदं भवेत् तोये
 नलवणे युक्ते नलिने भुवनं तदा ५५ नित्यानंदमयं ब्र० श्वानेन सागरे पीते विशेषेण मनो भवेत् ५६ शिलादारुमयेः रूपेः दग्धानो भक्षितुं जगत्
 अस्याकाशमनुष्येषु पतितश्चेत्तदा जगत् ५७ भूमौ वा पतितं व्योम तिष्ठति श्रेष्ठं जगत् नित्यानंदं ५८ महाकर्दमसंचारसंक्रमे कदा चेन्ननः
 नित्यानंदं ५९ दुग्धं दुग्धं गक्षीरं पुनरारोहणं पुनः केवलं दर्पणे नास्ति प्रतिविंबं तदा जगत् ६० नित्यानंदं यथा शून्यगतं व्योम प्रतिविंबं न वै जगत्
 ६१ अजकुक्षौ गजो नास्ति आत्मकुक्षौ जगन्नहि यथा तां त्रे समुत्पन्नं तथा ब्रह्ममयं जगत् ६२ कार्पासके निदग्धे भस्म नास्ति तथा भवेत् नित्यानं
 दमयं ब्र० ६३ मनोवेगेन चरतो नद्या अपि न चिंतकं नित्यानंदम० ६४ परं ब्रह्म परं ज्योतिरस्त्यारतः परः सर्वदा भेदकलनं द्वैताद्वैतं न विद्यते ६५

रामः

३८

चित्तवृत्तिर्जगदुःखं अस्ति चेत्किल नाशने मनःसंकल्पकं बंधं अस्ति चेत्त्यागभावनं ६६ मायाकाशेदं बंधं अस्ति चेद्वृत्तभावनं नित्याने-
अस्ति विद्याकार्यदेहादि अस्ति चेद्विध्यभावनं नित्यानेदमयं ब्रह्मकेवलं सर्वदा स्वयं चित्तमेव महारेगो व्याप्तश्चेद्ब्रह्मभेषजं अहंशत्रुर्यदि भवे-
दहं ब्रह्मैव भावनं नित्यानेदं ६७ देहो ह मिति दुःखश्चेद्ब्रह्माह मिति निश्चिनु हृदयग्रंथिरस्ति चेत् नित्यानेदं चेतने ब्रह्मचक्रकं संशयश्चेत्पिशा-
चश्चेत् ब्रह्ममात्रेण नाशय द्वैतभूतादि हरणे अद्वैतं भस्ममाश्रयः ७१ अनात्मत्वपिशाचश्चेत् आत्ममंत्रेण बंधय नित्यानेदमयं ब्रह्मकेवलं
सर्वदा स्वयं ७२ चतुषष्टिकदृष्टांतैः एवं ब्रह्मैव साधितं यः श्रुणोति नरो नित्यं समुक्तो नात्र संशयः ७३ कृतार्थ एव स ततं नात्र कार्यविचारणा
मनोवचो विदूषगत्वं रूपगंधविवर्जितं हृदयकोकसंततं विजानतां मुदे सदा सुहृद्यदुज्वलप्रभादिकांतिशेषसद्युतिप्रकाशदं महस्त्वदीयपादपं
कजं ७४ इति श्रीशिवरहस्येशंकररत्नमेषसांशे चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ३४॥ श्रीऋषुरुवाच निदाघशृणु गृह्यमे सद्यो मुक्तिप्रदं नृणां आत्मेव नाम
देवेदं परमात्माहमक्षतं १ अहमेव परं ब्रह्म सच्चिदानंदविग्रहः अहमस्मि महानस्मि शिवोस्मि परमोऽस्मि हं २ अदृशं परमं ब्रह्म नान्यदस्ति च
भावतः सर्वनास्तेव नास्तेव अहं ब्रह्मैव केवलं ३ शांतं ब्रह्म परं चास्मि सर्वदानित्यनिर्मलः सर्वं ४ सर्वसंकल्पमुक्तोऽस्मि सर्वसंतोषवर्जितः
कालकर्मजगद्वैतदृष्टदर्शनविग्रहः ५ आनंदोऽस्मि सदानंदकेवलोजगतां प्रियं समरूपोऽस्मि सत्योऽस्मि भूतभयमजोजयः चिन्मात्रोऽस्मि सदा
मुक्तो जीवो बंधोन विद्यते श्रवणं षड्विधं लिंगं नैवास्ति जगदीदृशं ७ चित्तसंसारहीनोऽस्मि चिन्मात्रत्वं जगत्सदा चित्तमेव हितं देहअविचा-
रः परोरिपुः ८ अविचारो जगदुखं अविचारो महद्भयं सद्योऽस्मि सर्वदा तप्तः परिपूर्णः परो महान् ९ नित्यशुद्धोऽस्मि बुद्धोऽस्मि चिदाकारोऽस्मि
चेतनः आत्मेव नाम देवेदं परमात्माहमक्षतः १० सर्वदोषविहीनोऽस्मि सर्वत्र विततोऽस्मि हं वाचातीतस्वरूपोऽस्मि परमात्मा ११ चित्तातीतं
परं ब्रह्म संतोषं समभावनं अंतर्वहिरनाद्यंतं सर्वभेदविनिर्णयं १२ अहंकारं बलं सर्वकामक्रोधं परिग्रहं ब्रह्मैव विष्णुर्वरुणो भावाभावविनि-
श्रयः १३ जीवसत्ता जगत्सत्ता माया सत्ता न किंचन गुरुशिष्यादिभेदं च कार्यकार्यविनिश्रयः १४ सर्वनास्तेव नास्तेव अहं ब्रह्मैव केवलं

शिवहस्यस्यैतत्त्रह्मासीतिवक्ताचअहं ब्रह्मास्मि संभवः सर्ववेदांतविज्ञाने सर्वाभ्यायविचारणं इदं पदार्थसद्भावमहं रूपेण संभवे १६ वेदवेदांतसिद्धांत
 जगद्वेदनविद्यते सर्वेना १७ सर्वे ब्रह्मन संदेहः सर्वमित्येव नास्ति हि केवलं ब्रह्म शंतात्मा अहमेव निरंतरं १८ शुभाशुभविभेदं च दोषादोषेन
 मेन हि चित्तसत्ता जगत्सत्ता बुद्धिदृष्टि विजृम्भणं सर्वं ब्रह्मैव सर्वेदानान्यत्सत्सत्पनिजं पदं आत्माकारमिदं द्वैतं आत्मैव न परः पुमान् २०
 सच्चिदानंदमात्रोहं सर्वं केवलमव्ययं ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः २१ सर्वं ब्रह्म मनोजगदहं भेदं चित्तदृष्टिं जगद्वयं २२ सर्वानंदम
 हानंदं आत्मानंदमनंतकं अत्यंतस्वल्पमल्पं वा प्रपंचं नास्ति किंचन २३ प्रपंचमिति शब्दो वा स्मरणं वा न विद्यते सर्वं अंतरस्थप्रपंचं वा क्व
 चिन्नास्ति क्वचिद्वहिः २४ यत्किंचिदेवं तूष्णीं वा यच्च किंचित्कदा क्व वा सर्वं २५ येन केन यदा किंचित् तस्य कस्य न किंचन सिद्धं मलिनरूपं वा
 ब्रह्म वा क्यमवोचकं २६ सर्वं ईदृशं तादृशं चेति न किंचिद्वक्तुमर्हति २७ ब्रह्मैव सर्वं सततं ब्रह्मैव सकलं मनः सर्वं ब्रह्म २८ आनंदं परमानंदं नित्या
 नंदं सदाद्वयं चिन्मात्रमेव सततं नास्ति नास्ति परोऽस्म्यहं २९ सर्वेनास्त्येव नास्त्येव अहं ब्रह्मैव केवलं प्रपंचं सर्वेदानास्ति प्रपंचं चित्तमेव च ३०
 चित्तमेव हि संसारं नान्यत्संसारमेव हि सर्वं ३१ मन एव हि संसारे देहो ह मिति रूपकं संकल्पमेव संसारं तन्नाशे सौविनश्यति ३२ संकल्पमेव ज
 ननं तन्नाशे सौविनश्यति सर्वं ३३ संकल्पमेव दारिद्र्यं तन्नाशं संकल्पमेव परमं तन्नाशे सौविनश्यति ३४ संकल्पमेव मननं अहमेव महाक्षरं
 आत्मैव नान्यदेवेदं परमात्मा ह मक्षतः ३५ नित्यमात्ममयं बोधं अहमेव सदा महान् आत्मैव नान्यदेवेदं परमात्मा ह मक्षतः ३६ इत्येवं भाव
 यन्क्षिप्रं नित्यमुक्तेन संशयः त्वमेव ब्रह्मरूपात्मा त्वमेव ब्रह्मविग्रहः ३७ सर्वं एवं च परमानंदं ध्यात्वा ध्यात्वा सुखी भव सुखमात्रं जगत्सर्वं
 प्रियमात्रं प्रपंचकं सर्वं ३८ जडमात्रमयं लोकं ब्रह्ममात्रमयं सदा ब्रह्मैव मात्रमेवेदं परमात्मा ह मव्ययः ४० एकः सदा एष एकः एक एव
 निरंतरं एक एव परं ब्रह्म एक एव चिदव्ययः ४१ एक एव गुणातीतः एक एव सुखावहं एक एव महानात्मा एक एव निरंतरं ४२ एक एव चिदा
 कारं एक एवात्मनिर्णयः ब्रह्मैव नान्यदेवेदं परमात्मा ह मक्षतः ४३ परमात्मा ह मन्यं न परमानंदं मंदिरं इत्येवं भावये नित्यं सदा चिन्मय एव हि ४४

रामः
 ३२०

सूत उवाच विरिंचिवंचनाततप्रपंचयंचवाणाभित सुकांचनाद्विधारिणंकुलिंचिनापतिभजं अकिंचिनेपि सिंचिकेजलेनलिंगमस्तकेविभुच
तिक्षणादधनकिंचिदत्रशिष्यते ४५ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्येषांशेऋभुनिदाघसंवादेपंचत्रिशोऽध्यायः ३५ ॥ ऋभुरूवाच शृणुवक्ष्या
मिदिप्रेन्द्रसर्वब्रह्मैवनिर्णयः यस्यश्रवणमात्रेणसंख्यामुक्तिमवाप्नुयात् १ इदमेवसदानास्तिपहमेवहि केवलं आत्मैवसर्वदाचास्ति आत्मैवसु
खलक्षणं २ आत्मैवपरमंतत्वं आत्मैवजगतांगणः आत्मैवगगनाकारं आत्मैवचनिरंतरं ३ आत्मैवसत्पंब्रह्मैव आत्मैवगुरुलक्षणं आत्मैव
चिन्मयंनित्यं आत्मैवाक्षरनिश्चयं ४ आत्मैवसिंथरूपंवा आत्मैवात्मानसंशयः आत्मैवजगदाकारं आत्मैवात्मास्वयंस्वयं आत्मैवशंतिकाल
नं आत्मैवमनसावियत् आत्मैवसर्वयत्किंचित आत्मैवपरमंपदं ६ आत्मैवभुवनाकारं आत्मैवप्रियमचयं आत्मैवान्यन्नचक्वापि आत्मैवा
न्यमनोमयं ७ आत्मैवसर्वविज्ञानं आत्मैवपरमंधनं आत्मैवभूतरूपंवा आत्मैवभ्रमणमहत् ८ आत्मैवनित्यशक्त्यंवा आत्मैवगुरुरात्मनः
आत्मैवह्यात्मनः शिष्यः आत्मैवल्लयमात्मनि ९ आत्मैवह्यात्मनो ध्यानं आत्मैवगतिरात्मनः आत्मैवगतिरात्मैव आत्मैवस्नानमात्मनः १०
आत्मैवह्यात्मनो होमः आत्मैवजपमात्मनः आत्मैवतृप्तिरात्मैवह्यात्मनो न्यन्नकिंचन ११ आत्मैवह्यात्मनो मूलं आत्मैवह्यात्मनो व्रतं आत्मज्ञा
नव्रतंनित्यं आत्मज्ञानपरं सुखं १२ आत्मज्ञानपरानंदं आत्मज्ञानपरायणं आत्मज्ञानपरंब्रह्म आत्मज्ञानंमहाव्रतं १३ आत्मज्ञानंस्वयं वैद्यं आ
त्मज्ञानंमहाधनं आत्मज्ञानंपरंब्रह्म आत्मज्ञानंमहासुखं आत्मज्ञानंमहानात्मा आत्मज्ञानंजनास्पदं १४ आत्मज्ञानंमहातीर्थं आत्मज्ञानंज
यप्रदं आत्मज्ञानंपरंब्रह्म इत्येवदृढनिश्चयः १५ आत्मज्ञानंमनोनाशं आज्ञानंपरो गुरुः आत्मज्ञानंचित्तनाशं आत्मज्ञानंविमुक्तिदं १६ आत्म
ज्ञानंभयंनाशं आत्मज्ञानंसुखावहं आत्मज्ञानंमहातेजः आत्मज्ञानंमहाशुभं १७ आत्मज्ञानंसत्तारूपं आत्मज्ञानंसत्तांप्रियं आत्मज्ञानंसत्तो
मोक्षं आत्मज्ञानंविवेकजं १८ आत्मज्ञानंपरो धर्मः आत्मज्ञानंसदाजपः आत्मज्ञानमहंश्रेष्ठं आत्मज्ञानंमहाफलं १९ आत्मज्ञानस्पस
दृशं आत्मविज्ञानमेवहि आत्मज्ञानसमं किंचित न भूतं न भविष्यति २० आत्मज्ञानंपरमं त्रे आत्मज्ञानंपरंतपः आत्मज्ञानंहृदि साक्षादात्मज्ञा

शिवरहस्यसर्वेन शिवः परं २१ आत्मज्ञानं परोधाता आत्मज्ञानं स्वसंमतं आत्मज्ञानं स्वयं पुण्यं आत्मज्ञानं विशोधनं २२ आत्मज्ञानं महातीर्थं आत्मज्ञानं शमादिकं
 आत्मज्ञानं प्रियं मंत्रं आत्मज्ञानं स्वपावनं २३ आत्मज्ञानं तु किं नाम अहं ब्रह्मेति निश्चयं अहं ब्रह्मेति विश्वासं अहं ब्रह्म महोदयं २४ अहं ब्रह्मास्मि
 अ० ३६ नित्योस्मि श्रुत्योस्मीति च भावनं आनंदो हं परानंदं श्रुत्यो हं नित्यमव्ययः २५ चिदाकाशस्वरूपोस्मि सच्चिदानंदशब्धतं निर्विकारोस्मि शान्तो हं
 समता हं निरंतरं २६ सर्वदा सुखरूपोस्मि सर्वदोषविवर्जितः सर्वसंकल्पहीनोस्मि सर्वदा स्वयमस्म्यहं २७ सर्वं ब्रह्मेत्यनुभवं विनाशं च पश्यं हं
 ४० कोप्यश्वमेधेयत्पुण्यं क्षणात्तत्पुण्यमाप्नुयात् २८ अहं ब्रह्मेति निश्चित्य मेरुदानफलं लभेत् ब्रह्मेवाहमिति स्थित्वा सर्वभूदानमप्यणु २९ ब्रह्मे
 वाहमिति स्थित्वा कोटिशोदानमप्यणु ब्रह्मेवाहमिति स्थित्वा सर्वानंदं तृणायते ३० ब्रह्मेव सर्वमित्येव भावितस्य फलं स्वयं ब्रह्मेवाहमिति स्थित्वा
 समानं ब्रह्म एव हि ३१ तस्मान् नित्यं च स्वप्नेऽपि सर्वं संत्यज्य यत्नतः अहं ब्रह्म न संदेहो अहमेव गतिर्मेम ३२ अहमेव सदानां न्यतः अहमेव जगद्गुरुः
 अहमेव परोह्यात्मा अहमेव नवापरः ३३ अहमेव गुरुश्चेष्ट अहमेवेति निश्चिनु इदमित्येव निर्देशोपरि क्लिन्नो जगन्न हि ३३ नभूमिर्न जलं
 नाग्निः न वायुर्न च खं सदा सर्वं चैतन्यमात्रत्वा न्नान्यत्किंचिन्न विद्यते ३५ इत्येवं भावनं परोदेहमुक्तौ सुखी भव अहमात्मा इदं नास्ति सर्वं चै
 तन्यमात्रतः अहमेव हि पूर्णात्मा आनंदास्थिरनामयः इदमेव सदानास्ति जडत्वादसदेव हि ३७ इदं ब्रह्म सदा ब्रह्म इदं नेति सुखी भव तुरंग
 शृंगसंनिभः श्रुतिप्ररोचना विशेषकामवासनाविनिश्चितात्मवृत्तितः नरासुरा मुनी श्वराः असंगसंगसंगमप्युमापतिं न ते भजंति केचन ३८
 इति श्रीशिवरहस्येशंकरारत्नेषु शेषशृतिं शोध्यायः ३६ ॥ ऋभुरुवाच निदाघशृणु वक्ष्यामि रहस्यं परमाद्भुतं श्रुत्वा कैकश्रवणेनैव सद्यो
 मोक्षमवाप्नुयात् १ इदं दृष्टं परं ब्रह्म दृष्टवद्वाति चिंततः सर्वं चैतन्यमात्रत्वा न्नान्यत्किंचिन्न विद्यते २ इदमेव ह नात्स्येव अयमित्यपि नास्ति
 हि एका एवाप्यनुर्वापि नास्ति नास्ति संशयः ३ व्यवहारमिदं क्वापि वार्तामात्रमपि क्वावा वंधरूपं वंधवात्ता वंधकार्यं परं च वा ४ सर्वं चैतन्यमा
 सन्मात्रकार्यं सन्मात्रं अहं ब्रह्मेति निश्चयं ५ दुःखं सुखं वा बोधो वा साधकं साध्यनिर्णयः आत्मेति परमात्मेति जीवात्मेति पृथक् न हि ६ देहो

रामः
 ४०

हमितिभूतोहंज्ञानविज्ञानवानहं सर्वचैतन्यमात्रत्वात्तन्नात्यक्तंचिन्नविद्यते ७ कार्यकारणरूपोहंअंतःकारणकार्यकं एकमित्येवमात्रं वा
नास्तिनास्तीतिभावय ८ सर्वचै. सर्वसंकल्पमात्रेति सर्वब्रह्मेतिवाजगत् तत्त्वज्ञानं परं ब्रह्म ओंकारार्थं सुखं जयं सर्वचै. सर्वचै. १० द्वैताद्वै
तंसदाद्वैतं तथा मानावमानकं अत्मानंदमहं ब्रह्म प्रज्ञानं ब्रह्म एव हि ११ इदं रूपमहं रूपं प्रिया प्रियविचारणं सर्वचै. १२ यद्यत्संभाव्यते लोके
यद्यत्साधनकल्मषं यद्यत्तरहितं ब्रह्म भावनं चित्तनिर्मितं १३ सर्वचैतन्यमात्रत्वात्सर्वमेव न विद्यते स्थूलदेहोहमेवात्र सूक्ष्मदेहोहमेव हि १४
बुद्धेर्भेदं मनोभेदं अहंकारं जडं च तत् सर्वचै. १५ श्रवणं मननं चैव साक्षात्कारविचारणं आत्मैवाहं परं चैव नाहं सोहमयं स्वयं १६ ब्रह्मैव सर्वमेवेदं
ब्रह्मैव परमं पदं ब्रह्मैव कारणं कार्यं ब्रह्मैव जगतां जयं १७ सर्वचै. ब्रह्मैव सर्वचैतन्यं ब्रह्मैव मनसायते १८ ब्रह्मैव जीववद्भाति ब्रह्मैव ज्ञानमात्रकं
ब्रह्मैव चित्तवद्भाति ब्रह्मैव हरिरीयते १९ ब्रह्मैव शिववद्भाति ब्रह्मैव प्रियमात्मनः ब्रह्मैव शान्तिवद्भाति ब्रह्मणो न्यूनं किंचन २० नाहं न चायं नै
वान्यनो त्यन्नं च परात्परं न वेदं न च शास्त्रार्थं न मीमांसं न चोद्भवं २१ न लक्षणं न वेदादिनापि चित्तं न मे मनः न मे नायं न दमिदं न बुद्धिर्निश्च
यंसदा २२ कदाचिदपि नास्तेव सत्यं सत्यं न किंचन नैकमात्रं न चायं वानांतरं न वहिर्नाहि २३ इषन्मात्रं न द्वैतं न जन्यं न च दृश्यं कं
न भावनं न स्मरणं न विस्मरणं न मण्वपि २४ न कालं न देशकालं न संकल्पं न वेदनं न विज्ञानं न देवान् न वेदोहं न संसृतिः २५ न मे दुःखं न मोक्षं
वानगतिर्न च दुर्गतिः नात्मानाहं न जीवोहं न कूरुस्थो न जायते न देहोहं न च स्तोत्रं न त्वगिन्द्रियं देवता सर्वचैतन्यमात्रत्वात्सर्वनास्तेव सर्वदा
२७ अखंडाकाररूपत्वात्सर्वनास्तेव सर्वदा हेकारस्यावकाशो वाहुकाजननं च वा २८ नास्तेव नास्तेव नास्तेव नास्ति नास्तिकदाचन अन्य
पदार्थमल्पवा अमदेवान्यभाषणं २९ आत्मनो न्यदसत्यं वा सत्यं वा भ्रांतिरेवा नास्तेव नास्ति नास्तेव नास्ति शब्देऽपि नास्ति हि ३० सर्वचैतन्य
मात्रत्वात्सर्वनास्तेव सर्वदा सर्वब्रह्म न संदेहो ब्रह्मैवाहं न संशयः वाक्यं च वाचकं सर्ववक्ता च त्रिकुटिद्वयं ज्ञाता ज्ञाने रोयं भेदो मातृमान
मतिप्रियं ३२ यद्यच्छास्त्रेण निर्णीतं यद्यद्येषु न निश्चितं सर्वनास्ति सदानास्ति सदानास्ति सदानास्ति सदानास्ति ३३ सर्वचै. परापरमतीतं च अतीतोहमेवेदं

शिवरहस्यषड्गुरुं गुरुरूपदेशश्च गुरुं वक्ष्येन कस्यचित् सर्वेचैः ३५ गुरुस्त्वया गुरुश्च सदानास्ति गुरुस्त्वयं आत्मेव गुरुस्त्वमेव अन्याभावान्न संशयः सर्वेचैः ३६
 आत्मनः शुभमात्मेव अन्याभावेन संशयः ३७ आत्मनो मोहमात्मेव आत्मानास्ति न किंचन आत्मनः सुखमात्मेव अन्यनास्ति न संशयः ३८ आत्म
 मेवात्मनः शक्तिः आत्मन्येवात्मनः प्रियः आत्मन्येवात्मनः स्नानं आत्मन्येवात्मनो रतिः ३९ आत्मज्ञानं परं श्रेयः आत्मज्ञानं सुदुर्लभं आत्मज्ञा
 नं परं ब्रह्म आत्मज्ञानं सुखात्सुखं ४० सर्वेचैः आत्मज्ञानात्परं नास्ति आत्मज्ञानात्स्मृतिर्न हि ४१ ब्रह्मैवात्मानं संदेहो आत्मेव ह्यणः स्वयं स्वयमेव हि
 सर्वत्र स्वयमेव हि चिन्मयः ४२ स्वयमेव चिदाकाशं स्वयमेव निरंतरं स्वयमेव न चानात्मा स्वयमेव न चापरः ४३ स्वयमेव गुणातीतः स्वयमेव महत्सुखं
 स्वयमेव हि शांतात्मा स्वयमेव हि निष्कलः ४४ स्वयमेव चिदानंदः स्वयमेव महत्प्रभुः स्वयमेव सदा साक्षी स्वयमेव सदा शिवः ४५ स्वयमेव हरीः सा
 शास्त्वयमेव प्रजापतिः स्वयमेव परं ब्रह्म ब्रह्म एव स्वयं सदा ४६ सर्वं ब्रह्म स्वयं ब्रह्म स्वयं ब्रह्म न संशयः दृढनिश्चयमेव त्वं सर्वदा कुरु सर्वदा ४७ विचार
 यन् स्वयं ब्रह्मा ब्रह्म मा त्वं स्वयं भवेत् एतदेव परं ब्रह्म अहं ब्रह्मेति निश्चयं ४८ एतदेव हि निर्वाणं अहं ब्रह्मेति निश्चयं एष एव कृतार्थत्वं एष एव सु
 खं सदा ४९ अहं ब्रह्म स्वयं ब्रह्म अहं ब्रह्म एतदेव एतदेव महाप्रजाः ५० एतदेव सदा ज्ञानं स्वयं ब्रह्म स्वयं महत् ५१ अहं ब्रह्म एतदेव सदा
 ज्ञानं स्वयं महत् ५२ अहं ब्रह्म एतदेव स्वभावं सत्तत्तं निजं अहं ब्रह्म एतदेव सदानित्यस्वयं सदा अहं ब्रह्म एतदेवं वेधनाशनं संशयं ५३ अहं
 ब्रह्म एतदेवं सर्वसिद्धांतं निश्चयं एतद्देहांतसिद्धांतं अहं ब्रह्म न संशयः सर्वोपनिषदाभर्थे सर्वानंदमयं जगत् महावाक्यस्य सिद्धांतं अहं ब्र
 ह्मेति निश्चयं ५४ साक्षाच्चिदस्य सिद्धांतं अहं ब्रह्मेति निश्चयं नाण्यणस्य सिद्धांतं अहं ब्रह्मेति निश्चयं ५५ चतुर्मुखोपि सिद्धांतं महं ब्रह्मास्मि नि
 श्चयं ऋषीणां हृदयं ह्येतत्तद्देवानां मुपदेशकं ५६ सर्वदेशिकसिद्धांतं अहं ब्रह्मेति निश्चयं यच्च यावच्च भूतानां अहोपदेशमेव तत् ५७ अहं ब्रह्म
 महामोक्षं परंचैतद्दहं स्वयं अहं महानुभवं चैतत्तत्तद्महागोप्यमिदं च तत् ५८ अहं ब्रह्म एतदेव सदा ज्ञानं स्वयं महत् महाप्रकाशमेव तत्तद्दहं
 ब्रह्म एव तत् ५९ एतदेव महामंत्रं एतदेव महास्नानं अहं ब्रह्म ६० अहं ब्रह्म एतदेव एतदेव महाप्रजाः अहं ब्रह्म ६१ एतदेव महातीर्थं अहं ब्रह्मेति नि

रामः
 ४९

श्रयं एष एव महागंगा अहं ब्रह्मेति निश्चयः ६२ एष एव परो धर्मी अहं ब्रह्मेति निश्चयः ६३ एष एव परो धर्मी
 अहं ब्रह्मेति निश्चयः एतदेव हि विज्ञानं अहं ब्रह्मास्मिकेवलं ६४ सर्वसिद्धांतमेवैतद् अहं ब्रह्मेति निश्चयः सूत उवाच स व्यास उवाच श्रुत्वा च तद् दृष्ट्वा गोपे
 दृष्ट्वा र्यस्त्रियोपपत्तं बुजमित्रमंडलगतं शंभुहिरण्मात्मकं सर्वत्र प्रसूतैः कौर्जे गदिदं पुण्यानि मुष्णन् धनैः वृष्टं चोषधिजालमं वुनिकोरैः विश्वात्पधू
 तं हरः ६५ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठांशे सप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७॥ ऋभुस्त्वाच वक्ष्ये त्पद्भुतं व्यक्तं सच्चिदानंदमात्रकं सर्वप्रपंचमूलं सर्व
 मात्मेति निश्चितं १ आत्मरूपप्रपंचं वा आत्मरूपप्रपंचकं सर्वप्रपंचनास्तेव सर्वब्रह्मेति निश्चयः २ नित्यानुभवमानंदं नित्यं ब्रह्मेति भावनं चित्तरू
 पप्रपंचं वा चित्तसंसारमेव वा ३ सर्वब्रह्म-बुद्धिनिश्चयसंसारं बुद्धिरस्ति रिदं जगत् ४ सर्वब्रह्मेव संदेहो ब्रह्मेवाहं न संशयः इदमस्तीति सत्तात्वे अ
 हमस्मीति वा जगत् ५ सर्वत्र- स्वांतकरणदोषे वा स्वांतःकरणकार्यकं ६ स्वस्य जीवभ्रमः कश्चित् स्वस्य नाशं स्वजन्मना सर्वब्रह्मे- ७ ईश्वरः कश्चिद्
 स्तीति जीवो ह मिति वै जगत् माया सत्ता महासत्ता चित्तसत्ता जगन्मयं ८ यद्यच्च दृश्यते शास्त्रैः यद्यद्वैचैव भाषणं एकमित्येव निर्देशं द्वैतमित्येव भाषणं
 ८ सर्वत्र- शिवोऽस्मीति भ्रमः कश्चिद्ब्रह्मास्मीति च विभ्रमः विष्णुरस्मीति विभ्रान्तिः जगदस्तीति विभ्रमः ईषदस्तीति वा भेदं इषदस्तीति वा द्वयं १
 सर्वमस्तीति नास्तीति सर्वब्रह्मेति निश्चयः आत्मध्यानप्रपंचं वा आत्मरूपप्रपंचकं ११ वार्तारूपप्रपंचं वा स्मरणदिप्रपंचकं सर्वत्र- १२ दुःख
 रूपप्रपंचं वा सुखरूपप्रपंचकं द्वैताद्वैतप्रपंचं वा सत्यासत्यप्रपंचकं १३ सर्वत्र- जाग्रत्प्रपंचमेवापि तथा स्वप्नप्रपंचकं १४ सुप्तिज्ञानप्रपं
 चं वा गुणज्ञानप्रपंचकं गुणागुणप्रपंचं वा दोषादोषविनिर्णयं १५ वेदज्ञानप्रपंचं वा शास्त्रज्ञानप्रपंचकं पापबुद्धिप्रपंचं वा पुण्यभेदप्रपंचकं
 गुणागुणप्रपंचं वा दोषादोषविनिर्णयं १५ वेदज्ञानप्रपंचं वा शास्त्रज्ञानप्रपंचकं पापबुद्धिप्रपंचं वा पुण्यभेदप्रपंचकं १६ ज्ञानरूपप्रपं
 चं वा निर्गुणस्य प्रपंचकं सत्यासत्यविचारं वा चराचरविचारं १७ एक आत्मेति सद्भावं मुख्य आत्मेति भावनं सर्वप्रपंचनास्तेव सर्वब्र
 ह्मेति निश्चयः १८ द्वैताद्वैतसमुद्भेदं नास्ति नास्तीति भाषणं असत्यं जगदेवेति सत्यं ब्रह्मेति निश्चयः १९ कार्यरूपं कारणं च नानाभेदविजं

शिवस्यैव भणं सर्वमंत्रप्रदातारं दूरे दूरं तथा तथा २० सर्वसंत्यज्यसततं स्वात्मन्येव स्थिरो भव मोनभावं मोनकार्यं मोनयोगं मनोप्रियं २१ पंचाक्षरोपदे
 श्यारं तथा चाष्टाक्षरप्रदं सर्वत्र २२ यद्यद्यत्वं दं शास्त्रं यद्यद्देहो गुरोपि वा सर्वदा सर्वलोकेषु सर्वसंकल्पकल्पनं २३ सर्वत्र २४ सर्ववाक्यप्रपंचं हि सर्वचित्त
 प्रपंचकः २५ सर्वदोषप्रपंचश्च दुःखदुःखप्रपंचकं सर्वत्र २६ सर्वाकारविकल्पश्च सर्वकारणकल्पनं सहादेयमुपादेयं ग्राह्यं ताज्यं च भाषणं २७
 सर्वत्र २८ विचार्यजन्ममरणवासनाचित्तरूपं २९ कामक्रोधं लोभमोहं सर्वदं भवं हं कृतिं सर्वत्र ३० त्रैलोक्यं संभवद्वैतं ब्रह्मद्रव्यरूपादिकं ज्ञानेन्द्रियं
 च शब्दादिदिग्वात्मकादिदेवतं ३१ सर्वत्र ३२ ब्रह्मेन्द्रियादिसद्भावविषयं देवतागणं ३३ अंतःकरणवृत्तिचिन्तविषयं चाधिदैवतं सर्वत्र ३४ चित्तवृत्तिविभे
 दं च बुद्धिचिन्तितरूपं मायामात्रमिदं द्वैतं सदा सत्ताविनिर्णयं ३५ सर्वत्र ३६ ब्रह्मेव संदेहो ब्रह्मेवाहं न संशयः किंचिद्वैतं बहुद्वैतं जीवद्वैतं सदाप्यसत् ३७
 जगदुत्पत्तिमोहं च गुरुशिष्यत्वनिर्णयं गोपनं तत्पदार्थस्य पदार्थस्य तु मेलनं ३८ तथा चासिपदार्थस्य ऐक्यबुद्ध्यनुभावनं सर्वत्र ३९ भेदेषु भेदा
 भेदं च नान्यत्किंचिन्नविद्यते एतत्प्रपंचनात्पेव सर्वत्र ब्रह्मेति निश्चयं ४० सर्वचैतन्यमात्रत्वात्केवलं ब्रह्म एव सः आत्माकारमिदं सर्वं आत्मनोऽयं न किं
 चन ४१ तुर्यातीतं ब्रह्मणोऽन्यत् सत्त्वास्त्यं न विद्यते सर्वतत्त्वा तु सततं स्वात्मन्येव स्थिरो भव ४२ चित्तकालं वस्तुभेदं संकल्पभावनं स्वयं सर्वसं
 त्यज्यसततं सर्वत्र ब्रह्मेव भावनं ४३ यद्यद्देहपरं शास्त्रं यद्यद्देहपरं मनः सर्वसंत्यज्यसततं स्वात्मन्येव स्थिरो भव ४४ मनो कल्पितकल्पं वा आ
 त्मकल्पनविभ्रमं अहंकारं परिच्छेदं देहो हं देहभावनं ४५ सर्वसंत्यज्यसततं आत्मन्येव स्थिरो भव प्रपंचस्य च सद्भावप्रपंचोद्भवमन्यकं ४६
 बंधसद्भावकल्पनं मोक्षसद्भावभाषणं सर्वसंत्यज्य ४७ देवताभावसद्भावदेवपूजाविनिर्णयं पंचाक्षरेति यद्वैतं अष्टाक्षरस्यैव तत् ४८
 सर्वत्र ४९ प्राणादिपंचकास्तित्वं उपप्राणादिपंचकं ५० पृथिवीभूतभेदं च गुणायत्कं रूपादिकं सर्वत्र ५१ वेदांतशास्त्रसिद्धांतं शैवागमनमेव च
 लौकिकं वास्तवं दोषप्रवृत्तिचिन्तित्वं ५२ सर्वसंत्य ५३ आत्मज्ञानं परं ब्रह्म अनात्मज्ञानदूषणं ५४ ऐक्यं पूरकं कुंभं षडधाराविशे
 धनं सर्वसंत्य ५५ द्वैतवृत्तिश्च देहो हं साक्षिचिन्तित्वं दंशकं अखंडाकारवृत्तिचिन्तित्वं अखंडाकारसंमतं ५६ अनंतानुभवं चापि

रामः

४२

अहं ब्रह्मेति निश्चयं उत्तमं मध्यमं चापि तथा चैवाधमाधमं ५१ सर्वं ब्रह्मैव संदेहो ब्रह्मैवाहं न संशयः दूषणं भूषणं चैव सर्ववस्तु विनिर्दिष्टं ५२
 अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म सर्वं ब्रह्मेति तत्त्वतः अहं ब्रह्मास्मि मुग्धोऽस्मि बुद्धोऽस्मि सदसत्परः ५३ वैश्वानरो विराटश्च स्थूलं प्रपञ्चमिति भावनं आनन्दस्य
 रणे वाहं परं परं विवर्जितः ५४ नित्यानन्दमयं ब्रह्म सच्चिदानन्दविग्रहः दृक् रूपं हृदयं रूपं च महासत्ता स्वरूपकं ५५ कैवल्यं सर्वनिधनं स
 र्वभूतान्तरंगतं भूतभवं भविष्यं च वर्तमानमसत्सदा ५६ कालभावं देहभावं सत्ता सत्यविनिर्णयं प्रज्ञानघन एवाहं शांता शांतं निरंजनं ५७
 प्रपञ्चवार्ता स्मरणं द्वेता द्वैतविभावनं शिवागमसमाचारं वेदान्तश्रवणं पदं ५८ अहं ब्रह्मास्मि शुद्धोऽस्मि चिन्मात्रोऽस्मि सदा शिवं सर्वं ब्रह्मेति
 सत्यज्य स्वात्मन्येव स्थितो भव ५९ अहं ब्रह्म न संदेहो इदं ब्रह्म न संशयः स्थूलदेहं सूक्ष्मभेदे कारणं देहं मेव च ६० एवं ज्ञातुं च सततं ब्रह्मै
 वेदं क्षणे क्षणे शिवो ह्यात्मा शिवो जीवः शिवो ब्रह्म न संशयः ६१ एतत्प्रकरणं यस्तु स कृत्वा सर्वदापि वा पठेद्वा शृणुयाद्वापि स च मुक्तो न संशयः
 ६२ क्षणमात्रमपि श्रुत्वा साक्षान्मुक्तो न संशयः निमिषं निमिषार्धं वा श्रुत्वा तद्ब्रह्म वाक् भवेत् ६३ लोकालोकजगत्स्थितिप्रविलसत्प्राज्ञावसत्तामि
 काभिनिःशंकरनामरूपमसकृद्वा कुर्वते केवलं सत्ता सत्यनिरंजशश्रुतिवचोवीचिभिरामृशते यस्त्वेतदितीवतद्वचनैर्भीमांस्पतेः
 शिवः ६४ इति श्रीशिवरहस्ये शंकरख्ये षष्ठ्यां श्रेष्ठमुनिदाघसंवादे नाम अष्टत्रिंशोऽध्यायः ३८ ॥ ऋभुरूवाच परं ब्रह्म प्रवक्ष्यामि निर्विक
 लं निगमयं तदेवाहं न संदेहः सर्वं ब्रह्मैव केवलं १ चिन्मात्रममलं शांतं सच्चिदानन्दविग्रहं आनन्दपरमानन्दं निर्विकल्पं निरंजनं २ तदेवा
 हं न संदेहः स गुणातीतं जनातीतं अवस्थातीतममयं ३ एवं भावय चैतन्यं अहं ब्रह्मास्मि सोऽस्मिहं सर्वातीतस्वरूपोऽस्मि सर्वशब्दार्थवर्जितं
 ४ सत्योऽहं सर्वहं नाहं शुद्धोऽहं परमोऽस्मिहं अजोऽहं शांतिरूपोऽहं मशरीरोऽहं मातरः ५ सर्वहीनोऽहं मेवाहं स्वयमेव स्वयं महः आत्मैवाहं परात्माहं ब्रह्मै
 वाहं शिवोऽस्मिहं ६ चित्तहीनस्वरूपोऽहं जीवहीनोऽहं मस्मिहं आपकोऽहं महं साक्षी ब्रह्माहमिति निश्चयः ७ निष्प्रपञ्चगजारूढो निष्प्रपञ्चाश्रवा
 हनः निष्प्रपञ्चमहाराजो निष्प्रपञ्चायुधादिमान् ८ निष्प्रपञ्चमहावेदो निष्प्रपञ्चात्मभावनः निष्प्रपञ्चमहानिद्रो निष्प्रपञ्चसभावकः ९ नि

शिवस्य षड्विंशत्युपनिषद्भिः प्रपञ्चस्तु जीवात्मानि प्रपञ्चकलेवरः निष्प्रपञ्चपरीवारो निष्प्रपञ्चोत्सवो भव १० निष्प्रपञ्चस्तुकल्याणो निष्प्रपञ्चस्तु दर्पणः निष्प्रपञ्चरथारूढो नि
 अ० ३९ प्रपञ्चविचारणं ११ निष्प्रपञ्चगृहं तस्यः निष्प्रपञ्चप्रदीपकं निष्प्रपञ्चप्रपूर्णात्मानि प्रपञ्चारिमर्दनः १२ चित्तमेव प्रपञ्चं हि चित्तमेव जगत्त्रयं
 चित्तमेव महा मोहो चित्तमेव हि संसृतिः चित्तमेव महा पापं चित्तमेव हि पुण्यकं चित्तमेव महाबंधं चित्तमेव विमोक्षदं १४ ब्रह्म भावनया चित्तं ना
 शयित्वानिरंतरं ब्रह्म भावनया चित्तं नाशमेति न संशयः १५ ब्रह्म भावनया दुःखं नाशमेति न संशयः ब्रह्म भावनया द्वैतं ब्रह्म भावनया परं १६
 ब्रह्म भावनया सर्वं नाशं ब्रह्म भावनया मर्दनं १७ ब्रह्म भावनया पूजा ब्रह्म भावनया जपः ब्रह्म भावनया ध्यानं २० ब्रह्म भावनया स्नानं २१ ब्रह्म
 भावनया मंत्रं २२ ब्रह्म भावनया पापं २३ ब्रह्म भावनया पुण्यं २४ ब्रह्म भावनया दोषं २५ ब्रह्म भावनया भ्रंतिना २६ ब्रह्म भावनया दृश्यं २७
 ब्रह्म भावनया संगं २८ ब्रह्म भावनया तेजो २९ ब्रह्म भावनया प्रज्ञा ३० ब्रह्म भावनया सत्ता ३१ ब्रह्म भावनया भीतिर्ना ३२ ब्रह्म भावन
 या वेदो ना ३३ ब्रह्म भावनया शास्त्रं ३४ ब्रह्म भावनया निद्रा ३५ ब्रह्म भावनया कर्म ३६ ब्रह्म भावनया तुर्यं ३७ ब्रह्म भावनया ब्रह्म ३८
 ब्रह्म भावनया द्वंद्वं ३९ ब्रह्म भावनया पृच्छेद्देहं ब्रह्मेति निश्चयं ४० निश्चयं चापि संप्रज्य स्वस्वरूपांतरासनं अहं ब्रह्म परं ब्रह्म चिद्ब्रह्म ब्रह्म मात्रकं
 ४१ ज्ञानमेव परं ब्रह्म ज्ञानमेव परं पदं दिवि ब्रह्म दिशो ब्रह्म मनो ब्रह्म अहं स्वयं ४२ किंचिद्ब्रह्म ब्रह्म तत्त्वं तत्त्वं ब्रह्म तदेव हि अजो ब्रह्म शब्दं ब्र
 ह्म आदि ब्रह्म ब्रह्म विहितं ४३ अहं ब्रह्म हविर्ब्रह्म कार्यं ब्रह्म बहं सदा नाद ब्रह्म नद ब्रह्म तत्त्वं ब्रह्म च नित्यं ४४ एतद्ब्रह्म शिखा ब्रह्म तद्ब्रह्म
 ब्रह्म शाश्वतं निजं ब्रह्म स्वतो ब्रह्म नित्यं ब्रह्म त्वमेव हि ४५ सुखं ब्रह्म प्रियं ब्रह्म मित्रं ब्रह्म सदा मृतं गुह्यं ब्रह्म गुरु ब्रह्म क्रूरं ब्रह्म प्रकाशकः ४६
 नित्यं ब्रह्म समं ब्रह्म सारं ब्रह्म निरंजनं एकं ब्रह्म हरिर्ब्रह्म शिवो ब्रह्म न संशयः ४७ इदं ब्रह्म त्वया ब्रह्म लोकं ब्रह्म सदा परः आत्मा ब्रह्म परं ब्रह्म
 आत्म ब्रह्म निरंतरं ४८ एकं ब्रह्म चिरं ब्रह्म सर्वं ब्रह्मात्मकं जगत् ब्रह्मेव ब्रह्म सद्ब्रह्म तत्परं ब्रह्म एव हि ४९ चिद्ब्रह्म शाश्वतं ब्रह्म ज्ञेयं ब्रह्म न
 चापरः आनंद ब्रह्म एवायमकारं ब्रह्म सन्मयं ४० अहमेव हि सद्ब्रह्म अहमेव हि निर्गुणं अहमेव हि नित्यात्मा एवं भावय सुब्रत ४१ अय

शिवः

४३

मेव हि शास्त्रार्थोऽतिनिश्चित्य सर्वदा आत्मैव नान्यद्देहो हि सर्वमिष्येति निश्चिनु ४२ आत्मैवाहमहं चात्मा अनात्मानास्ति नास्ति हि सत्त
 उवाच विश्वविश्वतया विभाति हृदये मूढात्मनो बोधतोऽप्यज्ञानं न निवर्त्तते श्रुतिशिरोवार्त्तानुवृत्त्यापि च विश्वेशस्य समर्चनेन सुमहात्ति
 गार्चनाभस्मद्वक्त्ररुद्राक्षामलधारणेन भगवध्यानेन भात्यात्मवत् ४४ इति श्रीशिवरहस्येशंकारस्येष्टश्लोको न च त्वारिंशोऽध्यायः ३९
 ऋषिरुवाच सर्वसारत्सारतरंततः सारतरंतरं इदं मंतिममत्यंतं शृणु प्रकरणं मुदा १ ब्रह्मैव सर्वमेवेदं ब्रह्मैवान्यं न किंचन निश्चयं दृढ
 माश्रित्य सर्वत्र सुखमास्वह २ ब्रह्मैव सर्वभुवनं भुवनं नाम संत्यज अहं ब्रह्मेति निश्चित्य अहं भावं परित्यज ३ सर्वमेव लयं याति स्वयमेव
 तत्रिवत् स्वयमेव लयं याति सप्रहस्तस्य पुष्पवत् ४ न त्वं नाहं न प्रपंचं सर्वं ब्रह्मेति केवलं न भूतं च न कार्यं च सर्वं ब्रह्मैव केवलं ५ न देवं न च
 कार्याणि न देहं नेंद्रियाणि च न जाग्रन्न च वासं न सुषुप्तिर्न तुर्यकं ६ इदं प्रपंचं नास्त्येव सर्वं ब्रह्मेति निश्चयं सर्वमिथ्या सदा मिथ्या सर्वं
 ब्रह्मेति निश्चयं ७ सदा ब्रह्मविचारं च सर्वं ब्रह्मेति निश्चिनु तथा द्वैतप्रतीतिश्च सर्वं सदाहं भावरूपं च सर्वं ब्रह्म नित्यानित्यविवेकं च सर्वं
 भावाभावप्रतीतिं च सर्वं गुणदोषविभागं च सर्वं १० कालाकालविभागं च सर्वं अहं जीवेत्यनुभवं सर्वं ब्रह्मेति निश्चयं ११ अहं मुक्तोऽस्युनुभवं
 सर्वं सर्वं ब्रह्मेति कलनं सर्वं १२ सर्वनास्तीति वार्त्ता च सर्वं देवतांतरसत्ताकं सर्वं १३ देवतांतरपूजा च सर्वं देहोहमिति संकल्पं सर्वं ब्रह्मेति
 निश्चयं १४ ब्रह्माहमिति संकल्पं सर्वं गुरुशिष्यादिसंकल्पं सर्वं १५ तुल्यातुल्यादिसंकल्पं सर्वं तुल्यातुल्यातुसंकल्पं सर्वं १६ वेदशास्त्रादि
 संकल्पं सर्वं चित्तसत्तादिसंकल्पं सर्वं १७ बुद्धिनिश्चयसंकल्पं सर्वं मनोविकल्पसंकल्पं सर्वं १८ अहंकारादिसंकल्पं सर्वं पंचभूतादिसंकल्पं
 सर्वं १९ शब्दादिसत्तासंकल्पं सर्वं दिक्वार्त्ताकादिसंकल्पं सर्वं २० कर्मेंद्रियादिसंकल्पं सर्वं वचनादानसंकल्पं सर्वं २१ मुनींद्रोपेंद्रसंकल्पं
 सर्वं मनोबुद्ध्यादिसंकल्पं सर्वं २२ संकल्पाध्वसायादिसर्वं रुद्रक्षेत्रादिसंकल्पं सर्वं २३ प्राणादिदशसंकल्पं सर्वं मायाविद्यादेहजीवसर्वं २४
 स्थूलजलवायुादिसंकल्पं सर्वं सूक्ष्मव्यष्टिसमष्ट्यादिसर्वं २५ व्यष्ट्याज्ञानादिसंकल्पं सर्वं विश्ववैश्वानरत्वं सर्वं २६ तेजसप्राज्ञेश्वरप्रभेदं च सर्वं

शिवहस्यस्यै वाच्यार्थचलक्ष्यार्थसर्वं २७ जहल्लक्षणयोनैकं अजहल्लक्षणाध्रुवं भागत्यागेन नित्यैक्यं सर्वत्रह्यपाधिकं २८ लक्ष्यचनिरूपाद्यैक्यं स-
 एवमाहुर्महात्मानं सर्वत्रह्येति केवलं २९ सर्वमंतः परित्यज्य अहं ब्रह्मेति भावय असंकलितकापिलैः मधुहराक्षिपूज्यां वुजं प्रभ्रां प्रिजनिमो-
 त्तमोपरिषिंचेद्यदौदुप्रभं तंडीडिरनिभोजनमोत्तममहाखंडाज्यदध्यापरं क्षीरं द्यौरभिषिंच्य मुक्तिपरमानंदं लभेशं भवे ३१ इति श्रीशिवहस्ये
 शंकरख्ये ऋभुनिदाघसंवादे ऋभुगीतायां चत्वारिंशोऽध्यायः ४० ॥ ऋभुरुवाच अहं ब्रह्मानसंदेहो अहं ब्रह्मानसंशयः अहं ब्रह्मेव नित्यात्मा
 अहमेव परात्परं १ चिन्मात्रोऽहं न संदेहो इति निश्चित्य तं तज सत्यं सत्यं पुनः सत्यं आत्मनो न्यूनं किंच न २ शिवपादद्वयं स्पृष्ट्वा वदामीदं न किं
 च न गुरुपादद्वयं स्पृष्ट्वा वदामीदं न किंच न ३ जिह्वाया परं श्रुतं प्रधारयामि न संशयः वेदशास्त्रादिकं दृष्ट्वा वदामीदं विनिश्चयं ४ निश्चयात्म-
 निश्चयत्वं निश्चयेन सुखी भव चिन्मयत्वं चिन्मयत्वं चिन्मयानंद एव हि ५ ब्रह्मेव ब्रह्म भूमात्वं ब्रह्मेव त्वं न संशयः सर्वमुक्तं भगवता योगि-
 नामपि दुर्लभं ६ देवानां च ऋषीणां च अत्यंतं दुर्लभं सदा ऐश्वरं परमं ज्ञानं उपदिष्टं शिवे न हि ७ एतत्त्वानं समानीनं कैलासाच्छंकरं तिकात्
 देवानां दक्षिणामूर्तिः दशसाहस्रवत्सरान् ८ विघ्नेशो बहुसाहस्रं वत्सरं चोपदिष्टवान् साक्षाच्छिवोऽपि पार्वत्यै वत्सरं चोपदिष्टवान् ९ क्षीरं
 द्यौच महानविष्णुः ब्रह्मणश्चोपदिष्टवान् कदाचिद्ब्रह्मलोके तु मत्पितुः श्रुत्वा त्वानहं १० नारदादि ऋषीणां च उपदिष्टं महद्ब्रह्म आयात-
 यामं विस्तारं गृहीत्वा ह मिहागतः न समं पादमेकं स्पृश्यात् कोटिफलं लभेत् न समं पादमेकं च तीर्थं कोटिफलं लभेत् १२ न समं गंधमेकं स्प-
 र्भूमिदानफलं लभेत् एकानुभवमात्रं न सर्वं सर्वं ह्यमर्कं १३ श्लोकार्थं श्रवणस्यापि न समं किंचिदेव हि तात्पर्यं श्रवणाभावे पठनं तूष्णीं सम-
 श्रुते १४ सर्वं संत्यज्य सततं एतद्द्रव्यं सदाभ्यसेत् सर्वमंत्रं च संत्यज्य एतद्ब्रह्मं सदाभ्यसेत् १५ सर्वमंत्रं च संत्यज्य सततं ब्रह्मं सदाभ्यसेत् सर्वदेवा-
 श्च संत्यज्य ए० सर्वस्नानं च संत्यज्य एत० सर्वभावे च संत्यज्य ए० १७ सर्वहोमं च संत्यज्य ए० सर्वदानं च संत्यज्य ए० १८ सर्वपूजां च संत्यज्य ए० सर्व-
 गुह्यं च संत्यज्य ए० १९ सर्वसेवां च संत्यज्य ए० सर्वास्तित्वं च संत्यज्य ए० २० सर्वपीठं च संत्यज्य ए० सर्वाभ्यासं च संत्यज्य ए० २१ देशिकं च परित्यज्य ए० शिवः

गुरुवापिपरित्यज्यए-२२ सर्वलोकेचसंत्यज्यए- सर्वैश्वर्यंचसंत्यज्यए-२३ सर्वसंकल्पसंत्यज्य- सर्वपुण्यंचसंत्यज्यए-२४ एतद्द्रव्यंपरंब्रह्मएतद्द्र-
 व्यंसमभ्यसेत् अत्रैवसर्वविज्ञानंअत्रैवपरमंपदं २५ अत्रैवपरमंमोक्षंअत्रैवपरमंसुखं अत्रैवचित्तविश्रान्तिःअत्रैवग्रंथिभेदनं २६ अत्रैवजीव-
 न्मुक्तिश्चअत्रैवसकलंजपं एतद्द्रव्यंपदं तूष्णींसद्योमुक्तिमवाप्नुयात् २७ सर्वशास्त्राणिसंत्यज्यएतन्मात्रंसदाभ्यसेत् दिनेदिनेचैकवारंपठितं
 चेत्सएवसः २८ जन्ममध्येसहस्रहृदिश्रुतंचेतोपिमुच्यते सर्वशास्त्रस्यसिद्धांतंसर्ववेदस्यसंग्रहं २९ सागत्सारतरंसारंसारात्सारतरंमहत्
 एतद्द्रव्यंस्वनसमंत्रैल्लोकेपिभविष्यति ३० नप्रसिद्धिं गतेलोकेनस्वर्गेपिचदुर्लभं ब्रह्मलोकेषुवेदेषुशास्त्रेषुपिचदुर्लभं एतद्द्रव्यंकदाचित्तु
 चौर्यंक्षत्वापितामहः क्षीराब्धौचपरित्यज्यसर्वमुच्यतिवाइति ३१ ज्ञात्वाक्षीरसमुद्रस्पतीरेप्राप्तंगृहीतवान् गृहीतंचाप्यसौहृद्वाशपथंचप्रदत्त-
 वान् ३२ तत आरभ्यतल्लोकं त्यक्त्वाहमिह आगतः अत्यद्भुतमिदंज्ञानंग्रंथंचैवमहाद्भुतं ३३ ततोवक्ताचनास्तेवग्रंथश्रोताचदुर्लभःआत्म-
 विष्टैकलभ्योसौतद्गुरुर्नोपलभ्यते ३४ ग्रंथवंतो न लभ्यन्तेतेन विख्यातिरगता भवतेदर्शितं ह्येतत्तु गमिष्यामियथागतं ३६ एतावदुक्तमात्रेण
 निदाघोऋषिसत्तमः पतित्वापादयोस्तस्य आनंदाश्रुपरिप्लुतः ३७ उवाचवाक्यमानंदंसाष्टांगंप्रणिपत्यच अहोब्रह्मनृकृतार्थोस्मिन्नृतार्थो
 स्मिनसंशयः ३८ भवतां दर्शनंनैवमज्जन्मसफलं कृतं एकवाक्यस्यमननेमुक्तोहं नात्रसंशयः ३९ नमस्करोमिपादौनेसोपचारंतवास्तवौ त-
 स्मापिनावकाशोस्तिअहमेव नवास्तवं ४० त्वमेव नास्ति मे नास्ति ब्रह्मेतिवचनेनंच ब्रह्मेतिवचनं नास्ति ब्रह्म भावंन किंचन ४१ एतद्द्रव्यं न मे
 नास्ति सर्वं ब्रह्मेव विद्यते सर्वं ब्रह्मेतिवाक्यं न सर्वं ब्रह्मेति तं न हि ४२ तदिति द्वैत ब्रह्मानुत्वमिति द्वैतमप्यलं एवं किंचित्क्वचिन्नास्ति सर्वं शां-
 तं निरामयं ४३ एकमेव द्रव्यं नास्ति एकत्वमपि नास्ति हि भिन्नं द्वंद्वं जगद्दोषं संसारं द्वैतवर्तिकं ४४ साक्षिहृत्तिप्रयंचवा अखंडाकारहृत्तिकं
 अखंडैकरसो नास्ति गुरुर्वाशिष्य एव वा ४५ भवद्दर्शनमात्रेण सर्वं ब्रह्म न संशयः ब्रह्मज्योतिरहंप्राप्तो ज्योतिषां ज्योतिरस्य हे ४६ नमस्ते
 सगुरो ब्रह्म नूनमस्ते गुरु नंदन एवं क्षत्वा नमस्कारं तूष्णीमास्ते सुखी स्वयं ४७ किंचंडभानुकरमंडलदंडितानिकाष्ठा मुरखेषु गलितानि तम

शिवरहस्यसंस्तनीनि यादृक्चतादृगथशंकरलिंगसंगमंगीनिपापकुलशैलकुलानिसद्यः ४८ श्रीमृत्युंजयरंजयत्रिभुवनाध्यक्षप्रभोपाहिनः ४९
 अ०४१ इति श्रीशिवरहस्येशंकरारख्येष्वंशेशेऋषिमुनिदाघसंवादे एकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४१॥ ऋषुस्त्वाच श्रुतंकचिन्मयाप्रोक्तं ब्रह्मज्ञानं सुदुर्लभं म
 नसाधारितं ब्रह्मचित्तं कीदृक्स्थितं वद १ निदाघ उवाच शृणु त्वं सद्गुरो ब्रह्म न त्वत्प्रसादाद्ब्रह्मामितत् ममाज्ञानं महादोषं महाज्ञानविरोधकं २
 ४५ सदाकर्मणि विश्वासं प्रपंचे सत्यभावनं नष्टं सर्वक्षणादेवं त्वत्प्रसादान्महद्भयं ३ एतावन्तमिमं कालमज्ञानरिपुणाहतं महद्भयं च नष्टं मे क
 र्मतत्त्वचनाशितं ४ अज्ञानं मनसा पूर्वद्विदानीं ब्रह्मतागतः पुराहं चित्तविभ्रान्तद्विदानीं सन्मयो भवं ५ पूर्वमज्ञानवद्वाचं द्विदानीं सन्मयं गतं अ
 ज्ञानवस्थितो हं वै ब्रह्मेवाहं परंगतः ६ पुराहं चित्तवद्भ्रान्तः ब्रह्मेवाहं परंगतः सर्वविगलितं दोषं सर्वभेदोलयं गतः ७ सर्वप्रपंचगलितं चित्तमे
 वहि सर्वगं सर्वीतः करणं लीने ब्रह्मसद्भावभावनात् ८ अहमेव चिदाकाशः अहमेव हि चिन्मयः अहमेव हि पूर्णात्मा अहमेव हि निर्मलः ९
 अहमेवाहमेवेति भावनापि निर्गता अहमेव चिदाकाशो ब्राह्मणत्वं न किंचन १० क्षत्रियो हं च वैश्यो हं मिति वक्ति न किंचन शूद्रो हं श्वपचो
 हं वैवर्णीचापि गृहस्थकः ११ वानप्रस्थो यतिरहमित्येषा चित्तविभ्रमाः तत्तदाश्रमकर्माणि चित्तेन परिकल्पितं १२ अहमेव हि लक्ष्म्यात्मा
 अहमेव हि पूर्णकं अहमेवांतरात्मा हि अहमेव परायणं १३ अहमेव सदाधारो अहमेव सुखात्मकः त्वत्प्रसादाद्दहं ब्रह्मा त्वत्प्रसादाज्ज
 नार्दनः त्वत्प्रसादाच्चिदाकाशः शिवो हं नात्र संशयः त्वत्प्रसादाद्दहं चिदैव त्वत्प्रसादान्न मे जगत् १४ त्वत्प्रसादाद्विमुक्तोऽस्मि त्वत्प्रसादात्परं
 गतः त्वत्प्रसादात्पार्षको हं त्वत्प्रसादान्निरंकशः १५ त्वत्प्रसादेन तीणो हं त्वत्प्रसादान्महत्सुखं त्वत्प्रसादाद्दहं ब्रह्म त्वत्प्रसादात्त्वमेव न
 १६ त्वत्प्रसादादिदं नास्ति त्वत्प्रसादान् किंचन त्वत्प्रसादाद्दहं ब्रह्म त्वत्प्रसादात्त्वमेव न १७ त्वत्प्रसादादिदं नास्ति त्वत्प्रसादान् किंचन
 त्वत्प्रसादान् मे किंचित् त्वत्प्रसादान् मे विपन्नं १८ त्वत्प्रसादान् मे हत्वं त्वत्प्रसादान् मे भयं त्वत्प्रसादान् मे रागं त्वत्प्रसादान् मे मतिः २०
 स्कंद उवाच यत्पादां बुजपूजया हरि रभूदूर्ध्वो यदंघ्र्यर्चनात् अर्च्य भूत्कमलाविधिप्रभृतयो ह्यर्चयदाशवशात् २० तं कालांतकमंतकां

शिवः

तकमुमाकांतमुहुः संततंसेतः स्वात्तसरोजचरणां भोजं भजं त्पादरात् २१ किंवाधर्मशतायुताजितमहासौख्यैकसीमायुतं नाकं पातमहो
ग्रहः खनिकरोदेवेषु तुष्टिं प्रदं २२ तस्माच्छंकरलिंगपूजनमुमाकांतप्रियं मुक्तिदं भूमानंदघनेकमुक्तिपरमानंदैकमोदं महः येशंभवाः
शिवरताः शिवनाममात्रशब्दाक्षरज्ञहृदयाभसितत्रिपुंड्राः यां प्राप्नुवंति गतिमीशपदां बुजोद्यत्स्थानानुरक्तहृदयानहियोगसंख्यैः २३
इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठांशे निदाघात्मभावो नाम द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ४२॥ निदाघ उवाच न पश्यामि शरीरं वालिङ्गं कारणमे
व च न पश्यामि न मे वापि न पश्यामि जडं ततः १ न पश्यामि चिदाकाशं न पश्यामि जगत्कृत्त न पश्यामि हरिं वापि न पश्यामि शिवं च वा २ आ
नंदसागरे मग्नं तन्मयत्वात् न चोत्थितः न पश्यामि सदाभेदं न गजं न जडं क्वचित् ३ न दृष्टं न शुभं दुःखं न गुरुं न परं न गुणं वा न तुर्यं वा न
बुद्धिर्न च संशयः ४ न च कालं न च भयं न च शोकं शुभाशुभं न पश्यामि न संदीनं न वधं न च संभवं ५ न सदेवो न देहं न द्रियं न च सद्वस्तु
सन्मयः न पश्यामि सदास्थूलं न क्लृप्तं न च कुञ्जकं ६ न भूमिर्न जलं नग्निः न मोहो न च मंत्रकं न गुरुत्वं च वाकं वा न दृढं न च सर्वकं ७
न जगत्प्रवणं चैव निदिध्यासं न चापरः आनंदसागरे मग्नः तन्मयत्वात् न चोत्थितः ८ आनंदो हं मशेषो हं अजो हं ममृतोऽस्मि हं नित्यो हं
मिति निश्चित्य सदा पूर्णोऽस्मि नित्यधीः ९ पूर्णो हं पूर्णचित्तो हं पुण्यो हं ज्ञानवाहनं शुखो हं सर्वमुक्तो हं सर्वकारो हं ममयः १० चिन्मात्रो हं स्वयं
सो हं तत्त्वरूपो हं मीश्वरः परापरो हं तुर्यो हं प्रसन्नो हं रसोऽस्मि हं ब्रह्मा हं सर्वलक्ष्यो हं सदा पूर्णो हं मक्षरः ममानुभावरूपं पत्सर्वमुक्तं च सद्गुरु
नमस्कारो मितेनाहं सर्वं च गुरुदक्षिणां मद्देहं तत्सदेदं तत्त्वया भस्मीकृतं क्षणात् १३ ममात्मा च मया दत्तः स्वयमात्मनि पूरितः त्वमेवा
हमहं त्वं च अहमेव त्वमेव हि ऐक्यार्णवोऽस्मि न मनोऽयं कश्चिज्ज्ञानं त्वमेव हि एकं चैतन्यमेवाहं त्वया गंतुं न शक्नोते १४ गंतव्यदेशानां स्तेष्वपि
काकारं न चान्यतः त्वया गंतव्यदेशेन मया गंतव्यमस्ति न १६ एकाकारेण एकं च एकमेव द्वयोर्न हि त्वया वक्तव्यं कं नास्ति मया श्रोतव्यं मया त्वत् १७
त्वमेव सद्गुरुर्नास्मि अहं नास्मि सशिष्यकं ब्रह्ममात्रमिदं सर्वं अस्मिन्मग्नोऽस्मि तन्मयः १८ भेदाभेदं न पश्यामि कार्याकार्यं न किंचन ममैव चेन्नमस्कारे नि

शिवरूपं प्रयोजनमेव हि १९ तैव चेन्नमस्कारो भिन्नत्वान्न फलं भवेत् तव चेन्मम चेद्रेदं फलाभावो न संशयः २० नमस्कृतो हं युष्माकं भवान्
 अ० ४३ ऐतिवक्ष्यति ममैवोपकारिष्वा मिपरिच्छिन्नो भवाम्यहं २१ ममैव चेन्नमस्कारः फलं नास्ति स्वतस्तितेः कयापि च नमस्कारः कदाचिदपि ना
 ४६ स्ति हि २२ सदा चैतन्यमात्रत्वान्नाहं न त्वं न हि द्वयं न वस्त्वं न परो नान्यो नाहं नेदं न किंचन २३ न द्वयं नैकमद्वैतं निश्चितं न मनो न तत् न बीजं
 न सुखं दुःखं नाशं निष्ठानसत्सदा २४ नास्ति नास्ति न संदेहः केवलात्परमात्मनि न जीवो नेश्वरो नैको न चंद्रो नाग्नि लक्षणः २५ न वार्त्ताने
 द्रियो नाहं न महत्वं गुणांतरं न कालो न जगन्ना न्यो नांतःकरणं न द्वयं २६ नो न तोहं न हीनोहं न मुक्तस्त्वत्प्रसादतः सर्वे नास्त्येव नास्त्येव स
 र्वं ब्रह्मैव केवलं अहं ब्रह्म इदं ब्रह्म आत्मा ब्रह्माहमेव हि सर्वं ब्रह्म न संदेहस्त्वत्प्रसादान्महेश्वरः २७ त्वमेव ब्रह्म न हि सद्गुरुना न्यतः आत्मे
 व सद्गुरुर्ब्रह्म शिष्यो ह्यात्मेव सद्गुरुः २८ गुरुप्रकल्पते शिष्यः गुरुहीनो न शिष्यकः शिष्ये सति गुरुः कल्पः शिष्याभावो गुरुर्न हि ३० गु
 रुशिष्यविहीनात्मा सर्वत्र स्वयमेव हि चिन्मात्रात्मनिकल्पाहः चिन्मात्रात्मानचापरः ३१ चिन्मात्रात्माहमेवैको नान्यत्किंचिन्न विद्यते एवं
 स्थितो हं सततं नान्यत्पश्यामि सद्गुरोः ३२ नान्यत्पश्यामि चित्तेन नान्यत्पश्यामि किंचन सर्वभावान्न पश्यामि सर्वं चेदृश्यतां पृथक् ३३ एवं
 ब्रह्म प्रपश्यामि नान्यदस्तीति सर्वदा अहो भेदं प्रकुपितं अहो माया न विद्यते ३४ अहो सद्गुरुमाहात्म्यं अहो ब्रह्म न सुखं महत् अहो
 विज्ञानमाहात्म्यं अहो सज्जनवैभवः ३५ अहो महो विनाशश्च अहो पश्यामि मत्सुखं अहो चित्तं न पश्यामि अहो सर्वं न किंचन ३६ अह
 मेव हि नान्यत्र अहमानंदमेव हि ममांतःकरणे यद्यनिश्चितं भवदीरितं ३७ सर्वं ब्रह्म परं ब्रह्म न किंचिदन्यदेवं एवं पश्यामि सततं नान्य
 त्पश्यामि सद्गुरो ३८ एवं निश्चित्य तिष्ठामि स्वस्वरूपे मयात्मनि अगाधबोधवेदवाक्यतो न चाधिभेषजं भवेत् उमाधवांघ्रिपंकजस्मृतिप्र
 बोधमोक्षदा प्रदत्तभेदवासनानिरुद्धहृत्तमोभिदे महारुजाद्यवैद्यमीश्वरं हृदा भजोद्यतप्रबुद्धकामदेहदुग्धसन्निभं प्रदुग्धसामि
 सोमधारिणं श्रुतीज्यगंधसंस्तुतं त्वमेकशंकरं वरः कैकः काको भवदुभयजातेषु नियतं महाशंकांतकैः विधिविहितशान्तेन मनसा ॥

शिवः

४६

यदिस्वैरंध्यायेत अगपतिसुतानायकपदं स एवायं धुर्यो भवति मुनिजातेषु नियतं ४१ कंकालांतकपादपद्मभजनादन्यत्तथा कष्टदां धर्मा
 भासपरंपरं प्रथयेत् मूर्खोऽखरो तौ रगीं कर्तुं यज्ञशतैः पशुक्यकरणो विंदेत दुःखाधिकं तद्वत्सां वपदां बुजार्चनरतित्यत्कां चथा दुःखभाक् ४२
 इति श्रीशिवरहस्येशंकरस्त्वेषसांशे त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ४३ निदाघ उवाच ॥ शृणुष्व सद्गुरो ब्रह्मन् त्वत्प्रसादाद्दिनिश्चितं अहमेव हि तद्ब्र
 ह्म अहमेव हि केवलः १ अहमेव हि नित्यात्मा अहमेव सदाजरः अहमेव हि शांतात्मा अहमेव हि निष्कलः २ अहमेव हि निश्चितो अहमेव सुखा
 त्मकः अहमेव गुरुस्त्वहि अहं शिष्यास्मि केवलं ३ अहमानंद एवात्मा अहमेव निरंजनः अहं तुर्यातिगो ह्यात्मा अहमेव गुणोद्भिद्भूतः ४ अहं वि
 देह एवात्मा अहमेव हि शंकरः अहं वै परिपूर्णत्मा अहमेवेश्वरः परः ५ अहमेव हिलस्यात्मा अहमेव मनोमयः अहमेव हि सर्वात्मा अहमे
 व सदाशिवः ६ अहं विष्णु रहं ब्रह्मा अहं इंद्रो ह्यहं सुरः अहं वै यक्षरक्षांसि पिशाचा गुह्याकास्तथा ७ अहं समुद्राः सरितः अहमेव हि पर्वताः ॥
 अहं वनानि भुवनं अहमेव देवमेव हि ८ नित्यत्पत्नो ह्यहं शुक्लः बुद्धो हं प्रकृतेः परः अहमेव हि सर्वत्र अहमेव हि सर्वगः ९ अहमेव महानात्मा
 सर्वमंगलविग्रहः अहमेव हि मुक्तोऽस्मि श्रुत्योऽस्मि परमः शिवः १० अहं भूमिरहं वायुरहं तेजो ह्यहं नभः अहं जलमहं सूर्यश्चंद्रमा भगणा ह्यहं
 अहं लोका अलोकाश्च अहं लोका अहं सदा अहमात्मा पारदृश्यो अहं प्रज्ञानविग्रहः १२ अहं शून्यो अशून्यो हं सर्वानंदमयोऽस्म्यहं शु
 भाशुभफलातीतो ह्यहमेव हि केवलं १३ अहमेव क्रतुं सत्यं अहं सच्चित्सुखात्मकः अहमानंद एवात्मा बहुधा त्वेकधा स्थितः १४ अहं भूतं
 भविष्यच्च वर्तमानमहं सदा अहमेको द्विधा हं च बहुधा चाहमेव हि १५ अहमेव परं ब्रह्म अहमेव प्रजापतिः स्वराट्संम्राट् जगद्योनिरहमेव हि
 सर्वदा १६ अहं विश्वः तैजसश्च प्राज्ञो हं जीव एव हि अहं प्राणो मनश्चाहं अहं मिन्द्रियवर्गकं १७ अहं विश्वं हि भुवनं गगनात्मा अहमेव च अ
 नुपाधि उपाध्ययत तत्सर्वं चाहमेव हि १८ उपाधिरहितश्चाहं नित्यानंदो अहमेव हि एवं निश्चयवानंतः सर्वदा सुखमश्नुते १९ एवं यः शृणु
 यन्नित्यं सर्वबंधैः प्रमुच्यते नित्यो हं निर्विकल्पो जनवने भुवने पावनो हं मनीषी विश्वो विश्वातिगो हं प्रकृतिविनिर्कृतो एकधा संस्थितो हं

शिवरहस्यः नानाकारविनाशजन्मरहितस्त्वज्ञानकार्योद्भूतः भूमानंदधनोऽस्म्यहं परशिवः सत्यस्वरूपोऽस्म्यहं २० इति श्रीशिवरहस्येशंकरारम्भेष्टोत्रे चतु
 श्रत्वारिंशोऽध्यायः ४४ निदाघउवाच ॥ पुण्येशिवरहस्येस्मिन् इतिहासे शिवोदिते देवैश्चिवेन कथिते देवास्कांदाय मोदतः १ एतत्तस्मिन्निषण्णं
 शेषडास्यकमलोदिते पारमेश्वरविज्ञानं श्रुतमेतन्महाघमिन् २ महामाया तमस्तोमविनिवारणभास्करं अस्याध्यायैककथनाद्विज्ञानमहद
 श्रुते ३ श्लोकस्य श्रवणेनापि जीवन्मुक्तो न संशयः एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि षण्मुखः शिव एव हि ४ जैगीषव्यो महायोगी स एव श्रवणेन हि भस्मरुद्रा
 स च कृतित्यं सदा ह्यत्याश्रमी मुनिः ५ एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि स गुरुर्नास्ति संशयः एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि परं ब्रह्म न संशयः ६ एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि शि
 व एव न चारपरः एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि साक्षाद्देवी न संशयः ७ एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि गणेशो नात्र संशयः एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि स्कंदः स्कंदिततारकः ८
 एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि नंदिकेशो न संशयः एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि दत्तात्रेयो मुनिः स्वयं ९ एतद्ग्रंथप्रवक्ता हि दक्षिणामूर्तिरेव हि एतद्ग्रंथार्थकथ
 ने भावने मुनयः सुराः १० न शक्ता मुनिशार्दूलत्वदृते हं शिवेशोऽपि एतद्ग्रंथार्थकत्कारं गुरुं सर्वात्मना यजेत् ११ एतद्ग्रंथप्रवक्ता तु शिवो विष्वक्
 रः स्वयं पिता हि जन्मदोजंतोः गुरुर्जन्मविनाशकः १२ एतद्ग्रंथं समभ्यस्य गुरोर्वक्त्राद्विशेषतः न द्रुह्येत गुरुं शिष्यः मनसा वाचकायतः १३
 गुरुरेव शिवः साक्षाच्छिव एव गुरुः स्वयं शिवेरुष्टे गुरुस्त्राता गुरोरुष्टेन कश्चन १४ एतद्ग्रंथपदाभासे श्रुत्वा वै कारणं परं अश्रद्धा धानः पुरुषो
 नैतल्लेशमिहार्हति १५ अस्त्यैव परमं श्रेयो जीवन्नल्लैक्यकारणं अस्ति ब्रह्मेति चेत् श्रुत्या भावयन् संत एव हि १६ शिवप्रसादहीनो यो नैतद्ग्रंथा
 र्थविद्भवेत् भावग्राह्यो यमात्मा यं पर एकः शिवोऽब्रुवः १७ सर्वमन्यतरित्यज्यध्यायी तेशानमव्ययं शिवज्ञानमिदं श्रुत्वं द्वैताद्वैतविनाशनं १८
 अन्येषु च पुराणेषु इतिहासेषु न क्वचित् एतादृशं शिवज्ञानं श्रुतिसारमहोदयं १९ उक्तं साक्षाच्छिवेनैतत्तत्तु योगसारमविवर्जितं भावनोमान
 सुलभं भक्तिगम्यमनामयं २० महानंदप्रदं साक्षात्प्रसादेनैवलभ्यते तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशं ते महात्मनः २१ एतद्ग्रंथं गुरोः श्रुत्वा न
 पूजां कुरुते यदि श्वानयोनिशतं प्राप्य चंडालः कोटिजन्मसु २२ एतद्ग्रंथं स्पृशति दास्यः कुरुते कोटिजन्मसु गार्हभीयोनिमभ्येत्यविष्ठाकूपे पते

शिवः
 ४७

दधः २३ एतद्द्रव्यस्यमाहात्म्यं नयजंतीश्वरं हृदा ससृकरो भवत्येव स हस्त्रपरिवत्सरान् २४ एतद्द्रव्यार्थवक्तारं अभ्यस्येत यो द्विजः अनेक
 ब्रह्मकल्पं च विद्यायां जायते त्रिमिः २५ एतद्द्रव्यार्थविद्वंसं ब्रह्म भवति स्वयं किं पुनर्बहुनोक्तेन ज्ञानमेतद्विमुक्तिदं २६ यस्त्वेतत्तद्गुण
 याद्विवोदितमद्वेदांतां तु स्थिरीचिजातपुण्यं नापेक्ष्यत्यनिशं न चाद्यकल्पैः शब्दानां निखिलोरसो द्विराशिः किं वा तुषाद्रिपरिखंडनतो
 भवेत्तस्यानंदुलोपि समृषा भवतींद्रजालं तद्वत्सर्वमशास्त्रमित्यवै हि सत्यं द्वैतौ स्यं परिहाय वाक्यजालमेवं त्वं त्वनिशं भजस्व नित्यं शंता
 धोखिलवाक्समूहभानः २७ सत्यत्वा भव भवितो नुरूपशीलः संपश्यन् जगदिह मासं जसं सदा हि २८ इति श्रीशिवरहस्येशंकरख्येष
 षां शेषं च चत्वारिंशोऽध्यायः ४५ निदाघ उवाच एतद्द्रव्यं सदा श्रुत्वा चित्तजाड्यमुकुर्वतः यावदेहं सदा विनैः शुश्रूषेत्पूजयेद्गुरुं १ तत्पू
 जयेव स ततः अहं ब्रह्मेति निश्चिनु नित्यं पूर्णोस्मि नित्योस्मि सर्वदा शांतविग्रहः २ एतदेवात्मविज्ञानमहं ब्रह्मेति निर्णयः निरंकुशस्वरूपो
 स्मि अतिवर्णाश्रमी भव ३ अग्निरित्यादिभिर्मंत्रैः सर्वदा भस्मधारिणो शिवप्रसादसंपत्तिर्भविष्यति न संशयः ४ शिवप्रसादाद्वैतद्वैज्ञा
 नं संप्राप्य तेषु शिरो ब्रतमिदं प्रोक्तं केवलं भस्मधारणं ५ भस्मधारणमात्रेण ज्ञानमेतद्विष्यति अहं वत्सरपर्यंतं कृत्वा वै भस्मधा
 रणं ६ त्वत्पादाब्जं प्रपन्नोऽस्मि त्वत्तोलव्यात्मनिर्हृतिः सर्वाधारस्वरूपोऽहं सच्चिदानंदमात्रकं ७ ब्रह्मात्माहं सुलक्षण्यो ब्रह्मलक्षणपू
 र्वकं आनंदानुभवं प्राप्तः सच्चिदानंदनिश्चयः ८ गुणरूपाद्विमुक्तोऽस्मि जीवन्मुक्तो न संशयः मैत्र्यादिगुणसंपन्नो ब्रह्मेवाहं परमहं
 न् ९ समाधिमानहं नित्यं जीवन्मुक्तेषु वित्तमः अहं ब्रह्मास्मि नित्योऽस्मि समाधिरितिकथ्यते १० प्रारब्धप्रतिबंधश्च जीवन्मुक्तेषु वि
 विद्यते प्रारब्धवशतो यद्यत्प्राप्यं भुंजे सुखं वशे ११ दूषणं भूषणं चैव सदा सर्वत्र संभवेत् स्वस्वनिश्चयतो बुद्ध्या मुक्ता ह भिति मन्यते
 १२ अहमेव परं ब्रह्म अहमेव परा गतिः एवं निश्चयवान् नित्यं जीवन्मुक्तेति कथ्यते १३ एतद्देहं च संप्रज्य स्वरूपेति श्रुतिप्रभुः इंद्रिया
 र्थविहीनो हं इंद्रियादिविवर्जितः १४ सर्वेन्द्रियगुणातीतः सर्वेन्द्रियविवर्जितः सर्वस्य प्रभुरेवाहं सर्वमप्येव तिष्ठति १५ अहं चिन्मात्र

शिवरहस्यः ६ एवास्मि सच्चिदानन्दविग्रहः सर्वभेदं सदा तत्त्वा ब्रह्मभेदमपित्यजे १६ अजस्रं भावयन्ति तं विदेहो मुक्त एव सः अहं ब्रह्म
 अ० ४६ परं ब्रह्म अहमेव जगत्प्रभुः १७ अहमेव गुणातीतः अहमेव मनोमयः अहं मन्यो मनोमेयः प्राणमयः सदा मनोसदृशः मनो
 ४८ ब्रह्म मनोमृतमयः संभूतो मृत एव हि अहं सदानन्दधनो मयः सदा सवेदमन्यो प्रणवो ह्यमीशः १८ अपाणि पादौ जवनो गृहीता
 पशुः पशुं म्यात्मवत्सर्वमेव यत्तद्भूतं यच्च भव्यो ह्यमात्मा सर्वातीतो वर्तमानो ह्यमेव २० इति श्रीशिवरहस्येशंकरार्ये षष्ठ्यंशे षड्विंशोऽध्यायः ४६ ॥ ऋभुरूवाच निदोषं शृणु वक्ष्यामि दृढीकरणमस्तु ते शिवप्रसादपर्यन्तं एवं भावयन्ति त्वशः १ अहमेव परं ब्रह्म अहं
 ब्रह्म अहमेव सदा शिवः अहमेव हि चिन्मात्रं अहमेव हि निर्गुणः २ अहमेव हि चैतन्यं अहमेव हि निष्कलः अहमेव हि शून्यात्मा अहमे
 वहि शश्वतः ३ अहमेव हि सुक्तात्मा अहमेव हि निर्मलः अहमेवाहमेवोक्तः अहमेव हि शंकरः ४ अहमेव महाविष्णुः अहमेव चतु
 मुखः अहमेव हि श्रुत्यात्मा अहमेव ह्यहं सदा ५ अहमेव हि नित्यात्मा अहमेव हि तत्परः अहमेव मनोरूपं अहमेव हि शीतलः ६ अह
 मेवांतर्गमि च अहमेव परेश्वरः एवमुक्तप्रकारेण भावयित्वा सदा स्वयं ७ द्रव्ये स्ति चेन्न कुर्यात्तु वंचकेन गुरुं परं कुंभीया केतुघोरे तु तिष्ठ
 ते वहि कल्पकान् श्रुत्वानिदाघः श्रुत्वा यपुत्रदारान्प्रदत्तवान् स्वशरीरं च पुत्रत्वे हत्वा सोदरपूर्वकं ८ धनधान्यं च वस्त्रादीन् हत्वा
 तिष्ठत्समीपतः गुरोस्तु दक्षिणां दत्त्वा निदाघस्तुष्टवान् ऋभुः १० संतुष्टोऽस्मि महाभाग तव श्रुश्रूषया सदा ब्रह्मविज्ञानमाप्नोसि सकृन्ना
 र्थो न संशयः ११ ब्रह्मरूपमहं चेति निश्चयं कुरु सर्वदा निश्चयादपरो मोक्षो नास्ति नास्तीति निश्चिनु १२ निश्चयं कारणं मोक्षो ना
 न्यत्कारणमस्ति वै सकलभुवनसारं सर्ववेदांतसारं समस्तगुरुसारं सर्ववेदार्थसारं सकलभुवनसारं सच्चिदानन्दसारं समस्तज
 यसारं सर्वदामोक्षसारं १३ सकलजननमोक्षं सर्वदातुर्यमोक्षं सकलसुखममोक्षं सर्वसां प्राज्यमोक्षं विषयरहितमोक्षं विश्व
 संतोषमोक्षं श्रवणमननमात्रादेन दत्तं तमोक्षं १४ तच्छ्रुत्वा श्रुभवतः तच्छ्रुत्वा तत्प्रपेदिरे स्तुतुवाच एवं सर्ववचः श्रुत्वा निदाघ

शिवम्
 ४८

ऋषिदर्शितं श्रुत्वा दयो महान्तस्ते परं ब्रह्म मवाप्नुवन् १६ श्रुत्वा शिवज्ञानमिदं क्रमुस्तदनिदाघमाहेत्यमुनीन्द्रमध्ये मुदा हितेपि श्रुतिसि
 त्थसारं श्रुत्वा प्रणम्याहुरतीव हर्षात् १७ मुनय ऊचुः पिता माता भ्राता गुरुरसि वयस्येति न हृदविद्याब्धेः पारंगमयसि भवानेव शरणा
 न् लभेनास्मान्त्वाममवचनवलेनैव सुगमं पथं प्राप्स्ये पाथेः शिववचनतोऽस्मान् सुखयसि १८ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्ये षष्ठ्यां शेषपु
 चत्वारिंशोऽध्यायः ४७ ॥ श्रीस्कंद उवाच ज्ञानांगसाधनं वक्ष्ये शृणु वक्ष्यामि ते हितं यत्कृत्वा ज्ञानमाप्नोति प्रसादात्परमेष्ठिनः १ जैगीष
 मश्रुणु धैतत्सावधानेन चेतसा प्रथमं वेदसं प्रोक्तं कर्माकरणमिष्यते २ उपनीतो द्विजो वापि वैश्यः क्षत्रिय एव वा ३ अग्निरित्यादिभिः र्भै
 र्त्रै र्भस्म दत्पूयते त्वधैः त्रियायुधैः त्रियं वकैश्च त्रिपुंड्रं भस्मना चरेत् ३ लिंगार्चनपरो नित्यं रुद्राक्षान्धारयन् क्रमैः कंठे बाहोर्वक्षसि च मा
 लाभिः शिरसोऽस्तथा ४ त्रिपुंड्रवस्त्वारयेत् रुद्राक्षान् क्रमशो मुने एकाननं द्विवक्त्रं च त्रिवक्त्रं च तुरगस्यकं ५ पंचवक्त्रं च षट्सप्त तथा स्रद
 शकं नव एकादशं द्वादशं वा तथोर्ध्वधारयेत् क्रमात् ६ भस्मधारणमात्रेण प्रसीदति महेश्वरः रुद्राक्षधारणादेव नरो रुद्रत्वमाप्नुया
 त् भस्मरुद्राक्षधर्मर्त्या ज्ञानांगी भवति प्रियः रुद्राध्यायी भस्मनिष्ठः पंचाक्षरजपादरः ७ भस्मोत्पूलिते देहो यो श्रीरुद्रं प्रजपन् द्विजः
 सर्वपापैर्विमुक्तश्च ज्ञाननिष्ठो भवेन्मुने ८ भस्मसंकुलसर्वांगी भस्मफालत्रिपुंड्रकः वेदमौलिजवाकोषु विचाराधिकृतो भवेत् ९ ना
 न्यपुंड्रधरो विप्रोऽपि तिर्वा विप्रसत्तम शमादिनियमोपेतो समायुक्तोऽप्यसंस्कृतः ११ शिरो ब्रतमिदं प्रोक्तं भस्मधारणमेव हि शिरो ब्रतं
 च विधिवत्तपैश्चोर्णमुनिसत्तम १२ तेषामेव ब्रह्मविद्यां वेदतगुरुरास्तिकः शंभवा एव वेदैषु निश्चान्श्याम्युभाः परं १३ शिवप्रसादं संपन्नो
 भस्मरुद्राक्षधारकः रुद्राध्यायजपासक्तो पंचाक्षरजपादरः १४ स एव वेदवेदांतश्रवणाधिकृतो भवेत् नान्यपुंड्रधरो वापि कृत्वापि
 श्रवणं बहु १५ नैवलभ्येत तत्तत्तानं प्रसादेन विनेशितुः प्रसादजनकं शंभोः भस्मधारणमेव हि १६ शिवप्रसादहीनानां ज्ञानं नैवोपजा
 यते प्रसादे सति देवक्यविज्ञानस्फुरणं भवेत् १७ रुद्राक्षधारिणामेव प्रसादः शंभवो भवेत् प्रसादे सति देवस्य विज्ञानं स्फुरणं भवेत् १८

फालोसौतुलसेवार्चयन् हरिं उवासनियतं विप्रो विष्णुध्यानपरायणः ४ दशवर्षमिदं तस्य कृत्यं दृष्ट्वा जनार्दनः मोक्षच्छोराजुहा
 वेनं पुरतो ह्वयते द्विजे ५ विष्णुरुवाच औचथ्यमुनिशार्दूलतपस्यभिरतः सदा दृणुकामंददाम्येव विनाशानं द्विजोत्तमा दै सत्त
 उवाच इति विप्रो गिरं श्रुत्वा विप्र किंचिद्विहयान्वितः प्रणिपत्या हतं विष्णुं स्तुवं न्नारायणे तितं ७ सुदर्शन उवाच विष्णो जिष्णो नमस्ते
 स्तु शंखचक्रं गदाधर त्वत्पादनलिनं प्राप्नो ज्ञानादन्यद्वृणे किमु ८ किमन्यै र्धर्मकामार्थैः न श्र्वरै रिरहं शंखभृत् इत्युक्तं तद्वचः श्रुत्वा
 विष्णुः प्राह सुदर्शनं ९ विष्णुरुवाच सुदर्शनं शृणु धेतन्मत्तो नान्यमना द्विज वदामि ते हितं सत्तमया प्राप्स्यथा तव १० सुदर्शनेन ध्याने
 नमोक्षेच्छा जायते नृणां मोक्षदाता महादेवो ज्ञानविज्ञानदायकः ११ यदर्चनेन संप्राप्तं मया पूर्वं सुदर्शनं सहस्रारं दैत्यहेतुसाक्षादक्षि
 प्रपूजया १२ तमाराधययत्नेन भस्मधारणपूर्वकं अग्निरित्यादिभिर्मन्त्रैः त्रिपामुषा त्रिपुंड्रकैः १३ रुद्राक्षधारको नित्यं रुद्रपंचाक्षरदरः
 शिवलिंगं विल्वपत्रैः पूजयन् ज्ञानभाक् भव १४ वसन्क्षेत्रे महेशस्य स्नाहितीर्थे च शंकरे अहं ब्रह्मादयो देवाः पूजयैव पिनाकिनः वलि
 नः शिवलिंगस्य पूजया विप्रसत्तम पश्य फालतलं मे द्यत्रिपुंड्रपरिचिह्नितं १६ ब्रह्मेन्द्रदेवैर्मुनिभिः त्रिपुंड्रं भस्मना घृतं पश्य वक्षसि
 बाकोर्मै रुद्राक्षाणां स्रजं शुभां १७ पंचाक्षरजपासक्तो रुद्राध्यायपरायणः त्रिकालमर्चयामी शं विल्वपत्रै रहं शिवं १८ कमलाविमला
 नित्यं कमलै र्विल्वपत्रैः पूजयत्पनिशं लिंगे तथा ब्रह्मादयः सुराः १९ मुनयो मनवोऽप्येवं तथा न्ये द्विजसत्तमं नृपा सुरास्तथा दैत्याः व
 लिनः शिवपूजया २० ज्ञानं मोक्षं तथा भाग्यं लभ्यते शंकरार्चनात् तस्मात्त्वमपि भक्त्यैवं समाराधय शंकरं २१ पश्यो विष्णुविधयः त
 थान्ये मुनयः सुराः सर्वेषां पतिरेशानः तत्प्रसादाद्विमुक्तिभाक् २२ प्रसादजनकं तस्य भस्मधारणमेव हि प्रसादजनकं तस्य मुनेरु
 द्राक्षधारणं २३ प्रसादजनकः तस्य रुद्राध्यायजपः सदा प्रसादजनकं तस्य पंचाक्षरजपं द्विज २४ प्रसादजनकं तस्य शिवलिंगैक
 पूजनं प्रसादेशां भैवे जाते भुक्तिमुक्ती करस्थिते २५ तस्य भक्त्यैव सर्वेषां मोचनं भवपाशतः तस्य प्रीतिकरं साक्षाद्विल्वैः लिंगस्य पूजनं २६

एवरहस्यपदं तस्यभक्त्येवसर्वेषां सोमेसायंतनार्चनं २८ तस्यभक्त्येवसर्वेषां अष्टमीधर्चनं निशि तस्यभक्त्येवसर्वेषां चतुर्दशधर्चनं निशि २९ तस्यभ
 क्त्येवसर्वेषां तन्निर्माल्यैकभोजनं तस्यभक्त्येवसर्वेषां तन्नाम्नां स्मृतिरेव हि ३० एतावच्छेदधर्मैर्हि शंभोः प्रियकरं महत् अल्पदभ्युदयविप्रश्रु
 तिस्मृतिषु कीर्तितः ३१ धर्मो वर्णाश्रमप्रोक्तो मुनिभिः कथितो मुने अविमुक्ते विशेषेण शिवो नित्यं प्रकाशते ३२ तस्मात्काशी तितत्प्रोक्तं यतो हीशः
 प्रकाशते तत्रैवामरणं तिष्ठेदिति जावालिकी श्रुतिः ३३ तत्रैवैश्वर्ये लिंगे नित्यं ब्रह्म प्रकाशते तत्रान्नपूर्णा सर्वेषां मुत्स्यन् प्रयच्छति ३४ त
 त्रास्ति मणिकर्णारम्यं मया कुंडं विनिर्मितं ज्ञानोदयोपितत्रास्ति सर्वेषां ज्ञानदायकः ३५ तत्रायाहि मया सार्धं तत्रैव वसवै मुने तत्रांते मो
 हं ज्ञानं ददातीश्वर एव हि ३६ इत्युक्त्वा तेन विप्रेण ययौ काशीं हरिः स्वयं स्नात्वा तीर्थे चक्र संज्ञे ज्ञानवाप्या हरिर्द्विजः ३७ तं द्विजं स्नापय
 मास भस्मना पादमस्तकं दत्तत्रिपुंड्रं रुद्राक्षं कृत्वा तं च सुदर्शनं ३८ पूजयन् चाप्यविश्वेशं पूजयामास च द्विजात् विल्वैर्गंधाक्षतेर्दीपैः नैवेद्यै
 श्च मनोहरैः ३९ तुष्टावप्रणिपत्यैवं स द्विजो मधुसूदनः सुदर्शनं विष्णुं भज भज भसितानलो ज्वलाक्षं भुजगाभोगभुजंगसंगहस्तं भवभीम
 महोग्ररुद्रमीडं भवभर्जकं तर्जकं महै न सां ४० वेदघोरं भयं खरकाटं धृक् देहदाहं हृन्नामलफालं जूयकोटिं सुजयत डिदुद्यद्रागं
 जितरिनीशं शिमेले ४१ शं वरां कवरभूषणं हिमामं वरांतरं चरस्फट्यवाह वारिदाभघनघोषशंकरत्राहि वारिजं भवेदयमहेश ४२ मदगज
 वरकृत्तिवासं शंभो मधुदमनाक्षि सरोरुहाच्यपाद यममददमनां धकदक्षशिखशंभो पुरहरपाहि दयाकराक्षसारैः अषां पुष्पमौलौ हिम
 भयहरः फालनयनः जयाकूटे गंगां वुजविकसनः सव्यनयनः गरं कंठे यस्य त्रिभुवनगुरोः शं वरकरमतं गोद्यत्कृतेः भवहरणपादाब्जभजनं
 श्रीविल्वमूलशितिकंठं महोरुलिंगं विल्वं वुजोत्तमवरैः परिपूज्य भक्ता ४५ स्तं बेरमांगवदनोत्तमनंगभंगराजदृषांगपरिसंगमहोरुशंगं
 योगीश्वरमणार्चनोद्यतमतिः भूयो भवेच्छंभवो भक्तो जन्मपरंपरासु न भवेन्मुक्तोऽथ मुक्त्यंगना ४६ कांतस्वांतनितांतशान्तहृदयः कार्त्तिक
 वात्कीक्षितः विष्णुब्रह्मसुरेद्रंजितमुमाकांतं प्रिपंकेरुहं ध्यानानंदनिमग्न सर्वहृदयः किंचिन्नजानात्यपि ४७ कामारातिपदां वुजार्चनरतः

राम
 ५०

पापानुत्तापाधिकव्यापारप्रवणप्रकीर्णमनसापुण्यैरगणैरपि जोहूयेतविशेषसंस्तुतिमहासारानुकारादरादराहकुमारमारसुशरा
द्याघातभीतेरपि ४८ इति श्रीशिवरहस्येशंकराख्येषांशोएकोनचासोऽध्यायः ४९ ॥ स्कंद उवाच विष्णुस्तवांतेविप्रोसौसुदर्शनसमा
ह्वयः स्नात्वाथमणिकर्णसमस्मरुद्राक्षभूषणः १ सजयंशतरुद्वीयंपंचाक्षरपरायणः संपाद्यवित्वपत्राणिकमलान्यमलान्यपि २ गंधाक्षतेधू
पदीपैः नैवेद्यैर्विविधैरपि विष्णुपादिसृमार्गेणनित्यमंतर्गृहस्यहि ३ प्रदक्षिणं चकारासौलिंगान्यभ्यर्चयंस्तदा विश्वेश्वरविमुक्तेशैवीरेशंचत्रिलोचनं
४ कृचिवासंस्तुतकालंकेदारंशूलं कंकं रत्नेशंभारभूतेशंचंद्रेशंसित्यकेश्वरं ५ घंटाकर्णेश्वरंचैवनारदेशंयमेश्वरं पुलस्तिपुलहेशंचविक
र्णेशंफल्तीश्वरं ६ कद्रुद्रेशमखंडेशंकेतुमालंगभस्तिकं यमुनेशंवर्णकेशंभद्रेशंज्येशंशंकरं ७ नंदिकेशंचरामेशंकरमर्द्देश्वरंतथा आवर्द
शंमतंगेशंनासुकेशंहृतीश्वरं ८ सूर्येशंमर्मेशंचसृणीशंगालवेश्वरं कण्वकात्पापनेशंचंद्रचूडेश्वरंतथा ९ उदावर्तेश्वरंचैवतृण
ज्योतीश्वरंतथाकंकणेशंमंकणेशंस्कंदेशंतारकेश्वरं १० जंबुकेशंचज्ञानेशंनंदीशंगणपेश्वरं एतान्यंतर्गृहेविप्रोपूजयत्परयामुदा ११
ढुंढादिगणपांश्वैवभैरवंचापिनित्यशः अन्नपूर्णीमन्नदात्रींसाक्षाह्नोकैकमातरं १२ दंडपाणिंक्षेत्रपालंसम्पगभ्यर्च्यतस्थिवान्तीर्थो
न्यन्यान्यपिमुनिः मणिकर्णोदिसत्तम १३ ज्ञानोदंसित्यकूपंचवृत्तकूपंपिशाचकं ऋणमोचनसंज्ञंचगर्गतीर्थमहत्तरं १४ स्नात्वाचनि
यतंविप्रो नित्यं पांचनदहृदे किरणांघृतपापांचपंचगंगामपिद्विजः गंगामनोरमांतुंगांसर्वपापप्रणाशिनीं मुक्तिमंडपमास्थायसंजयनश
तरुद्रियं १६ अष्टोत्तरसहस्रं चैजपनपंचाक्षरं द्विजः पश्येत्तथा कुर्वन्पंचक्रोशप्रदक्षिणं १७ अंतर्गृहाद्बहिर्देशेचकारावसथंतदा एवं
संवसतस्तस्यकालोभूयानवर्तत १८ तत्रदृष्ट्वातपोनिष्ठं सुदर्शनसमाह्वयं विष्णुस्तदैवतंविप्रंआहूयाथशिवार्चकं १९ पुनःप्राहप्रसंनेन
चेतसामुनिसत्तमं विष्णुस्त्वाच भोसुदर्शनविप्रंद्रशिवार्चनपरायण ज्ञानपात्रभर्गवानेवविश्वेशं कृत्वाधुना २० त्वयात्तपांसितप्तानि
इष्टायज्ञात्तयैवहि अधीताश्चत्वयावेदाः काशपांचासोयतस्तव २१ बहुभिर्जन्मभिर्भयैर्न कृतंस्तेनेमहान्तपः तस्यैवसिध्यत्यमलाकाशीयं

शिवरहस्य ६ मुक्तिवाशिका २२ तव भाग्यस्य नांतोस्ति भाग्यवानसित्वे मुने किंचैकं तव वक्ष्यामि हितमात्यंतिकं शृणु २३ विश्वेश कृपया तेद्यमुक्तिरंते भविष्यति
 रुद्रार्थनामपुण्यं यत्तनाम्नासाहस्रमुत्तमं २४ उपदेश्यामि ते विप्रनामसाहस्रमीशितुः तेनार्चये शं विश्वेशं विल्वपत्रैर्मनोहरैः २५ वर्षमेकं नि
 राहारे विश्वेशं पूजयन् सदा संवत्सरं ते मुक्तस्त्वं भविष्यसि न संशयः २६ त्वद्देहापगमे मंत्रपंचाक्षरमनुत्तमं ददाति देवो विश्वेशः तेन मुक्तो भ
 विष्यसि २७ शैवेभ्यः सत्तु जीवेभ्यः ददाती मम महामनु सत्तु उवाच इति विष्णुवचः श्रुत्वा प्रणम्या ह हरिं तदा सुदर्शनो यमाचेत्यनाम्नासाह
 स्रमुत्तमं २८ सुदर्शन उवाच भगवन् दैत्यवृन्दप्रविस्मो जिष्णो न मोस्तु ते साहस्रनाम्नां यद्विष्णु विश्वेशस्याशुतद्वद् २९ येन जप्येन देवेशो पू
 जितो विल्वपत्रकैः ददाति मोक्षसाम्राज्यं देहांते तद्ददाशु मे तदा विप्रवचः श्रुत्वा तस्मै चोपादिशत्स्वयं सहस्रनाम्नां देवस्य हिरण्येत्या
 दिसत्तमं ३१ तेन संपूज्य विश्वेशं वर्षमेकमंतर्दितः कोमलारक्तविल्वैश्च स्तोत्रेणानेन तु श्रुत्वा सुदर्शन उवाच आसि विष्णो गपरिमंडलकं ठभा
 गरजत्सुसागरभवोग्रविघोरुशोभ फालस्फुरज्जलनदीप्तिविहीयिताशाकोशावकाशतपनाक्षमृगांकमौले ३३ कुघ्रेड्जायापतिघृ
 तार्धशरीरशोभपात्ताशुशासितमखांघकदक्षशत्रौ सुत्रामवज्रकरहंडविरंडितोरुपक्षाद्यचक्षितिधरोर्ध्वशयावशंभो ३४ उत्फुल्ल
 हल्लकलसत्करवीरमालाभ्राजत्सुकंधरशरीरपिनाकपाणे चंचत्सुचंद्रकलिकोत्तमचारुमौलिलिंगे कुलिचपतिमं विक्रया समेतं ३५ छाया
 धवानुजलसच्छदनैः परिपूज्य भक्त्या मुक्तेन सासच विराजति वंशकोट्या सायं संगवपुंगवो रूखहनश्रीतुंगलिंगार्चकः शांगः पातकसंघमं
 गचतुरश्रवासंगनित्यांतरः ३६ फालाक्षस्फुरद्दक्षिजस्फुरद्दुरुस्फुल्लिगदग्धंगकानगोत्तुंगमतेशकृन्निवसनं लिंगं भजे शांकरं अक्लृप्ता
 गवपाविहाय सुरतामीक्षा शिनांते विभो हृत्कंशं करवाहनासनिरताः सोमंतथावाजिनं ३७ त्यक्त्वा जन्मविनाशदं त्विति मुहुः ते जिह्वा स
 त्तमाये शंभोः सक्तदेवनामनिरताः शांगाः स्वतः पावनाः मृगांकमौलिमीश्वरं मृगेंद्रशत्रुजत्वचैवं सानमिंदुसप्रभं मृगाद्यवालसत्करं भजे मृ
 गेंद्रसप्रभं ३८ सत्तु उवाच एवं स्तुवंतं विश्वेशं सुदर्शनमंतर्दितं प्राहेत्यंशोरिराभाष्य शंभो भक्तिविवर्धनः ३९ विष्णुरुवाच अत्रैवामरणं वि

राम

प्रवसत्वनियताशनः नाम्नासहस्रप्रजपन्शतरुद्रीयमेवच ४० अंतर्गेहाद्वहिःस्थित्वापूजयाश्रुमहेश्वरं तवांतेभूरिकरुणोमोक्षदास
 त्यसंशयः ४१ सप्रणम्याहविश्वेशं दृष्ट्वा प्राहसुदर्शनं धन्यस्त्वंलिंगसंगेयनुदिनगलितस्वांतरंगावसंधः पुंसामर्याद्व्यभक्त्यायमनिय
 मवरैः विश्ववंद्येप्रभोते दत्त्वाविल्वदलंसर्दञ्जवरं किंचिज्जलं वामुहुः प्रामोतीश्वरपादपंकजमुमानायाद्यमुक्तिप्रदं ४२ कोवात्वत्सदृशेभवे
 दगपतिप्रैमैकलिंगार्चकोमुक्तेनांप्रवरेर्वराविलसितश्रीभक्तिबीजांकुरैः देवावाप्यसुरानरामुनिवरभाराभुवः श्रीकरः वीरावाकरवीरपुष्प
 विलसन्माताप्रेदोसमः ४३ वनेवारज्येवाप्यगपतिसुतानायकमहास्फुरल्लिंगार्चयानियतपतभावेनमनसा हरंभक्ताराध्यत्रिभुवन
 तृणाडंवरवरप्रस्तुढैर्भगिणैर्वानहिस्खलुससज्येतभुवने ४४ नदानैर्योगैर्वाविधिविहितवर्णाश्रमभरैरपारैः वेदांतप्रतिवचनवाक्यानुसरणः
 नमन्नेहंस्वांतेभवभजनभावेनमनसामुहुर्लिंगं शंगंभजतिपरमानंदकुहरः ४५ शर्वपर्वतनंदिनीपतिमहानंदंबुधेः पारगागतेत्यागदृष्टा
 विरागपरमाभस्मागरागादराः मारपाशराभिघातरहिताधीरोरुधारारसैः पारवारमहाघसंसृतिभरंतीर्णाः शिवाभ्यर्चनात् ४६ मार्कंडेय
 सुतंपुरांतकभयाद्योरक्षदीशोहरः तत्पादाजपरागरंजितमनानामोति किंवाफलं तंमृत्युंजयमंजसाप्रणमतांमोजोतिमध्यजयंजेतावेत्यप
 राजितोजनिजरागैः विमुक्तिलभेत् ४७ भूतार्पाभूतनाथं त्वघपतितिलकाकारभिन्नोयमल्लैः धावन्मल्लुकपृष्ठेनिशिकिलसुमहद्व्याघ्र
 मीत्यारुरोह विल्वंनल्वप्रभंतच्छदघनमसक्त्यातयामाससल्लेनिद्रातंद्रोद्दिप्तोसौमृगगणकलनेमूललिंगेयशंगे ४८ तेनाभूभगवत्तृणो
 त्तमवरोमुक्ताघसंगस्तदाचंडांशोस्तनयेनपूजितपदः सारूप्यमापेशितुः गंगाचंद्रकलाकपर्दविलसत्फालस्फुल्लिगोज्वलद्दालन्यंकुरा
 ग्रसंगतमहाशूलाहिकंठोद्यतः ४९ चैत्रेचित्रैः पातकैः विप्रमुक्तौवेशाखेवैदुःखशाखाविमुक्तः ज्येष्ठे श्रेष्ठोभवत्तेषाढमासिपुत्रप्राप्तिः श्रावणे
 श्रान्तिनाशः ५० भाद्रेभद्रौभवतिचाश्विनैवेअश्वप्राप्तिः कार्तिकेकीर्तिलाभः मार्गमुक्तेर्मार्गमेतल्लभेतपुष्येपुण्यमाघकेचाघनाशः फ
 ल्गुरंहोफाल्गुनेमासिनश्रेदीशार्चातोविल्वपत्रैश्चलिंगे एवंएवंतत्तन्मासिपूज्यशलिंगंचित्रैः पापैर्विप्रमुक्तोद्विजेन्द्र ५१ हूंवीकुरैरभिनेवैः

शशिधामचूडलिंगार्चनेनपरिशेषयदं कुराणि संसारघोरतरुस्त्यक्तराणिसद्योमुक्तं कुराणिपरिवर्धयतीवधनः गोक्षीरेसुसौद्रवं
 आज्यदध्मासन्नारैः फानसाम्रादिसारैः विश्वेशानंससितारत्नतोयैर्गन्धोदैर्वासिच्यपापैर्विमुक्तः ५४ लिंगंचंदनलेपसंगतमुमाकांतस्य
 श्रुतिर्येते संसारभुजंगभंगपतगानंगांगसंगोद्भिज्ञताः व्यंगं सर्वसमर्चनं भगवतः सांगं भवेच्छांकरं शंगायांगरूपाकयस्तलहरीतस्मिन्चिरंतिष्ठति
 ५५ मुरलिसरलिरंगैः मर्दलैस्तालशंखैः पटुपटहंजिताभध्यातसंधानघोषैः दुंदुभ्याघातनादैः वरयुवतिमहानृत्तसंभरणैः दर्शेषादर्शदर्शो
 भगवतिगिरिजानायके मुक्तिहेतुः ५६ स्वच्छच्छत्रच्छदीनं विविजितमहाच्छाययाच्छन्मैशं शीर्षं विच्छिन्नपापो भवति भवहरः पूजकः शं
 भुभक्ता चंचच्चंद्राभकांडप्रविलसद्मलसर्णरत्नोग्रभाभिः दीप्यच्चामरकैरिभिः स्फुटपटघटितैश्चाकचकैः पताकैः ५७ संपश्यारूपाभू
 रूहोत्तमशिखासंलेढिता रागणं तारानाथकलाधरोरुसुमहालिंगौघसंसेवितं ५८ विल्वानांकुलमेतदत्र सुमहापापो घसंहारकृत
 दारापां निखिलप्रमोदजनकं शंभोः प्रियं केवलं अन्नं पोत्रिमलायते घनरसं बाह्येयमुत्रायते संवेशे निगलायते ममसदानंदोपि
 कंदायते शंभोते स्मरणांतरायरहितः प्राणाः कृपाणायते ५९ कः कल्पद्रुमुपेक्ष्य चित्तफलदंतूलादिदानक्षमं ववूरं परिसेवते सुदधि
 कोवात्तलदानक्षमं तद्वच्छंकरकिं करे विधिहरिब्रह्मेन्द्रचंद्रानलानसेवेद्यो विधिवंचितः कलिवलप्राचुर्यतोमूढधीः ६० सुवर्णा
 डोद्भूतस्तुतगति समर्च्यो डजवरप्रपादंत्वा कश्चित् भजति भुवने भक्तिपरमः महाचंडोद्वेदप्रधरितभुवंता उचपरं विभुं नित्यं सत्यं भ
 जभगणनाथामलजटं ६१ अजगवकरविष्णुवाणशंभोदुरितहरंत कनाशपाहिमामनाथे भवदभयपदाब्जमेतत्तममचित्तसरः
 स्तयान्नयातुचाद्यं ६२ इत्येविष्णुश्चकाश्यां प्रमथपतिमृगात् पूज्यविश्वेश्वरं तं क्षिति सुखरवर्यं चानुशास्येत्यमिष्टं सचमुनिगणम
 ध्ये प्राप्य मुक्तिं तथैते प्रमथपतिपदाब्जेलीनहीनांगसंगः ६३ स्रुत उवाच इत्यंशुत्वा भुर्नींद्रोसौ जैगीषव्यो वदद्विभुं प्रणिपत्य प्रहृ
 ष्ठात्मा वष्टाशं वैजडास्यतः ६४ जैगीषव्य उवाच मारमारकजानंदसदने महिमा कथं नाम्नां सहस्रमेतच्च वदमेकरूपानिधे ६५

अ ५१

५२

राम
५२

शिवरहस्य-६ क्षेत्राणां चाप्यन्योन्यां महिमावदसद्गुरो श्रुतारकसंहर्तृत्वतो नान्यो गुरुर्मम तच्छ्रुत्वाथ मुनेर्वाक्यं स्कंदः प्राहाय तं मुनिं र्दृष्ट्वा स्कंद
 उवाच आगामित्यंशकेस्मितवह्णदयमहानंदसिंधौ विधूत्य प्राचुर्यं प्रकटेः करोपममहासप्तमांशे विशेषे नाम्नां चापि सहस्रकं भग
 वतः शंभोः प्रियं केवलं ६७ अस्यानंदवनस्पतैव महिमा त्वैवैश्वर्यं पुष्पादरात् उग्रोऽंशः शशिशेखरेण कथितो वेदांतसारत्मकः ६८ ष
 ५३ ष्टः पुण्यमुखसत्तमाय सददौ तद्ब्रह्मणे सोप्यदात् पुत्रायात्मभावाय ते भवहरं श्रुत्वा भवेत्तानवित्तचोत्क्राजन्मशतोयुतार्जितमहापापै
 र्विमुक्तो भवेत् ६९ श्रुत्वांशमेतद्भवतापपापहं शिवस्य तद्भानंदमत्तमं महत् ध्यानेन विज्ञानदमात्मदर्शनं ददाति शंभोः प
 दमक्तिभावतः ७० सूत उवाच अध्यायपादाध्यायनेपि विध्यावुध्याद्विध्यायति वस्थमुक्तैः साध्यायतां तापशमान्विता
 यद्द्याह्यदद्यानविभेद्यमेतत् ७१ इत्थं सततवचोदयत महानंदैकमोदप्रभाभास्वद्भास्वरसमप्रभामुनिवयः संतुष्टुवुस्तं
 सदा वेदोद्यद्ब्रचनाशिषाप्रहृष्टितास्तं जयेत्पूज्यपाहो जगुर्गती वहर्षितहृदा विष्णुं च रं वीक्षितुं ७२ इति श्रीशिवरहस्यं
 करारम्भेष्वंशोपंचाशोऽध्यायः ५० ॥ षष्ट्यांशो समाप्तः ॥

शिवः

५३

